

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet 2024. évre vonatkozó területi monitoring jelentése

Készítette:

Dombi Gábor, szociológus
Fekete Károly, geográfus, kutatásvezető
Horváth Csanád, geográfus
Kulics Beatrix, kutatási asszisztens
dr. Csákváriné Joó Zsuzsanna, kutatási asszisztens

Közreműködött:

Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság

Balatonfüred-Siófok
2025

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	7
2. Fejlesztési források kihelyezése, pályázati eredményesség	9
2.1. Jogszabályi háttér, forráskeret, jogállamisági mechanizmus, adatbázis struktúra	9
2.2. Operatív programok, prioritások, intézkedések és alintézkedések	12
2.3. Pályázatok beérkezési éve és projektkezelési eljárásrendje	17
2.4. A pályázók gazdálkodási formája, FAIR minősítése és nemzetgazdasági főágazatok szerinti besorolása	22
2.5. Pályázók székhelye NUTS szintek és BKÜ szerint	27
2.6. Pályázatok tervezett megvalósulási helye NUTS szintek és BKÜ szerint	32
2.7. Pályázati jogosultság és IH döntés	38
2.8. Forrásigények, támogatások és egyéb költségek	46
3. Demográfiai jellemzők, társadalom	62
4. Turizmus, vendégforgalom	77
5. Foglalkoztatás, munkanélküliség	92
6. Lakásállomány, lakásépítés	107
7. Közlekedés, közlekedési fejlesztések	114
8. Környezet, környezeti infrastruktúra	122
9. Civil aktivitás, intézményrendszer	135
10. A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területiségi kérdései	141
Összegzés	152

Ábrajegyzék

1. sz. ábra Kohéziós politika prioritásainak tervezett uniós finanszírozása tagállamok szerint a 2021-2027 közötti programozási ciklusban.....	10
2. sz. ábra. Programozási alapjellemzők Magyarországon és a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025 február 11-i állása alapján	13
3. sz. ábra Pályázatok beérkezési éve a Széchenyi Terv Plusz időszakában.....	17
4. sz. ábra Pályázatok projektkezelési eljárásrendje a Széchenyi Terv Plusz időszakában.....	19
5. sz. ábra A pályázók gazdálkodási forma (KSH-GFO) szerinti osztályozása a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján.....	22
6. sz. ábra. Pályázók székhelye NUTS I – statisztikai nagyrégiók szerint a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján.....	28
7. sz. ábra Pályázók székhelye NUTS II – statisztikai régiók szerint a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján.....	29
8. sz. ábra Pályázók székhelye NUTS III – vármegyék szerint a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján	30
9. sz. ábra Pályázatok tervezett megvalósulási helye NUTS I – nagyrégiók és NUTS II – statisztikai régiók szerint Magyarországon a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján	32
10. sz. ábra Pályázatok tervezett megvalósulási helye NUTS III – vármegyék szerint Magyarországon a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján.....	33
11. sz. ábra Pályázatok tervezett megvalósulási helye a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén vármegye területek és Balaton partviszonylat szerint a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján	34
12. sz. ábra Pályázatok tervezett megvalósulási helye az összes pályázat 1 %-ig települések szerint a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján	37
13. sz. ábra Pályázatok jogosultság megállapítása és a támogatás Irányító Hatósági döntése a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján.....	39
14. sz. ábra Pályázatok jogosultság és IH döntés tipológia szerkezete a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján.....	42
15. sz. ábra Egy lakosra jutó forrásigények alakulása a Széchenyi Terv Plusz időszakában NUTS I – NUTS II, BKÜ és országos szinten a FAIR 2025. február 11-i állása alapján.....	46
16. sz. ábra. Egy lakosra jutó forrásigények alakulása a Széchenyi Terv Plusz időszakában NUTS III (vármegye), BKÜ és országos szinten a FAIR 2025. február 11-i állása alapján	47
17. sz. ábra Egy lakosra jutó megítélt támogatások alakulása a Széchenyi Terv Plusz időszakában NUTS I – NUTS II, BKÜ és országos szinten a FAIR 2025. február 11-i állása alapján	49
18. sz. ábra Egy lakosra jutó megítélt támogatások alakulása a Széchenyi Terv Plusz időszakában NUTS III (vármegye), BKÜ és országos szinten a FAIR 2025. február 11-i állása alapján	50
19. sz. ábra Egy lakosra jutó kifizetett támogatások alakulása a Széchenyi Terv Plusz időszakában NUTS I – NUTS II, BKÜ és országos szinten a FAIR 2025. február 11-i állása alapján.....	52
20. sz. ábra Egy lakosra jutó kifizetett támogatások alakulása a Széchenyi Terv Plusz időszakában NUTS III (vármegye), BKÜ és országos szinten a FAIR 2025. február 11-i állása alapján.....	53
21. sz. ábra Pályázatok kifizetésben részesítése és tökekövetelés érintettsége a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján.....	55
22. sz. ábra Megítélt, kifizetett és a visszakövetelések nélküli, ténylegesen hasznosult források arányának alakulása a forrásigények százalékában Magyarországon és a BKÜ területén a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján.....	58
23. sz. ábra Egy lakosra jutó ténylegesen hasznosult források alakulása a Széchenyi Terv Plusz időszakában NUTS I – NUTS II, BKÜ és országos szinten a FAIR 2025. február 11-i állása alapján	59
24. sz. ábra Egy lakosra jutó ténylegesen hasznosult források alakulása a Széchenyi Terv Plusz időszakában NUTS III (vármegye), BKÜ és országos szinten a FAIR 2025. február 11-i állása alapján	60

25. sz. ábra Az állandó és a lakónépesség számának alakulása, különbsége a BKÜ területén (2000–2023).....	63
26. sz. ábra Születések és halálozások különbségéből eredő természetes népességváltozás alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000-2023)	65
27. sz. ábra Öregedési index alakulása Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2005-2023).....	68
28. sz. ábra Eltartottsági indexek alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2005–2023)	70
29. sz. ábra Iskolai végzettség szerinti jellemzők a Balaton térségében Magyarország összehasonlításával a legutóbbi három népszámlálás során (2001–2011-2022).....	72
30. sz. ábra Állandó és ideiglenes belföldi oda és elvándorlások száma és a teljes vándorlási különbözet a BKÜ-ben (2000-2023).....	73
31. sz. ábra Ezer lakosra jutó állandó és ideiglenes belföldi vándorlási különbözet a BKÜ-ben (2000-2023).....	74
32. sz. ábra Első alkalommal forgalomba helyezett személygépkocsik ezer lakosra vetített száma a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (személygépkocsi/ezer lakos; 2000-2023).....	76
33. sz. ábra Vendégforgalom, belföldi és külföldi vendégek száma a kereskedelmi szálláshelyeken a BKÜ területén 2001 és 2024 között (fő)	78
34. sz. ábra A belföldi és külföldi vendégek aránya a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet kereskedelmi szálláshelyein 2001 és 2024 között.....	80
35. sz. ábra Vendégéjszakák számának alakulása a BKÜ-ben 2001 és 2024 között	82
36. sz. ábra A kereskedelmi szálláshelyek vendégeinek átlagos tartózkodási ideje a BKÜ-ben 2001 és 2024 között.....	82
37. sz. ábra Idegenforgalmi főszezon és az idegenforgalmi főszezonon kívüli vendégforgalom és vendégéjszakák megoszlása a BKÜ-ben 2010 és 2024 között.....	84
38. sz. ábra Külföldi és belföldi vendégéjszaka és vendégszám havonkénti megoszlása BKÜ-ben 2020 és 2024 között.....	85
39. sz. ábra A kereskedelmi szálláshelyek szoba- és férőhely kapacitás kihasználtsága a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben 2008 és 2022 márciusa között (%).....	86
40. sz. ábra Szálláshelyeken kiadható szobák, férőhelyek, és a működő szálláshely egységek havonkénti száma a BKÜ-ben 2022. január és 2024 december között	88
41. sz. ábra Éves REVPAR és szoba átlagárak alakulása a BKÜ-ben és Magyarországon 2008 és 2024 között.....	89
42. sz. ábra Turisztikai szálláshelyek külföldi vendégforgalma küldő országok szerint a Balaton térségében 2021 és 2024 között.....	91
43. sz. ábra A munkavállalási korú lakosság éves száma, a regisztrált munkanélküliek száma, valamint a munkanélküliségi ráta éves átlagértéke a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000 – 2024)	93
44. sz. ábra Munkaképes korú lakosság számának alakulása és a BKÜ településeinek száma (2000-2025).....	94
45. sz. ábra Gazdasági aktivitás és inaktivitás alakulása Magyarországon és a BKÜ-ben a legutóbbi három népszámlálás eszmei időpontjában (2001, 2011, 2022).....	95
46. sz. ábra Éves átlagos munkanélküliségi ráta (%) a BKÜ-ben és a BKÜ alrégióiban (2000 – 2024)	97
47. sz. ábra Relatív munkanélküliségi ráta alakulása Magyarországon és a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben 2020 és 2024 között havonkénti szinten	98
48. sz. ábra A munkanélküliségi ráta negyedéves átlagos változása a BKÜ területén 2000 első negyedétől 2024 utolsó negyedévéig	100
49. sz. ábra Relatív éves pályakezdő munkanélküliségi ráta alakulása a BKÜ-ben 2005 és 2023 között	101
50. sz. ábra Az 56+ éves munkanélküliek aránya a munkanélkülieken belül Magyarországon és a BKÜ-ben	103
51. sz. ábra A közfoglalkoztatásban résztvevők aránya a havi adatok átlaga alapján Balaton Kiemelt Üdülőkörzet parti-partközeli és háttérzóna viszonylata szerint 2013-2024 között	104
52. sz. ábra A közfoglalkoztatásban résztvevők aránya a havi adatok átlaga alapján Balaton Kiemelt Üdülőkörzet alrégiói szerint 2013-2024 között	105
53. sz. ábra Lakásállomány alakulása Magyarországon és a BKÜ-ben 2001 és 2023 között.....	107
54. sz. ábra Lakásállomány a Balaton térségében partviszonylat szerint 2001-2023 között.....	109

55. sz. ábra	Adott évben épített lakások és üdülők a Balaton térségében 2000 és 2023 között	110
56. sz. ábra	Új építésű lakások és üdülők egymáshoz viszonyított megoszlása 2001 és 2023 között a Balaton térségében	111
57. sz. ábra	Siófok és Keszthely lakásingatlan szám és állandó népességének változása.....	113
58. sz. ábra	A Szántód-Tihany kompjárat személy- kerékpár és gépjárműforgalma (2009-2024)	117
59. sz. ábra	A Hévíz-Balaton Repülőtér repülőgépeinek megoszlása a járatok típusa szerint (%) (2024)	120
60. sz. ábra	A Hévíz-Balaton Repülőtér utasainak megoszlása a járatok típusa szerint (%) (2024)..	121
61. sz. ábra	Játszóterek, tornapályák és pihenőhelyek területe a BKÜ-ben (hektár).....	122
62. sz. ábra	Játszóterek, tornapályák és pihenőhelyek száma a BKÜ-ben (hektár)	123
63. sz. ábra	Önkormányzati tulajdonú összes zöldterület alakulása a BKÜ-ben (hektár).....	124
64. sz. ábra	Védett természeti területek területméretének alakulása a BKÜ-ben (hektár)	126
65. sz. ábra	A lakosságtól elszállított települési összes szilárd hulladék, valamint a szelektíven elszállított hulladék tonnában kifejezett mennyiségének és arányának alakulása a BKÜ-ben.....	127
66. sz. ábra	Az egy km ivóvízvezeték-hálózatra jutó közüzemi jellegű elválasztó és egyesített rendszerű szennyvízgyűjtő közcatorna-hálózat hossza, elsődleges közműolló (méter).....	129
67. sz. ábra	Közüemi ivóvízhálózatba, közcatorna hálózatba bekapcsolt lakások számának alakulása, és a másodlagos közműolló arányának változása a BKÜ-ben	130
68. sz. ábra	Háztartások részére szolgáltatott villamosenergia változása a BKÜ-ben	134
69. sz. ábra	Civil szervezetek ezer állandó lakosra jutó indexértéke a Balaton térségében és országosan 2010 és 2022 között.....	135
70. sz. ábra	A lehetséges változat új NUTS 2 régiókra a Dunántúlon	143
71. sz. ábra	A jelenlegi és a lehetséges három dunántúli NUTS 2 régió lakosság számának alakulása 2015 és 2024 között (Adatforrás: KSH Statadat).....	144
72. sz. ábra	A jelenlegi és a lehetséges három dunántúli NUTS 2 régió országos átlaghoz viszonyított egy főre jutó GDP értékének alakulása 2015 és 2023 között (Adatforrás: KSH)	146

Táblázatjegyzék

1. sz. táblázat	Az irányító hatóságok és a közreműködő szervezetek kijelölése.....	11
2. sz. táblázat.	Pályázatok megoszlása operatív programok szerint a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025 február 11-i állása alapján.....	14
3. sz. táblázat.	Pályázatok megoszlása a legfontosabb prioritások, intézkedések és alintézkedések szerint a Széchenyi Terv Plusz időszakában	15
4. sz. táblázat.	Projektkezelési eljárásrend alakulása a Széchenyi Terv Plusz időszakában Magyarországon a FAIR 2025. február 11-i állása alapján.....	20
5. sz. táblázat	Projektkezelési eljárásrend alakulása a Széchenyi Terv Plusz időszakában a Balaton térségében a FAIR 2025. február 11-i állása alapján.....	21
6. sz. táblázat	A pályázók gazdálkodási forma (KSH-GFO) szerinti osztályozásának kontingencia összefüggése a pályázók FAIR minősítés szerinti besorolásával a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján Magyarországon.....	25
7. sz. táblázat.	A pályázók gazdálkodási forma (KSH-GFO) szerinti osztályozásának kontingencia összefüggése a pályázók FAIR minősítés szerinti besorolásával a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján a BKÜ-ben	26
8. sz. táblázat	A pályázók nemzetgazdasági főágazatok (TEÁOR) szerinti besorolása a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján	27
9. sz. táblázat	A pályázó székhelye és a tervezett projekt megvalósítási helyének összefüggése a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján	31
10. sz. táblázat	Pályázatok tervezett megvalósulási helye üdülőkörzeti vármegyeterületek és Balaton part és háttérzóna viszonylatok szerint a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján	35

11. sz. táblázat Pályázatok jogosultság megállapítása és a támogatás Irányító Hatósági döntésének kontingencia összefüggése a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján Magyarországon	40
12. sz. táblázat Pályázatok jogosultság megállapítása és a támogatás Irányító Hatósági döntésének kontingencia összefüggése a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján a BKÜ-ben.....	41
13. sz. táblázat Pályázatok jogosultság és IH döntés tipológia összefüggése operatív programok szerint a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján Magyarországon.....	43
14. sz. táblázat Pályázatok jogosultság és IH döntés tipológia összefüggése operatív programok szerint a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján a BKÜ-ben	45
15. sz. táblázat Igényelt összköltség, szerződéses összköltség, szerződéssel lekötött összeg és szerződéses összköltség alakulása a Széchenyi Terv Plusz időszakában országos és BKÜ szinten a FAIR 2025. február 11-i állása alapján	51
16. sz. táblázat Kifizetésben részesült, tőkeköveteléssel terhelt pályázatok operatív programok szerint a Széchenyi Terv Plusz időszakában országos és BKÜ szinten a FAIR 2025. február 11-i állása alapján	57
17. sz. táblázat Egy lakosra jutó forrásösszegek áttekintő táblázata NUTS III, vármegye, BKÜ és országos dimenziók szerint egységesen a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján	61
18. sz. táblázat A Hévíz-Balaton Repülőtér repülőgépeinek száma a járatok típusa szerint.....	119
19. sz. táblázat A Hévíz-Balaton Repülőtér utasainak száma a járatok típusa alapján	120
20. sz. táblázat A jelenlegi és a lehetséges három dunántúli NUTS 2 régió euróban számolt egy főre jutó GDP értéke az EU átlagához viszonyítva (forrás: Eurostat database és saját számítás Eurostat adatok alapján)	147
21. sz. táblázat A jelenlegi és a lehetséges három dunántúli NUTS 2 régió vásárlóerőparitáson számolt egy főre jutó GDP értéke az EU átlagához viszonyítva (forrás: Eurostat database és saját számítás Eurostat adatok alapján)	147

Térképjegyzék

1. sz. térkép A BKÜ településeinek természetes szaporodása (2023).....	66
2. sz. térkép A BKÜ településeinek öregedési indexe (2023).....	69
3. sz. térkép Budapest közúti elérhetősége a BKÜ településeiről a leggyorsabb úton (perc) 2022 ...	114
4. sz. térkép Gyorsforgalmi út csomópont közúti elérhetősége a BKÜ településeiről a leggyorsabb útvonalon (perc) 2022	115
5. sz. térkép Saját vármegyeszékhely közúti elérhetősége a BKÜ településeiről a leggyorsabb úton (perc) 2022	116
6. sz. térkép Másodlagos közműháló értéke a BKÜ településein (%) (2023).....	131
7. sz. térkép Háztartások részére szolgáltatott villamosenergia, egy főre (kWh)	132

1. Bevezetés

A **Balaton Fejlesztési Tanács (BFT)** 2009. május 8-i ülésén a Balaton 2007-2020 közötti időszakra szóló, Hosszútávú Területfejlesztési Koncepciója elfogadásával egy időben döntött arról, hogy az üdülőkörzetre vonatkozóan a munka keretében kialakított **legfontosabb gazdasági, társadalmi, környezeti és infrastruktúra indikátorok alapján rendszeres fejlesztési monitoring elemzések készüljenek**. A döntést az a cél motiválta, hogy az üdülőkörzetben zajló jelenségekről készülő időbeni és területi összehasonlító elemzések valós információkat tárjanak a döntéshozók elé. E döntéstámogató munka elvégzését a tanács munkaszervezetére, a **Baltoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség Közhasznú Nonprofit Kft-re (BIFÜ Nkft)** bízta.

A **monitoring tevékenység kezdetben** 90, majd 48 db térségleíró indikátor alkalmazásával valósult meg. A Balaton Fejlesztési Tanács 2017. március 17-i ülésén döntött a térségi monitoring rendszer indikátor-kataszterének megújításáról. A **11/2017. (03.17.) BFT határozat** 91 db éves rendszerességgel, valamint 45 db további, háromévente mérendő és elemzendő mutató megjelenítését írja elő a monitoring tanulmányokban.

A BFT 1/2016. (02.12.) határozatában rögzítettek alapján kiemelten fontos feladat az uniós **programozási időszakok forrásallokációjának rendszeres monitorozása**, amelynek eredményeit a **Fejlesztéspolitikai Adatbázis és Információs Rendszerben (FAIR)** rögzített információk feldolgozása alapján tárgyalhatjuk.

A **Vidékfejlesztési Program (VP)**, illetve a **Közös Agrárpolitika Stratégiai Terv** pályázatait külön adatbázisban kerülnek rögzítésre és feldolgozásra, ezeket az adatokat **az elszámolási időszakok végén, a hazai és a BFT forrásokkal összegző módon** elemezzük.

A **Kormány a 1685/2022. (XII.28.) határozatával elfogadta a kiemelt térség megújított, aktuális programozási ciklus fejlesztéseit megalapozni szándékozó Hosszútávú Fejlesztési Koncepcióját és Területfejlesztési Programját**. Bár a határozat forrásokat nem rendel a tervhez, azonban a 4. pontban felkéri a Balaton Fejlesztési Tanácsot, hogy a program megvalósulását kísérje nyomon, és háromévente adjon tájékoztatást azok megvalósulásáról, valamint amennyiben szükséges, kezdeményezze a tervek felülvizsgálatát.

A BFT által elrendelt munkán túl a területi monitoring munkával kapcsolatos feladatok ellátását szükségessé teszi a **37/2010. sz. Kormányrendelet**. Ez a rendelkezés az országos területi monitoring rendszer kialakítását célozza, meghatározza a különböző térségi szereplők feladatait, a feladatok teljesítési határidejét, valamint körvonalazza a területi monitoring jelentések elvárt tartalmát.

A fenti rendelet kimondja, hogy a területi monitoring jelentések elkészítéséért és elfogadásáért felelős szervezetek **minden év március 31-ig** kötelesek lezárni és a jogszabályban meghatározott szervezeteknek eljuttatni a monitoring tanulmányt. A határidő teljesítése érdekében, az elmúlt években kialakult gyakorlatnak megfelelően a **Baltoni Integrációs és**

Fejlesztési Ügynökség a jogszabályban meghatározott napon, **2025. március 31-én megküldte a Balaton Fejlesztési Tanács** által még nem tárgyalt **előzetes jelentést a jogszabályba foglalt szervezetek részére**. Jelen tanulmány a korábban megküldött előzetes jelentés kibővített, végleges változata.

Azon indikátorok esetében ahol a jelentés elkészítése idején csak a korábban már elemzett adatok álltak rendelkezésünkre a központi adatbázisokban, az adatok és információk frissítését nem tudtuk elvégezni.

A forrásszerzés vonatkozásában az elérhető legújabb, **2025. februári állapot** szerinti jellemzőkkel dolgozunk, az egyéb statisztikai elemzésekben alapvetően a **2023-2024 évi állapot** szerinti, **KSH és a TeIR** felületeken elérhető legfrissebb adatokat tudjuk feldolgozni.

A jelentés az alábbi témaköröket tartalmazza:

- Fejlesztési források kihelyezése, pályázati eredményesség
- Demográfiai jellemzők, társadalom
- Foglalkoztatás, munkanélküliség
- Turizmus, vendégforgalom
- Lakásállomány, lakásépítés
- Civil aktivitás, intézményrendszer
- Környezet, környezeti infrastruktúra
- Közlekedés, közlekedési infrastruktúra
- Vízminőség
- A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területiségi kérdései

2. Fejlesztési források kihelyezése, pályázati eredményesség

2.1. Jogszabályi háttér, forráskeret, jogállamisági mechanizmus, adatbázis struktúra

A Magyar Közlöny 2021. évi 91. számában kihirdetésre került a 256/2021. (V.18.) Kormányrendelet a 2021-2027 programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználási rendjéről. Ezt követően elsőként a GINOP_PLUSZ program keretében **gyorsított eljárásrendben** megjelentek az első pályázati kiírások a 2021-2027 közötti uniós fejlesztési ciklus forrásainak mielőbbi kihelyezhetősége érdekében.

A 2021-2027 közötti programozási időszak során a Közös Agrárpolitika Stratégiai Terv forrásain kívül Magyarország **51,6 Mrd EUR** kohéziós fejlesztési forráskeretre jogosult, ami az MNB 2021 évi 360 napos középárfolyamán számolva mintegy **18 600 Mrd Ft** forrásösszegnek felel meg. Ez az összeg 2021. évi hazai GDP (≈ 55125 ezer Mrd Ft) $\approx 37\%$ -a.

A Magyarország számára megítélt kohéziós források részleges, vagy egészes lehívását a programozási ciklus ideje alatt a Magyarországgal szemben folyamatban lévő jogállamisági eljárások keretében a központi forrásgazda felfüggesztheti.

Az Európai Bizottság az Európai Parlament többségének felhatalmazása alapján a 2021-2027-es költségvetés kohéziós forrásaihoz való hozzáférésnél az **uniós Alapjogi Chartával kapcsolatban** úgynevezett **horizontális és szektorális** jogállami feljogosító feltételeket szabott.¹ A feljogosító feltételek az Európai Bizottság értelmezése szerint olyan előfeltételek, amelyeket a tagállamoknak teljesíteniük kell ahhoz, hogy garantált legyen a kohéziós források hatékony és eredményes felhasználása. A horizontális feltételek nem teljesítése valamennyi forrás lehívását megakadályozza, a szektorális feltételek nem teljesítése az adott egyedi célkitűzésekhez kapcsolódó források lehívását gátolja.

A mintegy két évig húzódó tárgyalást és jogalkotói munkát követően 2023 decemberében az Európai Bizottság a horizontális feljogosító feltételek vonatkozásában teljesítettnek ítélte a bírói függetlenségre vonatkozó igazságügyi reformintézkedéseket, és 10,2 Mrd EUR forrásösszeg lehívhatóságát biztosította.²

A zárolás alól feloldott, adott operatív programokhoz csoportosított kohéziós források 2024 első felében több időpontra szétosztva érkeztek Magyarországra: 2024. január 2-án a GINOP-PLUSZ és az IKOP-PLUSZ program keretében 445 millió euró, 2024. március 19-én ugyancsak a GINOP-PLUSZ keretében 20 millió euró, 2024. május 19-én az EFOP-PLUSZ keretében 477 millió euró, 2024. június 26-án az IKOP-PLUSZ programhoz további 138 millió euró. Összességében 2023 decembere és 2024 júniusa között $\approx 1,8$ Mrd euró, vagyis mintegy 748 milliárd forint érkezett meg a korábban blokkolt forrásokból. Ez utóbbiban a Helyreállítási Terv (HET) REPowerEU korábban ugyancsak visszatartott forrásai is szerepelnek.

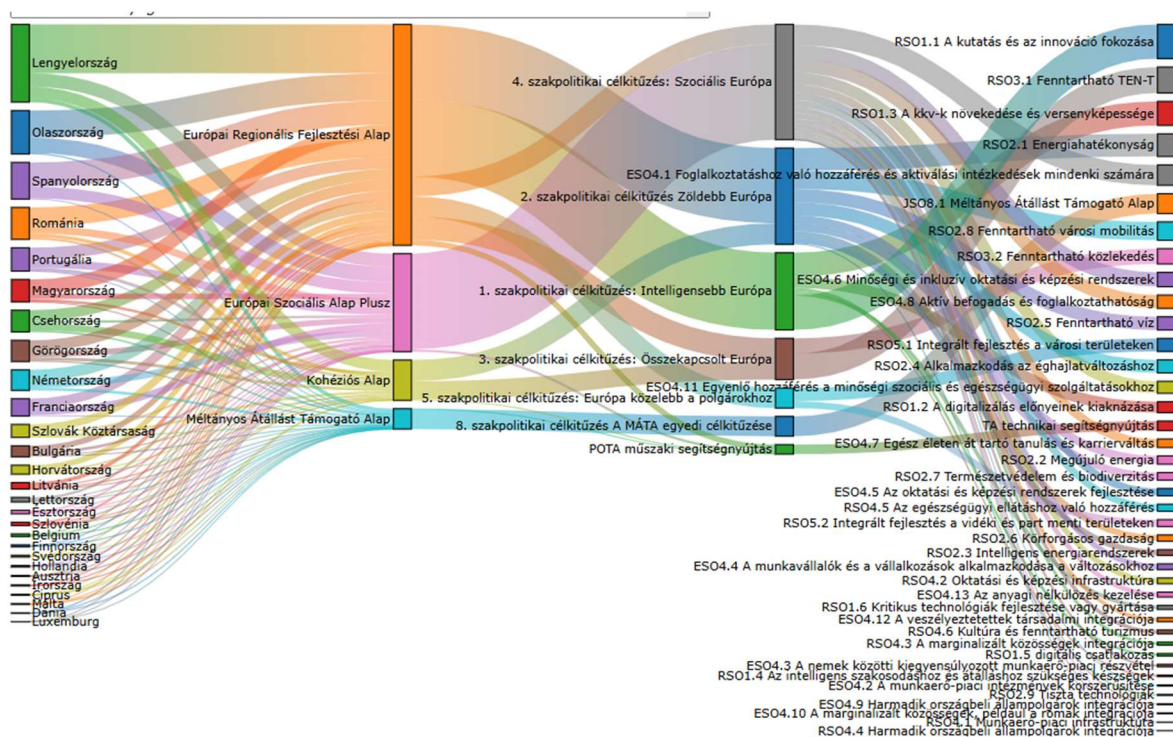
¹ Bővebben: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/qanda_23_6466

² Bővebben: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_6465

Az Európai Unió kohéziós adatbázisának adatai szerint³ a blokkolás alól feloldott Magyarországnak járó kohéziós keret többsége, mintegy 56 %-a hozzáférhető, aminek egy részét 2024 évben ténylegesen folyósították, ez a teljes finanszírozás alig több mint 8 %-a. Ugyanakkor Magyarország ezzel a teljesítménnyel is a 2024 év végén az uniós kifizetések top 10-es mezőnyében van a tagországok között. A forrástámogatások kifizetése a 2021-2027-es ciklusban az unió egész területén lassan halad.⁴

A forrástámogatások kifizetése 2024 második felében Magyarország esetében késedelmet szenved, 2024 júliusa és decembere között nem érkezett újabb uniós forrás Magyarországra. Tagállami összevetésben ezzel Magyarország 2024. december végére forráselosztás rangsorának 11-ik helyre csúszott vissza.⁵

1. sz. ábra Kohéziós politika prioritásainak tervezett uniós finanszírozása tagállamok szerint a 2021-2027 közötti programozási ciklusban

Frissítés dátuma: 10/03/2025

Forrás: Cohesion Data – European Union

2024. december végén az Európai Bizottság szóvivője megerősítette, hogy 2025. január 1-i hatállyal Magyarországtól az unió által a források biztosítása érdekében előírt jogállamisági feltételek nem teljesítése miatt $\approx 1,04$ milliárd euró támogatást véglegesen megvonnak. Ezt a döntést Magyarország Kormánya nem fogadja el, és az unió saját szabályaira hivatkozva azt az álláspontot foglalták el, hogy minden tagállamnak két év áll a források szanálását elrendelő végzéstől rendelkezésre, hogy visszaigényeljék a Bizottság által visszatartott finanszírozást.

³ Bővebben: <https://cohesiondata.ec.europa.eu>

⁴ Bővebben: <https://www.eca.europa.eu/hu/publications/sr-2024-13>

⁵ Bővebben: https://cohesiondata.ec.europa.eu/cohesion_overview/21-27/

További vitás pont az unió vezetése és a Magyar Kormány között az uniós menekültügyi szabályozások feltételeinek nem teljesítése, ami miatt 2024. június közepén 200 millió eurós jogerős bírságot szabott ki az **Európai Unió Bírósága** (EUB). A bíróság ezen felül napi 1 millió eurós pénzbírság megfizetésére is kötelezte Magyarországot az unió által elrendelt intézkedések maradéktalan végrehajtásáig. 2025 januárjáig már összesen közel 325 millió eurót voltak le az országnak járó uniós támogatásokból a 2021–2027-es kohéziós források terhére.⁶

A fejlesztési programok megvalósítását a Magyarország Kormánya már 2021-ben megkezdte, a költségeket megelőlegezve a hazai költségvetés kockázatára.

1. sz. táblázat **Az irányító hatóságok és a közreműködő szervezetek kijelölése**

Program		A Kormány európai uniós források felhasználásával kapcsolatos irányító hatósági feladatok ellátására kijelölt tagja által vezetett minisztérium	Közreműködő szervezet
1	Digitális Megújulás Operatív Program Plusz (DIMOP PLUSZ)	Miniszterelnöki Kabinetiroda	
2	Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program Plusz (EFOP PLUSZ)	Emberi Erőforrások Minisztériuma	
3	Magyar Halgazdálkodási Operatív Program Plusz (MAHOP PLUSZ)	Agrárminisztérium	Magyar Államkincstár
4	Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program Plusz (IKOP PLUSZ)	Innovációs és Technológiai Minisztérium	
5	Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program Plusz (GINOP PLUSZ)	Pénzügyminisztérium	
6	Végrehajtás Operatív Program Plusz (VOP PLUSZ)	Miniszterelnökség	
7	Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz (TOP PLUSZ)	Pénzügyminisztérium	Magyar Államkincstár
8	Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program Plusz (KEHOP PLUSZ)	Innovációs és Technológiai Minisztérium	
9	Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alap Plusz	Belügyminisztérium	
10	Határigazgatási és Vízügyi Operatív Program Plusz	Belügyminisztérium	
11	Belső Biztonsági Alap Plusz	Belügyminisztérium	
12	Európai Unió Szolidaritási Alapja	Az Európai Unió Szolidaritási Alapjának létrehozásáról szóló, 2002. november 11-i 2012/2002/EK tanácsi rendelet 2. cikk (1) bekezdés a) pontja vonatkozásában a Belügyminisztérium, a 2. cikk (1) bekezdés b) pontja vonatkozásában az Emberi Erőforrások Minisztériuma	

Forrás: 256/2021. (V.18.) Kormányrendelet 1. sz. melléklet

Miközben a kohéziós források kifizetései jogviták miatt elakadtak, és Magyarország Kormánya súlyos büntetési tételekkel számol, akadálytalanul érkeznek Magyarországra a **KAP Stratégia Terv operatív támogatásai**.

⁶ Bővebben: <https://www.economx.hu/gazdasag/eu-birsag-magyarorszag-kotelezettszages-eljaras.791672.html>

A jelen forráselemzés a **FAIR Széchenyi Terv Plusz** adatbázis **2025. február 11-én** teljesült adatleválogatása alapján készült. **2025. február elejéig** több mint 22 ezer támogatási igény érkezett az elindult operatív programokon belül meghirdetett forrásokra. Ezek közel felét jogosultnak minősítették és az Irányító Hatóság támogatta, illetve a támogatási igények több mint kétötöde, mintegy **44 %-a** **kifizetésben is részesült. A forrásigények elérik az 5800 Mrd Ft-ot, amiből 4300 Mrd Ft megítélt támogatás, több mint 2000 Mrd Ft kifizetett forrás.**⁷

A FAIR adatbázisban foglalt adatok rögzítése a korábbi fejlesztési ciklussal megegyező nomenklatúra alapján történik. A Széchenyi Terv Plusz pályázati adatai folytatólagosan, a Széchenyi 2020 pályázati adataival egységes adatbázisban jelennek meg.

Az adatbázis második alkalommal tartalmaz egy **tőkekövetelés** adatállományt is, ami a nyilvános adatmetszetekben nem jelenik meg. A tőkekövetelés adatszlop jelentését és tartalmát az elemzés során tárgyaljuk.

2.2. Operatív programok, prioritások, intézkedések és alintézkedések

A legutóbbi adatleválogatás, amely alapján monitoring céllal forráselemzés készült 2024. január 18-án teljesült. A legutóbbi adatleválogatás óta 1,06 év, 13 hónap, 56 hét, összesen 390 nap telt el. A legutóbbi elemzés időpontjában 19 642 db pályázat szerepelt a Széchenyi Terv Plusz pályázati kataszterében, a **jelen elemzés leválogatási időpontjában 22 264 db.** A két időpont között 2 622 pályázat a különbség, vagyis kevéssel több, mint egy év alatt a 2024. január közepi állapot nagyjából kilenced részével növekedett országosan a pályázati tömeg 2025. február közepére.⁸

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén megvalósítani tervezett projektek száma a legutóbbi adatleválogatás időpontjában 986 db volt, ez a gyakoriság **2025. február 11-re 1077 db-ra** növekedett. A két időpont közötti növekmény 91 db, a 2024. január közepi állapothoz képest mintegy tizenketted részével magasabb.⁹

A pályázatok üdülőkörzeti részesedése a két adatleválogatás időpontja között 5,01 %-ról 4,83 %-ra **csökkent**, tehát az országos növekményérték magasabb, mint az üdülőkörzeti. A detektált 4-5 % közötti **BKÜ részesedésérték megfelel** a korábbi programozási ciklusok **azonos időszakában** megfigyelt részesedésnek.

Jelen állás szerint minden operatív programban, illetve a három belügyi alapon is elindult a pályáztatás. Ehhez társul egy, az operatív programoknál is feltüntetett adatsor, az Alapok Alapja

⁷ Forrás (2025. február 7-i állás szerint): <https://archive.palyazat.gov.hu/aktstat?lang=hu>

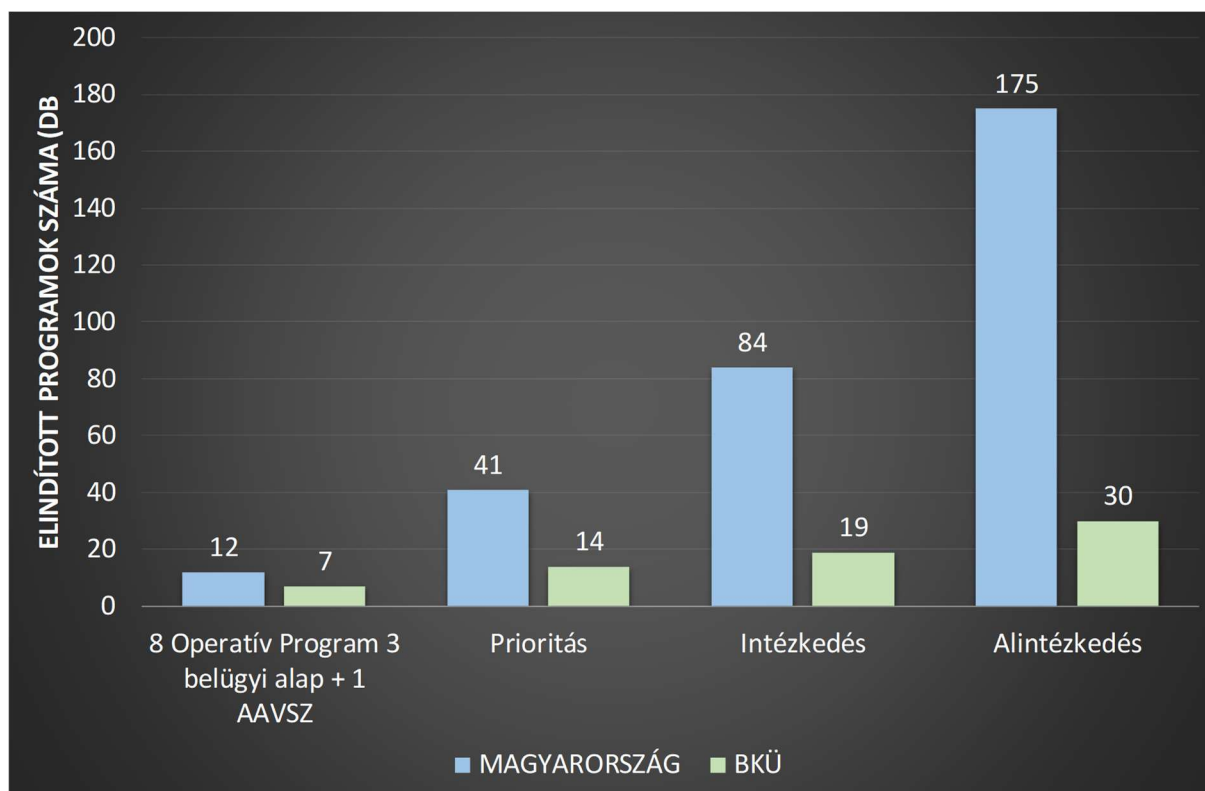
Megjegyzés: A jelzett oldalon megjelenő adatállomány rendszeresen frissül.

⁸ $[(22264 - 19642) / 22264 * 100 = 11,8 \, \%]$

⁹ $[(1077 - 986) / 1077 * 100 = 8,5 \, \%]$

Végrehajtó Szervezet (AAVSZ), amely a közvetítők költségterítését finanszírozza a GINOP-8. prioritás túlvállalásának keretében.¹⁰

2. sz. ábra. Programozási alapjellemzők Magyarországon és a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025 február 11-i állása alapján

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

A Balaton térségében 6 operatív programban és egy belügi alapon jelent meg pályázati aktivitás: GINOP, TOP, DIMOP, KEHOP, IKOP és MAHOP PLUSZ, a Végrehajtás Operatív Programban, illetve az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program (EFOP) Pluszban nincsenek pályázatok. A belügi alapok metszetében egy pályázat jelent meg a BKÜ-ben Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alap (MMIA) területén. A Belső Biztonsági Alap (BBA), illetve a Határigazgatási és Vízümpolitikai Eszköz Plusz (HAVE) ugyancsak nincs jelen a Balaton térségében. Országosan 41 prioritás, 84 intézkedés és 175 alintézkedésben szerepel pályázati gyakoriság, a BKÜ-ben 14 prioritás, 19 intézkedés és 30 alintézkedés érintett.

¹⁰ Bővebben: AAVSZ - GINOP 8. Prioritás: Pénzügyi eszközök és szolgáltatások A prioritáson belül három „technikai” szerződés került megkötésre 2016-ban melyek közül kettő termékhez tartozik és egy technikai szerződés keretében finanszírozza az IH az MFB és az MFB Pontok költségeit. 2021-ben egy újabb „technikai” szerződés került megkötésre, mely az Alapok Alapja Végrehajtó Szervezet (a továbbiakban: AAVSZ) és a közvetítők költségterítését finanszírozza a GINOP-8. prioritás túlvállalásának keretében. 2021-ben az AAVSZ részére 3 686,7 millió forint összegben folyósított költségterítés előleget az IH, valamint megtörtént a 2020. évi előleg elszámolása 3 591,7 millió forint összegben.

Forrás: <https://www.parlament.hu/irom42/01877/adatok/fejezetek/19.pdf>

A programozási ciklusok második felére jellemzően minden Operatív Programban megindul a források kihelyezése. Mindez a jelenlegi időszakban **a kohéziós forrásokhoz való hozzájutás uniós akadályoztatása miatt** a korábbi időszakoktól eltérően egészen szokatlan módon különbözik.

A pályázatok legnagyobb tömege a **gazdaságfejlesztés és a területfejlesztés programkiírásaihoz** érkezik, ez közelít a korábbi időszakok jellemzőihez. Országosan a pályázatok kétharmada, BKÜ szinten közel 71 %-a gazdaságfejlesztési, országosan 28,9 %-a, BKÜ szinten pedig 26,6 %-a területfejlesztési célú.

2. sz. táblázat. **Pályázatok megoszlása operatív programok szerint a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025 február 11-i állása alapján**

	MAGYARORSZÁG	BKÜ
AAVSZ Díjazása-GINOP	,0	
BBA PLUSZ	,3	
DIMOP PLUSZ	1,9	2,1
EFOP PLUSZ	,0	
GINOP PLUSZ	67,0	70,7
HAVE PLUSZ	,1	
IKOP PLUSZ	,2	0,1
KEHOP PLUSZ	,7	,4
MAHOP PLUSZ	,4	,1
MMIA PLUSZ	,1	0,1
TOP PLUSZ	28,9	26,6
VOP PLUSZ	,3	
PÁLYÁZAT ÖSSZESEN	100,0	100,0

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

Az egyéb operatív programokban megjelent pályázati tömeg mind országosan, mind üdülőkörzeti szinten igen kicsi, országosan 4,0 %, BKÜ metszetben 2,8 %.

Pályázati tömeget tekintve a gazdaság- és területfejlesztésen kívüli legjelentősebb operatív programban, a Digitális Megújulás Operatív Programban (DIMOP_PLUSZ) országosan 426 db, BKÜ metszetben 23 db pályázat szerepel. Országos szinten a KEHOP_PLUSZ 128 db, az üdülőkörzetben csupán 4 db pályázattal szerepelt. A Balaton körül az IKOP, a MAHOP és az MMIA 1-1 pályázattal jelenik meg, de ezek gyakorisága országosan is szerény, minden esetben száz alatti, de jellemzően 50 alatti elemszámot alkotnak.

A legalacsonyabb pályázati gyakoriságot az EFOP_PLUSZ keretében látjuk, itt országosan mindössze 9 db pályázatot nyújtottak be a 2021-2027 közötti uniós forráselosztási ciklus negyedik évében.

Az operatív programokhoz kapcsolódó megvalósítási prioritások előfordulási aránya országosan és BKÜ metszetben az első 7 rangsorhelyen ugyanaz. A rangsort a GINOP_PLUSZ-1 vállalkozásfejlesztés vezeti, ennek aránya az összes pályázaton belül országosan 63 %, az üdülőkörzetben 68,2 %. A második a TOP_PLUSZ-1 Élhető vármegye, ennek aránymegoszlása országos és üdülőkörzeti szinten közel egyforma, 15-15,5 % közötti. A harmadik a TOP_PLUSZ-3 Gondoskodó vármegye, ennek aránya országosan 9 %, az üdülőkörzetben, ennél alacsonyabb, 7,4 %. Ezt egy újabb területfejlesztési prioritás követi a TOP_PLUSZ-2 Klímabarát vármegye vonatkozásában, aminek részesedése 3,7 % országosan, üdülőkörzeti szinten 2,7 %.

3. sz. táblázat. Pályázatok megoszlása a legfontosabb prioritások, intézkedések és alintézkedések szerint a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján

PRIORITÁSOK			INTÉZKEDÉSEK			ALINTÉZKEDÉSEK		
	MAGYARORSZÁG	BKÜ		MAGYARORSZÁG	BKÜ		MAGYARORSZÁG	BKÜ
GINOP_PLUSZ-1 Vállalkozásfejlesztés	63,0	68,2	GINOP_PLUSZ-1.2 A gazdaság meghatározó részét alkotó kkv-szektor ellenállóképességének növelése, technológiai és szervezeti megújítása	62,0	68,1	GINOP_PLUSZ-1.2.2-22 Magyar Falu Vállalkozás-újraindítási Program	23,8	39,6
TOP_PLUSZ-1 Élhető vármegye	15,1	15,5	TOP_PLUSZ-1.2 Településfejlesztés, települési szolgáltatások	11,3	9,9	GINOP_PLUSZ-1.2.3-21 A mikro-, kis- és középvállalkozások modern üzleti és termelési kihívásokhoz való alkalmazkodását segítő fejlesztések támogatása a leghátrányosabb helyzetű régiókban	19,6	14,9
TOP_PLUSZ-3 Gondoskodó vármegye	9,0	7,4	TOP_PLUSZ-3.3 Helyi és térségi közszolgáltatások	6,1	5,3	GINOP_PLUSZ-1.2.1-21 A mikro-, kis- és középvállalkozások modern üzleti és termelési kihívásokhoz való alkalmazkodását segítő fejlesztések támogatása	18,6	13,6
TOP_PLUSZ-2 Klímabarát vármegye	3,7	2,7	TOP_PLUSZ-2.1 Helyi, önkormányzati energetika: energiahatékonyság és megújuló energia-felhasználás	3,7	5,1	TOP_PLUSZ-1.2.1-21 Élhető települések	6,9	6,2
GINOP_PLUSZ-2 Kutatás, fejlesztés, innováció	3,5	2,3	GINOP_PLUSZ-2.1 Tudáshasznosítás erősítése a vállalati KFI tevékenység növelésével	3,5	2,7			
DIMOP_PLUSZ-1 Intelligensebb Magyarország	1,9	2,1	TOP_PLUSZ-1.1 Klímatudatosság, éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás	3,1	2,3			
TOP_PLUSZ-6 Versenyképes vármegye	,9	,9	TOP_PLUSZ-3.1 Vármegyei és térségi fejlesztések ESZA Plusz elemei	2,4	2,3			
			DIMOP_PLUSZ-1.2 A vállalkozások digitális transzformációja	1,7	2,1			
			TOP_PLUSZ-6.1 Helyi gazdaságfejlesztés	,8	,7			
			TOP_PLUSZ-1.3 Fenntartható városfejlesztés	,7	,3			

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

Kicsivel magasabb, 3,5 % az országos részesedés az üdülőkörzetinél az ötödik rangsorhelyen álló GINOP_PLUSZ-2 K+F+I prioritás esetében, ez a BKÜ-ben 2,3 %. Ezt a hatodik rangsorhelyen a DIMOP_PLUSZ-1 Intelligensebb Magyarország követi. Ennek részesedése

arányaiban a Balaton térségében magasabb, 2,1 %, országosan 1,9 %.¹¹ A hetedik rangsorhelyen a TOP-PLUSZ-6 Versenyképes vármegye áll, amelyek részesedése a pályázatokból országosan és üdülőkörzeti szinten egyaránt 1 % alatti.

A nyolcadik gyakoriság rangsorhelytől megjelenő prioritások üdülőkörzeti szinten 1-2 pályázatos elemszámmal jelennek meg, már nem rangsorolhatók, nincs értelme országos összehasonlításokat tenni.

Az intézkedések vonatkozásában az első 10 rangsorhelyen országosan és üdülőkörzeti szinten ugyancsak teljesen megegyeznek a gyakoriságarányok. Vezető intézkedés a GINOP_PLUSZ-1.2 A gazdaság meghatározó részét alkotó kkv-szektor ellenálló képességének növelése, technológiai és szervezeti megújítása, ennek részesedése a BKÜ-ben 68 %, országosan 62 %. Ezt három területfejlesztési intézkedés követi, sorban a TOP-PLUSZ 1.2, a TOP_PLUSZ 3.3 és a TOP_PLUSZ 2.1. Ezekből az első kettő részesedése országosan, a harmadiké üdülőkörzeti szinten magasabb. A további 6, rangsorhelyen megegyező elhelyezkedésű intézkedés közül csak a DIMOP_PLUSZ-1.2 A vállalkozások digitális transzformációja intézkedés részesedése magasabb arányaiban a Balaton térségében, mint országosan.

Az alintézkedések vonatkozásában a pályázatok első négy rangsorhelyén ugyanaz a sorrend országos és az üdülőkörzetben. Az első a GINOP_PLUSZ-1.2.2-22 Magyar Falu Vállalkozás-újraindítási Program, aminek részaránya országosan csaknem minden negyedik pályázat, a Balaton körül azonban minden 5 pályázatból legalább kettő ide sorolható, 40 % körüli az összes balatoni pályázat közül. A rangsorhelyek második és harmadik helyét további két GINOP alintézkedés, GINOP_PLUSZ-1.2.3-21 A mikro-, kis- és középvállalkozások modern üzleti és termelési kihívásokhoz való alkalmazkodását segítő fejlesztések támogatása a leghátrányosabb helyzetű régiókban, illetve a GINOP_PLUSZ-1.2.1-21, a mikro-, kis- és középvállalkozások modern üzleti és termelési kihívásokhoz való alkalmazkodását segítő fejlesztések támogatása foglalja el. Mindkettő részesedése magasabb országosan, mint üdülőkörzeti szinten, és ugyancsak magasabb országosan a negyedik rangsorhelyen álló területfejlesztési alintézkedés, ez a TOP_PLUSZ-1.2.1-21 Élhető települések.

Az alintézkedések ötödik rangsorhelyétől differenciál az országos és az üdülőkörzeti sorrend, ezzel együtt jelentősen csökkennek a gyakoriságelemek is. Országosan az ötödik TOP_PLUSZ-1.2.3-21 Belterületi utak fejlesztése a BKÜ-ben a hatodik rangsorhelyen áll, az országosan hatodik TOP_PLUSZ-2.1.1-21 Önkormányzati épületek energetikai korszerűsítése az üdülőkörzetben a hetedik. A Balaton térségben ötödik alintézkedés, a TOP_PLUSZ-1.1.3-21 Helyi és térségi turizmusfejlesztés országosan csak a 11-ik.

Összességében a 2. sz. táblázatban demonstrált prioritás rangsor országos szinten az összes pályázat 97 %-át, üdülőkörzeti szinten 99,3 %-át, országos szinten az összes intézkedés alá besorolt pályázat 95,3 %-t, a BKÜ-ben 98,9 %-át, az alintézkedések esetében országosan 68,9 %-át, az üdülőkörzetben a pályázatok 74,3 %-át jelentik meg.

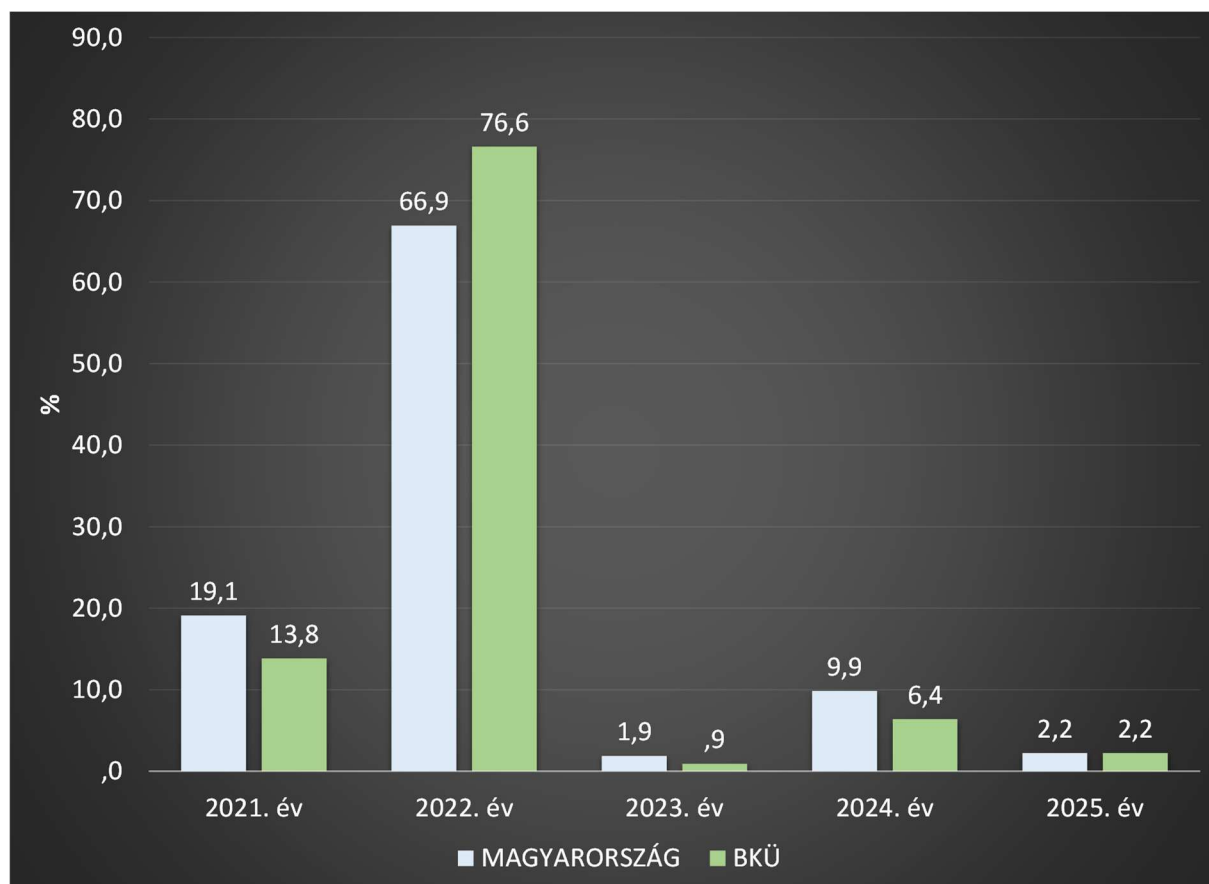
¹¹ Az arányok mögött álló gyakoriságtömeg ezek esetében, ahogy azt az előbbieken aláhúztuk, már igen szerény.

Nyilván a Balaton területi szegmensének sajátosságai nem véletlen módon befolyásolják a pályázatok operatív program, prioritás és intézkedési szintű megoszlását, valamint a pályázati forráskihelyezést, ezek lehetőségeit pedig az uniós forráselosztás megszabta keretek szabályozzák.

2.3. Pályázatok beérkezési éve és projektkezelési eljárásrendje

Amikor a 2021-2027 közötti uniós forráselosztási időszak hivatalosan elkezdődött, **a szokásos trendek szerinti**, időszak eleji pályázati aktivitás jelenségeit látjuk. Ebben az évben még javában zajlottak a 2014-2020 közötti időszak projektmegvalósításai és kifizetései, amivel párhuzamban előfinanszírozott rendszerben megjelentek az új ciklus pályázati kiírásai is. 2025 elején a 2021-ben kezdeményezett pályázatok aránya országosan 19 %, csaknem minden ötödik, üdülőkörzeti szinten 13,8 %, vagyis majdnem minden hetedik pályázat. Számszerűsítve ez országosan **tervezett megvalósulási hely szerint** 4 254 db, üdülőkörzeti vonatkozásban 149 db pályázatot jelent.

3. sz. ábra **Pályázatok beérkezési éve a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján**

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

A **pályázatok beérkezési évének súlypontja** a Széchenyi Terv Plusz időszakában **2022. év**, lényegében az új uniós költségvetési ciklus elindításának első teljes éve, amikor az európai

forráselosztásért felelős jogintézmények hivatalosan még nem korlátozták a Magyarországnak járó forrásokhoz való hozzáférés lehetőségeit. **Országosan a pályázatok mintegy kétharmadát, üdülőkörzeti szinten több mint háromnegyedét 2022-ben nyújtották be.** Számszerűsítve országosan csaknem 15 ezer, BKÜ metszetben több mint 800 db megvalósulási hely szerint tervezett pályázatról van szó.

Miután a kohéziós forrásokhoz való hozzáférés lehetőségei beszűkültek, **a pályázati aktivitás radikálisan visszaesett.** 2023 évben a teljes, 2025 februárjáig számított időszakra vonatkozó aktivitás 1,9 % országosan, üdülőkörzeti szinten kevesebb, mint 1 %. Ezeket a gyakoriságokat számszerűsítve országosan 419 db, BKÜ metszetben 10 db pályázatról van szó.

2024. évben, miután a kohéziós források egy része felett az uniós intézmények feloldották a hozzáférési jogosultság blokkolását a pályázati aktivitás is megemelkedett, de a növekedés volumene közel sem akkora, mint amilyen lendülettel 2022-ben a pályázati aktivitás elindult. Országos szinten nagyjából minden tizedik, üdülőkörzeti szinten minden tizenhatodik pályázatot 2024-ben indították. Ezeket az arányokat számszerűsítve országosan 2194 db, a BKÜ-ben 69 db pályázatról beszélhetünk.

2025. év első másfél hónapjában a pályázati aktivitás arányaiban kiegyenlített országosan és BKÜ szinten, ez országosan közel 500, BKÜ metszetben 24 db pályázatot jelent.

Ezeket a gyakoriságokat önmagukban jellemezve jól látható, hogy egészen más struktúrájú pályázati gyakoriság-adateloszlásról van szó, mint az előző, 2014-2020 (+2 év), vagy akár az ezt megelőző, 2007-2013 (+2 év) közötti időszakban is megfigyeltünk. A korábbiakhoz képest a jelenlegi pályázati eloszlást egyértelműen egyenlőtlenségektől terheltnek, anomáliásnak minősíthetjük.

A pályázatok **projektkezelési eljárásrendje** jellemzően egyszerűsített eljárásrend értékeléssel. Országosan a pályázatok mintegy 65 %-a, üdülőkörzeti vetületben mintegy 70 %-a sorolható ebbe a kategóriába. Számszerűsítve ez országosan több mint 14 500 db, üdülőkörzeti szinten 759 db pályázatot jelent.

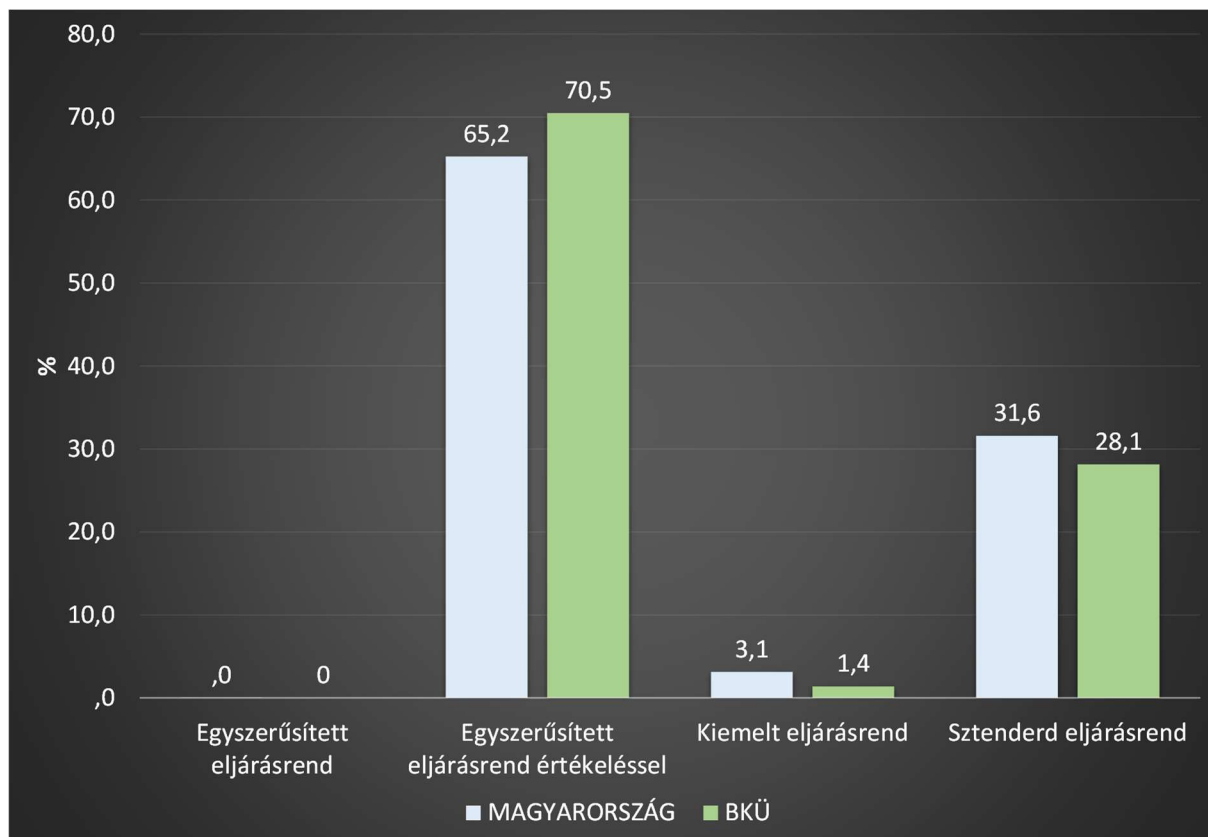
Rangsorrendben a második legjellemzőbb projektkezelési mód a sztenderd eljárás, ennek aránya országosan megközelíti a benyújtott pályázatok harmadát, üdülőkörzeti szinten meghaladja a kezdeményezett projektek negyedét. Ez számszerűsítve országosan több mint 7 ezer, a BKÜ-ben több mint 300 pályázatot jelent.

A **kiemelt eljárásrendű** pályázatok száma a FAIR 2025. február 11-i állása alapján pontosan 700 db, ami az összes pályázat kevéssel több, mint 3 %-a. A BKÜ-ben 15 db pályázat kapott kiemelt eljárásrend szerinti minősítést, ami az összes üdülőkörzeti pályázat kevesebb, mint másfél százaléka. Ez alacsonyabb, mint az előző időszakban megfigyelt érték.

Országosan találtunk további 5 db olyan pályázatot, ami egyszerűsített eljárásrend megnevezés alatt szerepel, ezek arányát az összes pályázathoz képest egytizedes értékig nem lehet kifejezni. Ebből az 5 pályázatból egy az Alapok Alapja Végrehajtó Szervezet (AAVSZ) kifizetései, két

GINOP_PLUSZ vállalkozásfejlesztés, és két KEHOP_PLUSZ Megújuló energiagazdaság program. Mindegyik programot fővárosi, központi költségvetési, monetáris közvetítési, vagy általános közigazgatási, államháztartáson belüli nonprofit szervezet kezdeményezte.

4. sz. ábra **Pályázatok projektkezelési eljárásrendje a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján**

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

Az üdülőkörzet területén megvalósítani tervezett 15 kiemelt eljárásrendben indított pályázatból 10 db TOP_PLUSZ, 6 db az élhető vármegye, 4 a versenyképes vármegye prioritásba sorolható. További 4 db környezetvédelmi KEHOP_PLUSZ, illetve egy közlekedésfejlesztési IKOP_PLUSZ program:

1. **IKOP_PLUSZ – Balatonfenyves:** Balatoni vasútállomások rekonstrukciója (TEN-T vonali vasútállomások).
2. **KEHOP_PLUSZ – Látvány:** Látvány és Visz Ivóvízminőség-javító Program.
3. **KEHOP_PLUSZ – Siófok:** A Balaton és térsége ivóvízellátásának modernizációjához kapcsolódó előkészítés.
4. **KEHOP_PLUSZ – Szentbékakál:** Komplex vizes élőhely fejlesztés a Sásdi-rét NATURA2000 területen.
5. **KEHOP_PLUSZ – Fonyód:** Somogy vármegyei oktatási intézmények épületenergetikai fejlesztése.
6. **TOP_PLUSZ – Gyenesdiás:** Zala Kétkeréken - Kerékpárút-fejlesztés Gyenesdiás településen.

7. **TOP_PLUSZ – Sármellék:** Zala Kétkeréken - Kerékpárút-fejlesztés Sármellék és Zalavár településeken.
8. **TOP_PLUSZ – Garabonc:** Zala Kétkeréken – Kerékpárút-fejlesztés Garabonc, Nagyrada, Zalasabar és Esztergályhorváti településeken.
9. **TOP_PLUSZ – Keszthely:** Fenntartható városfejlesztési stratégiák támogatása Keszthelyen.
10. **TOP_PLUSZ – Keszthely:** Keszthely Balaton-parti sétány II. ütem I. projektrész.
11. **TOP_PLUSZ – Keszthely:** Közlekedésbiztonság növeléséért körforgalom építése és SUMP készítése.
12. **TOP_PLUSZ – Siófok:** Kaposvár, és Siófok Kulturális Örökség és Aktív Turizmus Fejlesztése.
13. **TOP_PLUSZ – Siófok:** „Siófok Kulturális Örökség és Aktív Turizmus Fejlesztése”.
14. **TOP_PLUSZ – Keszthely:** Fürdőfejlesztés.
15. **TOP_PLUSZ – Keszthely:** Balaton Színház vendégfogadó tér.

A projektkezelési eljárásrend összefügg a Széchenyi Terv Plusz 2025-ig terjedő időszakában generálódott pályázati aktivitás időszakosságával.¹²

4. sz. táblázat. **Projektkezelési eljárásrend alakulása a Széchenyi Terv Plusz időszakában Magyarországon a FAIR 2025. február 11-i állása alapján**

		ELJÁRÁS				Total
		Egyszerűsített eljárásrend	Egyszerűsített eljárásrend értékeléssel	Kiemelt eljárásrend	Sztenderd eljárásrend	
BEÉRKÉZÉS DÁTUMA (ÉV)	2021. év	0	4219	1	34	4254
		,0%	99,2%	,0%	,8%	100,0%
		,0%	29,0%	,1%	,5%	19,1%
	2022. év	1	9804	128	4968	14901
		,0%	65,8%	,9%	33,3%	100,0%
		20,0%	67,5%	18,3%	70,6%	66,9%
	2023. év	0	0	134	285	419
		,0%	,0%	32,0%	68,0%	100,0%
		,0%	,0%	19,1%	4,1%	1,9%
	2024. év	2	99	414	1679	2194
		,1%	4,5%	18,9%	76,5%	100,0%
		40,0%	,7%	59,1%	23,9%	9,9%
	2025. év	2	405	23	66	496
		,4%	81,7%	4,6%	13,3%	100,0%
		40,0%	2,8%	3,3%	,9%	2,2%
	Total	5	14527	700	7032	22264
		,0%	65,2%	3,1%	31,6%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

Az értékeléssel egybekötött egyszerűsített eljárásrendbe sorolt pályázatok aránya a programozási ciklus elején, illetve 2025 első másfél hónapjában felülreprezentált.

¹² Pearson Chi Square: 8463,969. Asymp. Sig (2 sided): 0,000. Cramer's V: 0,356.

A sztenderd eljárásrendbe sorolt pályázatok 2022 és 2024 között felülreprezentáltak, a kiemelt eljárásrend alá soroltak 2023, 2024, illetve 2025 első másfél hónapjában alkotnak nem véletlen többséget.

A Balaton térségében az országosnak megfelelő eloszlású adatokat látunk.¹³ Az értékeléssel egybekötött egyszerűsített eljárásrendbe sorolt pályázatok aránya a ciklus elején domináns, a sztenderd eljárásrend alá soroltaké 2022 és 2024 között, a kiemelt eljárásrend alá sorolt üdülőkörzeti pályázatok benyújtási éve jellemzően 2024. év, amikor a vonatkozó kohéziós alapok feletti forrásle hívási jogosultságot visszakarta Magyarország. Miután a források lehívhatósága ismét akadályba ütközött, a kiemelt eljárásrendben tervezett programok gyakorisága is radikálisan visszaesett.

5. sz. táblázat **Projektkezelési eljárásrend alakulása a Széchenyi Terv Plusz időszakában a Balaton térségében a FAIR 2025. február 11-i állása alapján**

		ELJÁRÁS			Total
		Egyszerűsített eljárásrend értékeléssel	Kiemelt eljárásrend	Sztenderd eljárásrend	
BÉÉRKEZÉS DATUMA (ÉV)	2021. év	148	0	1	149
		99,3%	,0%	,7%	100,0%
		19,5%	,0%	,3%	13,8%
	2022. év	587	4	234	825
		71,2%	,5%	28,4%	100,0%
		77,3%	26,7%	77,2%	76,6%
	2023. év	0	1	9	10
		,0%	10,0%	90,0%	100,0%
		,0%	6,7%	3,0%	,9%
	2024. év	1	10	58	69
		1,4%	14,5%	84,1%	100,0%
		,1%	66,7%	19,1%	6,4%
	2025. év	23	0	1	24
		95,8%	,0%	4,2%	100,0%
		3,0%	,0%	,3%	2,2%
	Total	759	15	303	1077
		70,5%	1,4%	28,1%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

Összességében a korábbi programozási ciklusok tapasztalati mintázatokat alapul véve az lenne várható, hogy az egyszerűsített eljárásrendbe sorolt pályázatok aránya a ciklus elején és a végén magasabb, a köztes időszakban a sztenderd eljárásrendbe sorolt pályázatok felülreprezentáltak, a kiemelt eljárásrendű pályázatok pedig inkább a programozási időszak első felében

¹³ Pearson Chi Square: 306,341. Asymp. Sig (2 sided): 0,000. Cramer's V: 0,377.

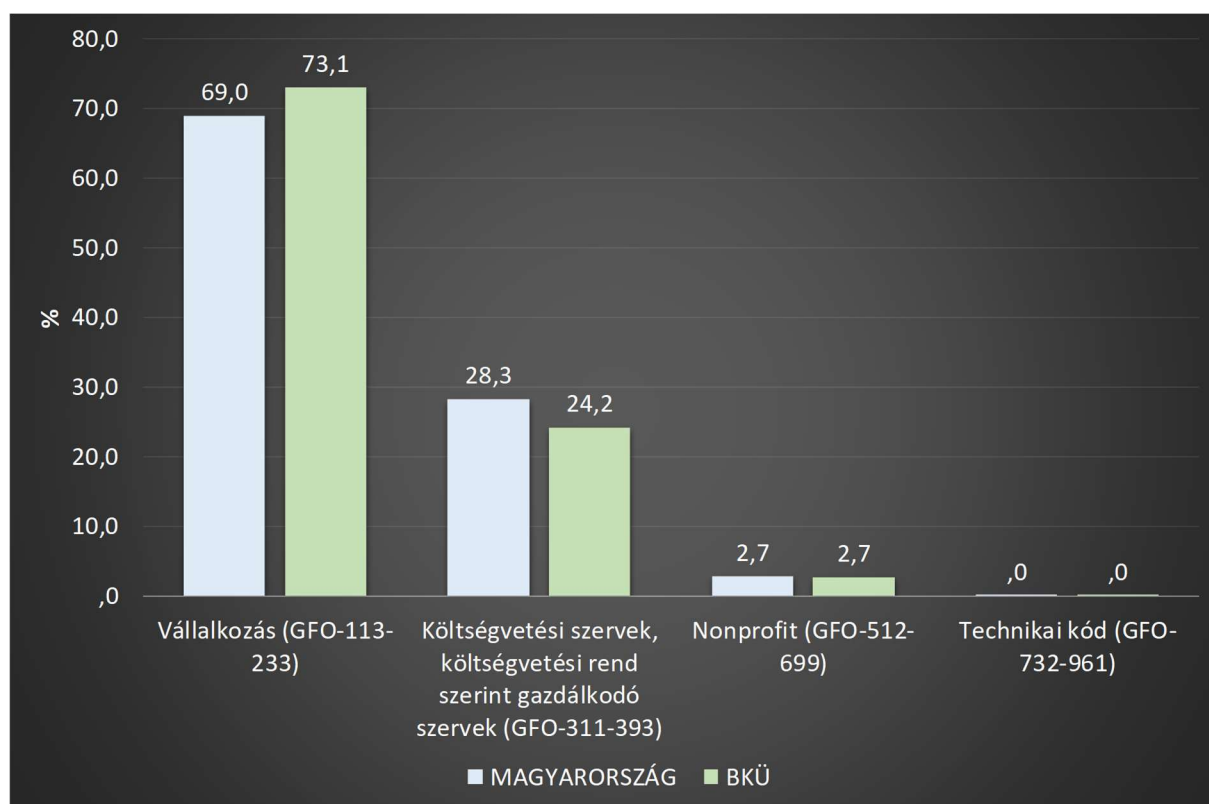
sűrűsödnek, nyilván azzal a céllal, hogy a programidőszak végére, annak 1+1 éves meghosszabbításaival a végső elszámolásig tervezett módon megvalósulhassanak.

Ehhez hasonló pályázati gyakoriság eloszlást látunk most is, de a korábbiakhoz képest sokkal alacsonyabb volumenben.

2.4. A pályázók gazdálkodási formája, FAIR minősítése és nemzetgazdasági főágazatok szerinti besorolása

A pályázók **gazdálkodási forma szerinti osztályozása** (KSH-GFO)¹⁴ a korábbi időszakok jellemzőihez hasonlóan a **vállalkozások masszív többségét** mutatja. A vállalkozások aránya a pályázók között országosan 69 %, a Balaton térségében arányaiban magasabb, 73,1 %. Számszerűsítve országosan közel 15 500, BKÜ szinten 787 db pályázót jelent. A Széchenyi 2020 programozási időszak végén, a végső lezárás és elszámolás időszakában, 2022 áprilisában országosan ≈ 63 % körül volt a vállalkozások aránya a pályázók között, a BKÜ-ben ≈ 62 %, vagyis jelen állás szerint a 2021-2027-es időszak közepén lényegesen magasabb a pályázók között a vállalkozások részaránya. A jelenség magyarázata ebben az esetben is visszavezet az uniós forráslelőhetőség és felhasználhatóság jogi anomáliáira.

5. sz. ábra A pályázók gazdálkodási forma (KSH-GFO) szerinti osztályozása a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

¹⁴ Bővebben: https://www.ksh.hu/gfo_menu

A költségvetési szervek, költségvetési rend szerint gazdálkodó szervek pályázói részaránya országosan $\approx 28\%$, üdülőkörzeti szinten $\approx 24\%$, hasonlóan 4 százalékpont körüli a differencia, mint a vállalkozások esetében, de fordított módon, az országos részaránya magasabb. Számszerűsítve országosan közel 6 300, BKÜ metszetben 261 pályázó sorolható a költségvetési szervek, költségvetési rend szerint gazdálkodó szervek közé.

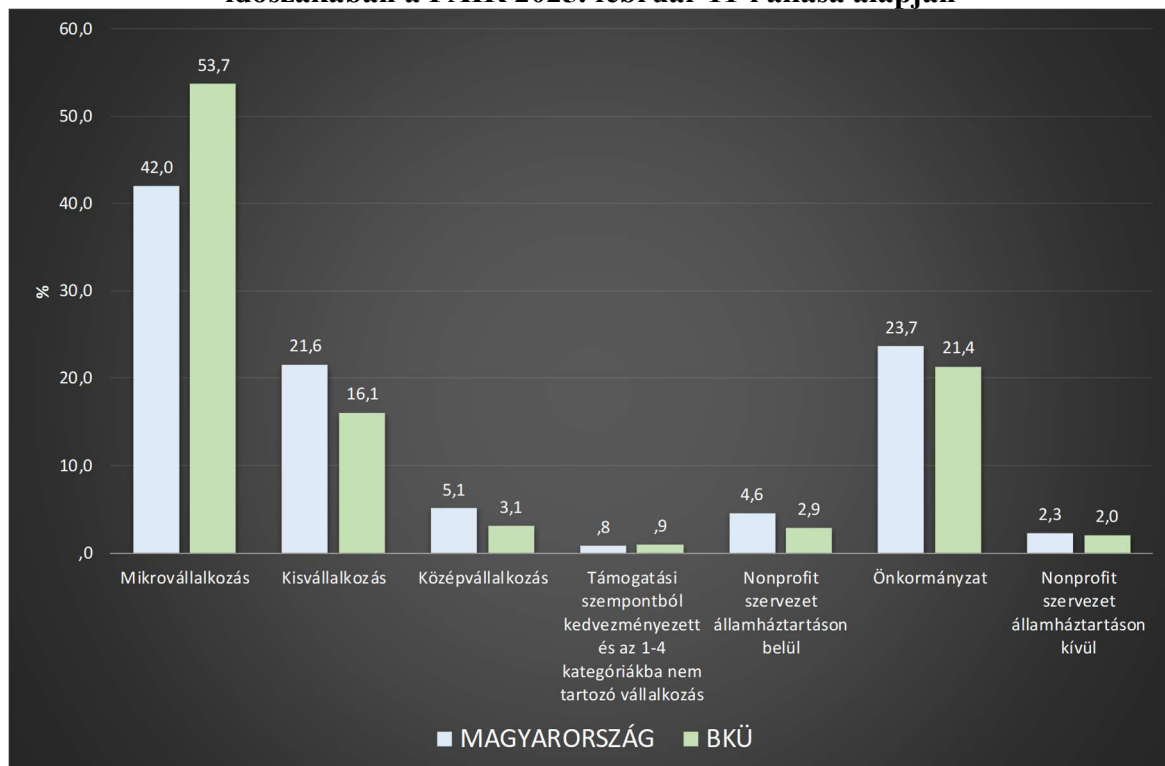
Összehasonlításként megjegyezzük, a Széchenyi 2020 időszak végén a BKÜ-ben magasabb volt a költségvetési szervek, költségvetési rend szerint gazdálkodó szervek pályázóinak részaránya, mint az országos, vagyis ez a fordított állás a jelenlegi adatszerkezetben ugyancsak újdonság.

A jelen forráselosztási időszak során továbbra is igen mérsékelt a **nonprofit szektor** jelenléte a pályázók között, arányaiban ugyan az országos és a BKÜ érték teljesen megegyezik, 2,7-2,7 %, gyakoriságtömegben ez 612 pályázót jelent országosan, és 29 pályázót BKÜ szinten. Mindez azt jelenti, hogy a jelen programozási ciklusban a kohéziós forrásszerzés terén továbbra is jelentősen alulreprezentált a civil szektor. A Széchenyi 2020 időszak végén országosan legalább minden hetedik, BKÜ szinten csaknem minden hetedik pályázó valamely nonprofit szervezet volt.

A FAIR 2025. februári adatbázisában országosan megjelenik két **technikai kódolású** gazdálkodási szervezet, mindkettő külföldi diplomáciai, konzuli testület. Az egyik pályázat *komplex prevenció és áldozatsegítési program az emberkereskedelem ellen*, amely a Belső Biztonsági Alaphoz (BBA+) került benyújtásra, a másik *az Ukrajnából érkező személyek társadalmi-gazdasági beilleszkedési lehetőségeinek támogatását* célozta, amit a Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alaphoz (MMIA+) nyújtottak be. Üdülőkörzeti szinten technikai kódolású gazdálkodási szervezet nincs.

A pályázók megoszlásainak jellemzőit megvizsgáltuk a **FAIR saját osztályozási nomenklatúrája** szerint is.

6. sz. ábra. A pályázók FAIR minősítés szerinti besorolása a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

Országosan a pályázók relatív többsége, 42 %-a, BKÜ metszetben abszolút többsége, 53,7 %-a mikrovállalkozás. Ez számszerűen közel 9400 vállalkozást jelent országos, 578 vállalkozást üdülőkörzeti szinten. A mikrovállalkozások aránya a Széchenyi 2020 időszak végén országosan ≈ 33 % körül alakult, üdülőkörzeti szinten ≈ 35 %-nál állt meg. Az arányegyensúly országos és BKÜ összehasonlításban azonos irányban billen, de lényegesen nagyobb súllyal.

A második legmagasabb részarányt az **önkormányzatok** képviselik, mind országosan, mind a BKÜ-ben. Az önkormányzatok aránya a pályázókön belül országosan 23,7 %, a BKÜ-ben 21,4 % 2025. február közepén. A Széchenyi 2020 időszak végén sokkal kisebb volt az önkormányzatok aránya, országosan ≈ 6 %, a BKÜ-ben $\approx 6,5$ %.

A harmadik legmagasabb pályázói minősítés forma a **kisvállalkozás**, ezek aránya országosan 21,6 %, az üdülőkörzetben 16,1 %. A vállalkozási méret szerint **közepes vállalkozások** állnak a negyedik rangsorhelyen országosan és a BKÜ-ben is. Ezek részaránya az összes pályázón belül 5,1 %, a BKÜ-ben 3,1 %. Mind a kis, mind a közepes vállalkozások arányeloszlása hasonló volt a Széchenyi 2020 időszak végén, az országos arány mindkét esetben néhány százalékponttal magasabb, mint az üdülőkörzeti érték.

Az államháztartáson belüli **nonprofit szervezetek** pályázói aktivitása, a lehetőségeken belül magasabb, mint az államháztartáson kívülieké, ez ugyancsak egyformán jellemző Magyarország egészére, és a Balaton térségére is.

Azonban, ha együtt vizsgáljuk a KSH kódolás alapján készült gazdálkodási forma, illetve a pályázók FAIR osztályozási minősítését, olyan kódolási anomáliákat látunk, amelyek ütköznek egymással.

6. sz. táblázat A pályázók gazdálkodási forma (KSH-GFO) szerinti osztályozásának kontingencia összefüggése a pályázók FAIR minősítés szerinti besorolásával a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján Magyarországon

Count

		GAZDASÁGI FORMA KÓD (GFO)				Total
		Vállalkozás (GFO-113-233)	Költségvetési szervek, költségvetési rend szerint gazdálkodó szervek (GFO-311-393)	Nonprofit (GFO-512-699)	Technikai kód (GFO-732-961)	
FAIR MINŐSÍTÉSI KÓD	Mikrovállalkozás	9328	1	23	0	9352
	Kisvállalkozás	4799	0	3	0	4802
	Középvállalkozás	1128	0	5	0	1133
	Támogatási szempontból kedvezményezett és az 1-4 kategóriákba nem tartozó vállalkozás	104	65	15	0	184
	Nonprofit szervezet államháztartáson belül	0	951	67	0	1018
	Önkormányzat	0	5265	1	0	5266
	Nonprofit szervezet államháztartáson kívül	0	9	498	2	509
Total		15359	6291	612	2	22264

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

Például szerepel az adatbázisban egy TOP_PLUSZ, *belterületi útfejlesztési* céllal benyújtott pályázat, amelynek kezdeményezője KSH gazdálkodási forma alapján önkormányzat,¹⁵ FAIR minősítésben azonban mikrovállalkozás került kódolásra. Hasonlóan anomáliás kódolási eset, ahol a minősítési kód szerint a pályázó önkormányzat,¹⁶ KSH gazdálkodási forma alapján azonban nonprofit szervezet. A pályázat ebben az esetben a *Mohácsi Uszoda és Termálfürdő energetikai korszerűsítését* célozza. Más esetekben például nonprofit szervezetek kerültek vállalkozási minősítés alá, vagy nonprofit minősítést kapott szervezetek sorolódtak költségvetési szervek, költségvetési rend szerint gazdálkodó szervezetek KSH besorolásai mellé.

Üdülőkörzeti szűkítésben is tapasztalunk kódolási anomáliákat. Például FAIR minősítés szerint három mikrovállalkozás KSH gazdálkodási formakódok alapján nonprofit szervezet. A jelzett nonprofit szervezeti forma nonprofit Kft, vállalkozási tevékenységet is folytató non-government civil szervezet, de nem mikrovállalkozás. Ezek FAIR minősítése jellemzően államháztartáson kívüli nonprofit szervezet kategóriájába csoportosulnak.¹⁷

¹⁵ Pest vármegyében, a Gödöllői járásban elhelyezkedő Mogyoród nagyközségről van szó.

¹⁶ Mohács város önkormányzata.

¹⁷ Mindhárom pályázat bölcsőde kialakítását és működtetésének elősegítését célozza három különböző településen: Balatonszabadi, Siófok, Balatonfüred. A pályázók mindhárom esetben egymástól teljesen függetlenek, különböző időpontokban különböző összegekre pályáztak.

7. sz. táblázat. A pályázók gazdálkodási forma (KSH-GFO) szerinti osztályozásának kontingencia összefüggése a pályázók FAIR minősítés szerinti besorolásával a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján a BKÜ-ben

Count		GAZDASÁGI FORMA KÓD (GFO)			Total
		Vállalkozás (GFO-113-233)	Költségvetési szervek, költségvetési rend szerint gazdálkodó szervek (GFO-311-393)	Nonprofit (GFO-512-699)	
FAIR MINŐSÍTÉSI KÓD	2 Mikroállalkozás	575	0	3	578
	3 Kisállalkozás	173	0	0	173
	4 Középvállalkozás	33	0	0	33
	5 Támogatási szempontból kedvezményezett és az 1-4 kategóriákba nem tartozó vállalkozás	6	4	0	10
	6 Nonprofit szervezet államháztartáson belül	0	27	4	31
	6 Önkormányzat	0	230	0	230
	7 Nonprofit szervezet államháztartáson kívül	0	0	22	22
	Total	787	261	29	1077

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

A pályázók KSH gazdálkodási forma és a FAIR minősítési adatait egymással megfigyelve a korábbi időszakok metszeteiben is számos anomáliát tapasztaltunk, ezek tartalmi és minőségi összehangolását indokoltnak látjuk, megfontolásra ajánljuk.

A pályázók relatív többsége a **nemzetgazdasági főágazatok** (TEÁOR) nomenklatúrájában¹⁸ mind országosan, mind az üdülőkörzetben a közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás klaszterébe sorolható. Ezek aránya országosan 28 %, a BKÜ-ben 24 % körüli. Az első 5 gyakorisági rangsorhelyre **Magyarországon** sorrendben még a kereskedelem, gépjárműjavítás, a feldolgozóipar, az építőipar és a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység fér be. Ezek együtt az összes pályázó nemzetgazdasági besorolásainak 79,5 %-át alkotják.

¹⁸ Bővebben: https://www.ksh.hu/teaor_menu

8. sz. táblázat A pályázók nemzetgazdasági főágazatok (TEÁOR) szerinti besorolása a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján

	MAGYARORSZÁG	RELÁCIÓ	BKÜ
A = mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat (01.11-03.22)	1,3	>	,9
B = bányászat, kőfejtés (05.10-09.90)	,1	<	,2
C = feldolgozóipar (10.11-33.20)	15,1	>	9,9
D = villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás (35.11-35.30)	,1	<	,2
E = vízellátás, szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyvezérlésmentesítés (36.00-39.00)	,5	<	,7
F = építőipar (41.00-43.99)	15,0	>	13,9
G = kereskedelem, gépjárműjavítás (45.11-47.99)	16,2	>	13,5
H = szállítás, raktározás (49.10-53.20)	3,6	>	3,2
I = szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás (55.10-56.30)	3,8	<	12,8
J = információ, kommunikáció (58.11-63.99)	1,4	>	1,2
K = pénzügyi, biztosítási tevékenység (64.11-66.30)	,2	<	,6
L = ingatlanügyletek (68.10-68.32)	1,6	<	2,4
M = szakmai, tudományos, műszaki tevékenység (69.10-75.00)	5,2	<	5,8
N = adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység (77.11-82.99)	2,1	<	3,4
O = közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás (84.11-84.30)	28,0	>	24,1
P = oktatás (85.10-85.60)	,6	=	,6
Q = humán-egészségügyi, szociális ellátás (86.10-88.99)	2,2	<	2,6
R = művészet, szórakoztatás, szabad idő (90.01-93.29)	,9	<	1,9
S = egyéb szolgáltatás (szakszervezeti érdekképviselő, egyházi tevékenység, fodrászat stb) (94.11-96.09)	1,9	=	1,9
Adathiány	,1	>	,0
SUM	100,0		100,0

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

A **Balaton térségében** a legfontosabb gyakorisági rangsorhelyen az építőipar, a kereskedelem, gépjárműjavítás, a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás, illetve a feldolgozóipar helyezkedik el. Ezek együttesen az összes pályázó nemzetgazdasági besorolásainak közel háromnegyedét, 74,2 %-át teszik ki.

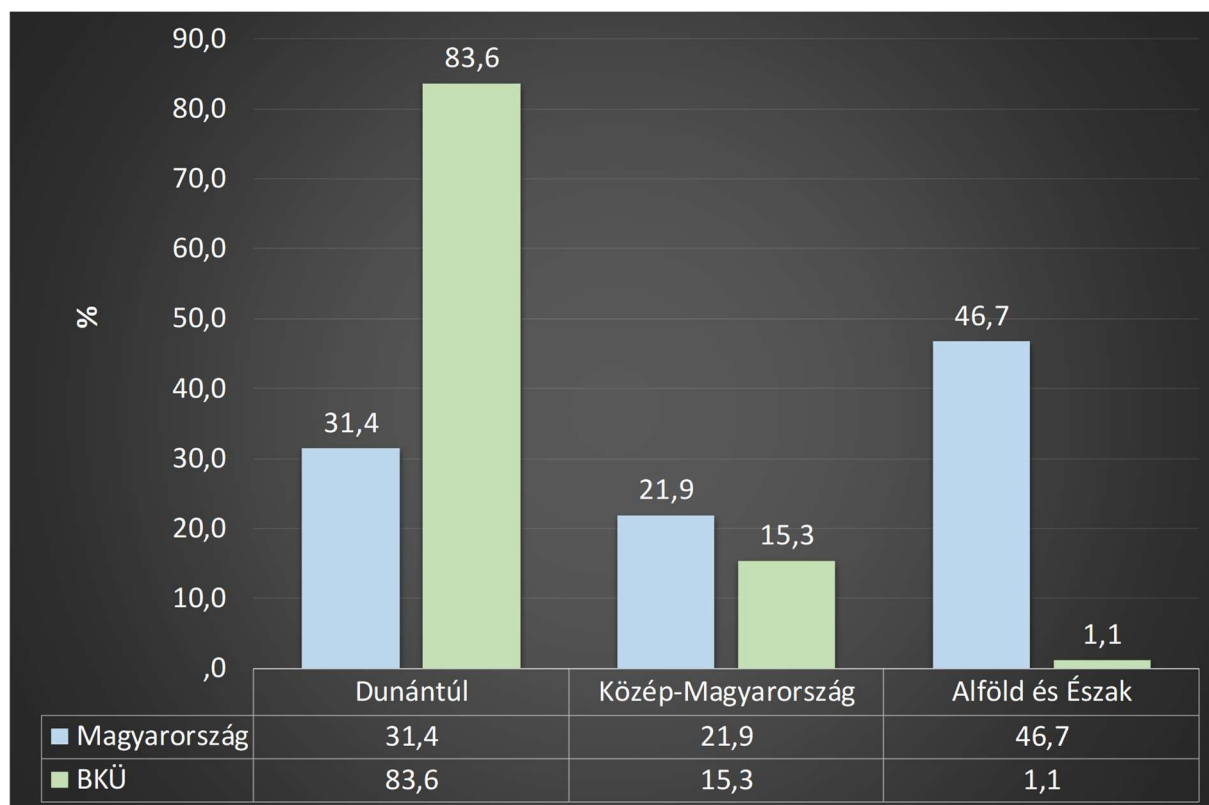
Arányaiban az országosnál nagyobb a **Balaton térségében** a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás, az ingatlanügyletek, a pénzügyi, biztosítási tevékenység, a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység, az adminisztratív szolgáltatás, a művészet és szórakoztatás, a humán egészségügy, szociális ellátás, és a különböző ipari nemzetgazdasági kódokkal rendelkező pályázók aránya. Ez utóbbiak jellemzően csak egészen minimális mértékben differenciálnak. **Országosan** a mezőgazdaság, feldolgozóipar, építőipar, kereskedelem, szállítás, információ, kommunikáció, illetve a közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás pályázóinak aránya magasabb. Az oktatás és az egyéb szolgáltatási szektor pályázóinak aránya országosan és a BKÜ-ben érdemben nem különbözik.

2.5. Pályázók székhelye NUTS szintek és BKÜ szerint

A kohéziós források elnyerése érdekében pályázó, **projektet megvalósítók székhelye** jellemzően Magyarország keleti részére, **NUTS I szinten Alföld és Észak nagyrégió** területére lokalizálható. Csaknem minden második pályázó székhelye ez a nagytérség. Közép-Magyarország nagyrégió, vagyis a főváros és Pest vármegye területe a pályázók kevesebb, mint felével rendelkezik.

mint kétötödének a székhelye. Dunántúl nagyrégió részesedése ebben a szegmensben országosan 31 % körül áll, vagyis közel minden harmadik pályázóról van szó.

6. sz. ábra. **Pályázók székhelye NUTS I – statisztikai nagyrégiók szerint a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján**

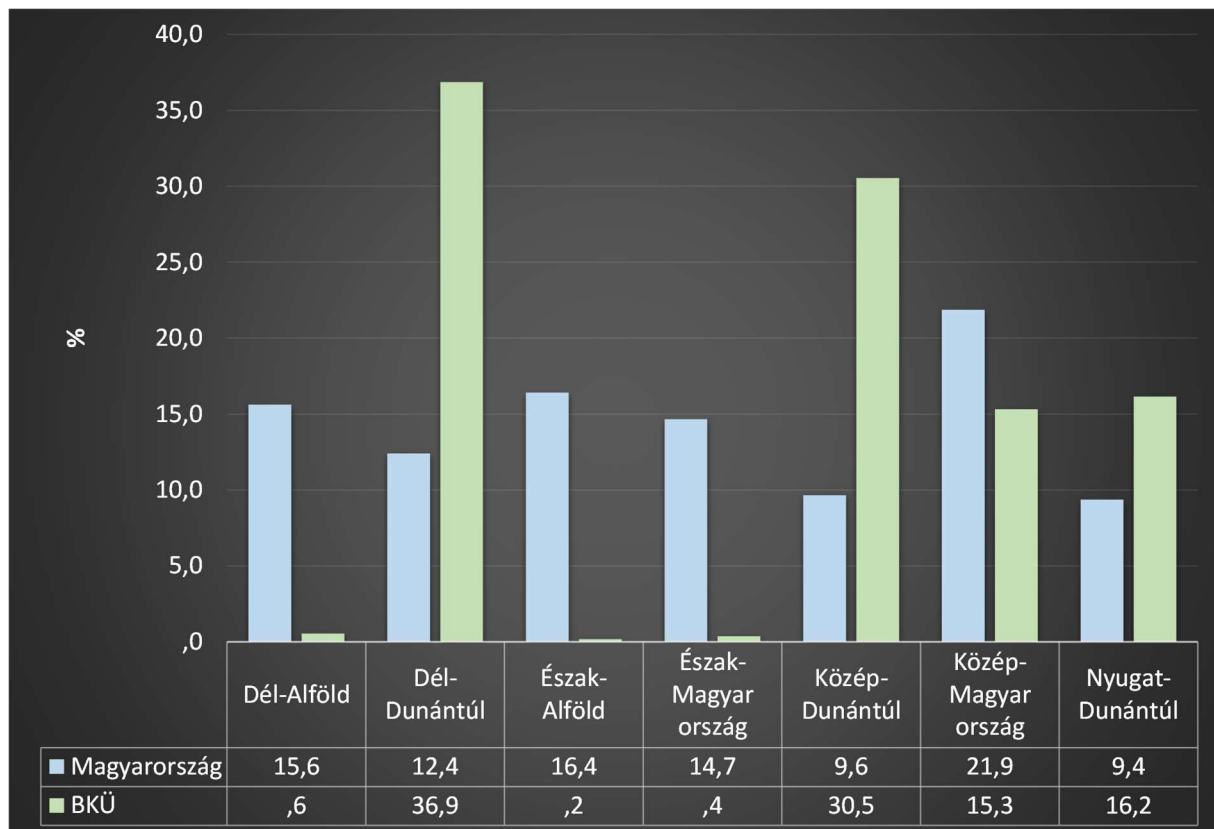
Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

A Balaton térségében projektet megvalósítani szándékozó pályázók székhelye jellemzően a Dunántúl nagyrégió, ennek részesedése közel 84 %. Közép-Magyarország részesedése kevéssel több, mint 15 %, míg a pályázók székhelyének országos aránytömegét vezető Alföld és Észak nagyrégió részesedése alig 1 %.

Statisztikai régiók szerint Közép-Magyarország részesedése aránya változatlan. A pályázók székhelye országosan Alföld és Észak **NUTS II** statisztikai régióbontásában Észak-Alföld → Dél-Alföld → Észak-Magyarország gyakoriságrangsort követ. A Dunántúlon Dél-Dunántúl → Közép-Dunántúl → Nyugat-Dunántúl rangsormintázat látszik.

A Balaton térségében megvalósítani tervezett projektek pályázóinak székhelye primer módon a Dél-Dunántúl területe, ezt a Közép-Dunántúl, majd a Nyugat-Dunántúl követi. Negyedik helyen áll Közép-Magyarország, a gyakoriságrangsor végén pedig a három kelet-magyarországi statisztikai régió, sorrendben Dél-Alföld, Észak-Magyarország, illetve Észak-Alföld.

7. sz. ábra **Pályázók székhelye NUTS II – statisztikai régiók szerint a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján**

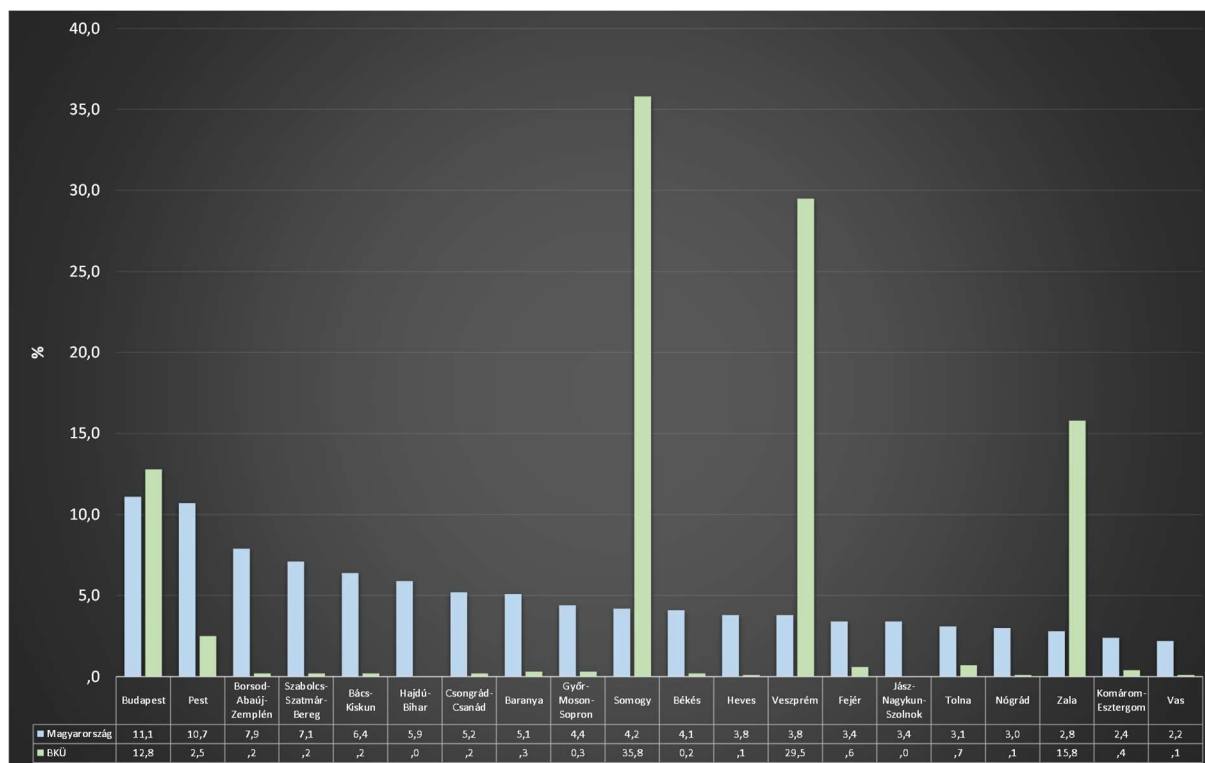

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

NUTS III, vármegye dimenzióban láthatjuk, hogy a pályázók relatív többségének székhelye országosan Budapest, a vármegyek rangsorát Pest vármegye vezeti. Országosan az élmezőnyben szerepel Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Bács-Kiskun, Hajdú-Bihar, Csongrád-Csanád és Baranya, ezek részesedése az összes pályázó székhelyének metszetében egyenként 5-8 % közötti. Minimális, 3 % alatti részesedés országosan Zala, Komárom-Esztergom és Vas vármegyek esetében rajzolódik ki.

A Balaton térségében projektet megvalósítani szándékozó pályázók székhelye erősen gravitál a Balatonhoz, a vármegyek rangsorát Somogy vezeti, amit Veszprém vármegye, majd Zala vármegye követ. Somogy vármegye részesedése a pályázók székhelyének dimenziójában közel 36 %, Veszprém vármegye részesedése közel 30 %, Zaláé csaknem 16 %. A negyedik rangsorhelyen 12,8 %-os részesedéssel Budapest áll, az ötödik Pest vármegye.

8. sz. ábra **Pályázók székhelye NUTS III – vármegyék szerint a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján**

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

Az első 5 rangsorhelyen álló pályázók együttes aránya 96,4 %, ami azt jelenti, hogy alig akad olyan pályázó, aki a Balaton térségében valósítana meg bármely projektet, és nem olyan vármegyében van a székhelye, ami határos a Balaton térségével, és nem is fővárosi, vagy Pest vármegyei. A rangsor legvégén Heves, Nógrád, Vas, Hajdú-Bihar és Jász-Nagykun-Szolnok vármegyék állnak, ezekből az utolsó kettő esetében már egyetlen pályázó sem szerepel az elemzett adatbázisban.

A Balaton térségi optikát kiemelve **tipologizáltuk a pályázók székhelye és az általuk tervezett projekt megvalósítási helye szerinti adatokat.**¹⁹

Összesen 878 olyan pályázó szerepel a feldolgozott adatbázisban, amik székhelye a Balaton területrendezési törvényben meghatározott területén van, ezek 95,6 %-a, összesen 839 fő olyan pályázaton dolgozott, amelyet a BKÜ-ben is tervezett megvalósítani.

Csupán 39 olyan pályázó van, akinek a székhelye egy üdülőkörzeti település, de olyan pályázaton dolgozott, amelyet valahol az üdülőkörzeten kívül tervezett megvalósítani.

¹⁹ Pearson Chi Square: 16341,878. Asymp. Sig (2 sided): 0,000. Cramer's V: 0,857.

9. sz. táblázat A pályázó székhelye és a tervezett projekt megvalósítási helyének összefüggése a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján

		SZÉKHELY - BKÜ		Total
		Székhely nem BKÜ	Székhely BKÜ	
PROJEKT HELYE - BKÜ	Település nem azonosítható	3	0	3
		100,0%	,0%	100,0%
		,0%	,0%	,0%
		,0%	,0%	,0%
	Nem BKÜ	21145	39	21184
		99,8%	,2%	100,0%
		98,9%	4,4%	95,1%
		95,0%	,2%	95,1%
	BKÜ	238	839	1077
		22,1%	77,9%	100,0%
		1,1%	95,6%	4,8%
		1,1%	3,8%	4,8%
Total	21386	878	22264	
	96,1%	3,9%	100,0%	
	100,0%	100,0%	100,0%	
	96,1%	3,9%	100,0%	

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

Az 1077 pályázóból, akik a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén tervezték megvalósítani az elképzeléseiket, 238 olyan pályázó van, akinek a székhelye egy BKÜ-n kívüli település.

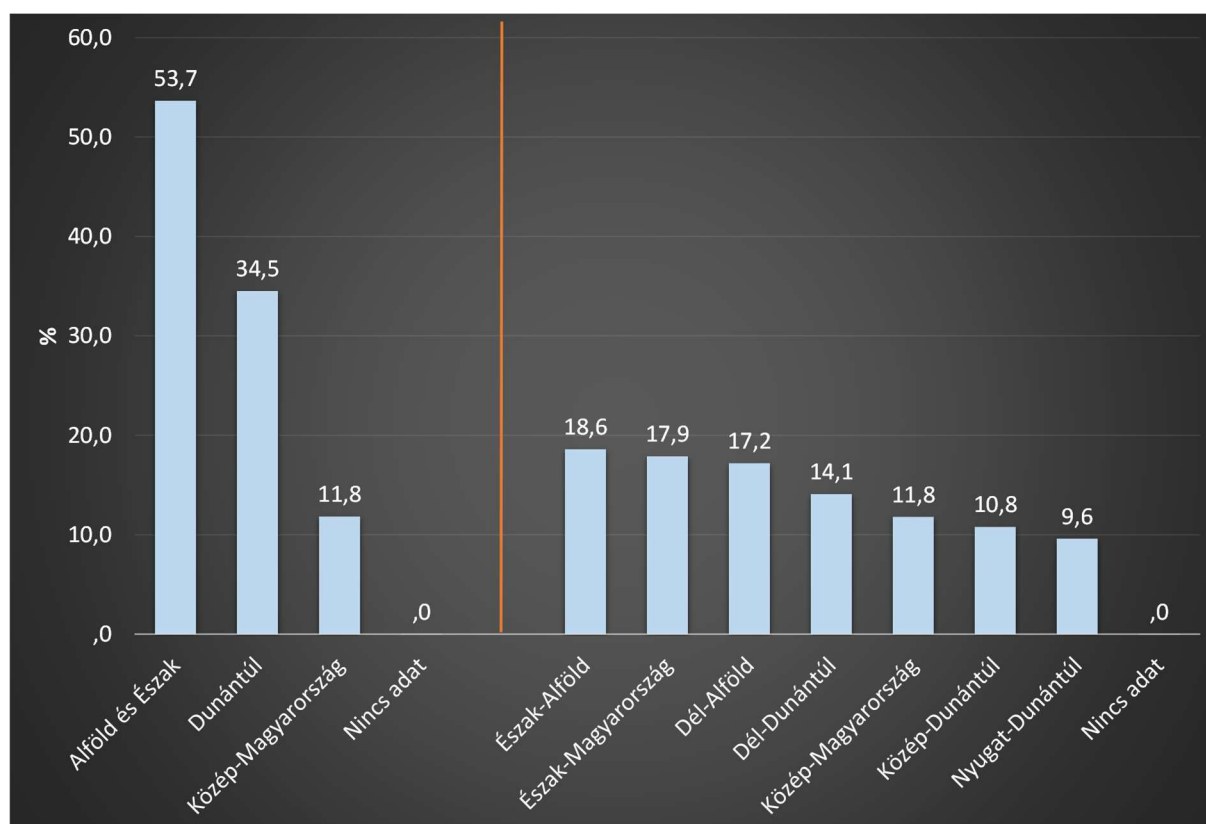
Összességében a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén megvalósítani tervezett pályázatok több mint háromnegyedét olyan pályázók kezdeményezték, akiknek a székhelye is egy üdülőkörzeti település.

Az adatokat a Széchenyi 2020 időszak végi jellemzőkkel összevetve hasonló szerkezeti súlypontokat látunk. A 2014-2022 (+2 év) időszak végén közel 3500 olyan pályázat került rögzítésre, amelynek megvalósulási helye a BKÜ volt, és közel 2800 olyan, amelynek a székhelye volt egy üdülőkörzeti település. Ezekből közel 2600 pályázat esetében mind a székhely, mint a megvalósulási hely üdülőkörzeten belüli, ezek keresztmetszeti aránya a székhely és a projekt helyének dimenziójában 74,5 %, míg a jelen adatmetszetben ugyanez az érték 77,9 %. Érdemben nem különbözik.

2.6. Pályázatok tervezett megvalósulási helye NUTS szintek és BKÜ szerint

A pályázatok tervezett megvalósulási helye, a pályázók székhelyének aránytöbbségével adekvát összefüggésben, súlyponti értelemben Alföld és Észak nagyrégió. Az összes pályázat abszolút többsége, 53,7 % a tervek szerint ezen a területen kelne életre. A Dunántúl részesedése 34,5 %, legalább minden harmadik pályázat helyszíne, Közép-Magyarország részesedése 11,8 %, közel minden kilencedik pályázat megvalósítási helyszíne a pályázók szándéka szerint Budapest és Pest vármegye.

9. sz. ábra Pályázatok tervezett megvalósulási helye NUTS I – nagyrégiók és NUTS II – statisztikai régiók szerint Magyarországon a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján

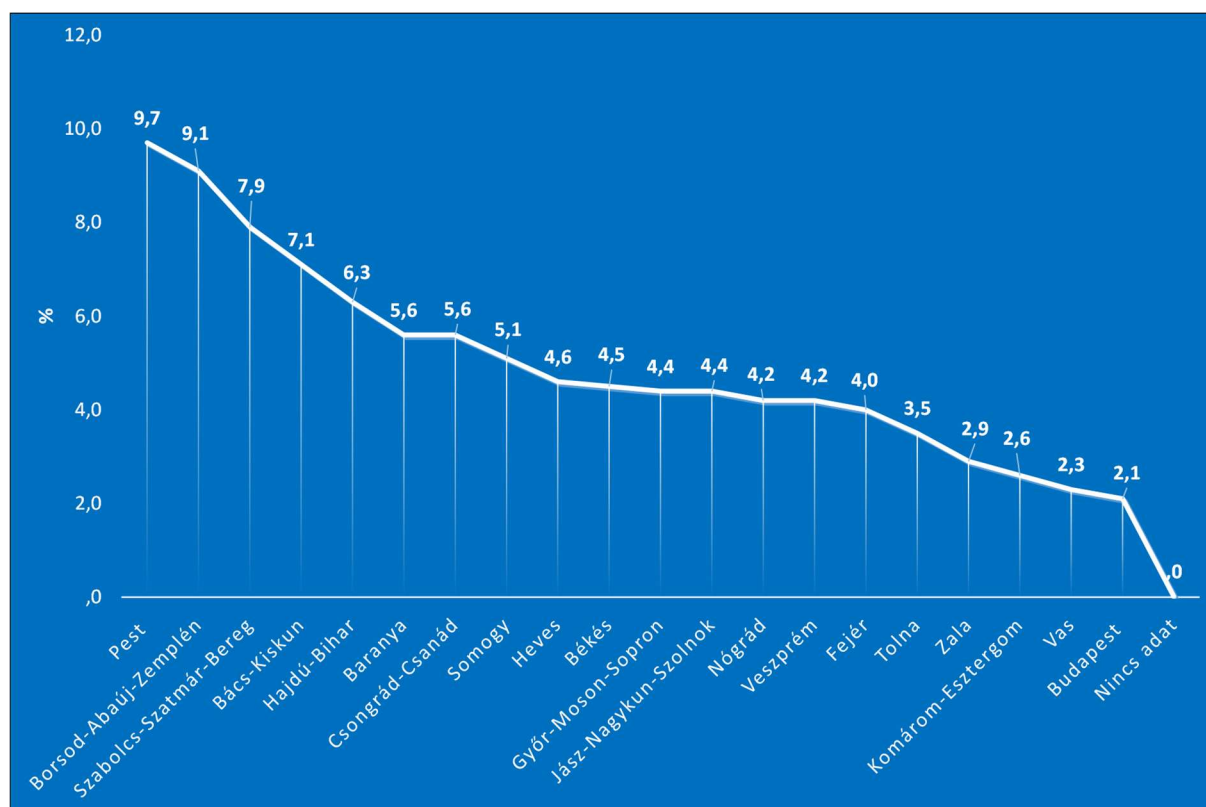
Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

Statisztikai régiók szerint a pályázatok 18,6 %-a Észak-Alföld régióból érkezett, Észak-Magyarország részesedése 17,9 %, Dél Alföld régióé 17,2 %. A Dunántúl területéről a pályázatok megvalósulási helye szerinti legmagasabb pályázati aktivitás a Dél-Dunántúl területén generálódott, ennek részesedése 14,1 %, legalább minden hetedik kezdeményezés. A Dél-Dunántúl térségét rangsorban Közép-Magyarország, Budapest és Pest vármegye követi, amely a Dunántúl déli, illetve középső része közé ékelődik. Közép-Dunántúl részesedése 10,8 %. A pályázatok megvalósulási helye szerinti NUTS II területi szintű gyakoriságrangsor végén Nyugat-Dunántúl régió helyezkedik el.

A nagyrégiók és a statisztikai régiók szerinti jelen aránymegoszlás hasonló az előző, 2014-2020 (+2 év) között tapasztaltakhoz.

NUTS III, vármegye dimenzió alapján a pályázatok megvalósulási helye szerinti rangsort Pest vármegye vezet. Ez nagyon jelentős különbség az előző programozási ciklus jelenségeihez képest, amikor Pest *megye* részesedése a pályázatok megvalósulási helye szerint nagyon szerény volt. A FAIR Széchenyi 2020 programidőszak 2022. április közepi állása alapján, mintegy 86 ezer kohéziós források elnyerése érdekében benyújtott pályázat töredéke, alig 3 %-a kapcsolható Pest *megyéhez*, amivel csupán Tolna és Vas *megyét* előzte meg; most pedig vezet a vármegyék rangsorát.

10. sz. ábra **Pályázatok tervezett megvalósulási helye NUTS III – vármegyék szerint Magyarországon a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján**

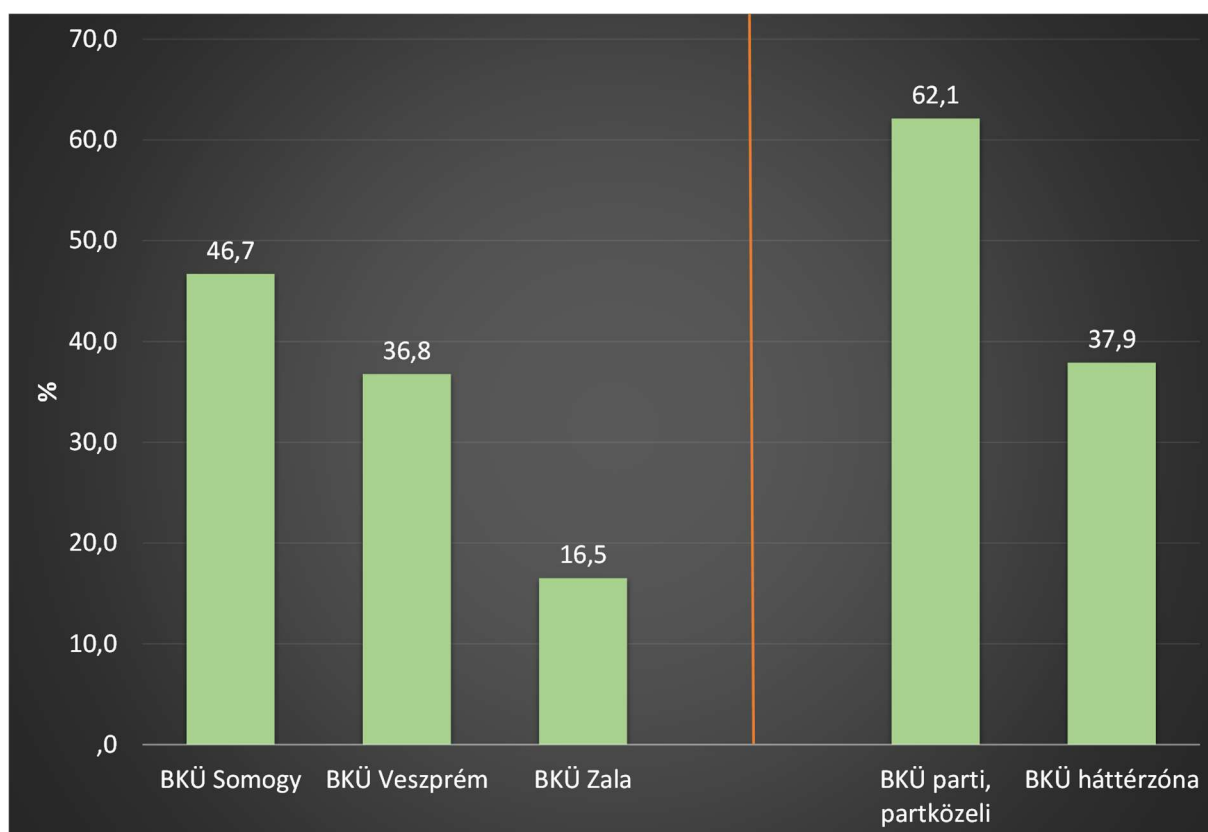
Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

Pest vármegyét Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Bács-Kiskun, Hajdú-Bihar, Baranya és Csongrád-Csanád követi, ezek együtt az összes pályázat abszolút többségét, 51,3 %-át alkotják. A vármegyék középső részében, egyenként 4-5 %-os részesedéssel szerepel Somogy, Heves, Békés, Győr-Moson-Sopron, Jász-Nagykun-Szolnok, Nógrád, Veszprém és Fejér vármegye. A vármegyék utolsó harmadában, egyenként 2-4 % közötti részesedéssel Tolna, Zala, Komárom-Esztergom, legvégül Vas vármegye jelenik meg. A pályázatok megvalósulási helye szerinti rangsort a főváros zárja.

NUTS III keresztmetszetben a Széchenyi 2020 programidőszak végén Pest vármegye státuszát illető alapvető gyökeres változást leszámítva hasonló helyezkedéseket láttunk. Borsod, Szabolcs, Hajdú-Bihar, Csongrád, Bács-Kiskun Baranya a megyék élmezőnyében, Somogy, Veszprém, Győr-Moson-Sopron a középmezőnyben, Tolna, Zala, Komárom-Esztergom, Vas az utolsó harmadban állt. Szembetűnő, de Pest vármegyéhez képest kevésbé látványos változást látunk Budapest esetében is. A főváros részesedése a Széchenyi 2020 programidőszak végén a pályázatok megvalósulási helye szerint 4 % körüli volt, vagyis a középmezőny legvégén pozicionálódott, most viszont a 19 vármegye mellett a legutolsó.

A **BKÜ területén megvalósítani tervezett** 1077 pályázat relatív többsége, 46,7 %-a az üdülőkörzet Somogy, 36,8 %-a Veszprém, 16,5 %-a Zala vármegye területén található. Arányfelosztás alapján nagyjából minden második somogyi, legalább minden harmadik veszprémi és minden hatodik zalai.

11. sz. ábra **Pályázatok tervezett megvalósulási helye a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén vármegye területek és Balaton partviszonylat szerint a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján**

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

Balaton partviszonylat szerint a pályázatok nagy többségét, mintegy 62 %-át az üdülőkörzet parti, partközeli sávjában tervezték megvalósítani, a háttérzóna részesedése ≈ 38 %.

A Széchenyi 2020 programidőszak végén, 2022. április közepén Somogy részesedése ebben a szegmensben $\approx 44\%$, Veszprémé $\approx 34\%$, Zalaé $\approx 22\%$ volt, vagyis Somogy részesedése kicsit erősödött, Veszprém és Zala részesedése kicsit gyengült, de arányfelosztásaiban közel hasonló. Balaton partviszonylat metszetében Széchenyi 2020 programidőszak végén a megvalósítani tervezett pályázatok $\approx 64\%$ -a pozícionálódott parti, partközeli településekre, $\approx 36\%$ a háttérzónába, ami ugyancsak kevésbé különbözik a kialakult jelen helyzettől.

A vizsgált területi dimenziók **függetlenek egymástól**, a pályázatok tervezett megvalósulási helye nincs közvetlen összefüggésben az üdülőkörzet vármegye területi, illetve Balaton partvonal és háttérzóna viszonylataitól.²⁰ Mindhárom vármegyeterület esetében 60 % feletti a parti, partközeli települések pályázati részesedése, ugyanakkor a somogyi pályázatok aránya a parti és partközeli sávban 46,2 %, a háttérzónában 47,5 %, Veszprém vármegye üdülőkörzeti területén a parti sáv részesedése 37,8 %, a háttérzónáé 35 %, Zalában a parti, partközeli sáv 16 %, a háttérzóna 17,4 %-ban részesedik.

10. sz. táblázat **Pályázatok tervezett megvalósulási helye üdülőkörzeti vármegyeterületek és Balaton part és háttérzóna viszonylatok szerint a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján**

		PROJEKT HELYE - BKÜ PARTVISZONYLAT		Total
		BKÜ parti, partközeli	BKÜ háttérzóna	
PROJEKT HELYE - BKÜ ALRÉGIO	BKÜ Somogy	309	194	503
		61,4%	38,6%	100,0%
		46,2%	47,5%	46,7%
	BKÜ Veszprém	253	143	396
		63,9%	36,1%	100,0%
		37,8%	35,0%	36,8%
	BKÜ Zala	107	71	178
		60,1%	39,9%	100,0%
		16,0%	17,4%	16,5%
Total	669	408	1077	
	62,1%	37,9%	100,0%	
	100,0%	100,0%	100,0%	

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

²⁰ Pearson Chi Square: 0,933. Asymp. Sig (2 sided): 0,627.

Fontos kiemelni, hogy a Széchenyi 2020 programidőszak végén, 2022. április állás szerint a vizsgált üdülőkörzeti területi dimenziók között még nem véletlen összefüggést láttunk. Akkor az üdülőkörzet Veszprém és zalai terület részén felülreprezentáltak voltak a parti, partközeli területsávban megvalósítani tervezett pályázatok, Somogy esetében pedig a háttérzóna területén indított pályázatok alkottak szignifikáns többséget. Ezek a különbségek azonban most, a Széchenyi Terv Plusz első 5 évében eltűntek.

A FAIR 2025. február 11-i állása alapján az üdülőkörzet 180 településéből 149 esetben nyújtottak be legalább egy pályázatot, vagyis a települések 82,8 %-áról már pályáztak.

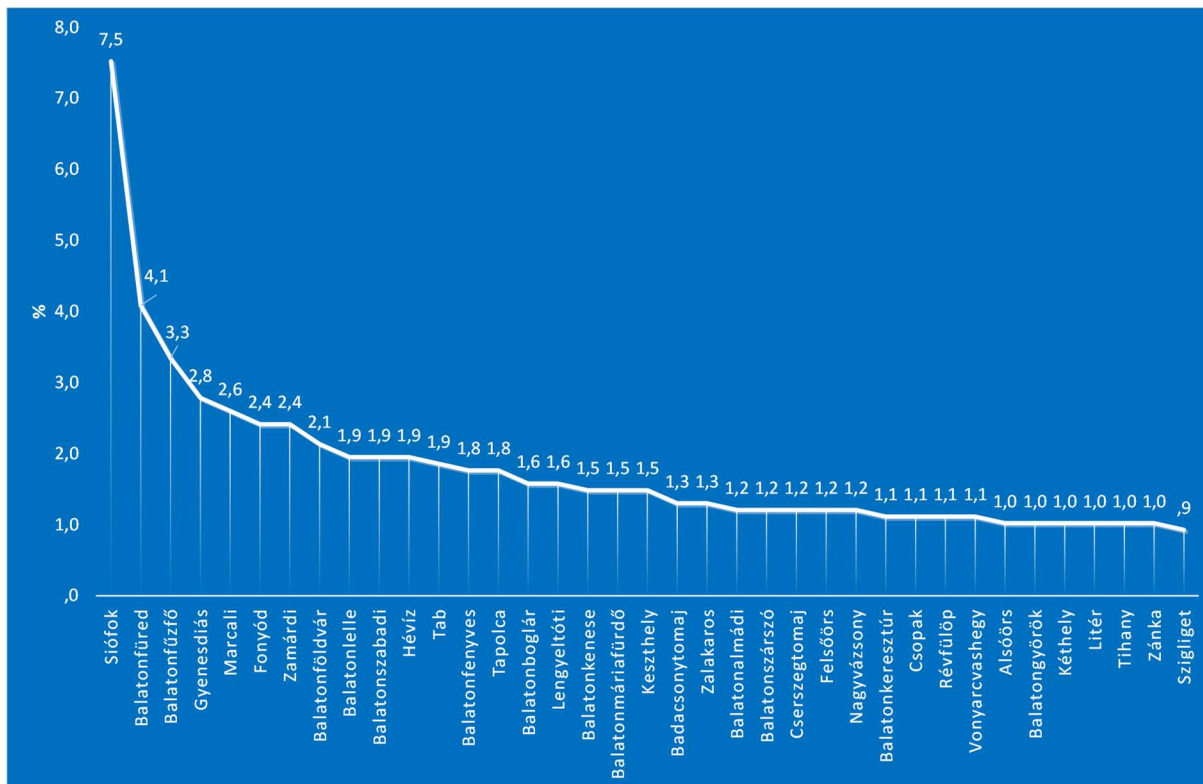
A Széchenyi 2020 programidőszak végén 160 településről detektáltunk pályázatot, ami 88,9 %-os település aktivitási szintnek felelt meg.

A pályázati gyakoriság az esetek többségében kicsi, 1 és 5 pályázat közötti esetszám 95 üdülőkörzeti településen jellemző, ami a pályázati aktivitásban megjelenő települések közel 64 %-a. Húsz, vagy annál több pályázat már csak 12 település esetében látszik, ezek Gyenesdiás nagyközség kivételével mind városi jogállású települések.

Átlagosan ≈ 7 pályázat jut egy pályázó üdülőkörzeti településre, a mediánérték 4 pályázat, a módusz egyetlen pályázat, összesen 29 településen csak egyetlen pályázatot nyújtottak be. A pályázati gyakoriságok szélsőértékei 1 és 81 pályázat, az átlag körüli átlagos szórás ≈ 10 pályázatra tehető.

Az üdülőkörzeti települések pályázati gyakoriság rangsorát azok megvalósulási helye szerint toronymagasan Siófok vezeti, Siófokról csaknem kétszer annyi pályázatot nyújtottak be, mint a második Balatonfüredről.

12. sz. ábra **Pályázatok tervezett megvalósulási helye az összes pályázat 1 %-ig települések szerint a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján**

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

Füredet Balatonfűzfő, Gyenesdiás, Marcali, Fonyód, Zamárdi és Balatonföldvár követi az élbolyban. Ezek együttesen a pályázatok több mint negyedét, 27,3 %-át alkotják, és egyenként legalább 2 %-os részesedésértéket teljesítenek. Pályázatok szerint jelenleg ezek a legaktívabb üdülőkörzeti települések. A pályázatok ≈ 1 %-ig, ami legalább 10 pályázatot jelent, összesen 37 üdülőkörzeti települést különböztethetünk meg.

A kiemelt 37 település között szerepel az üdülőkörzet mind a 18 városa, illetve 19 község: Gyenesdiás, Balatonszabadi, Balatonfenyves, Balatonmárfürdő, Balatonszárszó, Cserszegtomaj, Felsőörs, Nagyvázsony, Balatonkeresztúr, Csopak, Révfülöp, Vonyarcvashegy, Alsóörs, Balatongyörök, Kéthely, Litér, Tihany, Zánka és Szigliget.

A városok közül domináns a teljes települési rangsort vezető Siófok, a Siófokot követő Balatonfüred, valamint Balatonfűzfő. Ezek esetében együttesen több mint 160 pályázatról van szó. Az első három rangsorhelyen álló várost követő Marcali, Fonyód, Zamárdi és Balatonföldvár városok további mintegy 100 pályázattal járulnak hozzá az összértékhez. A városok középmezőnyét Balatonlelle, Hévíz, Tab, Tapolca, Balatonboglár, Lengyeltóti, Balatonkenese és Keszthely alkotja. Ez a 8 város együtt 170 pályázattal szerepel a FAIR 2025. februári adatbázisában. A városok rangsorát az üdülőkörzetben Badacsonytomaj, Zalakaros, és legvégül Balatonalmádi zárja. Ebből a három városból összesen 41 pályázatot kezdeményeztek.

A Széchenyi 2020 időszak végén ugyancsak Siófok állt az üdülőkörzeti települések pályázati rangsorának élén, de Balatonfüredet megelőzte Keszthely, ami most a középmezőny legvégén áll. Sokkal kedvezőbb pozícióban állt Tapolca is, ami akkor több mint 110 pályázattal az élboly része volt, és Balatonalmádi is sokkal előkelőbb rangsorhelyen állt a maga 80 pályázatával a középmezőny elején foglalt helyet.

Összességében települési szinten jelentős elmozdulásokat látunk a pályázati aktivitás területén. Míg ez egyes települések esetében kicsi, vagy ki sem fejezhető, mint Balatonfüred, Balatonfűzfő, Marcali, Gyenesdiás, Fonyód, vagy Hévíz, míg más településeknél, különösen a városoknál markáns és látványos, **Keszthely, Balatonalmádi és Tapolca esetében is mélyebb magyarázatra szorul.**

A kohéziós források megszerzése, és az adott településen való hasznosítása érdekében 2025. február közepéig egyáltalán nem pályázó 31 üdülőkörzeti település kivétel nélkül község, vármegye területi eloszlásuk nem releváns, 12 település Somogy (38,7 %), 8 település Veszprém (25,8 %), 11 település Zala (35,5 %) vármegyei. Nem véletlen összefüggés csupán a Balaton partviszonylat esetében látszik, ugyanis a 31, eddig nem pályázó településből csak Felsőpáhok sorolható ebbe a kategóriába. Egészen pontosan a 2018. évi CXXXIX. törvény 1/3 melléklete alapján Felsőpáhok úgynevezett partközeli település, amelyet a törvény a közvetlen Balaton partvonallal rendelkező településekkel csoportosít egy jogi kategóriába.²¹

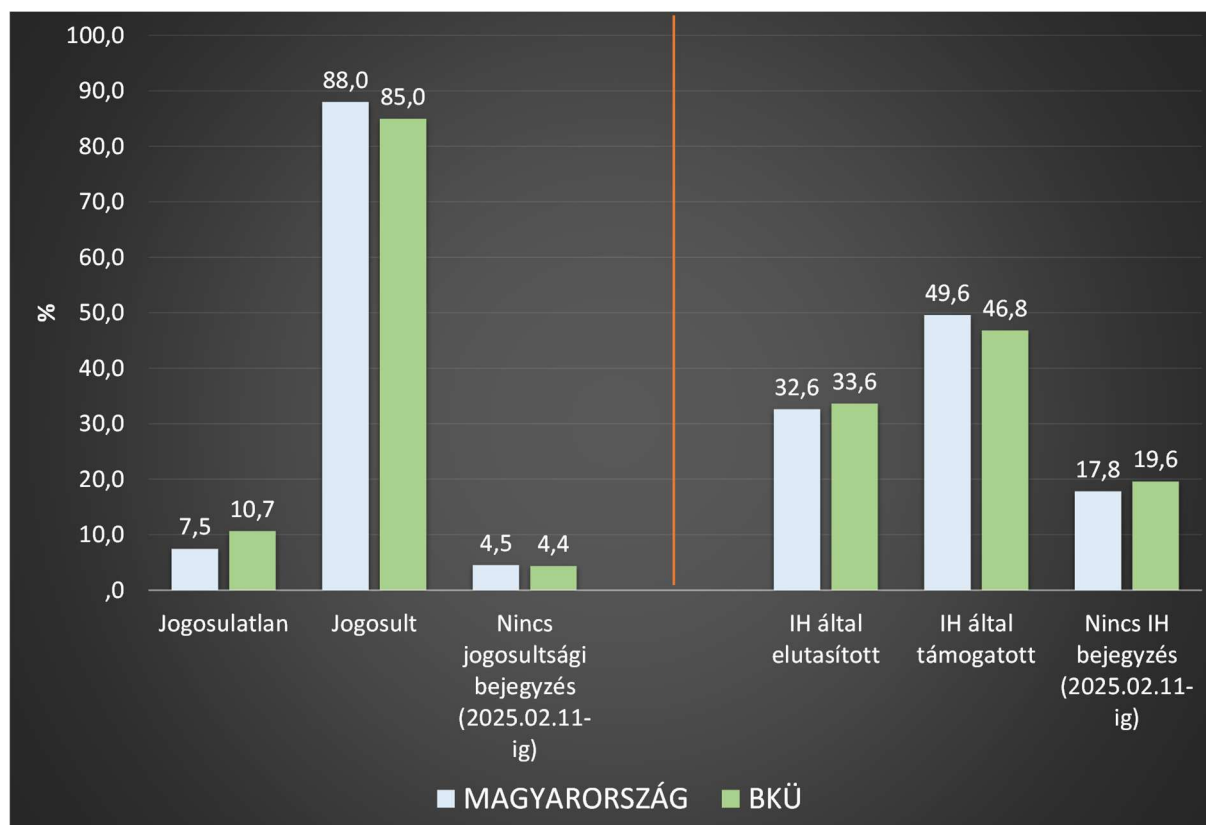
Az üdülőkörzet területéről pályázó 149 település az állandóan itt élő népesség mintegy 96 %-át tömöríti, a 31 nem pályázó település állandó népessége összesen kevesebb, mint 10 800 fő. Ötszáz állandó lakos feletti nem pályázó település Balatonszőlős, Felsőpáhok, Gamás, Kereki, Küngös, Nemesbük, Nikla és Sávoly. A legkisebb, száz fő alatti Főnyed, Salföld és Óbudavár.

2.7. Pályázati jogosultság és IH döntés

A FAIR 2025. februári állása alapján **a benyújtott pályázatok elsöprő többsége jogosult minősítést kapott**, ennek aránya Magyarországon 88 %, mintegy 19600 pályázat, a BKÜ-ben megvalósítani tervezett pályázatok esetében 85 %, 915 db pályázat. Az üdülőkörzet területén arányaiban magasabb a jogosulatlanság miatt elutasított pályázatok reprezentációja, közel 11 %, míg országosan csupán 7,5 %. Ez abszolút számokban a BKÜ területén 115 db, országosan 1661 db pályázatot jelent. Lényeges, hogy azoknak a pályázatoknak az esetében, ahol 2025. február 11-ig nem született jogosultsági döntés, gyakorlatilag nincs arányeltérés országos és üdülőkörzeti összehasonlításban, a pályázatok $\approx 4,5$ %-a körüli nagyságrendjét képviseli. Ez országosan mintegy ezer, üdülőkörzeti szinten csaknem 50 pályázatot jelent.

²¹ Törvény Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről.
Forrás: <https://njt.hu/jogszabaly/2018-139-00-00>

13. sz. ábra **Pályázatok jogosultság megállapítása és a támogatás Irányító Hatósági döntése a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján**

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

Az Irányító Hatóság (IH) a jogosulatlanak minősített pályázatokat jellemzően már nem értékeli, ezek nagy többsége esetében a FAIR adatbázisban nincs bejegyzés. Az Irányító Hatóság által elutasított pályázatok aránya országosan és üdülőkörzeti szinten közel egyforma, a pályázatok egy-egy harmadára tehető. Ez jelen állás szerint országosan közel 7300, BKÜ szinten 362 db pályázatot jelent. Az Irányító Hatóság által támogatott pályázatok aránya országosan közel 50 %, minden második pályázat, üdülőkörzeti szűkítésben ennél alacsonyabb, 46,8 %. Számszerűsítve ez országosan több mint 11 ezer, BKÜ szinten 504 db pályázatot jelent. Országosan a pályázatok több mint hatoda, üdülőkörzeti metszetben csaknem ötöde esetében nincs Irányító hatósági adatbejegyzés, ezek a még döntés előtti, és az elutasított pályázatok. A jogosultság megállapítási és az Irányító Hatósági döntések kontingencia (keresztáblázati) összefüggése országosan nem véletlen kapcsolatot igazol.²²

A jogosulatlanak minősített pályázatok csaknem 99 %-a esetében nincs IH bejegyzés, ahol mégis van, ott az Irányító Hatóság elutasító végzésének dátuma szerepel.

Azokban az esetekben, ahol nincs jogosultság bejegyzés, értelemszerűen Irányító Hatósági döntés sem született, ezek felülreprezentált cellák a keresztmetszetben.

²² Pearson Chi Square: 13765,363. Asymp. Sig (2 sided): 0,000. Cramer's V: 0,556.

11. sz. táblázat **Pályázatok jogosultság megállapítása és a támogatás Irányító Hatósági döntésének kontingencia összefüggése a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján Magyarországon**

		IRÁNYÍTÓ HATÓSÁGI (IH) DÖNTÉS			Total
		IH által elutasított	IH által támogatott	Nincs IH bejegyzés (2025.02.11-ig)	
JOGOSULTSÁG MEGALLAPÍTÁS	Jogosulatlan	19	0	1642	1661
		1,1%	,0%	98,9%	100,0%
		,3%	,0%	41,4%	7,5%
	Jogosult	7242	11039	1313	19594
		37,0%	56,3%	6,7%	100,0%
		99,7%	100,0%	33,1%	88,0%
	Nincs jogosultsági bejegyzés (2025.02.11-ig)	0	0	1009	1009
		,0%	,0%	100,0%	100,0%
		,0%	,0%	25,5%	4,5%
Total		7261	11039	3964	22264
		32,6%	49,6%	17,8%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

Azokban az esetekben, ahol a pályázatokat jogosultnak minősítették, felülreprezentált az Irányító Hatóság által elutasított, illetve az IH által támogatott pályázatok aránya is. A csaknem 20 ezer jogosult minősítést nyert pályázat közül 1313 db esetében nincs IH bejegyzés, ezek a pályázatok az adatleválogatás időpontjában még döntésre vártak, a bejegyzések elmaradása vonatkozásában ezek aránya alulreprezentált.

Összességében Magyarországon 7242 db jogosultnak minősített pályázatot utasított el az Irányító Hatóság, és 11 039 jogosult minősítést nyert pályázatot támogatott.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területére dimenzionálva az adatokat ugyancsak szignifikáns összefüggést látunk.²³

Az üdülőkörzetben megvalósítani tervezett, de jogosultság hiánya miatt elutasított pályázatok közül csak egy esetben szerepel az elutasító IH végzés dátuma, 114 további esetben ez elmaradt. Összesen 47 pályázat esetében nincs még jogosultsági döntés, és nincs IH döntés sem. Ezek, ahogyan országosan, BKÜ viszonylatban is, nem véletlen módon felülreprezentált értékek.

²³ Pearson Chi Square: 770,673. Asymp. Sig (2 sided): 0,000. Cramer's V: 0,598.

12. sz. táblázat **Pályázatok jogosultság megállapítása és a támogatás Irányító Hatósági döntésének kontingencia összefüggése a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján a BKÜ-ben**

		IRÁNYÍTÓ HATÓSÁGI (IH) DÖNTÉS			Total
		IH által elutasított	IH által támogatott	Nincs IH bejegyzés (2025.02.11-ig)	
JOGOSULTSÁG MEGALLAPÍTÁS	Jogosulatlan	1	0	114	115
		,9%	,0%	99,1%	100,0%
		,3%	,0%	54,0%	10,7%
	Jogosult	361	504	50	915
		39,5%	55,1%	5,5%	100,0%
		99,7%	100,0%	23,7%	85,0%
	Nincs jogosultsági bejegyzés (2025.02.11-ig)	0	0	47	47
		,0%	,0%	100,0%	100,0%
		,0%	,0%	22,3%	4,4%
Total		362	504	211	1077
		33,6%	46,8%	19,6%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

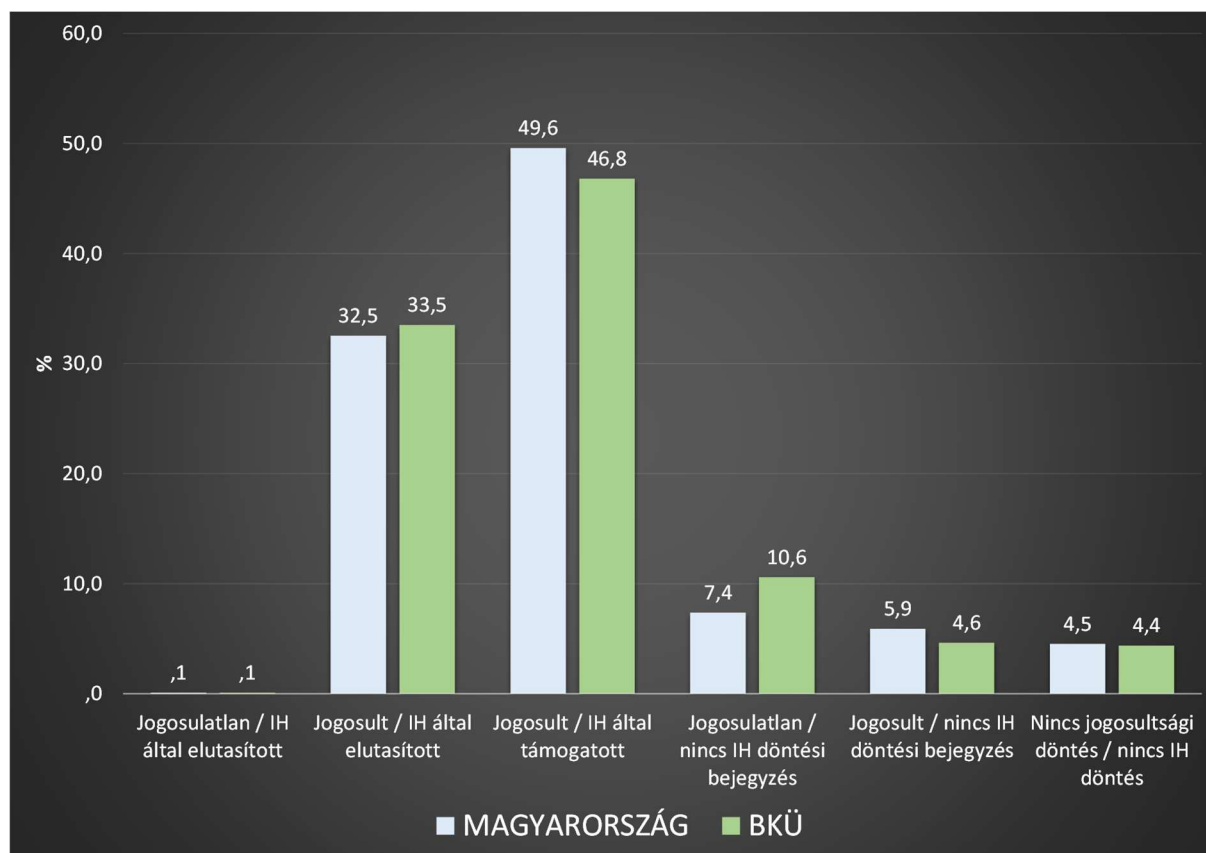
Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

A jogosult minősítést kapott 915 db pályázat közel kétötödét utasította el az Irányító Hatóság, 55 %-át viszont támogatta, ezzel megegyező módon az országossal, mindkét gyakoriság felülreprezentált.

A jogosult minősítést kapott pályázatok közül 50 pályázat várt az adatleválogatás időpontjában Irányító hatósági döntésre, ezek aránya alulreprezentált. Belső megoszlási arányaiban kicsivel alacsonyabb ezek előfordulási tömege, mint országosan.

A pályázati jogosultság megállapítása és az Irányító Hatóság döntéseinek FAIR adatbázisban rögzített tényét tipologizáltuk, és összehasonlítottuk az üdülőkörzeti eredményeket az országossal.

14. sz. ábra **Pályázatok jogosultság és IH döntés tipológia szerkezete a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján**

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

A jogosulatlan, IH által a FAIR adatbázisban rögzített módon elutasított pályázatok aránya országos és BKÜ szinten is egészen minimális.²⁴ A jogosult, IH által elutasított, illetve IH által támogatott pályázatok esetében országosan egy kicsivel alacsonyabb a jogosult, de IH által elutasított, illetve magasabb a jogosult és IH által támogatott pályázatok aránya, mint a BKÜ-ben, de arányeloszlásukat tekintve lényegesen nem különböznek, ezek mozgó értékek, amiket pillanatfelvételen látunk, de a későbbiekben is követni fogunk, és az adatok változása filmszerűen mutatja majd azok trendirányait. Az üdülőkörzetben kicsit magasabb az országosnál az IH döntések bejegyzési hiánya, míg országosan a jogosultnak minősített, de IH döntés előtt álló pályázatok aránya nagyobb, a jogosultsági döntés előtt álló pályázatok aránykülönbsége elhanyagolható.

²⁴ A szóban forgó pályázatok jogosulatlanság miatti elutasítása valószínűleg jogvita alapját képezte a döntéshozók és a pályázók között, de erre utaló megalapozott és tételes információt (például a *kiesés oka* adatoszlopban) a FAIR nem szerepeltet. 2025. február 11-ig az egyetlen ilyen projekt a Balaton térségében egy TOP_PLUSZ pályázat, amely ifjúsági klubház és multifunkcionális közösségi tér létrehozását célozta volna Balatonedericsen. A pályázatot a helyi önkormányzat nyújtotta be.

A jogosultság és IH döntések tipológia felbontásának eredményeit megvizsgáltuk a pályázatok operatív programok szerinti besorolásainak dimenziójában, és nem véletlen összefüggések létezését igazoltuk.²⁵

13. sz. táblázat Pályázatok jogosultság és IH döntés tipológia összefüggése operatív programok szerint a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján Magyarországon

		JOGOSULTSÁG / IH TIPOLÓGIA						Total
		Jogosulatlan / IH által elutasított	Jogosult / IH által elutasított	Jogosult / IH által támogatott	Jogosulatlan / nincs IH döntési bejegyzés	Jogosult / nincs IH döntési bejegyzés	Nincs jogosultsági döntés / nincs IH döntés	
OPERATÍV PROGRAM	AAVSZ_Díjazása-GINOP	0	0	1	0	0	0	1
		,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
		,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
	BBA_PLUSZ	0	5	20	16	20	0	61
		,0%	8,2%	32,8%	26,2%	32,8%	,0%	100,0%
		,0%	,1%	,2%	1,0%	1,5%	,0%	,3%
	DIMOP_PLUSZ	0	0	31	98	3	294	426
		,0%	,0%	7,3%	23,0%	,7%	69,0%	100,0%
		,0%	,0%	,3%	6,0%	,2%	29,1%	1,9%
	EFOP_PLUSZ	0	0	8	1	0	0	9
		,0%	,0%	88,9%	11,1%	,0%	,0%	100,0%
		,0%	,0%	,1%	,1%	,0%	,0%	,0%
	GINOP_PLUSZ	0	6154	6633	1381	430	330	14928
		,0%	41,2%	44,4%	9,3%	2,9%	2,2%	100,0%
		,0%	85,0%	60,1%	84,1%	32,7%	32,7%	67,0%
	HAVE_PLUSZ	0	1	14	0	6	0	21
		,0%	4,8%	66,7%	,0%	28,6%	,0%	100,0%
		,0%	,0%	,1%	,0%	,5%	,0%	,1%
	IKOP_PLUSZ	0	1	27	1	5	0	34
		,0%	2,9%	79,4%	2,9%	14,7%	,0%	100,0%
		,0%	,0%	,2%	,1%	,4%	,0%	,2%
	KEHOP_PLUSZ	0	0	111	5	15	17	148
		,0%	,0%	75,0%	3,4%	10,1%	11,5%	100,0%
		,0%	,0%	1,0%	,3%	1,1%	1,7%	,7%
	MAHOP_PLUSZ	0	0	19	0	38	41	98
		,0%	,0%	19,4%	,0%	38,8%	41,8%	100,0%
		,0%	,0%	,2%	,0%	2,9%	4,1%	,4%
	MMIA_PLUSZ	0	5	11	8	5	0	29
		,0%	17,2%	37,9%	27,6%	17,2%	,0%	100,0%
		,0%	,1%	,1%	,5%	,4%	,0%	,1%
	TOP_PLUSZ	19	1076	4123	109	778	327	6432
		,3%	16,7%	64,1%	1,7%	12,1%	5,1%	100,0%
		100,0%	14,9%	37,3%	6,6%	59,3%	32,4%	28,9%
	VOP_PLUSZ	0	0	41	23	13	0	77
		,0%	,0%	53,2%	29,9%	16,9%	,0%	100,0%
		,0%	,0%	,4%	1,4%	1,0%	,0%	,3%
Total		19	7242	11039	1642	1313	1009	22264
		,1%	32,5%	49,6%	7,4%	5,9%	4,5%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

Országosan a **Belső Biztonsági Alap** esetében felülreprezentáltak azok a pályázatok, amiket jogosulatlanság miatt elutasítottak, és azok, amelyek jogosultak, de még nem rendelkeznek IH támogatási döntéssel.

²⁵ Pearson Chi Square: 7717,051. Asymp. Sig (2 sided): 0,000. Cramer's V: 0,263.

A **DIMOP Plusz** esetében felülreprezentáltak a jogosulatlanság miatt elutasított, illetve a mindkét döntésre várakozó pályázatok. A kevés számú **EFOP Plusz** pályázat közül egy kivétellel mindegyik jogosult minősítést, és támogatást kapott.

A gazdaságfejlesztési (GINOP Plusz) pályázatok, amelyek a gerincét alkotják a 2021-2027 közötti forráselosztási ciklusnak, felülreprezentáltak a jogosult, de IH által elutasított, illetve a jogosulatlannak minősített pályázatok. A jogosult és támogatott pályázatok aránya ebben a dimenzióban alulreprezentált.

A **HAVE** és az **IKOP Plusz** esetében nem véletlen többséget alkotnak a jogosult és támogatott pályázatok, és azok is, amelyek jogosultak, de még IH döntésre várnak. A **KEHOP Plusz** pályázatok háromnegyede jogosult és támogatott, de felülreprezentáltak azok is, amelyek még mindkét döntést várják.

A **MAHOP Plusz** pályázatok többsége esetében nincs még jogosultsági és IH döntés, egy részüket már jogosultnak minősítették, de még alulreprezentáltak azok, amiket az IH támogatott is.

Az **MMIA** pályázatok esetében felülreprezentáltak a jogosulatlanság miatt elutasított pályázatok, illetve a jogosultak, amelyek még várják az IH támogatását. Az **MMIA** pályázatok relatív többsége jogosult és támogatott, de arányuk alulreprezentált.

A legszínesebb kép a területfejlesztési tárgyú pályázatok esetében rajzolódik ki. Ebben az esetben felülreprezentáltak a jogosulatlan és IH által megerősített módon elutasított pályázatok, a jogosult és IH által támogatott pályázatok, a jogosult minősítést nyert, de IH döntésre várakozó pályázatok, illetve azok a pályázatok is, amelyek mindkét döntést várják.

A **Végrehajtás Operatív Program** keretében benyújtott pályázatok többsége jogosult, és az IH is támogatta, vagy a támogatási döntésre vár. Azonban felülreprezentáltak azok a VOP pályázatok is, amelyeket jogosulatlanság miatt elutasítottak.

A jogosultság és IH döntések tipológiarendszer operatív programok szerinti dimenzióit megvizsgáltuk a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet optikájában is, ahol ugyancsak szignifikáns értékeloszlás tényét igazoltuk.²⁶

A BKÜ területén megjelenő **DIMOP Plusz** pályázatok közül felülreprezentáltak a jogosulatlanság ténymegállapítása miatt elutasított pályázatok, de azok is, amelyek még mindkét döntést várják.

Az üdülőkörzet területén megvalósítani tervezett GINOP Plusz pályázatok relatív többsége jogosult és támogatott, arányuk felülreprezentált, de felülreprezentáltak a

²⁶ Pearson Chi Square: 338,220. Asymp. Sig (2 sided): 0,000. Cramer's V: 0,251.

jogosulatlanság miatt elutasított, illetve a jogosult, de végül az Irányító Hatóság által elutasított gazdaságfejlesztési pályázatok is.

14. sz. táblázat Pályázatok jogosultság és IH döntés tipológia összefüggése operatív programok szerint a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján a BKÜ-ben

		JOGOSULTSÁG / IH TIPOLOGIA						Total
		Jogosulatlan / IH által elutasított	Jogosult / IH által elutasított	Jogosult / IH által támogatott	Jogosulatlan / nincs IH döntési bejegyzés	Jogosult / nincs IH döntési bejegyzés	Nincs jogosultsági döntés / nincs IH döntés	
OPERATÍV PROGRAM	DIMOP_PLUSZ	0	0	0	9	0	14	23
		,0%	,0%	,0%	39,1%	,0%	60,9%	100,0%
		,0%	,0%	,0%	7,9%	,0%	29,8%	2,1%
	GINOP_PLUSZ	0	281	357	97	13	13	761
		,0%	36,9%	46,9%	12,7%	1,7%	1,7%	100,0%
		,0%	77,8%	70,8%	85,1%	26,0%	27,7%	70,7%
	IKOP_PLUSZ	0	0	1	0	0	0	1
		,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
		,0%	,0%	,2%	,0%	,0%	,0%	,1%
	KEHOP_PLUSZ	0	0	3	0	1	0	4
		,0%	,0%	75,0%	,0%	25,0%	,0%	100,0%
		,0%	,0%	,6%	,0%	2,0%	,0%	,4%
	MAHOP_PLUSZ	0	0	0	0	1	0	1
		,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	100,0%
		,0%	,0%	,0%	,0%	2,0%	,0%	,1%
	MMIA_PLUSZ	0	0	0	1	0	0	1
		,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
		,0%	,0%	,0%	,9%	,0%	,0%	,1%
	TOP_PLUSZ	1	80	143	7	35	20	286
		,3%	28,0%	50,0%	2,4%	12,2%	7,0%	100,0%
		100,0%	22,2%	28,4%	6,1%	70,0%	42,6%	26,6%
	Total	1	361	504	114	50	47	1077
		,1%	33,5%	46,8%	10,6%	4,6%	4,4%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

Az eddig egyetlen üdülőkörzeti **közkedéskéjlesztési** pályázatot jogosultnak minősítették és támogatta az IH.²⁷ Hasonlóan a 4 **KEHOP Plusz** pályázatból 3 jogosult és támogatott, egy pedig már várakozott az IH döntésre.

A **Magyar Halgazdálkodási Operatív Program** 2025. február közepén egyetlen pályázattal reprezentálódik a BKÜ-ben, ez jogosult, de még nincs IH döntés az ügyében. Az ugyancsak egyetlen **MMIA** pályázat jogosulatlanság miatt elutasításra került.²⁸

Az üdülőkörzeti területfejlesztési pályázatok pontosan 50 %-a jogosult és IH által támogatott, felülreprezentált. Ugyanakkor felülreprezentáltak azok a TOP pályázatok is, amelyek jogosultak, de még várakoznak az IH döntésre, és azok is, amelyek mindkét

²⁷ Balatoni vasútállomások rekonstrukciója (TEN-T vonali vasútállomások fejlesztése). A pályázat Balatonfenyves községhez kerül elszámolásra.

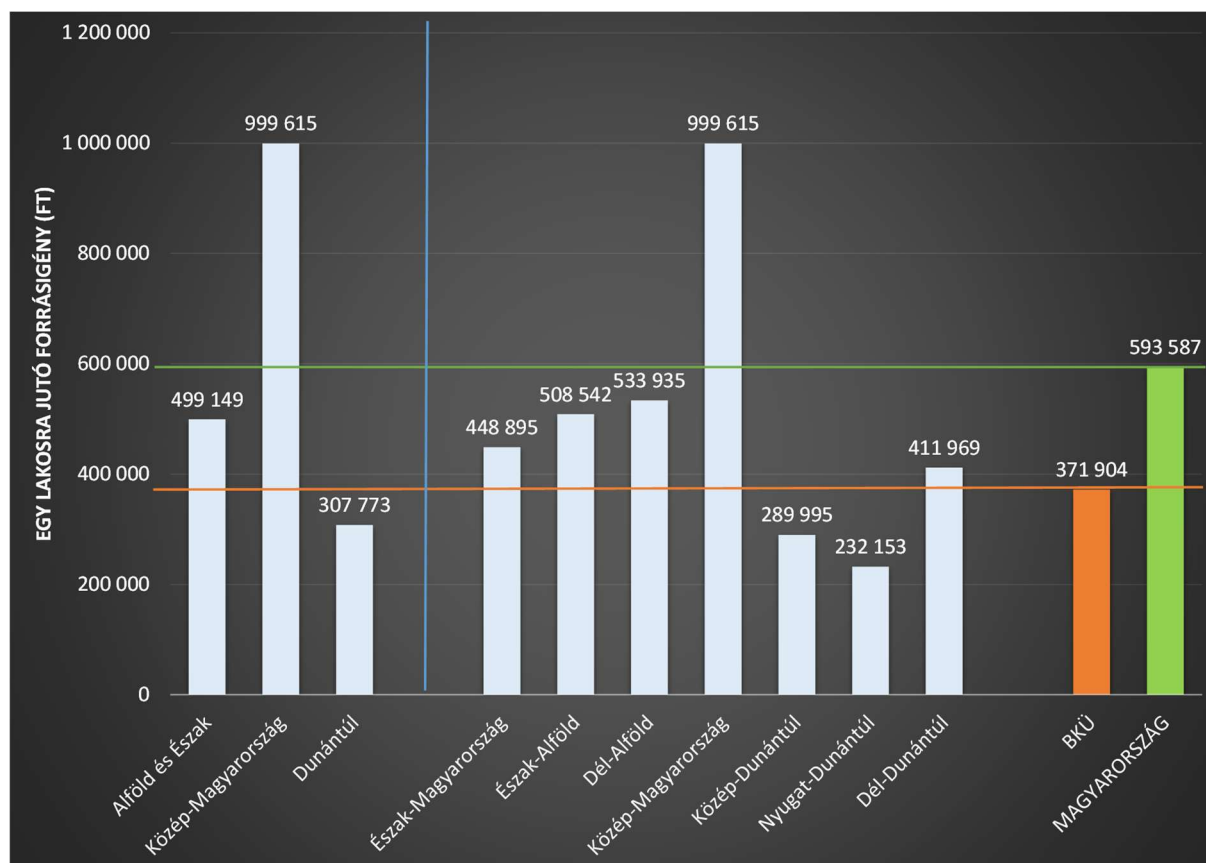
²⁸ A pályázat címe: *Új Kezdet: Komplex Integrációs és Támogató Program Ukrajnai Állampolgárok Számára Magyarországon*. Fonyódon került volna megvalósításra.

döntésre várnak. A jogosult, de az IH által elutasított területfejlesztési pályázatok aránya alulreprezentált a Balaton térségében.

2.8. Forrásigények, támogatások és egyéb költségek

A Széchenyi Terv Plusz programozási időszak második felében, 2025. február 11-i állás szerint keletkezett **forrásigények** nagyságrendje **országosan 5 819 ezer Mrd Ft**, összességében 5 829 306 297 738 Ft. Összehasonlítva a forrásigény adatokat a Széchenyi 2020 programidőszak arányos, 2018. áprilisi leválogatású adataival,²⁹ azt látjuk, hogy a 2014-2018 között arányosan eltelet programidőszak forrásigénye 1,8 szorosa a jelen igényeknek: 2018. április 11-én a forrásigények összege 10 645 Mrd Ft-ot tett ki. A jelen, 2021-2025 forrásigény a 2014-2018 közötti forrásigény nominálértékének mintegy 55 %-a.

15. sz. ábra Egy lakosra jutó forrásigények alakulása a Széchenyi Terv Plusz időszakában NUTS I – NUTS II, BKÜ és országos szinten a FAIR 2025. február 11-i állása alapján

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén megvalósítani tervezett pályázatok forrásigénye 2025. február közepén 101,6 Mrd Ft, összességében 101 618 202 889 Ft, 1,7 %-a az országos forrásigénynek. A forrásigények összege a BKÜ-ben 2018 áprilisában meghaladták a 415 Mrd Ft-ot, vagyis nominálértéken több mint a négyszerese volt a jelen időszak alatt

²⁹ Az összehasonlító elemzési adatbázis a FAIR 2018. április 18-i leválogatási dátummal készült.

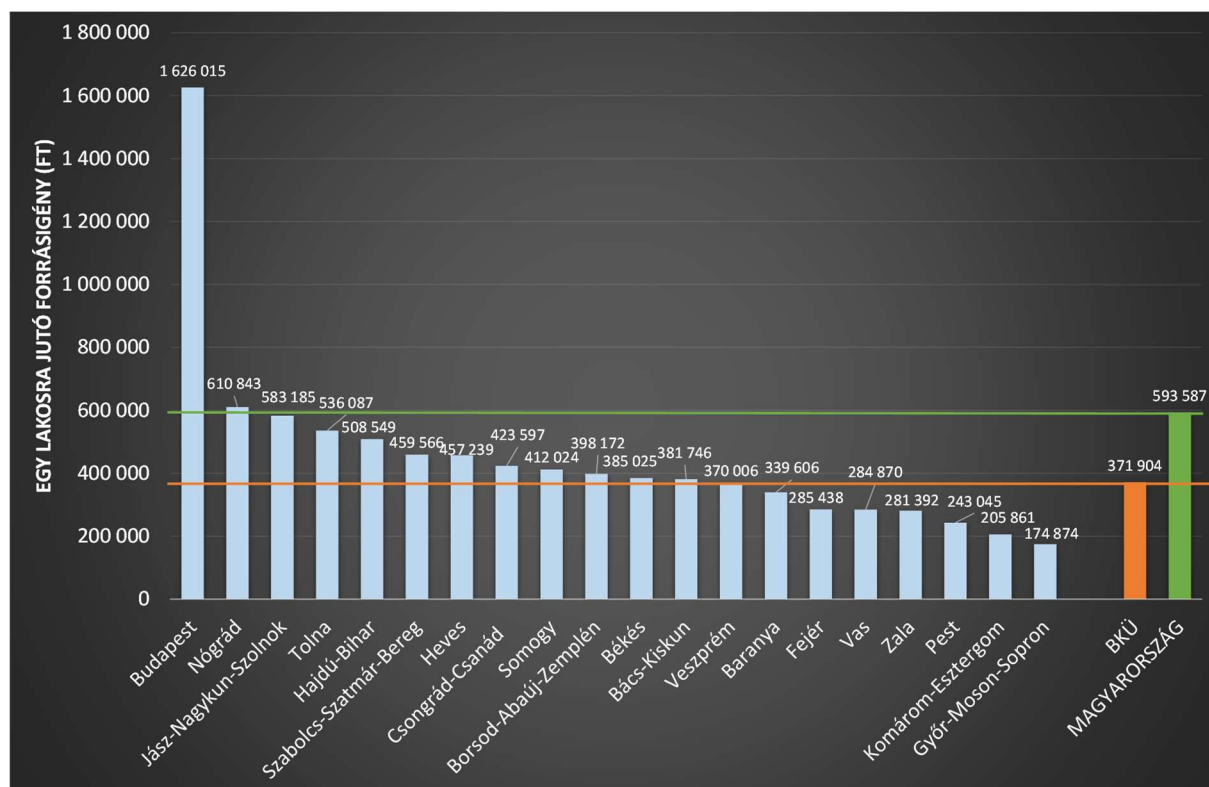
indukálódott forrásigénynek. **Eltérő a korábbi és a jelen BKÜ forrásigényeknek részesedése is az országtól, 2018-ban ez 3,9 %-ot tett ki, szemben a mostani 1,7 %-kal.**

Az egy lakosra jutó forrásigények 2025. február közepén országosan 593 587 Ft-on állnak, a BKÜ-ben 371 904 Ft.³⁰ Az egy lakosra jutó forrásigények NUTS I, nagyrégió keresztmetszetben Közép-Magyarország esetében közelítik az 1 millió Ft-ot, Alföld és Észak nagyrégió metszetében a félmillió Ft-ot, a Dunántúlon kevéssel 300 ezer Ft felett állnak. Az üdülőkörzeti szint meghaladja a Dunántúl értékét.

NUTS II, statisztikai régió metszetben Közép-Magyarország ugyanúgy toronymagasan az élen áll, egyedül tartja pozícióit az országos szint felett. Az üdülőkörzeti egy lakosra jutó forrás csupán a Közép és Nyugat-Dunántúl régió értékénél magasabb.

NUTS III, vármegye területi szinten látványosan kirajzolódik, hogy Budapest egy lakosra jutó forrásigénye kimagasló, meghaladja az 1,6 millió Ft-ot, több mint a két és félszerese az országos értéknek. A fővárost kivéve országos szint felett csupán Nógrád vármegye helyezkedik el.

16. sz. ábra. Egy lakosra jutó forrásigények alakulása a Széchenyi Terv Plusz időszakában NUTS III (vármegye), BKÜ és országos szinten a FAIR 2025. február 11-i állása alapján

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

³⁰ Az egy lakosra jutó forrásigények számításánál a 2021-2023 közötti állandó népességet vettük alapul, ennél frissebb adat az elemzés készítésekor nem állt rendelkezésre.

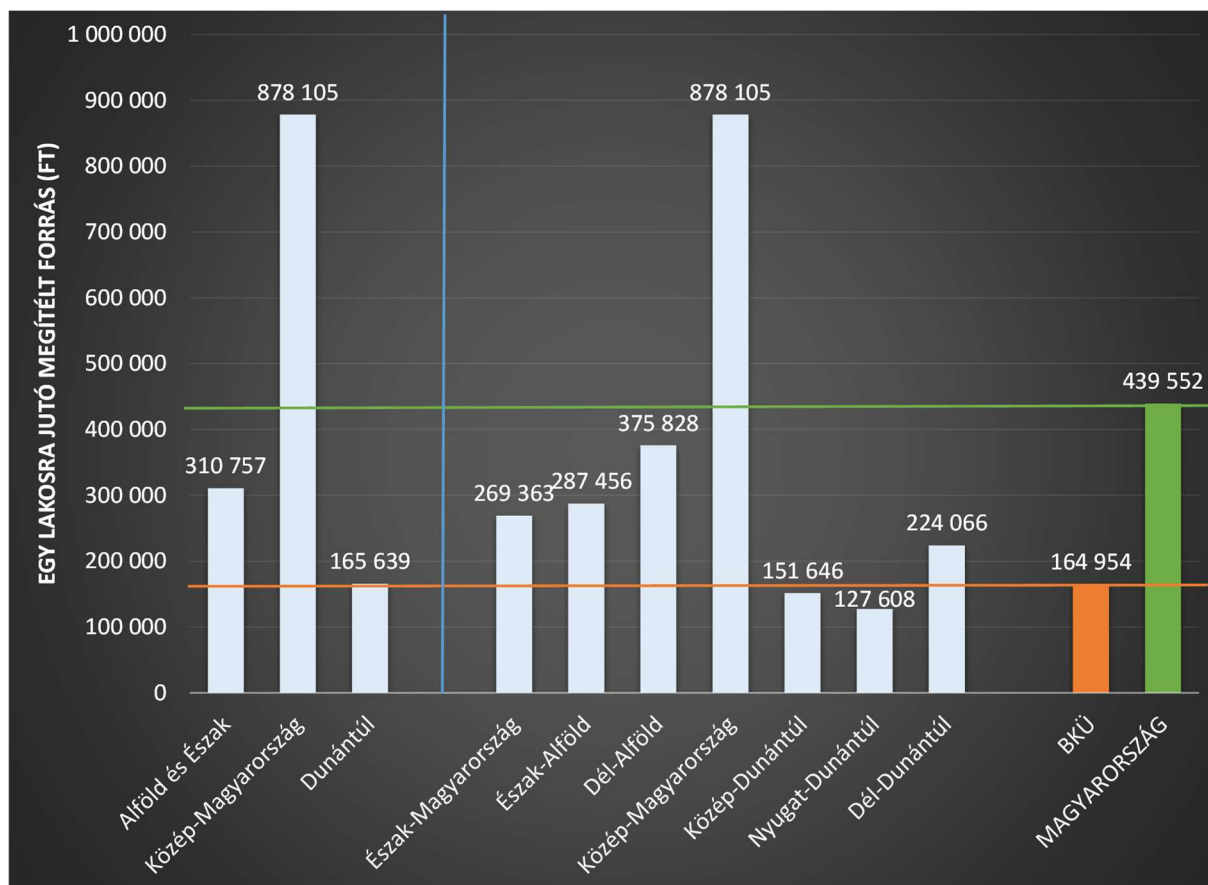
A BKÜ pozíciói kevésbé kedvezők; Nógrádon kívül még 10 másik vármegye is megelőzi, ezzel együtt 8 további vármegye: Veszprém, Baranya, Fejér, Vas, Zala, Pest, Komárom-Esztergom és Győr-Moson-Sopron egy lakosra jutó forrásigénye alacsonyabb. A BKÜ ezzel a NUTS III rangsor középmezőnyének végén helyezkedik el.

A megítélt források a FAIR 2025. február 11-i állása szerint országosan meghaladják a 4 300 Mrd Ft-ot,összességében 4 309 197 268 385 Ft. Összehasonlítva a megítélt támogatási adatokat a Széchenyi 2020 programidőszak arányos, 2018. áprilisi leválogatású adataival, azt látjuk, hogy a 2021-2027 között arányosan eltelt programidőszak támogatásai esetében ugyancsak 1,8-as szorzó érvényesül: 2018. április 11-én a megítélt támogatások összege 7 734 Mrd Ft-ot volt. A jelen, 2021-2025 megítélt támogatás a 2014-2018 közötti megítélt támogatás mintegy 56 %-a.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén megvalósítani tervezett pályázatok forrásigénye 2025. február közepén ≈45,1 Mrd Ft,összességében 45 071 754 295 Ft, kerekén 1,0 %-a az országos támogatási összegnek. A támogatásösszeg a BKÜ-ben 2018 áprilisában 292,4 Mrd Ft-on állt, vagyis hat és félszerese volt a jelen időszak alatt generált támogatásösszegnek. A 2018-as és a 2025-ös támogatási összeg-részesedés arányai között is nagy az eltérés, 2018 hasonló időszakában a BKÜ forrástámogatások az országos érték 3,8 %-át alkották, szemben a jelen, 1 %-os részesedéssel.

Az egy lakosra jutó támogatásösszeg 2025. február közepén országosan 439 552 Ft, a BKÜ területén 164 954 Ft, az országos szint több mint két és félszerese az üdülőkörzetinek.

17. sz. ábra Egy lakosra jutó megítélt támogatások alakulása a Széchenyi Terv Plusz időszakában NUTS I – NUTS II, BKÜ és országos szinten a FAIR 2025. február 11-i állása alapján

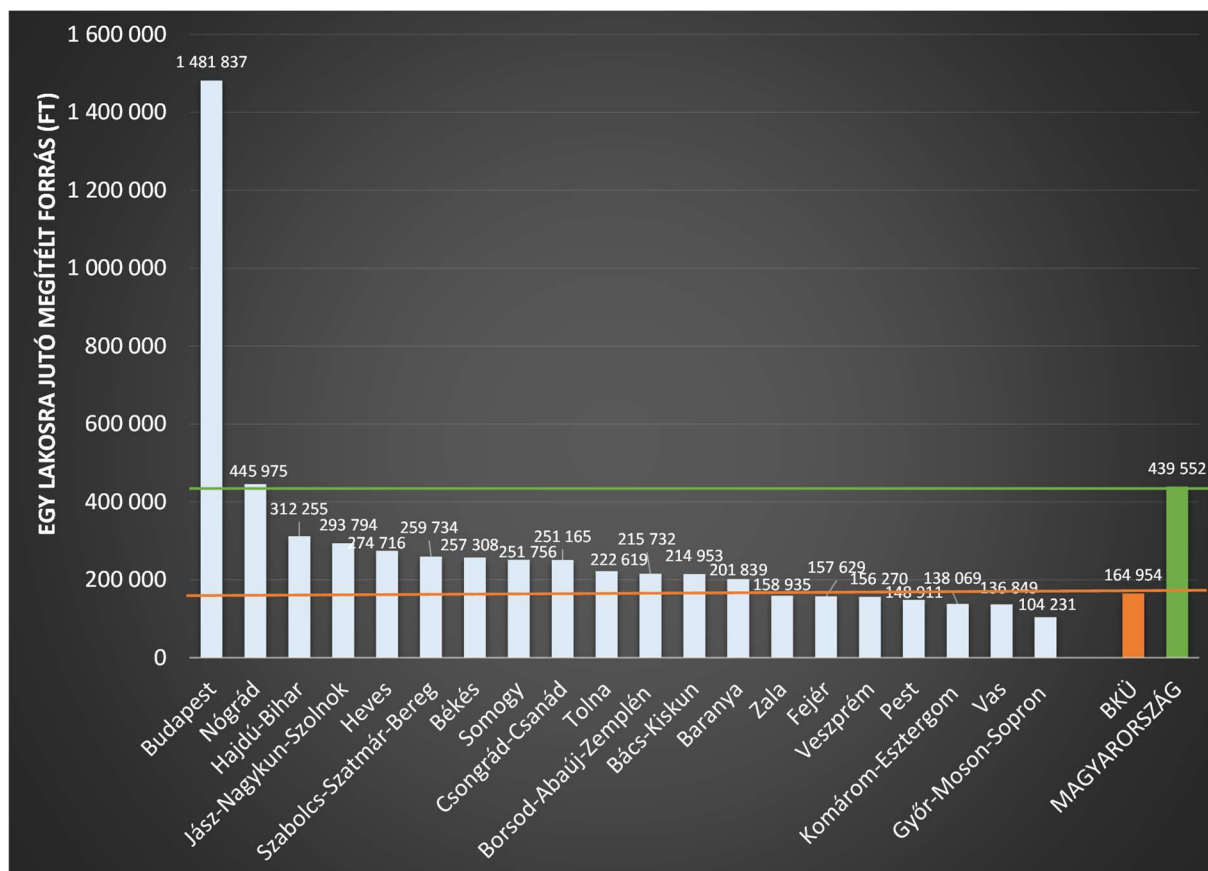

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

NUTS I, nagyrégió szinten tartja kimagasló, vezető pozícióit az egy lakosra jutó források esetében Közép-Magyarország, Alföld és Észak, illetve Dunántúl nagyrégió is messze az országos szint alatt pozicionálódik. A **BKÜ egy lakosra jutó támogatásához képest lényegesen kedvezőbb Alföld és Észak nagyrégió pozíciója, a Dunántúl és a BKÜ szintje csaknem egyforma; ≈165 ezer forint / fő nagyságrenden áll.**

NUTS II, statisztikai régió metszetben a főváros és Pest vármegye konglomerációját alkotó Közép-Magyarország kivételével minden régió országos szint alatti. Üdülőkörzeti vetületben, hasonlóan a forrásigényekhez, Közép és Nyugat-Dunántúl van kedvezőtlenebb helyzetben.

18. sz. ábra Egy lakosra jutó megítélt támogatások alakulása a Széchenyi Terv Plusz időszakában NUTS III (vármegye), BKÜ és országos szinten a FAIR 2025. február 11-i állása alapján

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

NUTS III, vármegye optikában Budapesten az egy lakosra jutó megítélt támogatás közelíti a másfél millió Ft-ot, de kevéssel az országos szint felett áll Nógrád vármegye egy lakosra jutó megítélt támogatása is.

A BKÜ területét az egy lakosra jutó megítélt támogatások esetében Nógrád vármegyén kívül további 11 vármegye előzi. A Balaton térsége most csak Zala, Fejér, Veszprém, Pest, Komárom-Esztergom, Vas és Győr-Moson-Sopron vármegyét előzi meg, ezzel a NUTS III rangsor középmezőnyének legvégén helyezkedik el.

Az egyéb költségek metszeteiben az üdülőkörzet részesedése jelen állás szerint ugyancsak szerény.

Az **igényelt összköltség** országosan közel 6 800 Mrd Ft, a BKÜ-ben $\approx 122,5$ Mrd Ft, 1,8 %-a az országosnak. Az **elfogadott összköltség** országosan mintegy 4 800 Mrd Ft, BKÜ szinten ≈ 53 Mrd Ft.

15. sz. táblázat **Igényelt összköltség, szerződéses összköltség, szerződéssel lekötött összeg és szerződéses összköltség alakulása a Széchenyi Terv Plusz időszakában országos és BKÜ szinten a FAIR 2025. február 11-i állása alapján**

	MAGYARORSZÁG		BKÜ	
	FORRÁS ÖSSZEG (Ft)	FORRÁS ÖSSZEG (%)	FORRÁS ÖSSZEG (Ft)	FORRÁS ÖSSZEG (%)
IGÉNYELT ÖSSZKÖLTSÉG (Ft)	6 799 139 411 616	100,0%	122 480 393 113	1,8%
ELFOGADOTT ÖSSZKÖLTSÉG (Ft)	4 787 594 499 573	100,0%	52 991 554 428	1,1%
SZERZŐDÉSSEL LEKÖTÖTT ÖSSZEG (Ft)	4 006 641 657 973	100,0%	43 052 199 764	1,1%
SZERZŐDÉSES ÖSSZKÖLTSÉG (Ft)	4 496 512 043 124	100,0%	51 174 137 302	1,1%

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

A **szerződéssel lekötött összeg** országosan 4 000 Mrd Ft körül áll 2025. február közepén, a BKÜ-ben ≈43 Mrd Ft, a **szerződéses összköltség** Magyarországon megközelíti a 4 500 Mrd Ft-ot, az üdülőkörzetben ≈51 Mrd Ft. Az elfogadott összköltség, a szerződéssel lekötött összeg és a szerződéses összköltség egyaránt 1,1 %-a a vonatkozó országos összegnek.

Összehasonlításképp 2018 áprilisában az üdülőkörzet részesedése az igényelt összköltségből az országos összeg 4,2 %-a, az elfogadott összköltség 4,4 %-a, a szerződéssel lekötött összeg 3,7 %-a, illetve a szerződéses összköltség 4,3 %-a volt.

Értelemszerűen ezekben az esetekben, beleértve a megítélt forrásokat is, a 1861/2016 (XII.27.) Kormányhatározatban³¹ a Balaton térségéhez dedikált források szignifikáns módon támogatták a Balaton térségi forrásszerzést.

Jelen állás szerint ilyen támogatások nem jelentkeznek a térségben, ennek megfelelően alakulnak a BKÜ forrásszerzési státuszdimenziói is, amelyek ma már egyértelműen a 1861/2016 Kormányhatározat előtti területi pozíciójellemzők irányába konvergálnak.

2.9. Kifizetések és visszakövetelések, ténylegesen hasznosult forrás

A Széchenyi Terv Plusz programidőszak negyedik évében, a FAIR 2025. február 11-i állása szerint **országosan 2 120 ezer Mrd Ft forrás került kifizetésre**, összességében 2 120 506 566 348 Ft. Összehasonlítva a kifizetési adatokat a Széchenyi 2020 programidőszak arányos, 2018. áprilisi leválogatású adataival, azt látjuk, hogy a 2021-2027 között arányosan eltelet programidőszak kifizetései 47,6 %-át alkotják a 2014-2018 közötti programidőszak

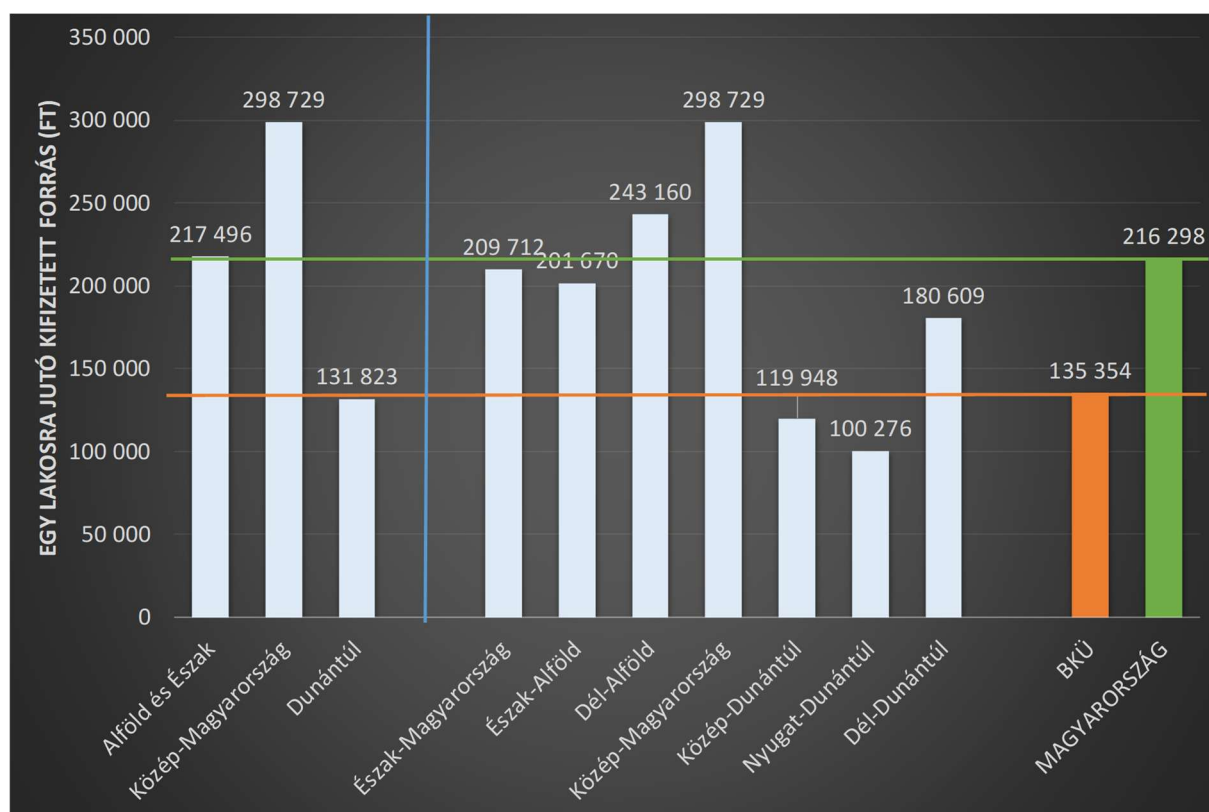
³¹ Bővebben: 1861/2016. (XII. 27.) Korm. határozat a Balaton kiemelt turisztikai fejlesztési térség meghatározásáról és a térségben megvalósítandó egyes fejlesztések megvalósításához szükséges források biztosításáról

Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A16H1861.KOR&txtreferer=00000003.TXT>

kifizetéseinek, vagyis a korábbi és a jelenlegi időszak kifizetései között több mint kétszeres szorzó látszik. A FAIR 2018. április 11-i állása szerint a kifizetések nagyságrendje országosan 4 454 ezer Mrd Ft volt.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén megvalósítani tervezett pályázatok kifizetései 2025. február közepén ≈ 37 Mrd Ft, összességében 36 983 751 572 Ft, ami 1,7 %-a az országosan kifizetett összegnek. A kifizetések 2018 áprilisában a BKÜ-ben 219,4 Mrd Ft-on álltak, vagyis közel hatszorosa volt a jelen időszak alatt konstruált kifizetéseknek. A 2018-as és a 2025-ös kifizetési összeg-részesedés arányai között is jelentős az eltérés, 2018 hasonló időszakában a BKÜ kifizetései az országos érték közel 5 %-át alkották, szemben a jelen, 1,7 %-os részesedéssel.

19. sz. ábra Egy lakosra jutó kifizetett támogatások alakulása a Széchenyi Terv Plusz időszakában NUTS I – NUTS II, BKÜ és országos szinten a FAIR 2025. február 11-i állása alapján

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

Az egy lakosra jutó kifizetett összeg 2025. február közepén országosan 216 298 Ft, a BKÜ területén 135 354 Ft, az országos szint több mint a másfélszerese az üdülőkörzetinek.

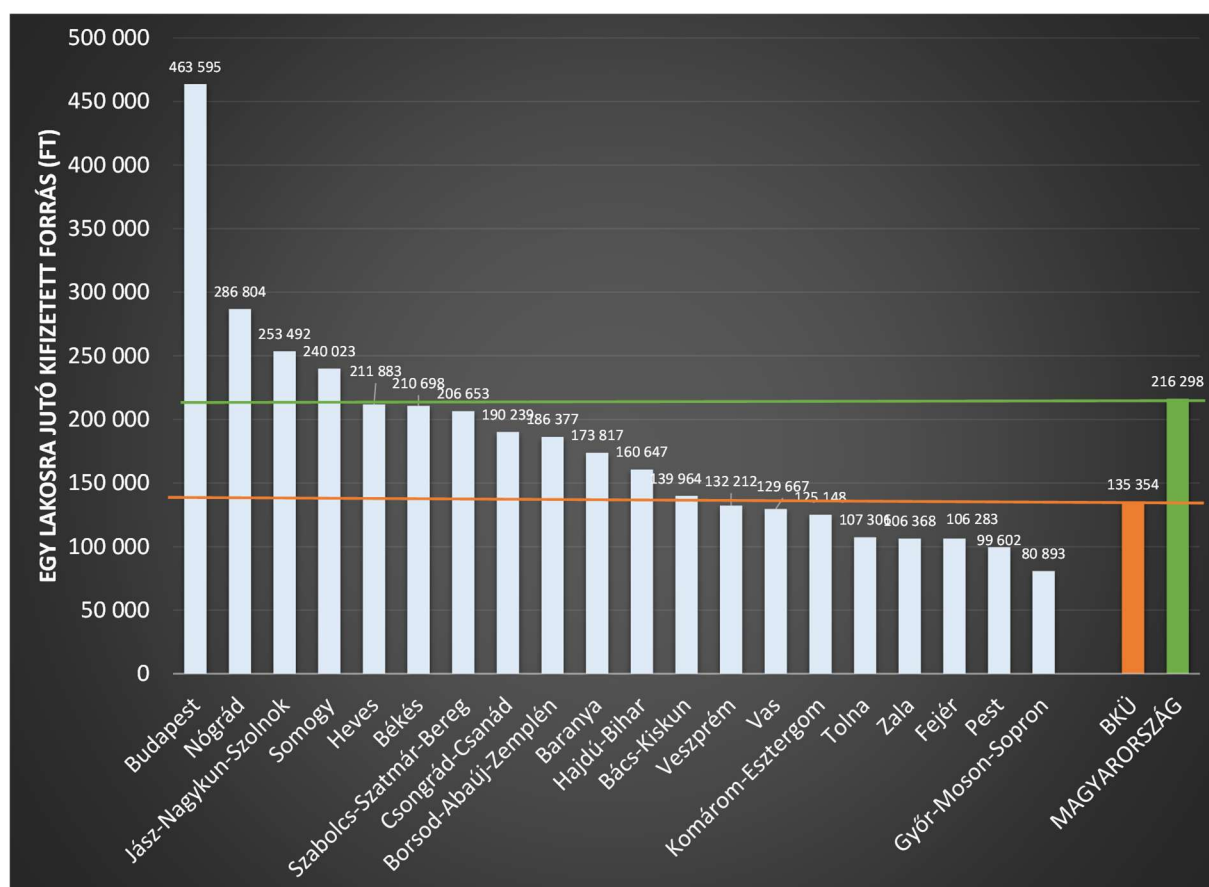
NUTS I szinten a kifizetések metszetében is tartja vezető pozícióit az egy lakosra jutó források esetében Közép-Magyarország. Alföld és Észak nagyrégió az országos átlag közvetlen közelében van, mintegy 1200 Ft nagyságrenddel helyezkedik felette. A Dunántúl nagyrégió ebben az esetben is messze az országos szint alatt van.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet egy lakosra jutó kifizetett forrásösszegét összehasonlítva a nagyrégiós értékekkel jól látszik, hogy a Balaton térsége még mindig kedvezőbb helyzetben van az egy lakosra jutó kifizetett források terén, mint a Dunántúl egésze, de sokkal alacsonyabb Alföld és Észak, illetve Közép-Magyarország nagyrégióhoz képest.

NUTS II, statisztikai régió metszetben a főváros és Pest vármegye konglomerációját alkotó Közép-Magyarország és Dél-Alföld régió kivételével minden régió országos szint alatti. Üdülőkörzeti összehasonlításban hasonlóan a forrásigényekhez és a megítélt támogatásokhoz, továbbra is Közép és Nyugat-Dunántúl van kedvezőtlenebb helyzetben.

NUTS III, vármegye vetületben Budapesten az egy lakosra jutó kifizetett forrás több mint 463 ezer Ft, ebben az esetben az országos szint felett áll Nógrád, Jász-Nagykun-Szolnok és Somogy vármegye is.

20. sz. ábra Egy lakosra jutó kifizetett támogatások alakulása a Széchenyi Terv Plusz időszakában NUTS III (vármegye), BKÜ és országos szinten a FAIR 2025. február 11-i állása alapján

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területét az egy lakosra jutó kifizetett források esetében az országos átlag felett helyezkedő 3 vármegyén és a fővároson kívül megelőzi további 8 vármegye. A Balaton térsége a kifizetések terén csak Veszprém, Vas, Komárom-Esztergom,

Tolna, Zala, Fejér, Pest és Győr-Moson-Sopron vármegyét megelőzi meg, ezzel a NUTS III rangsor középmezőnyének végén helyezkedik el.

A 2021-2027 közötti uniós forráselosztási időszak adatvezetése a korábbiakhoz képest 2024 évtől **kiegészült a tőkekövetelés** adatszloppal. A tőkekövetelés tárgyával és tartalmával kapcsolatban 2024. január 29-én **hivatalos tájékoztatást és állásfoglalást kértünk** a Közigazgatási és Területfejlesztési Minisztérium Monitoring és Értékelési Főosztály Vezetői Információs Osztályától.

A Monitoring és Értékelési Főosztály 2024. február 8-án keltezett hivatalos válasza alapján tőkekövetelés tárgyában arról van szó, hogy a támogatás jogosulatlan igénybevétele, jogszabálysértő, vagy nem rendeltetésszerű felhasználása, továbbá a támogatás visszavonása, a támogatási szerződéstől történő elállás, vagy annak felbontása esetén a kedvezményezett a jogosulatlanul igénybe vett támogatást köteles visszafizetni.

A tőkekövetelésnek többféle összetevője, típusa lehet:

- a kis összegű követelések alapvetően technikai jellegűek, például a kifizetett előleggel nem tud teljes mértékben elszámolni a támogatott pályázó az erre rendelkezésre álló határidőn belül, vagy adminisztratív okok miatt túlfizetés történt a pályázó számlájára, és ennek összegét kell visszafizetni.
- a nagy összegű, milliós, akár milliárdos, az adott pályázat jelentős részét, vagy egészét érintő tőkekövetelés alapvető oka jogszabálysértő, vagy nem rendeltetésszerű felhasználás, az adott pályázat deklarált céloktól eltérő, vagy részleges megvalósulása.

A követelést az adott Operatív Program Irányító Hatósága írja elő, és a visszafizetés az Operatív Program előirányzat-felhasználási keretszámlájára kerül visszafizetésre. A visszafizetések a vonatkozó programozási időszakok alatt folyamatosak és kötelező érvényűek. Az adatleválogatásokban szereplő előírt tőkekövetelések legalább 95 %-a teljesültnek, a maradék hányad teljesítése folyamatban lévőknek tekinthető.

A követeléskezelésről a **2014-20-as időszakra vonatkozóan** a 2014–2020 programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználásának rendjéről szóló **272/2014. (XI. 5.) Korm. rendelet XXIII. fejezete**,³² a **2021-27-es időszakra vonatkozóan** a 2021–2027 programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználásának rendjéről szóló **256/2021. (V. 18.) Korm. rendelet XIV. fejezete** rendelkezik.³³

A tőkeköveteléshez történő adatátvezetés folyamatossága mellett későbbi korrekciós módon, visszamenőleges hatályú is lehet.

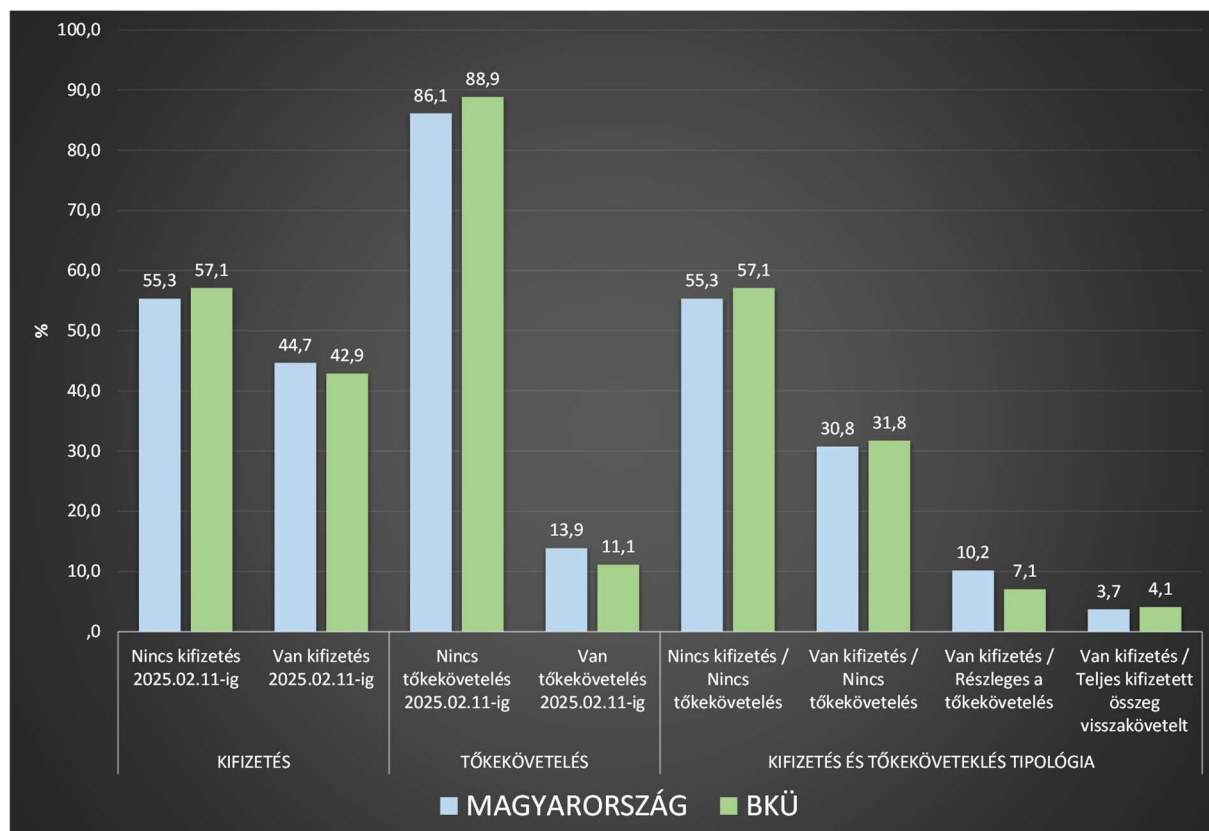
³² Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1400272.kor>

³³ Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2100256.kor>

Számos esetben jogi, nemzetközi jogi eljárás előrehaladásától, befejezésétől függő tényező. Az egyes pályázatok kapcsán, a különböző adatleválogatásokban előforduló egy adott pályázatot érintő adatkülönbözőség nem tekinthető adatvezetési hiányosságnak, vagy hibának. Mivel a tőkekövetelések nem szerepeltek a korábbi programozási időszak alatt folytatólagosan rögzített FAIR adatbázisban, nincs mód programidőszak-részek szerinti összehasonlításra, ezt majd a teljes, 2021-2027 közötti időszak zárásával tehetjük meg, mert a tőkekövetelést utólagosan a Széchenyi 2020 programidőszak adatbázisába is felvettük.³⁴

Magyarországon a Széchenyi Terv Plusz időszakában 2025. február közepéig a kezdeményezett pályázatok 44,7 %-a, összesen 9943 db pályázat esetében történt kifizetés, a BKÜ területén megvalósítani tervezett 1077 pályázatból 462 pályázat, vagyis a pályázatok 42,9 %-a jutott el a kifizetési fázisig, amivel arányaiban kis mértékben, de elmarad az országostól.

21. sz. ábra **Pályázatok kifizetésben részesítése és tőkekövetelés érintettsége a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján**

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

³⁴ Az alapösszefüggések metszetében a tőkekövetelések által érintett pályázatok mintegy 95 %-a a Széchenyi 2020 időszakára vonatkozik, mind országosan, mind az üdülőkörzetben. Ugyanakkor a BKÜ arányok mind a Széchenyi 2020, mind a Széchenyi Terv Plusz programidőszak 2025. február közepéig eltelt idő esetében kedvezőbbek az országosnál.

Azzal párhuzamban, hogy az üdülőkörzet területén arányaiban nagyjából hasonló pályázat jutott el a kifizetésekig, az országoshoz képest arányaiban valamivel kevesebb esetben jelentkezik tőkekövetelés.

A **kifizetésben részesült, de tőkeköveteléssel bíró pályázatok** aránya országosan 13,9 %, 3091 db pályázat, közel minden hetedik, a BKÜ-ben 11,1 %, 120 db pályázat, legfeljebb minden kilencedik.

Közös tipológia rendszerbe rendezve az adatokat az üdülőkörzetben magasabb azoknak a pályázatoknak az aránya az országoshoz képest, amelyek nem rendelkeznek kifizetéssel, tehát nincs követelésük sem. Kicsivel magasabb azoknak az üdülőkörzeti pályázatoknak is az aránya az országoshoz képest, ahol történt kifizetés, de egyáltalán nincs visszakövetelés, és ott is alacsonyabb az üdülőkörzeti részesedés, mint az országos, ahol történt kifizetés, de a tőkekövetelés nem az egész kifizetést érinti. Ezzel együtt azoknak az üdülőkörzeti pályázatoknak az aránya magasabb, mint az országos, ahol történt kifizetés, és a visszakövetelés az egész kifizetett összeget magába foglalja. Ez utóbbi pályázati klaszter tömege országosan 828 db (3,7 %), a BKÜ területén megvalósítani tervezett pályázatok közül 44 db (4,1 %).

A tőkekövetelések összege országosan a Széchenyi Terv Plusz időszakában 2025. február közepéig ≈ 501 Mrd Ft,összepszerűen 501 027 308 037 Ft. A követelések a technikai jellegű, a néhány Ft-os minimális összegtől $\approx 6,4$ Mrd Ft-ig terjednek.

A tőkekövetelések összege a BKÜ-ben Széchenyi Terv Plusz időszakában 2025. február közepéig 13,4 Mrd Ft,összepszerűen 13 444 942 685 Ft. Ez az országos megjelent tőkekövetelések teljes összegének 2,7 %-a. A követelések a BKÜ esetében is a technikai jellegű, minimális összegektől ≈ 880 millió Ft-os összegig terjednek.

Összességében 500 millió Ft feletti tőkekövetelés az üdülőkörzetben kivétel nélkül területfejlesztési tárgyú pályázatokat érint. A 9 db ilyen pályázatból 8 az Élhető vármegye, 1 a Gondoskodó vármegye prioritásba tartozik. Az intézkedések szintjén az Élhető vármegye pályázatai fele részben a Klímatudatosság, éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, fele részben a Településfejlesztés, települési szolgáltatások intézkedésbe tartozik. Az egy Gondoskodó vármegye prioritású pályázat a Helyi és térségi közszolgáltatások intézkedésbe sorolható. Az eddig legmagasabb, mintegy 880 millió Ft-os visszakövetelés tárgya komplex élhetőség fejlesztés Balatonfüreden, de a visszakövetelés részleges, nem a teljes kifizetett összeget érinti, több mint 500 millió Ft-ot a projekt megvalósítására fordíthattak a pályázók.

Országosan a tőkeköveteléssel terhelt pályázatok több mint fele gazdaságfejlesztési tárgyú, de ez a pályázati tömeg a tőkekövetelés összegének töredékét alkotja, a több mint 500 Mrd Ft-os követelésösszeg, kevesebb, mint 11 %-át teszi ki. A tőkekövetelések 86,5 %-a területfejlesztési pályázatokat érint,összepszerűen több mint 433 Mrd Ft értékben. Megjelennek a visszakövetelések a közlekedésfejlesztésben, a környezet és energiahatékonyság programban, és a végrehajtásban is, de ezek összítőmege csekély.

A Balaton térségében, hasonlóan az országoshoz, a tőkekövetelések extrém súllyal terhelődnek a területfejlesztéshez. A 13,4 Mrd Ft visszakövetelés több mint 90 %-a, összességében 12,2 Mrd Ft területfejlesztési pályázatokat érint. Ezzel együtt a tőkeköveteléssel sújtott pályázatok abszolút többsége a BKÜ-ben is gazdaságfejlesztési jellegű, de ezek követelésösszege együttesen kevesebb, mint 815 millió Ft.

16. sz. táblázat Kifizetésben részesült, tőkeköveteléssel terhelt pályázatok operatív programok szerint a Széchenyi Terv Plusz időszakában országos és BKÜ szinten a FAIR 2025. február 11-i állása alapján

	MAGYARORSZÁG				BKÜ			
	Pályázatok száma (db)	Pályázatok aránya (%)	Tőke követelés összege (Ft)	Tőke követelés aránya (%)	Pályázatok száma (db)	Pályázatok aránya (%)	Tőke követelés összege (Ft)	Tőke követelés aránya (%)
DIMOP-PLUSZ	6	0,2%	6 253 308 051	1,2%	0	0	0	0
GINOP-PLUSZ	1569	50,8%	54 214 907 677	10,8%	60	50,0%	814 796 577	6,1%
IKOP-PLUSZ	2	0,1%	6 441 989 828	1,3%	0	0	0	0
KEHOP-PLUSZ	15	0,5%	783 136 081	0,2%	1	0,8%	424 518 489	3,2%
TOP-PLUSZ	1496	48,4%	433 284 937 062	86,5%	59	49,2%	12 205 627 619	90,8%
VOP-PLUSZ	3	0,1%	49 029 338	0,0%	0	0	0	0
Total	3 091	100,0%	501 027 308 037	100,0%	120	100,0%	13 444 942 685	100,0%

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

Az üdülőkörzetben indított 4 KEHOP PLUSZ pályázatból egyet érint részleges tőkekövetelés,³⁵ a pályázat tárgya Somogy vármegyei oktatási intézmények épületenergetikai fejlesztése Fonyódon. Ebben az esetben a pályázó 460 millió Ft forrást igényelt, amit meg is kapott. Elfogadták a jelzett összegben igényelt összköltséget, szerződéssel lekötötték a 460 millió Ft-ot, amelyet összköltség szinten is rögzítettek, majd a kifizetésnél ennek az összegnek több mint a dupláját, 853,6 millió Ft-ot utaltak át 2024 folyamán, amiből 2025 februárjáig 424,5 millió Ft-ot visszafizettek az Irányító Hatóságnak.³⁶

Fontos felismerni, hogy a ténylegesen hasznosult források a ténylegesen megvalósult, ellenőrzött és jóváhagyott pályázatokhoz kapcsolódnak, nem feltétlenül a kifizetésekhez.

Kifizetésben részesülhet olyan pályázat, amit a megvalósítás végső, terminális szakaszában szakíthatnak meg akár azzal, hogy visszalép a pályázó, felmondja a szerződést és visszafizeti a felvett forrást, akár azzal, hogy az Irányító Hatóság a pályázat megvalósításának vizsgálatakor hiányosságot, vagy nem teljesítést tapasztal. Adott esetben ugyanezt a források jog és tárgyszerű felhasználását bejelentés ellenőrző nemzetközi szervezet (OLAF) igazolja.³⁷

³⁵ Egy 2025 januárjában indított KEHOP pályázat még csak a jogosultsági döntésig jutott el.

³⁶ Ehhez hasonló esetek országosan is előfordulnak, de ezek oksága előttünk ismeretlen.

³⁷ Bővebben: *Office Européen de Lutte Antifraude*. (OLAF) *Európai Csalás Elleni Hivatal*.

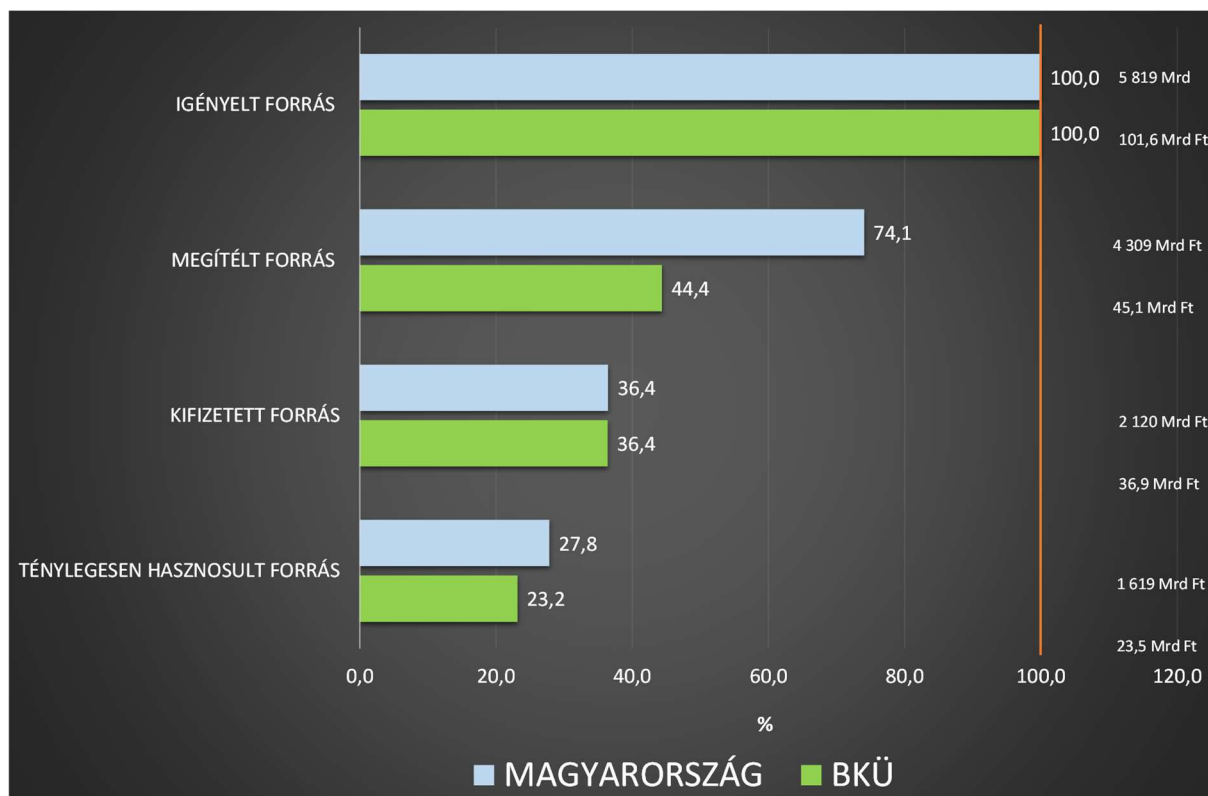
Forrás: https://anti-fraud.ec.europa.eu/index_hu

A minél pontosabb képalkotás érdekében a kifizetések mellett **elkészítettük a tőkekövetelésekkel korrigált kifizetések szerinti összehasonlító térségszerkezeti képleteket** is.

A Széchenyi Terv Plusz programidőszak FAIR 2025. február 11-i állása alapján **országosan 1 619,5 ezer Mrd Ft a visszakövetelés nélküli, hasznosult forrás, összességében 1 619 479 258 311 Ft. A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén jelen állás szerint a visszakövetelések nélküli, ténylegesen hasznosult forrás 23,5 Mrd Ft, összességében 23 538 808 887 Ft.**

Abban az esetben, ha az igényelt forrást 100 %-nak tekintjük, a megítélt forrástámogatások aránya **országosan** a forrásigények közel háromnegyede, 74,1 %, a kifizetések tömege az igények több mint harmada, 36,4 %, a ténylegesen hasznosult forrás a teljes igény több mint negyede, 27,8 %.

22. sz. ábra **Megítélt, kifizetett és a visszakövetelések nélküli, ténylegesen hasznosult források arányának alakulása a forrásigények százalékában Magyarországon és a BKÜ területén a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján**

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

Abban az esetben, ha a Balaton térségében igényelt forrást 100 %-nak tekintjük, ehhez képest a megítélt támogatások aránya 44,4 %, a kifizetések aránya 36,4 %, a ténylegesen hasznosult forrás 23,2 %

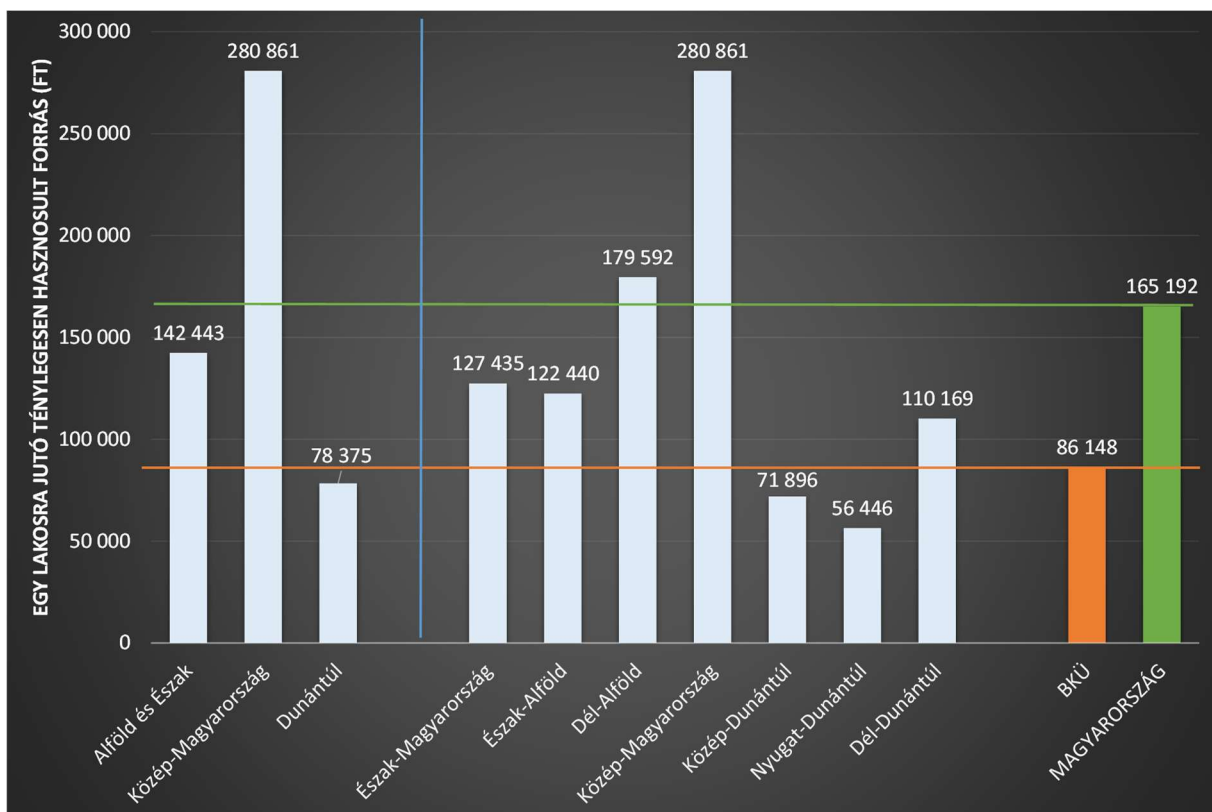
A két eloszlásszerkezet teljesen eltérő a megítélt támogatások, egyforma a kifizetések, és közel hasonló a ténylegesen hasznosult források vetületében.

Mindez azt jelenti, hogy az üdülőkörzet területén megítélt, arányaiban az országosnál jóval alacsonyabb forrásból ténylegesen magasabb a kifizetési tömeg, viszont arányaiban az országos értéket meghaladó a visszakövetelési hányad, így végül a BKÜ-ben az országoshoz képest arányaiban alacsonyabb a ténylegesen hasznosult forrás.

Logikai alapon ez az oka a BKÜ jelenlegi, NUTS optikákban detektált középmezőnybeli pozícióinak.

NUTS I, nagyrégió szinten a visszakövetelésekkel korrigált ténylegesen hasznosult források metszetében – közel 281 ezer Ft / lakos értékkel – tartja vezető pozícióit az egy lakosra jutó források esetében is Közép-Magyarország. Az országos átlag ≈ 165 ezer Ft / lakos, a BKÜ értéke ≈ 86 ezer Ft / lakos. Ebben az esetben Alföld és Észak nagyrégió is az országos átlag alatt helyezkedik el, Dunántúl nagyrégió pedig az üdülőkörzeti átlagos értéket sem éri el.

23. sz. ábra Egy lakosra jutó ténylegesen hasznosult források alakulása a Széchenyi Terv Plusz időszakában NUTS I – NUTS II, BKÜ és országos szinten a FAIR 2025. február 11-i állása alapján

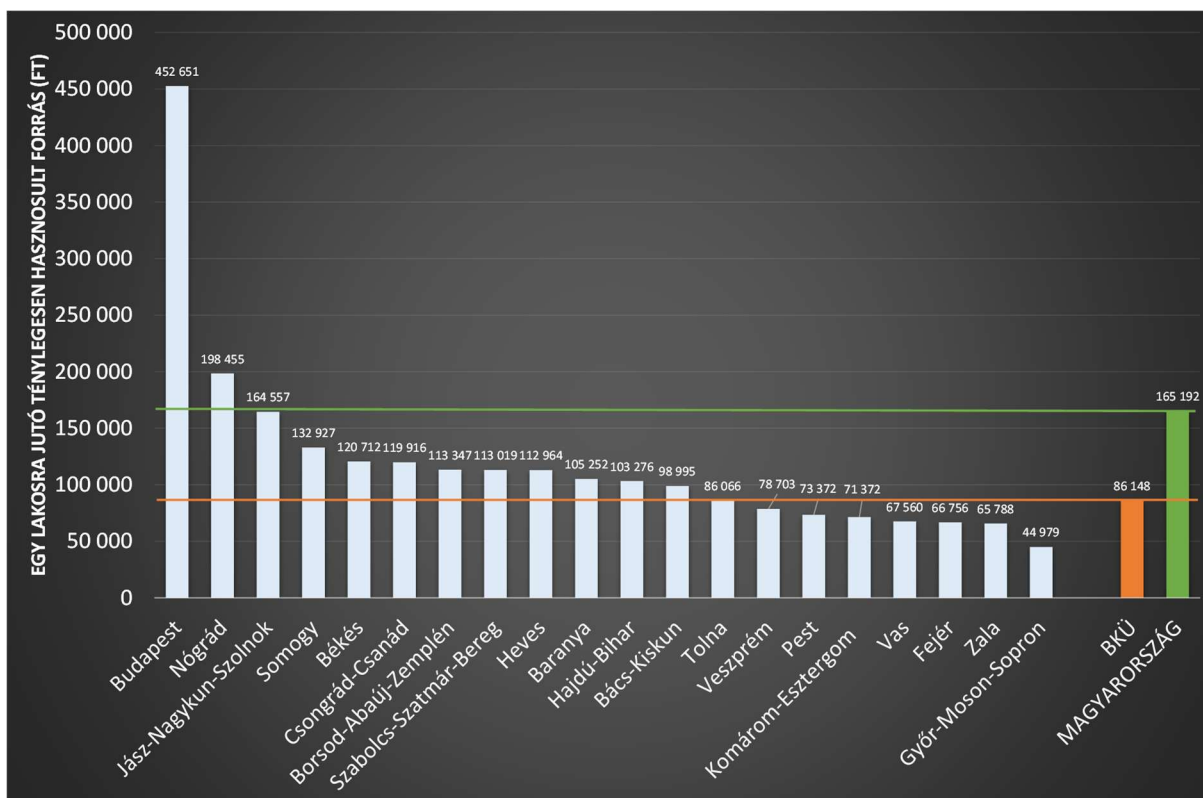

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

NUTS II, statisztikai régió metszetben a főváros és Pest vármegye konglomerációját alkotó Közép-Magyarország és Dél-Alföld régió kivételével minden régió országos szint alatti. Üdülőkörzeti összehasonlításban hasonlóan a forrásigényekhez, a megítélt támogatásokhoz és a kifizetésekhez is hasonlóan, továbbra is Közép és Nyugat-Dunántúl van kedvezőtlenebb helyzetben.

NUTS III, vármegye vetületben Budapesten az egy lakosra jutó kifizetett forrás közel 453 ezer Ft, ebben az esetben is az országos szint felett áll Nógrád, vármegye, viszont a kifizetéseknel tapasztalt relatív előnyét elveszíti Jász-Nagykun-Szolnok és Somogy vármegye, a visszakövetelésekkel is számolva mindkettő az országos átlag alatt marad.

24. sz. ábra **Egy lakosra jutó ténylegesen hasznosult források alakulása a Széchenyi Terv Plusz időszakában NUTS III (vármegye), BKÜ és országos szinten a FAIR 2025. február 11-i állása alapján**

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területét az egy lakosra jutó, ténylegesen hasznosult kifizetett források esetében az országos átlag felett helyezkedő vármegyén és a fővároson kívül megelőzi további 10 vármegye.

A Balaton térsége a ténylegesen hasznosult kifizetések terén sorrendben csak Tolna, Veszprém, Pest, Komárom-Esztergom, Vas, Fejér, Zala és Győr-Moson-Sopron vármegyét előzi meg, ezzel továbbra is a NUTS III rangsor középmezőnyének végén pozicionálódik.

17. sz. táblázat Egy lakosra jutó forrásösszegek áttekintő táblázata NUTS III, vármegye, BKÜ és országos dimenziók szerint egységesen a Széchenyi Terv Plusz időszakában a FAIR 2025. február 11-i állása alapján

	IGÉNYELT FORRÁS (FT)		MEGÍTÉLT FORRÁS (FT)		KIFIZETETT FORRÁS (FT)		TŐKE KÖVETELÉSSSEL KORRIGÁLT KIFIZETETT FORRÁS (FT)
Budapest	1 626 015	Budapest	1 481 837	Budapest	463 595	Budapest	452 651
Nógrád	610 843	Nógrád	445 975	Nógrád	286 804	Nógrád	198 455
MAGYARORSZÁG	593 587	MAGYARORSZÁG	439 552	Jász-Nagykun-Szolnok	253 492	MAGYARORSZÁG	165 192
Jász-Nagykun-Szolnok	583 185	Hajdú-Bihar	312 255	Somogy	240 023	Jász-Nagykun-Szolnok	164 557
Tolna	536 087	Jász-Nagykun-Szolnok	293 794	MAGYARORSZÁG	216 298	Somogy	132 927
Hajdú-Bihar	508 549	Heves	274 716	Heves	211 883	Békés	120 712
Szabolcs-Szatmár-Bereg	459 566	Szabolcs-Szatmár-Bereg	259 734	Békés	210 698	Csongrád-Csanád	119 916
Heves	457 239	Békés	257 308	Szabolcs-Szatmár-Bereg	206 653	Borsod-Abaúj-Zemplén	113 347
Csongrád-Csanád	423 597	Somogy	251 756	Csongrád-Csanád	190 239	Szabolcs-Szatmár-Bereg	113 019
Somogy	412 024	Csongrád-Csanád	251 165	Borsod-Abaúj-Zemplén	186 377	Heves	112 964
Borsod-Abaúj-Zemplén	398 172	Tolna	222 619	Baranya	173 817	Baranya	105 252
Békés	385 025	Borsod-Abaúj-Zemplén	215 732	Hajdú-Bihar	160 647	Hajdú-Bihar	103 276
Bács-Kiskun	381 746	Bács-Kiskun	214 953	Bács-Kiskun	139 964	Bács-Kiskun	98 995
BKÜ	371 904	Baranya	201 839	BKÜ	135 354	BKÜ	86 148
Veszprém	370 006	BKÜ	164 954	Veszprém	132 212	Tolna	86 066
Baranya	339 606	Zala	158 935	Vas	129 667	Veszprém	78 703
Fejér	285 438	Fejér	157 629	Komárom-Esztergom	125 148	Pest	73 372
Vas	284 870	Veszprém	156 270	Tolna	107 306	Komárom-Esztergom	71 372
Zala	281 392	Pest	148 911	Zala	106 368	Vas	67 560
Pest	243 045	Komárom-Esztergom	138 069	Fejér	106 283	Fejér	66 756
Komárom-Esztergom	205 861	Vas	136 849	Pest	99 602	Zala	65 788
Győr-Moson-Sopron	174 874	Győr-Moson-Sopron	104 231	Győr-Moson-Sopron	80 893	Győr-Moson-Sopron	44 979

Forrás: FAIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

3. Demográfiai jellemzők, társadalom

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet állandó népessége a KSH elérhető legfrissebb, 2023. évi adatai alapján 272 668 fő, a lakónépesség száma 258 133 fő.

Az üdülőkörzet állandó népessége mintegy tíz éves periodikus csökkenési időszakot követően az elmúlt fél évtized ideje alatt növekedési pályára állt. A népesség növekedése összefüggésbe hozható a **koronavírus-járvánnyal**, amit a lakónépesség számának változásaival is igazolhatunk. A kiemelt térség lakónépessége a járvány ideje alatt 2020-2021-ben átlagosan mintegy 5 500 – 6 000 fővel volt magasabb, mint a járványidőszak előtt, 2021-ben már megközelítette a 264 ezer főt, míg a járványt követően 2022 során a 2019-hez képest elért népességnövekmény gyakorlatilag megfeleződött, 2023-ra pedig tovább csökkent. Így az utóbbi két évben újra 260 ezer fő alá esett a térség lakónépessége és 273 ezer alá az állandó népesség. A 2018 óta tartó növekedési szakasz úgy tűnik, lezárult.

Az üdülőkörzet egymásra rétegződő, összetett gazdasági, társadalmi, környezeti sajátosságaiból adódó egyik természetes népességszerkezeti következmény az állandó és a lakónépesség számbeli különbségének alakulása. Tartós időtrendben mutatkozó empirikus tény, hogy az üdülőkörzet területén állandó lakcímmel rendelkező népesség száma rendre meghaladja az adott évek végén kimutatható helyben lakó népesség számát.³⁸

A két mutató közötti különbség az üdülőkörzet 2008. évi területi bővítése óta, 2008 és 2019 között minden évben 10 fő ezer felett alakult, a pandémia időszakában azonban az ideiglenes népességbeáramlás 14 ezer fő alá szorította ezt a különbséget. A járvány elmúltával újra emelkedésnek indult a differencia-érték, az utolsó elérhető adat alapján 2023 során 14 535 fős nagyságrendet képez.

A népességindikátorok e változása határozottan mutatja, hogy a pandémiás időszakban állandó, és tartózkodási helyként is jelentősen növekedett a Balaton térségének vonzereje, majd a járványidőszak elmúlásával ez a jelenség is visszafogottabbá vált.

A kiemelt térségben tapasztalt szakaszos népességnövekedés meghatározó része a parti és partközeli településekhez kapcsolható. Az állandó népesség 2020 évi növekményének több mint négyötöde, míg a lakónépesség indikátor növekményének közel 95%-a a parti településekhez köthető. Fontos adat ezzel szemben, hogy 2021-ben a lakónépesség növekmény

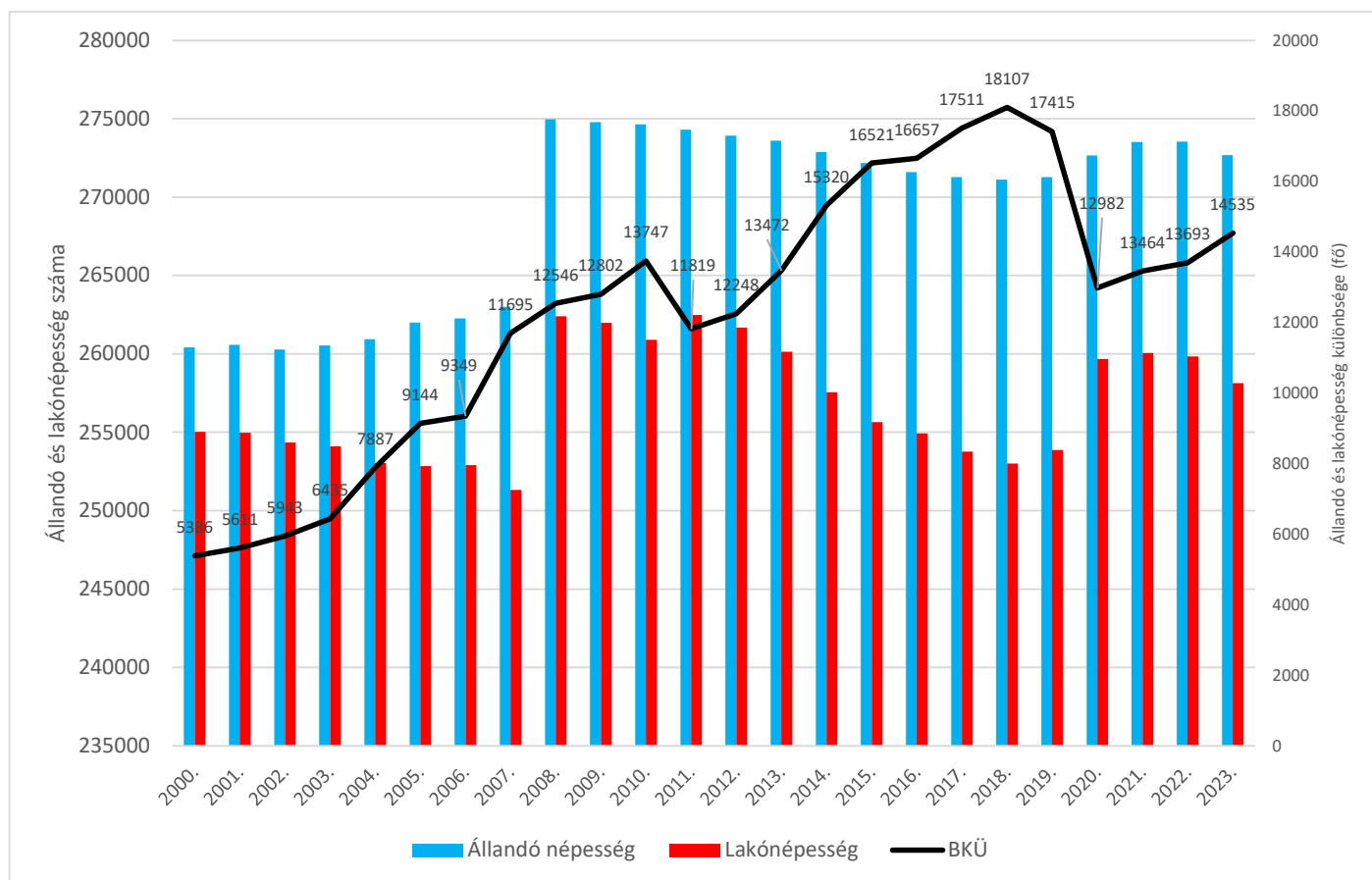
³⁸ Állandó népesség: az adott területen bejelentett lakóhellyel (állandó lakással) rendelkező személyek halmaza, függetlenül attól, hogy van-e máshol bejelentett tartózkodási helyük (ideiglenes lakásuk). Ebbe a csoportba tartoznak azok a személyek is, akik valamely okból (munkavállalás, tanulás, stb.) az eszmei időpontban átmenetileg külföldön tartózkodtak, de állandó bejelentett lakóhelyük az adott területen volt. Lakónépesség: a lakónépességbe azok a személyek tartoznak, akiknek egyetlen lakóhelyük az összeírás helye, illetve ha több lakóhellyel rendelkeznek, akkor az összeírás egy adott aktuális helyét tekintik életvitelszerű lakóhelyüknek. A hazánkban élő külföldiek akkor tartoznak bele a lakónépességbe, ha legalább 12 hónapja életvitelszerűen Magyarországon élnek, vagy szándékoznak élni.

Bővebben: <http://www.ksh.hu/nepszamlalas/docs/modszertan.pdf>

mintegy 90 %-át a háttértelepülések adták, ugyanakkor az állandó népesség növekmény tekintetében továbbra is a parti települések részaránya volt a döntő.

Az üdülőkörzet háttérzóna településeinek népességszám dinamikája időben kevésbé változó, a parttól távolabb eső települések mérsékelt számú és ütemű népességbővülése relatíve zavartalan.

25. sz. ábra Az állandó és a lakónépesség számának alakulása, különbsége a BKÜ területén (2000–2023)

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A térség **népsűrűségének** állandó népesség dimenziójában kalkulált értéke 2023-ban $\approx 70,2$ fő/km². Az elmúlt 5 év adatait figyelembe véve a népsűrűség 69,81 fő/km² értékről növekedett 70,17 fő/km² értékre. Ez a szám a 2020-as értéknek felel meg, elmaradva a 2021-2022-es időszakban tapasztalható, kerekítve mindkét évben 70,39 fő/ km² -es csúcsponttól.

Ha települési szinten vizsgáljuk a népességszám-adatokat, azt látjuk, hogy 2020-2021 között a BKÜ településeinek 60 %-án, 107 településen következett be népességnövekmény az állandó népesség számát tekintve. Ez a folyamat 2022-ben is kitartott, ebben az évben 100 település népessége magasabb legalább egy fővel a 2021 évinél. A megelőző évekhez képest ez némi csökkenést jelent, hiszen 2020-ban, az előző évhez képest még a BKÜ települések kétharmadán volt jellemző a népességszám növekedése. 2023-ra ez a szám még tovább csökkent, ekkor

mindössze 80 településen volt tapasztalható népességnövekmény, ezzel pedig többségbe kerültek a népességszámban csökkenést produkáló települések.

A 2021-es évben a legnagyobb, 10% feletti népességnövekedés Lovason és Vászolyon következett be. Őket követi Tagyon és Zalamerenye közel 8%-os növekedéssel, valamint Vörs, Raposka, Főnyed, Teleki majd a parti települések közül Balatonrendes, Balatonszepezd és Balatonmáriafürdő az 5% feletti állandó népességszám növekménnyel rendelkező települések között.

Természetesen a kistelepüléseken egy valójában alacsony volumenű népességváltozás is számottevő aránynövekményt takarhat. Ha az abszolút számokat vizsgáljuk, 2020-2021 összehasonlításában megállapíthatjuk, hogy Csersztomaj (162 fő) Zalakaros (112 fő) valamint Balatonalmádi (107 fő) és Gyenesdiás (105 fő) könnyelhet el a térségben a legnagyobb volumenű lakosságszám-bővülést. A népességszám növekedése Csersztomajon, Gyenesdiáson és Zalakaroson 2023-ig is kitartott, de Balatonalmádiban az utolsó évben visszaesett. A 2021-es évben a legnagyobb népességvesztés arányaiban Mindszentkállát, Viszt, Kékkutat, Pulát és Monoszlót érte a térségben. Figyelemre méltó hogy három település ezek közül a Káli-medencében helyezkedik el, illetve mellettük Pula is Veszprém vármegyei, az egyetlen somogyi, Viszt kivéve. Az abszolút számok vonatkozásában a 2021-es év veszteséinek listája közel megegyezik a 2020-as évvel. Tapolca veszítette a legtöbb állandó lakost (-99 fő), mellette Keszthely (-215 fő) valamint Balatonfüred (-123 fő) és Siófok (-115 fő) emelhető ki. A kiemelt térség legnagyobb városainak népessége 2023-ban is csökkent. 2022 óta Tapolca (-225 fő) Siófok (-148 fő), Keszthely (-163 fő), Balatonfüred (-73 fő). Tapolca kivételével mindegyik város népességcsökkenése alacsonyabb, mint a 2021-2022-es időszakban. Csersztomaj és Gyenesdiás adatainak ismeretében különösen figyelemreméltó Keszthely népességcsökkenése, hiszen mindkét település lényegében egybeépült Keszthellyel, így a városhoz köthető negatív mobilitási illetve migrációs folyamatok alakulása vélhetően erős összefüggésben van a városkörnyék településeinek lakosságszám emelkedésével.

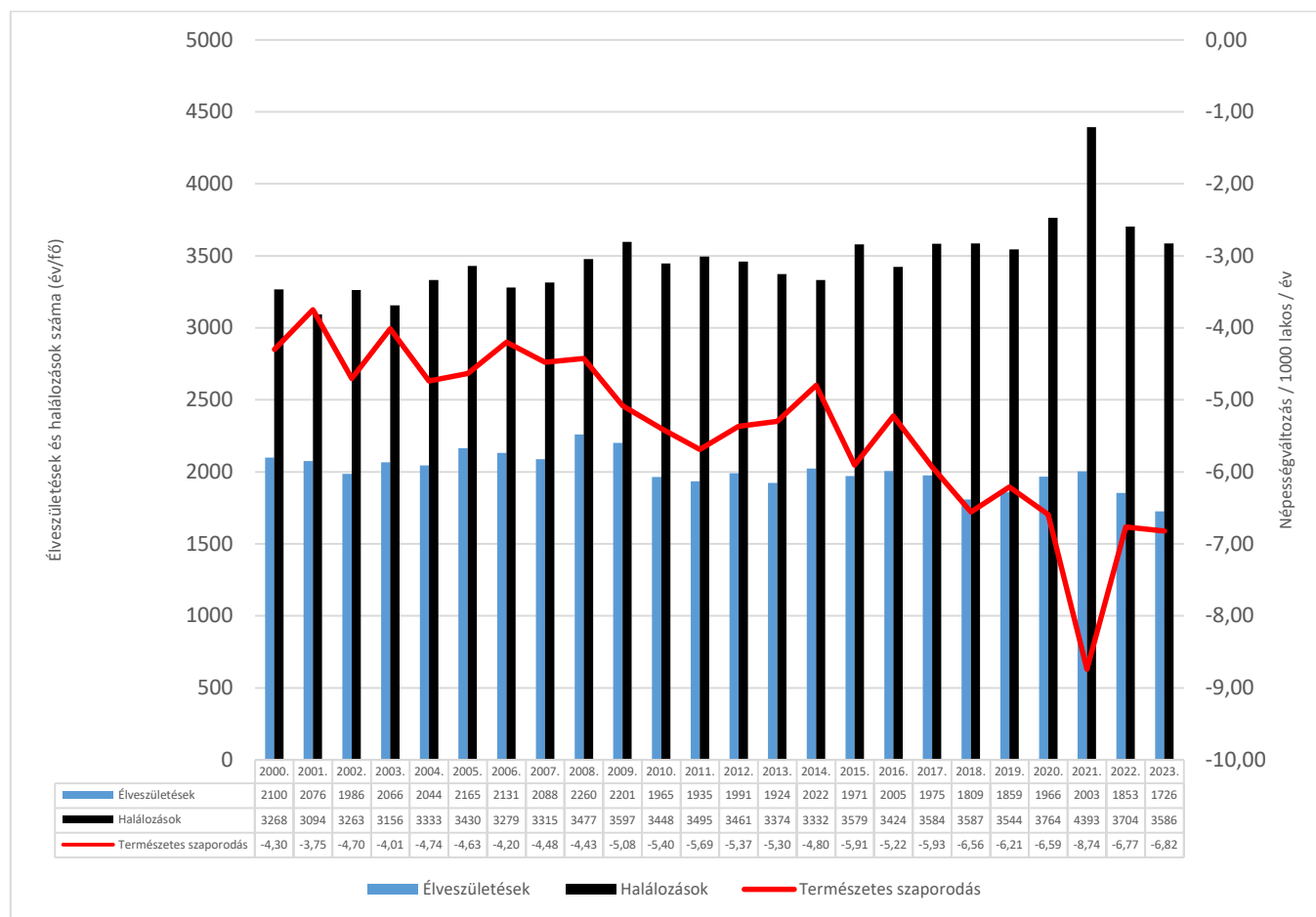
A lakónépesség vonatkozásában 10% fölötti éves népességszám-növekedés rögzíthető két 100 lakosnál kisebb településen, Óbudaváron (12,28%) és Főnyeden (11,49%). 2022-ben a települések lakónépességük növekedési aránya magasabb volt, valamint kiegészültek Gétye és Vindornyalak falvakkal. A 100 főnél magasabb lélekszámú települések közül Csapi produkált jelentős népességnövekményt (14,14%). Az abszolút számok tekintetében 2022-ben két Zala vármegyei település, Csersztomaj és Zalakaros is 150 főt elérő lakónépesség növekményt tudhatott magáénak. Ezzel szemben 2023-ban a legjelentősebb abszolút növekedést Balatonalmádi adja 57 fővel (0,57%).

A lakónépesség veszteség tekintetében a százalékos arányt vizsgálva Balatoncsicsó esetében látjuk a legjelentősebb fogyást, (-13,79%)-os értékkel. A nagyvárosok között Siófok van a legkedvezőtlenebb helyzetben, mely 369 fős veszteséggel (-1,51%) a legutolsó pozíciót foglalja el az abszolút számok tekintetében, messze meghaladva az őt követő Tapolca (-200 fő) (-1,41%) illetve Marcali (-198 fő) (-1,85%) városokat. Siófok vesztesége azért is tűnik

drámainak, mert 2021-ben 600 fős növekedést könyvelhetett el, ami 2022-ben már (-123) fős veszteség volt, amely így is elmarad a legutóbbi vizsgált év drasztikus számaitól.

A Balaton térségében, ahogyan országosan is, a születések és a halálozások egyenlege évtizedek óta negatív, többen halnak meg a térségben élők közül, mint ahányan születnek. A 2021-es év 1000 állandó lakosra számított természetes népességváltozási rátája, a születések és halálozások számának egyenlegértéke (-8,73 ‰) az addigi mérések legrosszabb adatát jelezte a térségben. A rendkívül kedvezőtlen egyenlegérték alakulásában ugyancsak nyilvánvaló szerepe van a koronavírus-járvány miatti többlethalálozásnak, kísérőjelenséggként annak is, hogy a járvány miatt átmeneti többletnépesség áramlott a térségbe, a halálozás ténye pedig a bejelentett lakcím metszetében kerül a regiszterekbe.

26. sz. ábra. Születések és halálozások különbségéből eredő természetes népességváltozás alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000-2023)

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

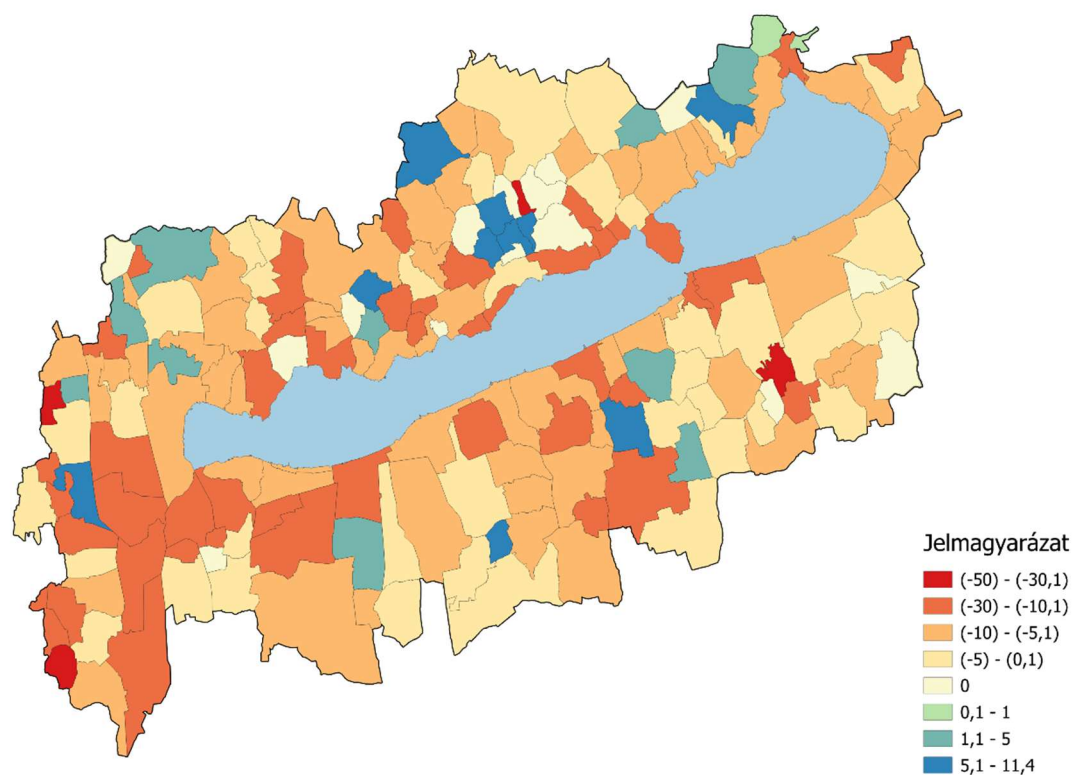
2021-ben 813 fővel többen haltak meg a térségben, mint a megelőző öt év átlagos éves halálozási gyakorisága. **A halálozások száma 2023 során a 2019 évi szintre süllyedt, az ezer lakosra számított természetes népességváltozás 2023-ban a 2021 évihez képest két teljes ezrelékkel javult**, lényegében ezt a két ezreléket tekinthetjük a térségben a koronavírus-járvány okozta többlethalálozási értéknek. Ugyanakkor a pandémia utáni első, 2022-es év valamivel kedvezőbb természetes szaporodási értéket produkált. Vagyis a hosszú időtávban

egyenletesen csökkenő trendet megtörő koronavírus-járvány hatásai ma már nem érvényesülnek, a hosszútávú csökkenő trend érvényesül.

Az élveszületések száma 2010 és 2023 között ≈ 1800 és 2000 fő között mozgott, átlagosan 1929 fő, a trendet standard linearitás jellemzi. Közvetlenül a koronavírus-járványt megelőző évek depresszív gyakoriságait a járvány idején érezhetően magasabb születési gyakoriságok követték, amit 2022 és 2023 során, a járványhelyzet elmúltával ismét mérsékeltebb adatok követnek. **Összességében a gyermekvállalást ösztönözni kívánó népesedéspolitika fenntartása ellenére sem sikerül tartós időtávban jelentősen növelni a születések számát a térségben, legfeljebb szinten tartás teljesül.**

A halálozások jelentős többlete továbbra is tény, amely jelentős területi különbségeket is takar. Tartós időtrend vizsgálatok alapján az üdülőkörzet Veszprém vármegyei alrégiójában a legkedvezőbb a természetes népességváltozás értéke, és csak egy-egy évben múlja azt felül a Zala megyei érték. Ugyanakkor fontos aláhúzni, hogy ezek a kedvezőbb értékek is csak relatív kedvezőséget jelentenek, hiszen mindössze csak kisebb az élve születések és a halálozások egyenlegéből adódó népességveszteség, nem pedig születésből és halálozásból eredő népességnyereség az egyenleg mérlege.

1. sz. térkép A BKÜ településeinek természetes szaporodása (2023)

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A települési léptékű 2023-as pillanatfelvételt tekintve arra a következtetésre juthatunk, hogy a kiemelt térség településein az 1000 főre vetített 6-7 fő közötti évenkénti fogyás a legjellemzőbb. A térkép osztásközében a (-10) – (-5,1) közötti intervallumokból kerül ki a legtöbb település, 58 darab. Ez azt is jelenti, hogy a kiemelt térség településeinek közel 80%-án volt negatív a természetes szaporodás éves mérlege. A térség nagyobb városai egységesen a terület egészére is jellemző (-7)fő/1000 lakos körüli értéket mutatják. Bár 2022-ben a legkedvezőtlenebb értékeknek a Káli-medence települései mutatták, a 2023-as évre helyzetük javult. A legjelentősebb természetes fogyás a Balaton-felvidéki Óbudaváron történt, itt ezer főre vetítve 50 fős népességfogyás tapasztalható. Kimagaslóan nagy mértékű természetes fogyásnak a kiemelt térség zalai területén találhatók aprófalvakban láthatjuk sűrűsödési pontjait: Gétye és Csapi települések mind a 2023-as, mind az azt megelőző évben a legnagyobb természetes fogyást mutató települések között voltak. Óbudavárral, illetve a szintén jelentős természetes fogyással rendelkező Somogy vármegyei Lullával ellentétben a zalai települések egész környezete átlagot meghaladó mértékben mutat kedvezőtlen értékeket.

A legkedvezőbb számok is aprófalvakhoz köthetők. A Nivegy-völgyben elterülő Balatoncsicsó, Balatonhenye, Monoszló és Szentantalfa falvak egységesen jelentős természetes szaporodási számokat produkálnak, melyek önmagukban is kiemelkedőnek lennének, ez esetben viszont egységes zárványt alkotnak. Érdekesség, hogy a legkedvezőtlenebb adatokat mutató Óbudavár e településeggyüttessel határos. A parti és partközeli települések között 2023-ban nem volt pozitív természetes szaporodással jellemezhető település: a pozitív szaporodási számokat adó települések mindegyike háttértelepülés. Azon túlmenően, hogy az alacsony népességszámmal bíró, esetenként sajátos helyi szociokulturális jegyekkel rendelkező (pl. vallási specifikumok, magas arányú cigány lakosság) településeken nyilvánvalóan a természetes népességváltozás abszolút értékben csekély változása is jelentős fajlagos értéket eredményezhet és ebből következően az egyes évek között is érdemi eltérések lehetnek, a jelenségek területi és településtípus szerinti mintázata területfejlesztési döntéshozatal figyelmére számot tart.

Párhuzamban a népesség negatív születési és halálozási egyenlegével a lakosság nagymértékű öregedése figyelhető meg.

Az öregedési index Magyarország uniós csatlakozását megelőzően a 15 évnél fiatalabbakra jutó 60+ éves népesség metszetében került meghatározásra, 2005-től azonban uniós standard szerint a 65+ éves, Magyarországon az életkori nyugdíjkorrekció befejeződésével ma már egységesen nyugdíjas életkorú népesség vonatkozásában történik, az öregedési index megállapításánál a továbbiakban már csak ezt a szempontot tartjuk figyelembe.³⁹

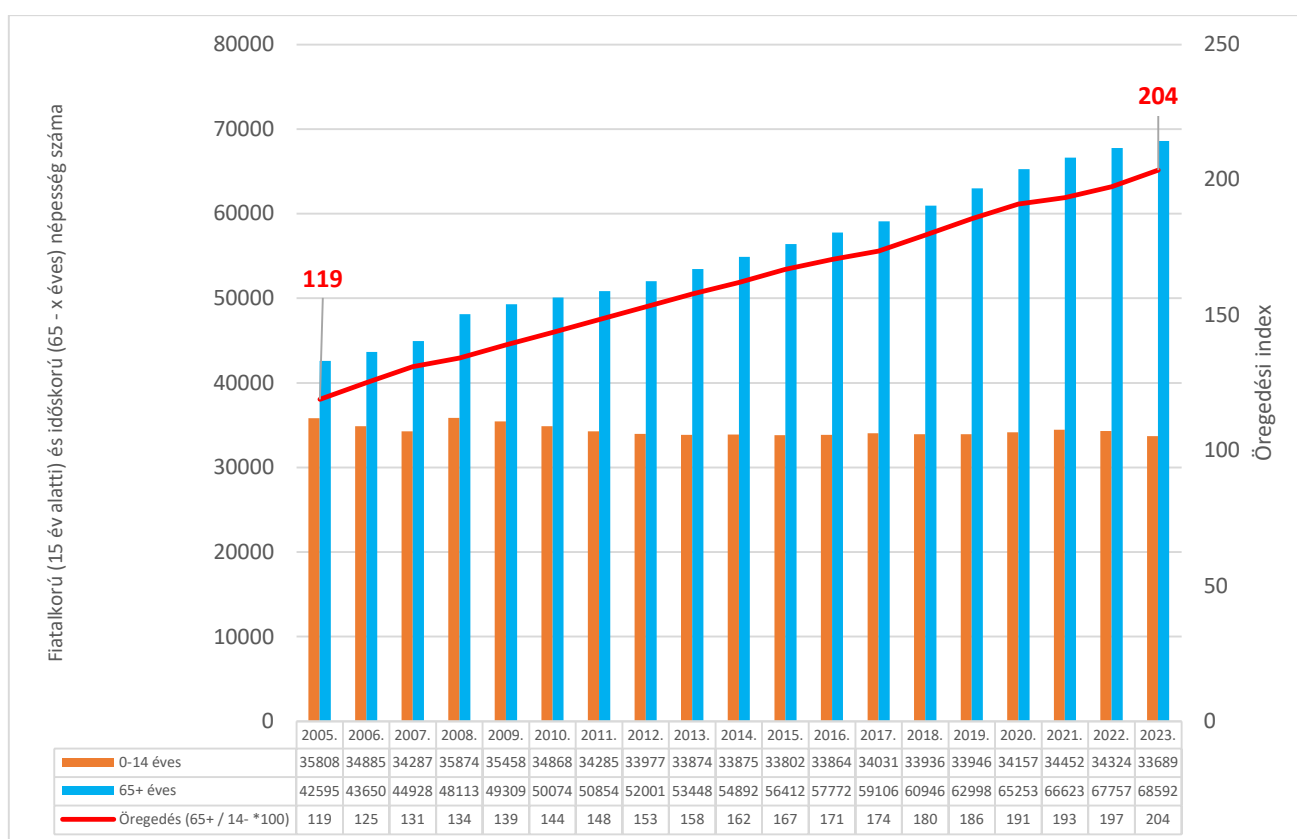
Ahogy a 65+ éves népesség száma a várható élettartam növekedésével párhuzamban emelkedik, miközben a 15 év alatti népesség száma lényegesen nem változik, ez az adott társadalom rohamos előregeredését eredményezi.

³⁹ Értelmezhetően, ha a 60+ éveseket vennék a számítás alapjául, még kedvezőtlenebb öregedési értékeket látnánk.

A fiatalok, 15 év alatti népesség száma a Balaton térségében 2005 és 2023 között 35 900 és 33 600 fő között szóródik, a gyakorisági szélsőértékek közötti eltérés mintegy 2100 fő, a 17 éves átlag 34 389 fő. A minimális gyakoriság a 2015-ös évben volt.

A maximális 2008 óta nem volt időszakos határérték egészen 2023-ig, a legújabb év ugyanis új minimumot mutatott a fiatalok számában. Ezzel szemben a 65 + éves népesség minimális gyakorisága 2005-ben volt, **a maximális pedig 2023-ban, a két gyakoriság közötti eltérés csaknem 26 000 fő, ami egy Siófok méretű város teljes lakosságánál is magasabb szám!** A térségi időszakos átlag 55 500 fő. **Mind az időskorúak számának maximumában, mind a fiatalok számának minimumában a legutolsó vizsgált év adja a csúcserőértéket!**

27. sz. ábra. Öregedési index alakulása Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2005-2023)

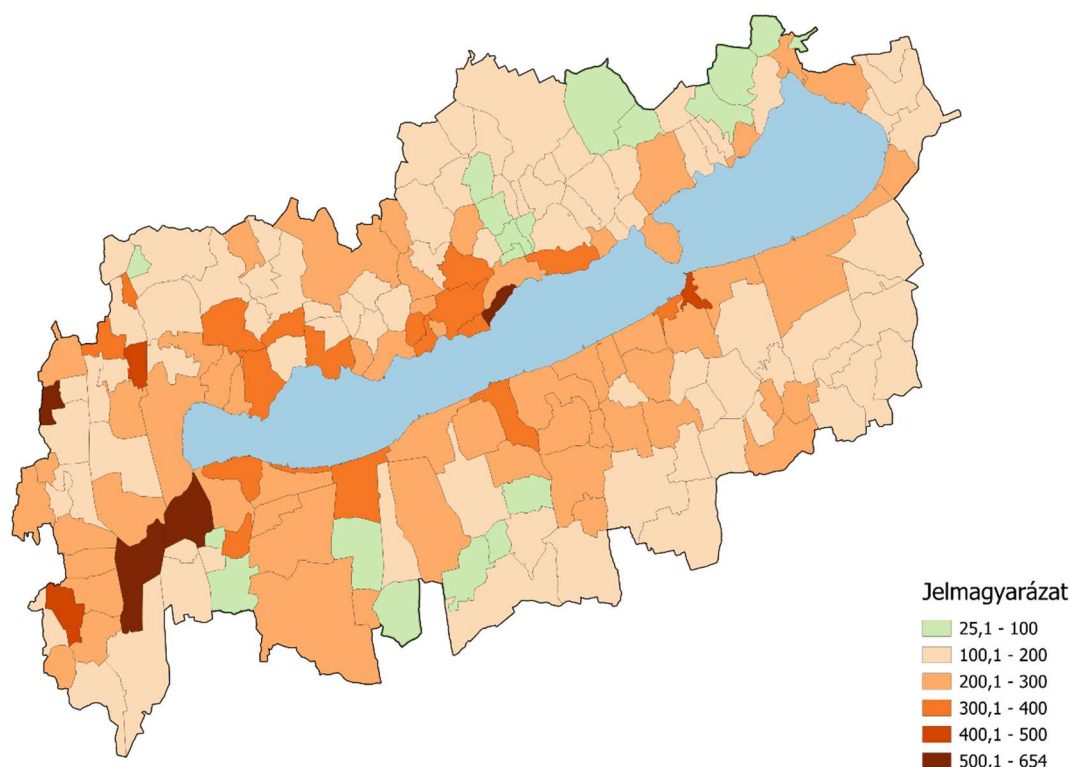

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Ezzel együtt a 100 fiatalokúra jutó időskorúak száma a 2005-évi 119 főről 2023-ra 204 főre növekedett, vagyis lényegében kétszer annyian élnek nyugdíjas korúak a Balaton térségében, mint az életkezdő fiatalok. A népesség fokozatos idősödésével párhuzamos természetes demográfiai jelenség a különböző eltartottsági/függőségi ráta értékek alakulása.⁴⁰

⁴⁰ A gyermeknépesség eltartottsági (függőségi) rátája a 15 év alatti, gyermekkorú népességnek a jelenlegi európai standard alapján gazdaságilag aktív korúak tekintett (15–64 éves) népességhez viszonyított arányát fejezi ki. Képletszerűen: $P(0-14) / P(15-64) * 100$. A mutató értéke és változásának iránya jelzi, hogy növekvő vagy csökkenő terhet jelent a munkavállalási korú népességnek a gyermeknépesség eltartása. Az idős népesség eltartottsági (függőségi) rátája a 65 éves és ennél magasabb életkorú népesség gazdaságilag aktív korú (15–64 éves) népességhez viszonyított arányát fejezi ki. Képletszerűen: $P(65-x) / P(15-64) * 100$. A mutató értéke és

2. sz. térkép A BKÜ településeinek öregedési indexe (2023)

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

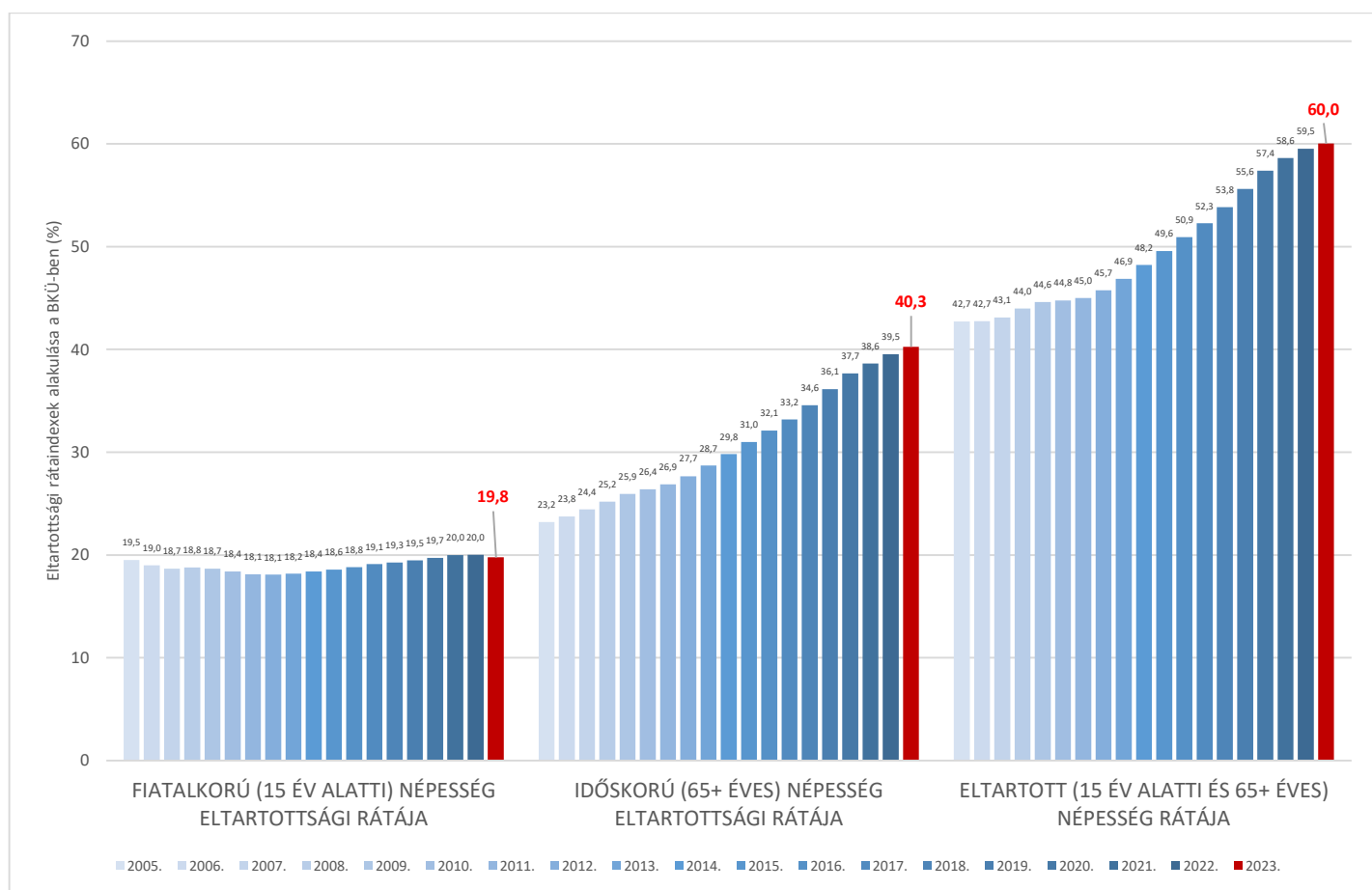
A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területét települési szinten vizsgálva jelentős eltérések figyelhetők meg az öregedési index tekintetében. Ezek az eltérések térben viszonylag rendezetten, mintázatot követve jelentkeznek. Összességében kijelenthető, hogy a térség előregedetebb települései jellemzően a Balaton közvetlen parti sávjában helyezkednek el. Ennek oka elsősorban az időskorú lakosság beáramlásában keresendő, mely jellemzően a partmenti, partközeli településeket érinti. A tótól távolodva az előregedettség mértéke csökken; a távolabbi területeken a 64 év felettiak száma a gyermekkorú lakosság kétszeresét sem éri el. Azokat a településeket, amelyeken a 15 év alattiak száma meghaladja a 65 éves és annál idősebb korú lakosság számát, nagyrészt a parttól távol találjuk.

változásának iránya azt jelzi, növekvő vagy csökkenő terhet jelent a munkavállalási korú népességnek az időskorúak eltartása. Az eltartott népesség közös (függőségi) rátája a gyermek és időskorú népesség gazdaságilag aktív korú népességhez viszonyított együttes arányát fejezi ki. Képletszerűen: $P(0-14) + P(65-x) / P(15-64) * 100$. Mindhárom eltartottsági mutatónak a társadalmi ellátórendszerek üzemelés biztonsága, a társadalmi eltartó képesség, a gyermekellátó és a nyugdíjrendszer terhelése, működőképessége vonatkozásaiban van jelentősége. A mutatók értékeinek módszertani értelmezése: amennyiben az eltartottsági ráta értéke nullához közeli, az azt jelenti, hogy alig van eltartott népesség, ha 25 %, akkor 4 aktív korú eltartó jut egy eltartott személyre. Ha ez a mutató 50 %, két aktív korú tart el egy inaktív személyt. Ha a ráta értéke 100 %, az eltartók és az eltartottak aránya kiegyenlített, ha pedig 100 % feletti, az eltartottak száma meghaladja az eltartókét.

Forrás: https://www.ksh.hu/thm/2/indi2_1_2.html

A part közelsége mellett egy kelet-nyugati felosztású tényező is megfigyelhető, amely mentén a területi különbségek szerveződni látszanak. Öregedési index tekintetében a 300-as értéket meghaladó települések mind a Balaton nyugati medencéjének partján találhatók. A legelöregedettebb települések nagy része a tótól nyugatra helyezkedik el. Bár nem egységesen, de a környezetükből jelentősen kiugró számokkal rendelkező községeket találunk itt. Hasonlóan magas értékeket keletebbre, a tó körül csak Szántódon és Balatonszepezden láthatunk. Feltűnő jelenség a Kis-Balaton környékének kedvezőtlen demográfiai struktúrája is: az itt található településeknél az öregedési index a környező értékeknél magasabb, valamint az öt legelöregedettebb településből kettő is itt található (Balatonmagyaród és Vörs). Ugyanakkor a tíz legelöregedettebb településből nyolc Zala vármegyéhez tartozik, ami mutatja a jelentős nyugat-kelet irányú különbségeket a térségben.

28. sz. ábra **Eltartottsági indexek alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2005–2023)**

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Várható hatás, hogy minél több a gazdaságilag inaktív korú (0-14 és 65 + éves), annál magasabb az életkoruk alapján az aktív korúaktól való – alapvetően gazdasági – függőségi viszonyban lévő aránya. Az **eltartott népesség** függőségi rátaértéke a népességfogyatkozás és az öregedés kumulatív hatásai alapján fokozatosan emelkedik a térségben, 2005-ben 43,1 %, 2010-ben 44,8 %, 2015-ben 49,5 %, 2020-ban 57,4 %, 2023-ban 60 %-os értéken állt.

Az 50 % feletti eltartottsági érték azt jelenti, két aktív korú tart el egy inaktív személyt. Mivel az eltartott népesség rátaindexe növekszik, ez azt jelenti, hogy az eltartók gyakorisága csökken, és az eltartottaké növekszik, vagyis az eltartókra egyre nagyobb teher hárul.

Fontos kiemelni, hogy az eltartott népesség gyakoriságnövekményének meghatározó része az időskorúakból, a 65 + évesekből tevődik össze, hiszen a népesség drasztikusan öregedik. Az **időskorú népesség eltartottsági rátája** 2005-ben 23,4 %, 2010-ben 26,4 %, 2015-ben 31 %, 2020-ban 37,7 %, 2023-ban 40,3 %-os értéken állt.

Ugyanakkor a **fiatalkorú népesség eltartottsági rátája** lényegesen nem növekszik, és nem is csökken, ez a születések számának relatív standarditása miatt van. A magyar népesség és családpolitika, ahogyan arra a korábbiakban utaltunk a születések számának jelentős emelkedését nem tudta elérni, de elérte a stagnálást, így a gyermekkorú népesség eltartottsága a 2005 évi 19,7 %-ról 2023-ra minimális változással, csupán 19,8 %-ra módosult. Ez azt jelenti, hogy jelen állás szerint még mindig legalább 4 aktív korú eltartó jut egy eltartott gyermekre.

Viszont nem ez a társadalom eltartottsági problematikájának fókuszpontja, hanem az egyre több időskorú, és a fiatalkorúak számának relatív állandóságából eredően csökkenő számú eltartói réteg, hiszen az eltartó korúak jelentős része minden évben nyugdíjas korú lesz, miközben az eltartó korba belépők gyakorisága a kilépőket egyre kevésbé pótolja.

A 2017-ben a Balatoni Integrációs Közhasznú NKft. megbízásából a Központi Statisztikai Hivatal Népességtudományi Kutatóintézete (KSH NKI) hosszú távú, 2062-ig szóló népesség-előreszámítást végzett a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet egészére. **A népesség-előreszámítás a jelenlegi hatásokhoz vezető változatlan népesedési hatásokat a jövőben is feltételezve további jelentős népességcsökkenést, öregedést és az eltartottsági viszonyok nagymértékű romlását vetítette előre.**

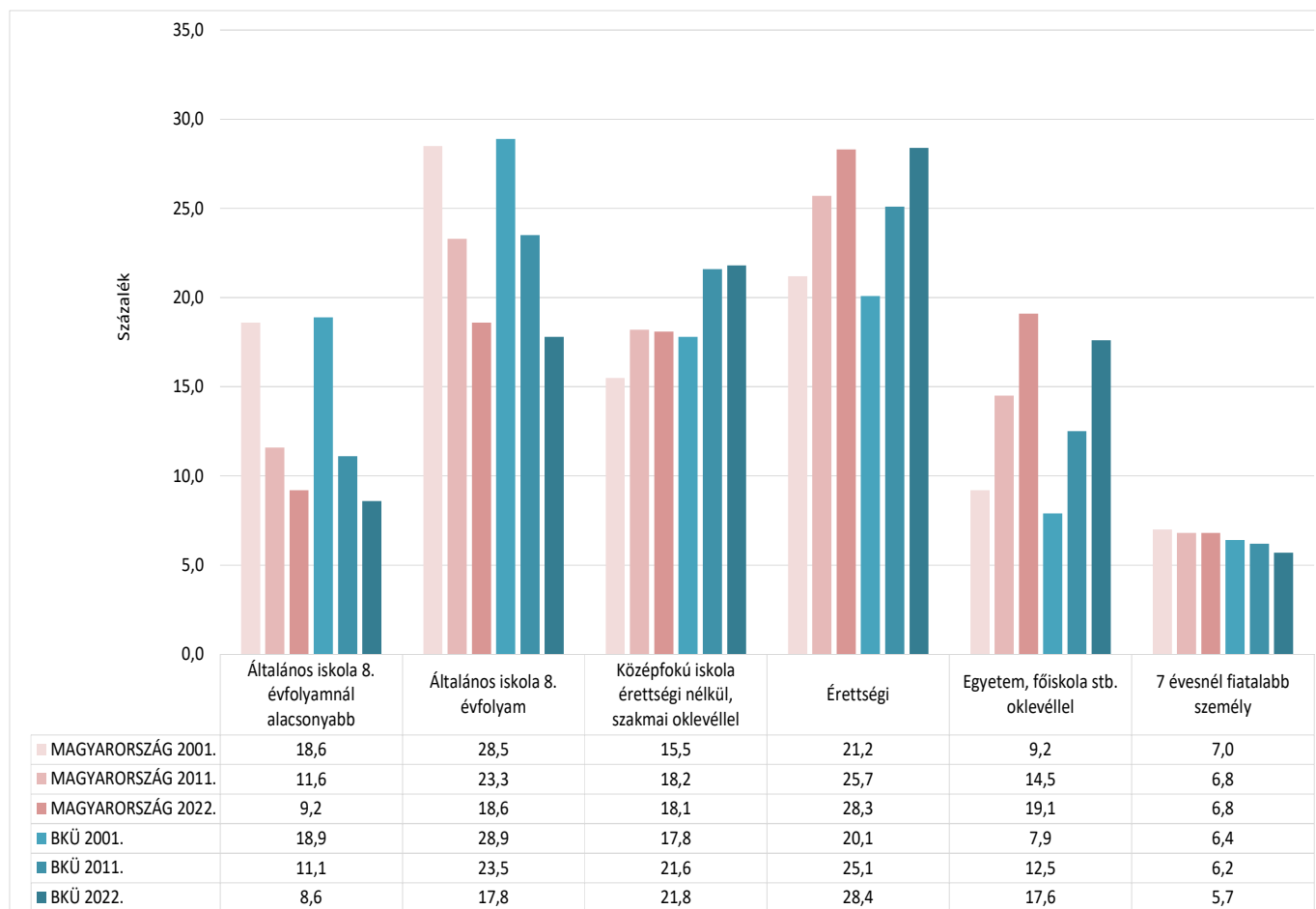
Az eltartott népesség rátája az előrebecslés alapján 2022-re 60 %, (ez lényegében bekövetkezett!), 2032-re 67 %, 2042-re 78 %, 2052-re 84 %, 2062-re 90 %-ra emelkedhet.

Ez a 90 %-os érték azt jelenti, hogy csaknem ugyanannyi gazdaságilag inaktív életkorú ember fog élni az üdülőkörzetben, mint gazdaságilag aktív korú, vagyis a teljes eltartottsági mutató már egy az egy közelében alakulhat, ami alapvető társadalom, gazdaság és nyugdíjpolitikai fenntarthatósági kérdéseket feszeget. A népességvesztés, öregedés és eltartottsági viszonyok szakpolitikai eszközökkel történő korrigálása, enyhítése a következő évek kiemelt feladata kell legyen.

A Balaton térségében élő népesség **iskolai végzettség** szerinti struktúrája hasonló az országoshoz, az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők száma csökken, az érettségizettek és a felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezőké arányaiban jelentősen növekszik, az érettségi

nélküli szakmai középfokú végzettségűek vonatkozásában a legutóbbi két népszámlálás során jelentős eltérések nincsenek.

29. sz. ábra **Iskolai végzettség szerinti jellemzők a Balaton térségében Magyarország összehasonlításával a legutóbbi három népszámlálás során (2001–2011–2022)**

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Néhány **jelentős moduldifferentia** mégis van, egyrészt a legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkezők aránya országosan minden népszámlálás alkalmával stabilan magasabb, mint az üdülőkörzetben, miközben az érettségi nélküli szakmai középfokú végzettségűek aránya minden népszámlálás időpontjában magasabb az üdülőkörzetben, mint országosan, illetve a 7 évnél fiatalabbak aránya ugyancsak minden összehasonlításban alacsonyabb a Balaton körül, mint Magyarországon, **ami szintén az előregedettség országosnál magasabb**, és várható módon **időben tartós** jelenségének képét vetíti előre.

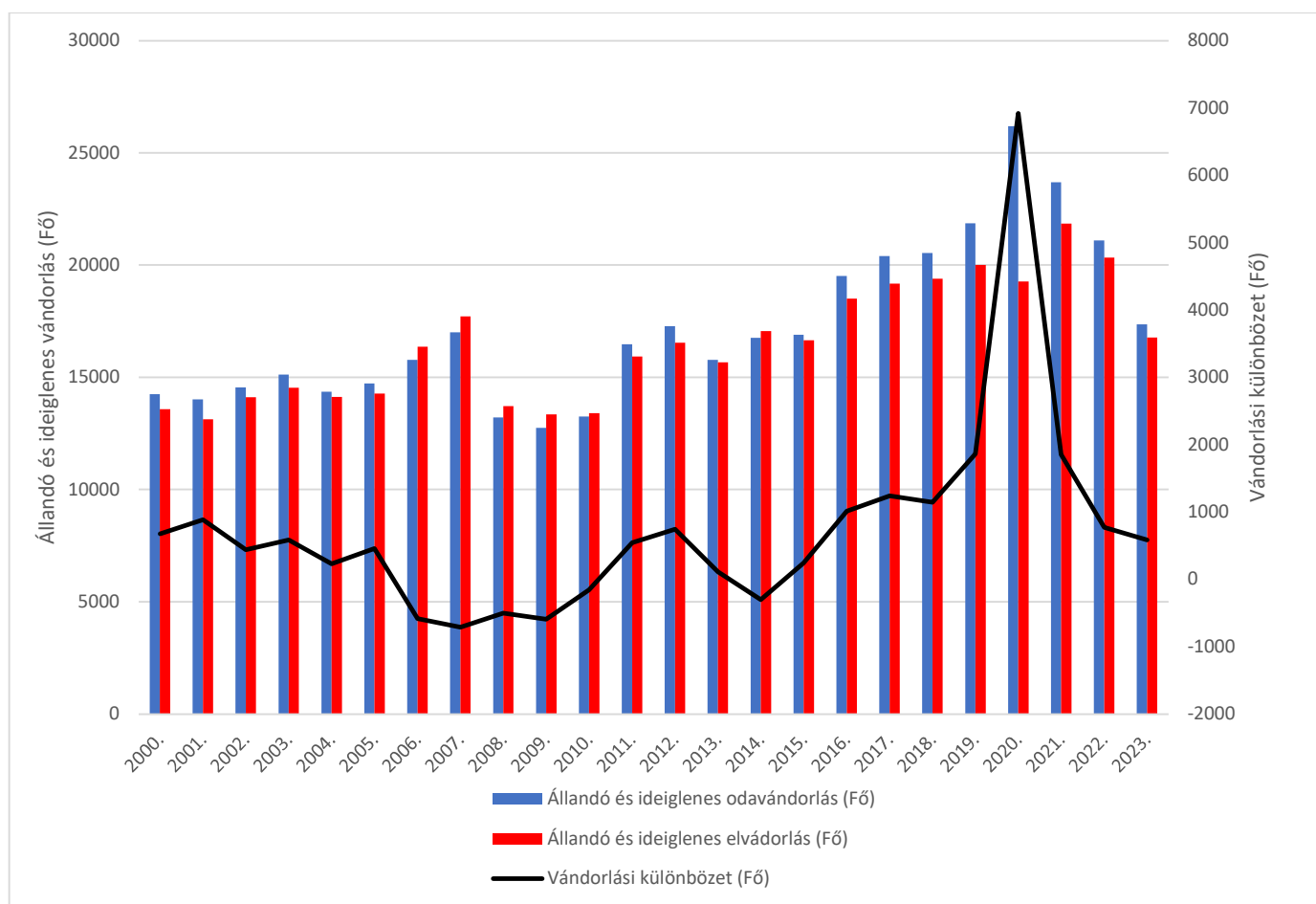
A BKÜ területét jellemző további fontos demográfiai tény, hogy hosszú időtrendben a természetes népességfogyatkozástól várható mértékben mégsem csökken az üdülőkörzet népessége. A népesség számának a várható népességcsökkenési tendenciával szemben megfigyelt változása a jellemzően pozitív vándorlási egyenleggel magyarázható. Az üdülőkörzet hivatalos létrehozásától (2000. év) áttekintve a belföldi vándorlási adatokat 24

naptári évből csupán 2006 és 2010 között, illetve 2014 évben negatív a térség teljes vándorlási egyenlege.

Minden további évben pozitív értékeket látunk mind lakó, mind az állandó népességre számított vándorlási index alapján, vagy vándorlási népességnyereséggel számolhatott a térség.

A koronavírus-járvány első évében, 2020 során egészen extrém, 25-26 ezrelékes vándorlási népességnyeresség jelentkezett az üdülőkörzetben, ez 2021-ben visszacsökkent a 2019 évi átlagban magas szintre, majd 2022 és 2023 során tovább mérséklődött, hosszú időtávban megszokott szinten, 2-3 ezrelékre módosult.

30. sz. ábra. **Állandó és ideiglenes belföldi oda és elvándorlások száma és a teljes vándorlási különbözet a BKÜ-ben (2000-2023)**

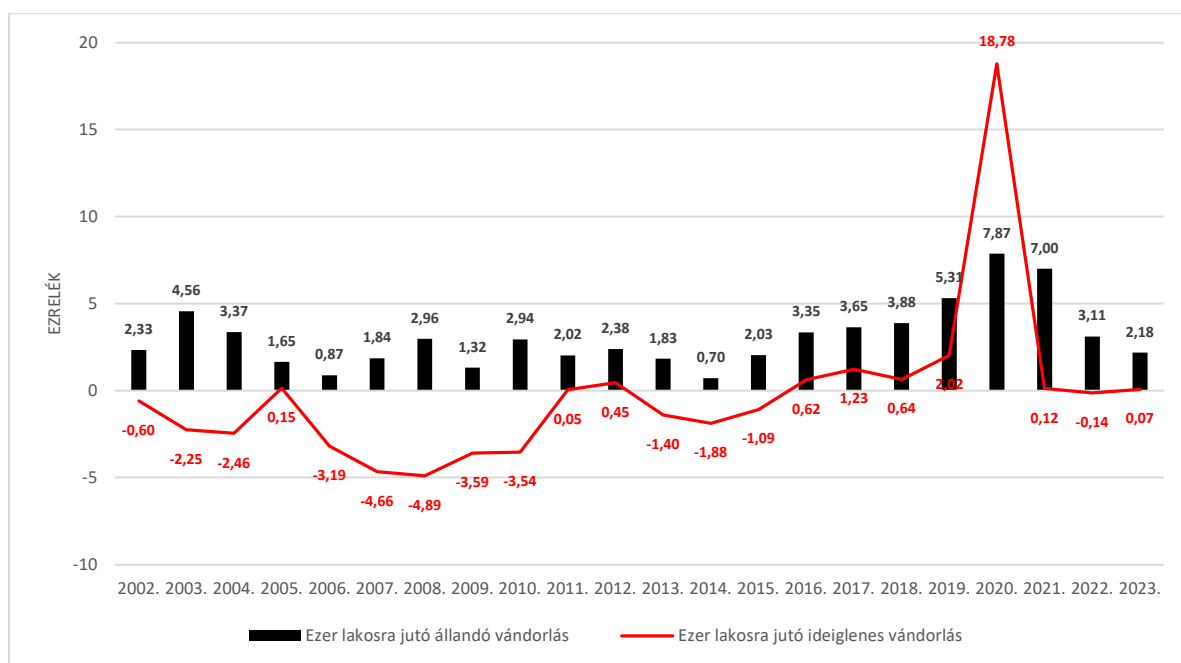
Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A belföldi vándorlás szempontjából kedvezményezett térség a Balaton, azonban települési szinten jelentős differenciák tapasztalhatók a térségben. A BKÜ településeinek több mint kétharmadának pozitív volt a vándorlási egyenlege a pandémia idején, 2021-ben, 2023-ra ez ≈ 58 %-ra csökkent, ami 103 települést takar.

A belföldi vándorlás állandó és ideiglenes szegmensre osztása igazolja, hogy a letelepedéssel járó állandó vándorlás két évtizedes időtávban változó intenzitással, de pozitív a térségben.

Egy ezrelék alatti érték 20 év alatt mindössze kétszer, 2006-ban és 2014-ben fordult elő, 2015-től 2020-ig az **állandó vándorlás** folyamatos növekedése látható. A 2020-as pandémiás év 7,75 ezrelékes állandó vándorlási értéke kirívó, azonban egyértelműen egy növekedési trendhez igazodik, amit a koronavírus-járvány közvetlen hatása tovább generál. Ebből következően valójában a 2021 évi, a 2020. évinél alacsonyabb érték is a növekedési trendhez igazodik, de már elvesztette a 2020 évi pandémiás többletet. Az állandó vándorlás trendmódosító tényleges mérséklődése csak 2022-ben következett be, majd ez 2023-ban folytatódott. A 2,18 ezrelékes pozitív mérleg a 2010-es évek második felének megfelelő átlagos adat.

31. sz. ábra Ezer lakosra jutó állandó és ideiglenes belföldi vándorlási különbözet a BKÜ-ben (2000-2023)

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Az **ideiglenes vándorlás** 2002 és 2015 között inkább a negatív sávban mozog, csupán 2005-ben, illetve 2011 és 2012-ben vett fel 1 ezrelék alatti pozitív értéket. Ezt a jelenséget hosszú időtávban alapvetően a munkavállalással, részleges helyben tartózkodással kapcsolatos átmeneti ideköltözéssel társíthatjuk. A trendforduló ebben az esetben is a 2015-ös év, amikortól az ideiglenes vándorlás is jellemzően éveken átnyúló képleteket alkotott, 2019-re 2 ezrelékes pozitív érték közelébe emelkedett. A koronavírus-járvány tehát ebben az esetben is egy növekedő trend időszakát extrémizálta, 2020 során 18,52 ezrelékes pozitív érték képében. A 2020 évi szélsőséges növekmény követően 2021 során nulla közelébe süllyedt a Balaton térségébe irányuló ideiglenes vándorlás, majd 2022-ben nulla érték alatt alakult, 2015 óta először mértünk ismét negatívumot. Ez 2023-ra valamelyest mérséklődött, és újra pozitív számot látunk, bár alig tekinthető pozitív elmozdulást mutató értéknek.

A hosszú időtávban külső és belső vándorlás során keletkező térségi népességnyereség életkori összetétel szerint inkább az idősebbek felé mutat, vagyis öregedést fokozó hatást fejt ki.

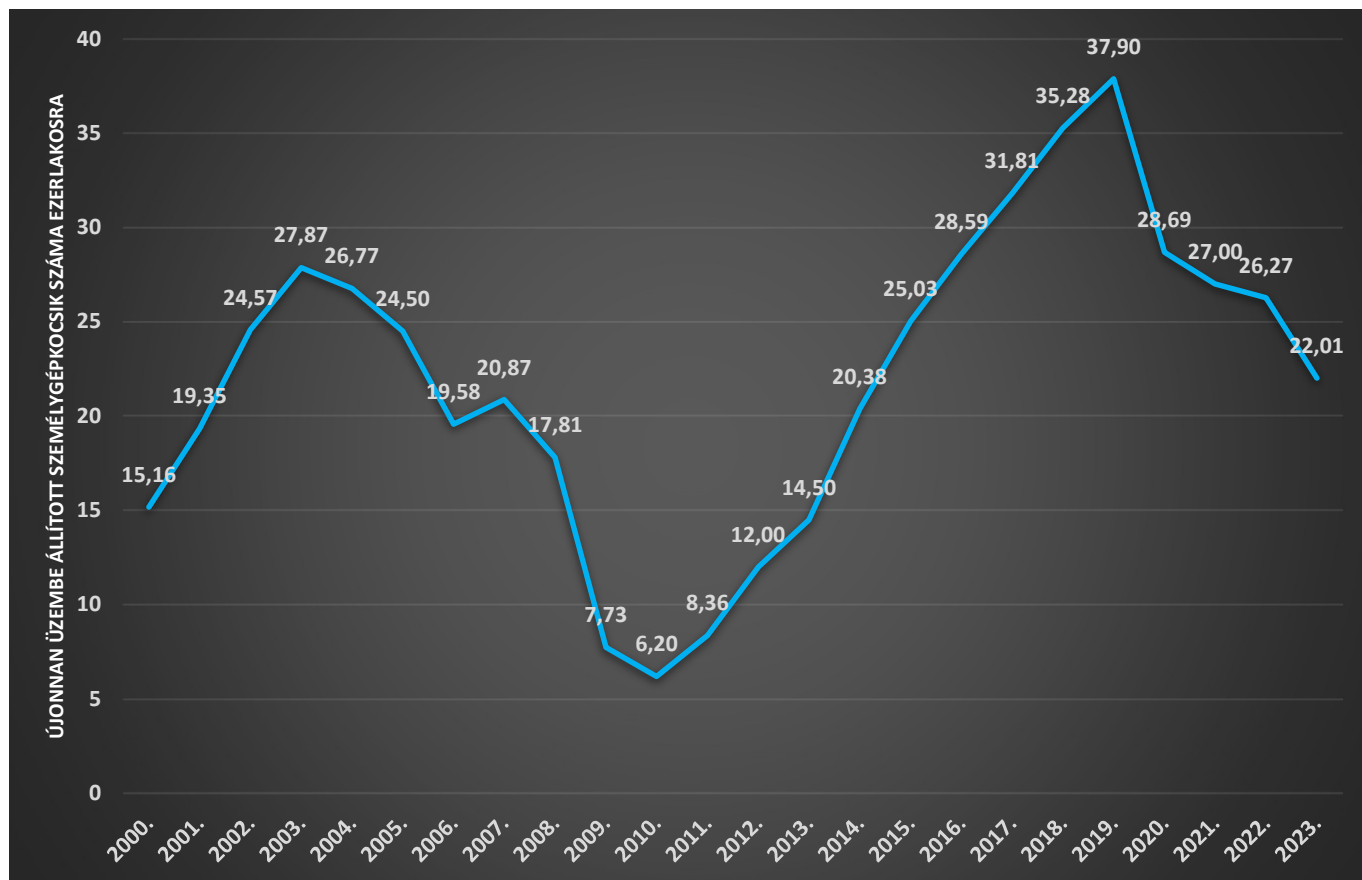
A lakosság egzisztenciális helyzete a 2009-2010-es mélypontot követő több mint egy évtizedben világosan javulni látszik, ugyanakkor a 2020-2021-es pandémiás évek nem múltak el nyomtalanul, amelyek 2022-től kiegészülnek az orosz-ukrán háború, az infláció és az energiaválság hatásaival.

Az évenként első alkalommal forgalomba hozott személygépkocsik ezer állandó lakosra jutó számának változása a 2010 óta tartó viszonylagos prosperitást, majd a 2020 után jelentkező diverz kihívások társadalmi leképződésére ad példát.

Az érték 2000 és 2003 között növekedett, majd 2004-től csökkent, amely csökkenést a világgazdasági válság okozta hatások tovább fokoztak. Míg 2003-ban ezer lakosra 28, 2010-ben már csak alig 6 először forgalomba helyezett személygépkocsit figyelhetünk meg. 2010 és 2019 között az index lineáris növekedést mutat, 2019-ben az első alkalommal forgalomba helyezett személygépkocsik ezer lakosra vetített száma meghaladta a 35 darabot, ezzel bő két évtized alatt a legmagasabb értékkel zárt. A 2019 évi csúcértéket követően a világjárvánnyal összefüggésbe hozható gazdasági hatások trendfordulást idéztek elő. A 2020-as adat nagyjából a 2016-os szintre esett vissza, ami azonban még így is jóval kedvezőbb érték, mint a 2008-at követő válságos évek értékei.

Ugyanakkor 2021 óta is további csökkenés rögzíthető, 2023 pedig az addig lassulónak látszó csökkenés után jelentős visszaesést mutat. Ez a 2010-es évek közepének megfelelő szintre ejtette vissza a térségben első alkalommal történő személygépkocsi forgalomba helyezéseket. Az autóipar értékláncai a 2023-as évben sem álltak helyre, és a lakosság személygépkocsi-vásárlásra fordítható megtakarításai sem bővílhettek érdemben, így várhatóan a 2019-es csúcsot követő mérséklődés továbbra is megmarad.

32. sz. ábra. Első alkalommal forgalomba helyezett személygépkocsik ezer lakosra vetített száma a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (személygépkocsi/ezer lakos; 2000-2023)

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

4. Turizmus, vendégforgalom

A Balaton és térsége évszázados időtávban Magyarország egyik legnépszerűbb idegenforgalmi desztinációja, amivel összefüggésben a térség **egyik legfontosabb** gazdasági szektora a **szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás**.

A vendégforgalom döntő hányada a **kereskedelmi szálláshely-szolgáltatás** forgalmában generálódik, de a **regisztrált üzleti**, korábbi definíciós fogalomként **magán-szállásadás** vendégforgalma is számottevő nagyságrendet alkot. Évtizedes időtávban a koronavírus-járvány kezdetéig, 2010 és 2020 között a regisztrált üzleti szektor forgalma 20 %-os részesedésről 25 %-ra növekedett, amivel párhuzamban a kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma ugyanennyivel, 80 % körüli értékről 75 %-ra mérséklődött.

Az üzleti forgalom jelenségeit módszertani, mérési hiányosságok miatt ebben az időszakban nem tekinthetjük módszertani értelemben egészesnek, emiatt **BFT döntés alapján továbbra is, a korábbi évekhez hasonlóan a kereskedelmi szálláshely-szolgáltatás adataival számolva** alkotunk képet a Balaton térségének vendégforgalmi helyzetéről.

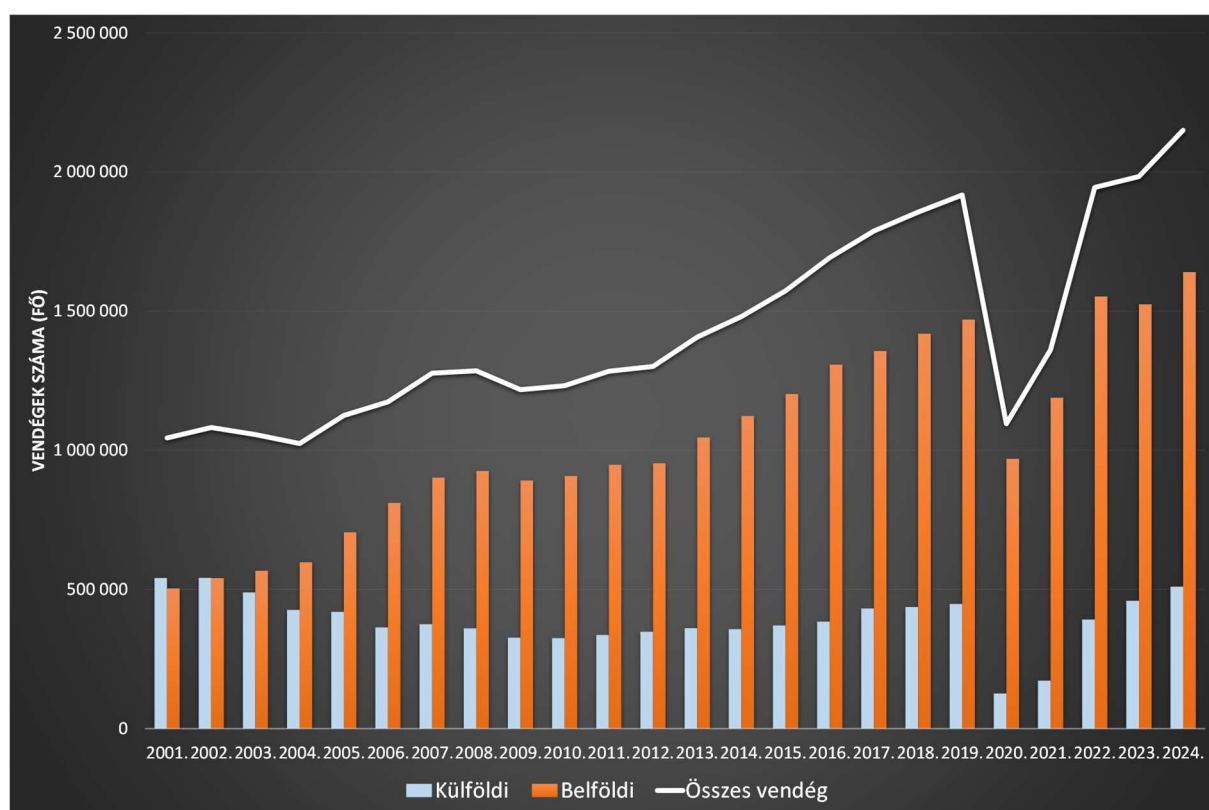
A Balaton térségének vendégforgalmi, turisztikai folyamataihoz kapcsolható legfontosabb megállapítás, hogy **a kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma országosan meredekebb ívben emelkedett** a pandémiát megelőző évtizedben 2010 és 2019 között, mint **a Balaton térségében**. Annak ellenére is igaz volt ez, hogy a **Balaton Kiemelt Üdülőkörzet vendégforgalmi mutatói tartósan emelkedő trendet mutattak**, és a belföldi vendégszám emelkedése mellett a 2010-es mélypontot követően a külföldi vendégek száma is növekedést mutatott. A hosszútávú turisztikai folyamatokat azonban radikális mértékben felülírta a 2020 évben megjelenő **koronavírus-járvány**, amely a 2020-as év után a 2021-es év turisztikai és gazdasági teljesítményét is **nagyban meghatározta**. A pandémia 2020 és 2021 tavasza között a **szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás** nemzetgazdasági szektor **többszöri**, lényegében **teljes leállásához** vezetett, a 2020 év nyári idegenforgalmi főszezonja kivételével. Ugyanakkor az oltási program 2021. évi felgyorsulásával a turisztikai szektort már kevesebb lezárás érintette. Ennek ellenére az ágazat forgalmi mutatóin továbbra is látszanak a COVID-19 járvány okozta közvetlen és közvetett hatások.

A legfontosabb turisztikai indikátorok szerint a kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált vendégek száma **2010 és 2019 között mintegy 685 ezer fővel, 1,2 millióról 1,9 millió fölé növekedett a Balaton térségében**. A **2019-es vendégszám több mint másfélszerese volt a 2010 évi gyakoriságnak**. Ezt követően a pandémia első évében, **2020-ban** a kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált vendégszám a 2005-2006-os időszak szintjére esett vissza, **1,13 millió főre**. **2021-ben az enyhülő restriktív intézkedések, az oltási program**, ezzel szemben a COVID-19 erőteljes **harmadik és negyedik hulláma** hatására csak enyhe növekedés tapasztalható e forgalmi mutató terén. Az **1,16 millió fős** vendégszám a 2006. évi adattal egyezett nagyjából meg.

A 2019-es csúcshoz képest **2020-2021-ben mintegy 720-750 ezer főnyi vendég esett ki a balatoni vendégforgalomból.**

A koronavírus-járványhullámok lecsengését követően, **2022 év során a kereskedelmi szálláshelyek teljes vendégforgalma visszatért a pandémia előtti, 2019 éves szintre, közel 1 923 000 vendéget regisztráltak kereskedelmi szálláshelyeken.** A belföldi vendégek száma **2022-ben a meghaladta az 1,5 millió főt**, több mint 71500 fővel magasabb a 2019 évi szintnél, ez a BKÜ 2000 évi megalakítása óta messze a legmagasabb forgalmi adat. Ugyanakkor a külföldi vendégek száma **2022-ben mintegy 15 %-kal maradt el a 2018-as és 2019-es szintektől**, ez átlagosan mintegy 60 ezer fővel kisebb forgalmat jelent.

33. sz. ábra **Vendégforgalom, belföldi és külföldi vendégek száma a kereskedelmi szálláshelyeken a BKÜ területén 2001 és 2024 között (fő)**

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft TK

2023 év során összességében tovább erősödött az üdülőkörzet vendégforgalma, a vendégek száma meghaladta a 1 953 000 főt. A térség vendégforgalma maga mögött hagyta a koronavírus-járvány okozta átmeneti, de súlyos forgalmi veszteségeket. **2023 évben mintegy 40 ezer fővel mérséklődött a 2022 évihez képest a belföldi vendégforgalom**, azonban **több mint 65 ezer fővel nőtt a külföldi vendégek száma**, ezzel a külföldi vendégforgalom elérte a pandémia előtti szintet.

A **2024-es évben az előző évhez képest egy dinamikusabb forgalomnövekedés** regisztrálható a kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalmában. A Központi Statisztikai Hivatal adatai **2 150 086 fős teljes vendégszámot** mutatnak, amely majd kétszázezer fővel

haladja meg az előző évi értéket. **A belföldi vendégszám meghaladta az 1 millió 640 ezer fős, a külföldi vendégek száma pedig megközelítette az 510 ezer fős értéket.**

A forgalombővülés meghaladja a 10%-os értéket, amely növekedési ütem a pandémiás évek (2020-2022) anomáliás adatait, ugrásszerű forgalomnövekedéseit kivéve nem volt jellemző a vizsgált közel két és fél évtizedben. **A belföldi vendégek száma 116 ezer fővel (7,6%-os bővülés 2023-hoz képest), míg a külföldi vendégek száma 50 782 fővel (11%-os bővülés 2023-hoz képest) gyarapodott.** Vagyis a kereskedelmi szálláshelyeken tapasztalható dinamikus bővülés nagyjából a külföldi vendégek számában bekövetkezett jelentős arányú változásnak köszönhető.

A 2010-es évek átlagát tekintve Magyarországon, a kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált vendégek átlagosan közel hatoda (15,4 %-a) érkezett a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetbe. Az üdülőkörzet részesedése 2010 és 2019 között 1 százalékpontot gyengült úgy, hogy abszolút gyakoriságokban 685 ezer fővel növekedett a vendégszám, mert az országos növekedés a Balaton térségi növekedést is meghaladta. A világjárvány közvetett pozitív hatása a Balaton vonatkozásában, hogy a 2020 és a 2021 évi balatoni vendégszám a drasztikus forgalomcsökkenés ellenére részesedési aránynövekedéshez vezetett, mert az országos forgalom visszaesés a Balaton térségénél nagyobb, és időben is tartósabb volt. A BKÜ vendégforgalma 2020-2021 években az országos vendégforgalom 20-21 %-át tette ki.

A világjárvány végével, illetve az országos idegenforgalom élénkülésével az üdülőkörzeti vendégforgalmi részesedés is csökkent. **2022-ben a Balaton térségének vendégforgalma az országos volumen 17,7 %-át, 2023-ban 17,1 %-át tette ki, vagyis közelít a pandémia előtti évek átlagos értékéhez.** A 2024-es évben további jelentős csökkenés mutatható ki a kiemelt térség országos vendégforgalmi részesedésében, ami viszont már a korábbi évek átlagát sem éri el. **2024-ben az országos vendégszám 12%-a, míg a vendégéjszakaszám 13,1%-a generálódott a Balaton térségében.**

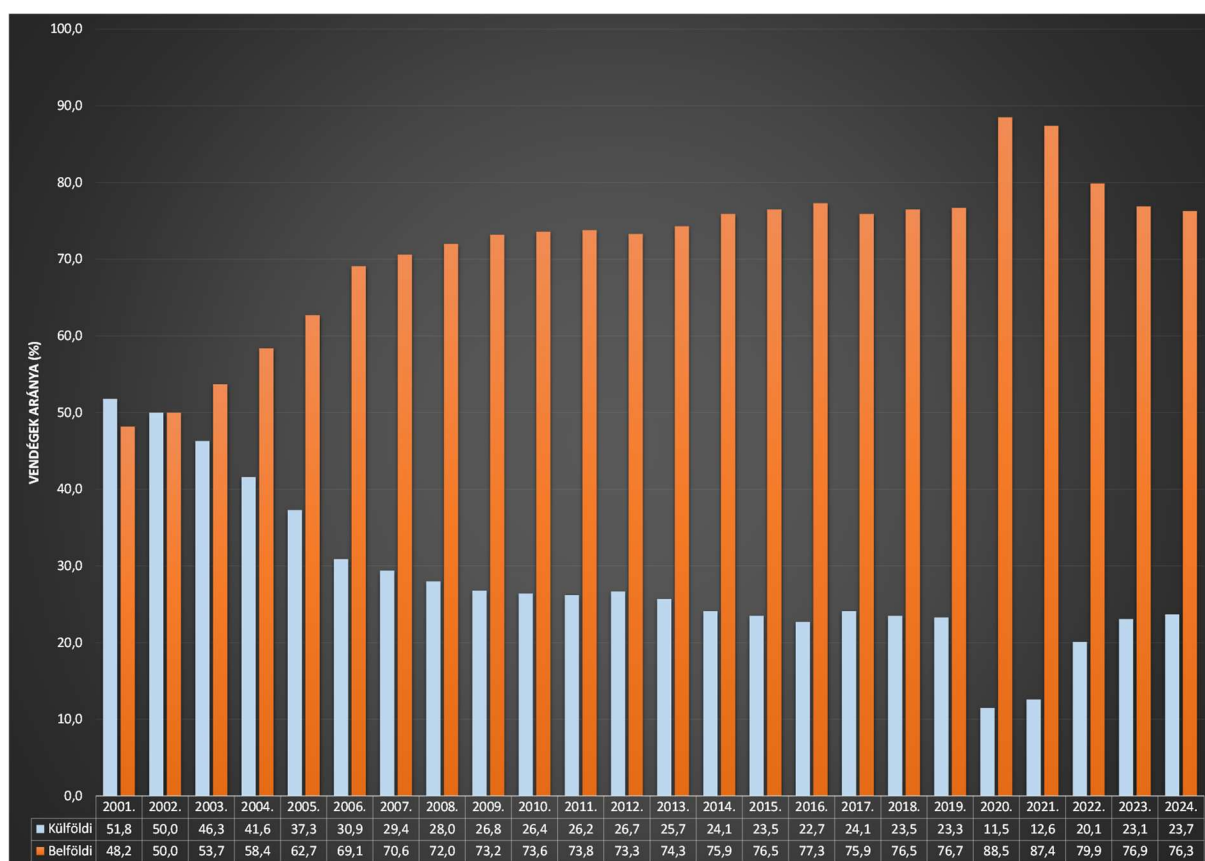
A balatoni vendégforgalom pozicionálása érdekében a külföldi és belföldi vendégek egymáshoz viszonyított aránymegoszlásának hosszú időtávban bekövetkező változásának követése is kiemelt monitoring feladat. Ebben a vonatkozásban alapvetően a külföldi vendégek számának időszakos stagnálása, majd csökkenése, míg a belföldiek jellemző növekedése figyelhető meg.

Az ezredforduló évében a külföldi vendégek aránya meghaladta a belföldiekét kereskedelmi szálláshelyeken a térségben, és a 2002-es évben és fele-fele arányban oszlottak meg a külföldi és a belföldi vendégek. Ezt követően a belföldi vendégek számának folyamatos és rohamos növekedése látható, 2006-ban már a vendégek több mint kétharmada belföldi volt, a külföldi vendégek részesedése 30 % körüli arányra csökkent, és tovább mérséklődött, már 2007-ben 30 % alá csökkent, majd a 2010-es évtized első felében kialakult a 25-75 %-os külföldi-belföldi vendégrészesedés a Balaton körül, amely aránymegoszlás stabilan meg is maradt a koronavírus-járvány kitöréséig.

A pandémia miatt elrendelt utazási korlátozások drasztikus hatásai 2020 évben gyakorlatilag eltüntették a külföldi vendégforgalmat. Az éves aránymegoszlás 11,5 - 88,5 %-ra módosult a belföldi forgalom javára, és hasonló eredménnyel zárt 2021 év is, ekkor 12,5 %, 87,5 % arányt mérhettünk a statisztikák alapján.

A pandémia végét követően fokozatosan növekedett a külföldiek Balaton térségi vendégforgalmának részesedése, 2022 év során 20,1 %, **2023 évben 23,1 %-os részesedés volt kimutatható, ami már közelít a 2019-es 23,3 %-os indexértékhez.**

34. sz. ábra A belföldi és külföldi vendégek aránya a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet kereskedelmi szálláshelyein 2001 és 2024 között

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft TK

Mint a vendégszám adatok esetén láttuk, hogy a 2023. évi adathoz képest rögzíthető bővülés inkább a külföldi vendégszám növekedési ütemének köszönhető, értelemszerűen a külföldi és belföldi vendégek arányának változásában is a külföldiek súlya emelkedett. **2024-ben arányuk elérte a 23,7%-ot, míg a hazai vendégek az összes vendég 76,3%-át tették ki. A külföldiek 0,6%-pontnyi emelkedése az előző évhez képest ugyan nem tűnik jelentősnek, de utoljára ilyen arányú külföldi vendégszám 2017-2018-ban volt rögzíthető a Balatonnál.** A pandémia előtti évek vendégszám-megoszlása tartósan visszarendeződni látszik.

A vendégszámhoz hasonlóan a térségben eltöltött vendégéjszakák országon belüli aránya is alátámasztja a Balaton országon belüli pozícióinak a pandémiával párhuzamosan alakuló relatív erősödését, majd ezt követő gyengülését.

Az ezredforduló évében több mint 5 millió vendégéjszakát regisztráltak kereskedelmi szálláshelyeken a Balaton térségében, ennek kétharmada, közel 3,4 millió, külföldi vendégekhez kapcsolódott. A 2000-es évek első felében a vendégéjszakák száma fokozatosan csökkent, aminek az oka a külföldi vendégéjszakák számának visszaesése volt, ezzel párhuzamban a belföldi vendégek által eltöltött vendégéjszakák száma növekedett, 2005-ben már meghaladta a 2 milliót, 2006-ban pedig meghaladta a külföldi vendégéjszakák számát, 2006-tól kezdve minden vizsgálati évben magasabb a belföldi vendégéjszakák száma a Balaton térségében a külföldiekénél.

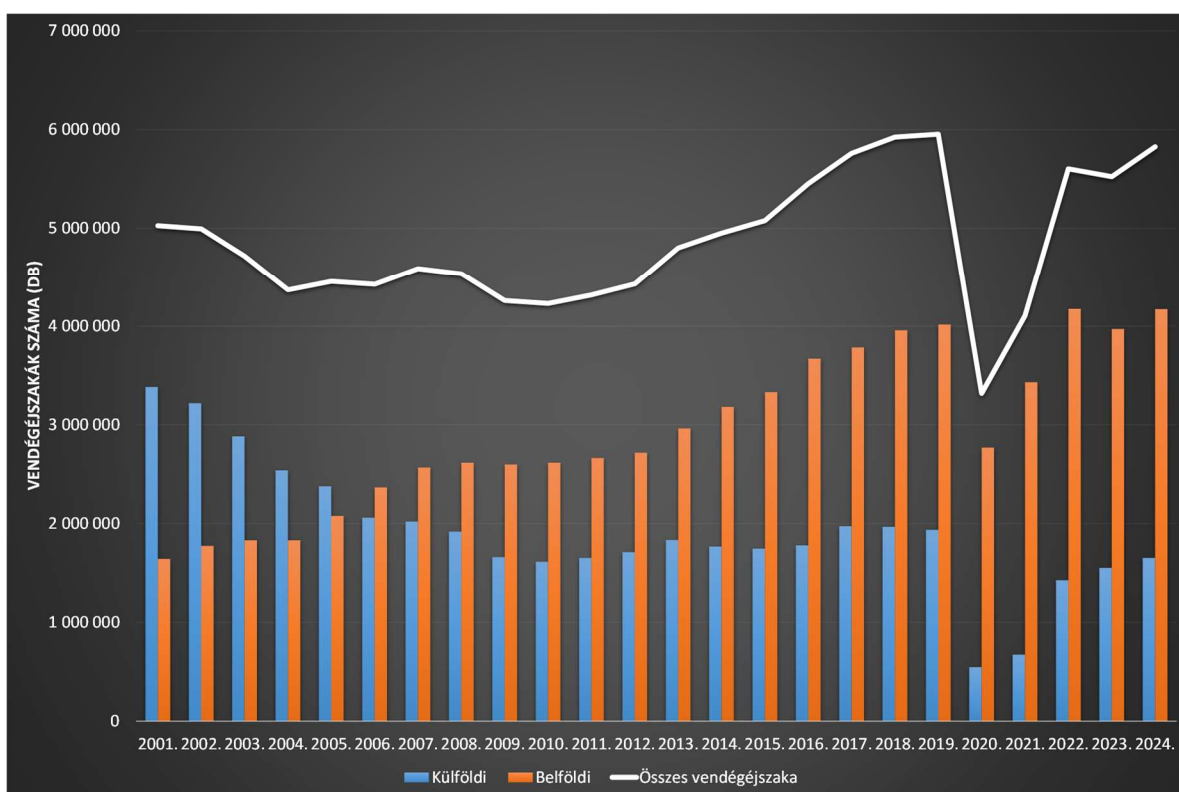
A belföldi vendégéjszakák száma 2007-ben több mint 2,5 millió, 2014-ben 3 millió feletti, a pandémia előtti utolsó évben, 2019-ben több mint 4 millió. Ugyanakkor a külföldi vendégéjszakák száma, ami 2001-től 2010-ig folyamatosan, évről évre 3,4 millióról 1,6 millióra csökkent, 2010-től ismét növekedésnek indult, a 2010-es évek végére stabilan 1,9 millió fölé erősödött, megközelítette a 2 milliót.

A 2020-2021 évek járványhelyzete a külföldi vendégéjszakák extrém csökkenését eredményezte, ezekben az években nagyjából 550-650 ezer külföldi vendégéjszaka került a kereskedelmi regiszterekbe. A növekedés a belföldi vendégéjszakák száma esetében lendületesebb és stabilabb. 2022-re relatíve helyreálltak a korábbi volumenek, ami alapvetően a belföldi forgalom rohamos növekedésével magyarázható. A belföldi vendégek gyakorlatilag megrohmozták a Balatont, de közel a duplájára növekedett a külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma is 2021-hez képest.

2023-ban a külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma újra meghaladta az 1,5 milliót, a belföldieké pedig 4 millió közelében állt. Ez utóbbi kismértékű visszaesést jelent a 2022 évihez képest, amikor a belföldi vendégéjszakák száma több mint 4,1 millió volt az üdülőkörzetben.

2024-ben a vendégszám adatokhoz hasonlóan a vendégéjszakaszám is bővült az előző évihez képest – mint a belföldiek, mind pedig a külföldiek felületén. Az összességében 5 millió 825 ezres vendégéjszaka-szám több mint 302 ezerrel haladja meg a 2023. évi értéket, amely 5,5%-os növekedést jelent. A külföldi vendégek 1 millió 653 ezer, míg a belföldiek 4 millió 172 ezer vendégéjszakát töltöttek el a BKÜ kereskedelmi szálláshelyein. A külföldiek esetében ez az előző évihez képest 6,5%-nyi növekedés, míg a belföldiek esetében valamivel mérsékeltebb, 5%-os bővülési ütemet jelent.

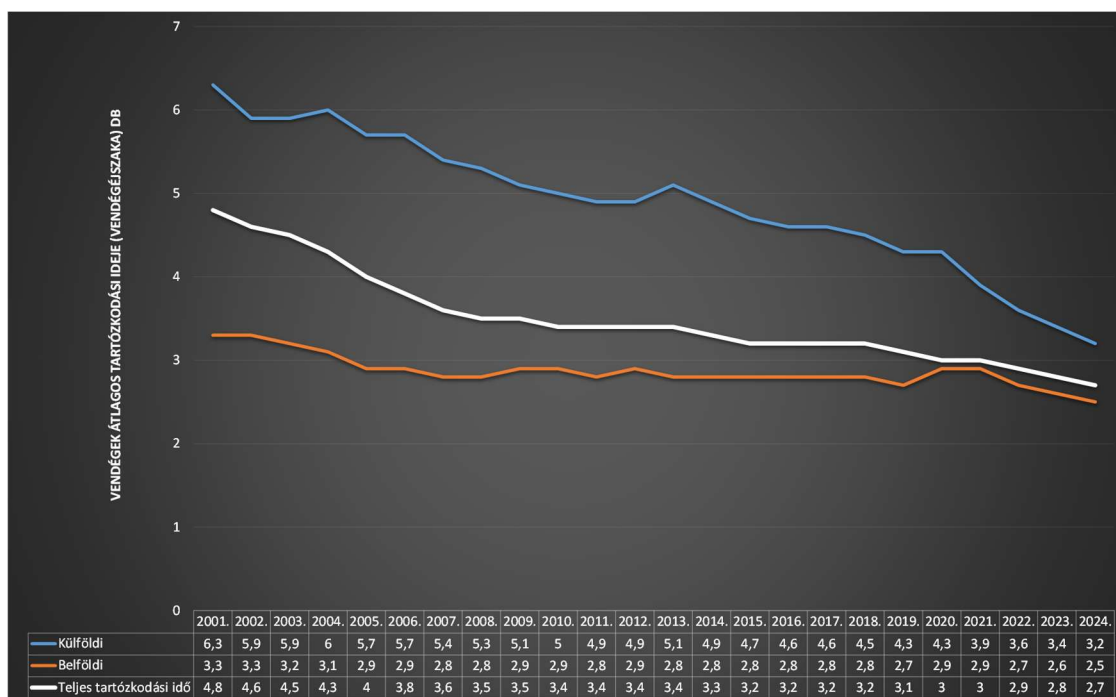
35. sz. ábra Vendégéjszakák számának alakulása a BKÜ-ben 2001 és 2024 között

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft TK

A kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált vendégek átlagos tartózkodási ideje hosszú időtrend szerint csökkenő linearitásban mozog a Balaton térségében. A negatív linearitást a külföldi vendégek átlagos tartózkodási idejének rövidülése alakítja.

36. sz. ábra A kereskedelmi szálláshelyek vendégeinek átlagos tartózkodási ideje a BKÜ-ben 2001 és 2024 között

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft TK

Az ezredforduló évében a külföldi vendégek közel kétszer annyi időt tartózkodtak a Balaton körül kereskedelmi szálláshelyeken, mint a belföldiek, és a vendégek teljes tartózkodási ideje is közel állt az 5 vendégéjszakához. A 2000-es évek végére a külföldi vendégek átlagos tartózkodási ideje 6,3 vendégéjszakáról 5-re, a belföldieké 3 vendégéjszaka alá csökkent, és összességében 3,5 vendégéjszakára módosult az átlagos tartózkodási idő.

A XXI. század első évtizede a Balaton térségében az üdülési-rekreációs célú tartózkodás időtartamának fokozatos csökkenésével járt, ugyanakkor a belföldi vendégforgalom élénkülését is eredményezte.

2010-es években a külföldi vendégek tartózkodási idejének csökkenése folytatódott, ahogyan a külföldi vendégek száma is ritkult. Az évtized végére, a koronavírus-járványt megelőző utolsó évben 2001-hez képest már két teljes vendégéjszakával kevesebbet, átlagosan 4,3 vendégéjszakát tartózkodtak a térségben. Ugyanakkor a belföldi vendégek átlagos tartózkodási ideje a vendégek számának jelentős növekedése mellett nem változott lényegesen, stabilan 2,7-2,9 vendégéjszaka körül mozgott. A belföldi forgalom növekedése és a tartózkodási idő relatív stabilitása lényegesen csökkentette a külföldi vendégek számának csökkenéséből, illetve a külföldiek tartózkodási idejének csökkenéséből eredő negatív linearitás függvénymeredekségét. A negatív tendencia megmaradt, az átlagos csökkenés azonban egyre kevésé dominálta a folyamatokat.

A koronavírus-járvány első évében, 2020 során az éves forgalom drasztikus visszaesése sem változtatott lényegesen sem a külföldi, sem a belföldi vendégek átlagos tartózkodási időtartamán. Ehhez hozzá kell tennünk, hogy a járvány egy hullámvölgye éppen az idegenforgalmi főszezon időszakára esett, ami a turizmusgazdaság éves veszteségeit jelentős részben pótolta. A koronavírus-járvány második évében, 2021-ben a külföldi vendégek számának növekedése a tartózkodási idő rövidülése mellett teljesedett ki, ugyanakkor a belföldi vendégek esetében is hasonló jelenséget láttunk. Az előző évihez képest több vendég még kevesebb időt tartózkodott a térségben, de ehhez is hozzá kell tennünk, hogy az év jelentős része során továbbra is korlátozások voltak érvényben. Szerencsés módon a 2021. évi járványszünet is a szokásos idegenforgalmi főszezon időszakában következett be. A koronavírus-járványt követően, 2022 és 2023 években folytatódott mind a külföldi, mind a belföldi vendégek átlagos tartózkodási idejének csökkenése. A változás a belföldi vendégek esetében kevésbé látványos, a 2020. évi 2,9 vendégéjszaka 2023-ban 2,6-ra módosult, azonban a külföldi vendégek metszetében már jelentős, a 2020. évi 4,3 vendégéjszaka 2023- során már csak 3,4-es értéken állt, vagyis néhány év alatt csaknem egy teljes vendégéjszakával csökkent.

2024-ben a csökkenő tendencia mind a belföldi, mint a külföldi vendégek átlagos tartózkodási idejét tekintve folytatódott. **A külföldi vendégek immáron csupán 3,2 éjszakát töltenek el átlagosan a Balatonnál (ez közel két teljes éjszakával kevesebb, mint pl. a 2013-as év értéke), míg a belföldi vendégek tartózkodási ideje is mostanra csupán 2,5 éj lett.** Az összességében mérhető **2,7 éjszakás átlagos tartózkodási időre** – mint már korábbi monitoring jelentésekben többször – ez alkalommal is azt mondhatjuk, hogy **soha korábban**

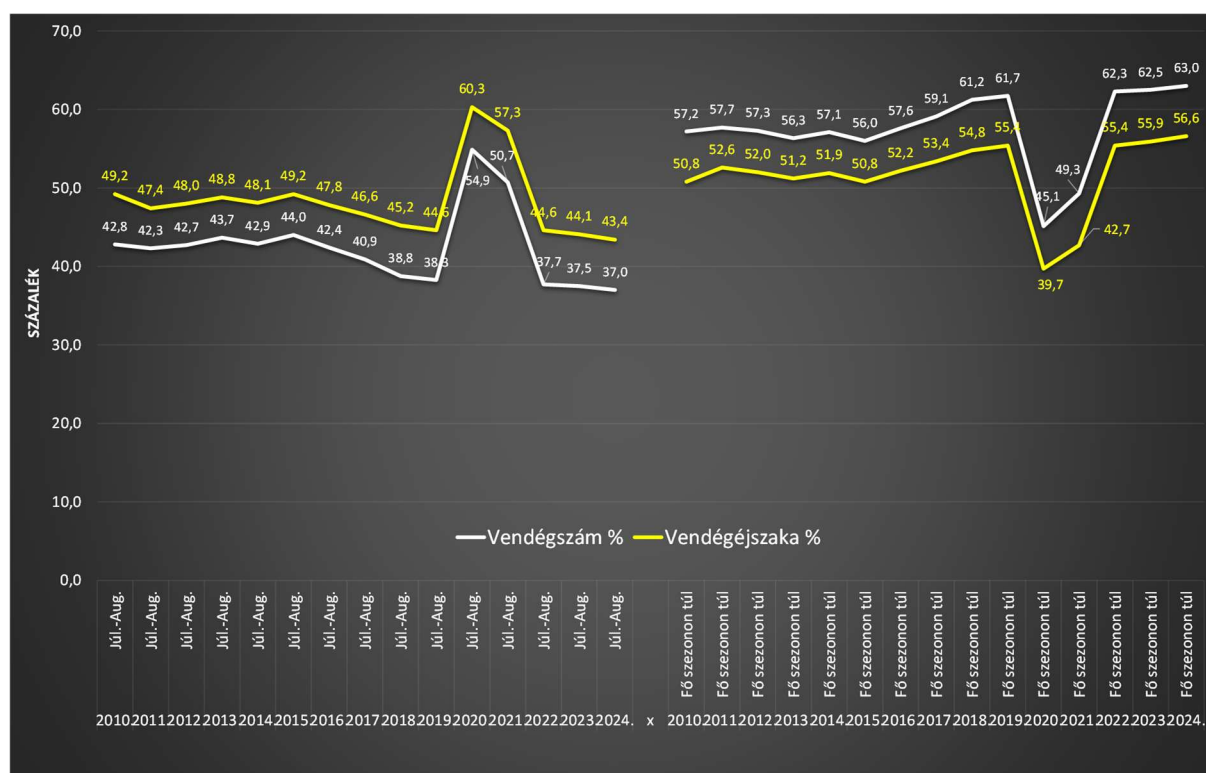
ilyen alacsony értéket nem mértünk ezen indikátor kapcsán. Mindazonáltal a balatoni érték még mindig magasabb az országos, 2,4 éjszakás átlagnál.

A jelenségek értelmezése során arra a következtetésre juthatunk, hogy az utazási, rekreációs és tartózkodási szokások változásával kevesebb a hosszabb idejű tartózkodás, de gyakoribbá váltak az egy-kétnapos látogatások a Balaton körül.

A kereskedelmi vendégszám és a vendégéjszaka adatokat és az idegenforgalmi főszezon összeforgalomra gyakorolt hatását hosszú időtávban külön is megvizsgáltuk.

Ebben a vizsgálatban a vendég és a vendégéjszakák éves gyakoriságát két klaszterbe osztottuk. Az egyiket a kiemelt idegenforgalmi főszezon, július-augusztus hónapok forgalmi adatainak együttese alkotja, a másikat az idegenforgalmi főszezonon kívüli teljes időszak. Így minden vizsgálati évben 100 %-ot oszthatunk szét mind a vendég, mind a vendégéjszakák számában a főszezon és a főszezonon kívüli időszakok csoportosításai szerint.

37. sz. ábra Idegenforgalmi főszezon és az idegenforgalmi főszezonon kívüli vendégforgalom és vendégéjszakák megoszlása a BKÜ-ben 2010 és 2024 között

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft TK

A 2010-es években, a koronavírus-járvány időszakáig jellemzően a kiemelt idegenforgalmi főszezon időszakán kívül keletkezett a Balaton térségi vendégforgalom nagyobb hányada. Azonban a július-augusztus hónapok forgalmi tömege óriási, átlagosan a vendégek több mint kétötöde, és a vendégéjszakák közel fele ezekben a hónapokban regisztrálódik. A főszezonon kívüli időszak részesedése a 2010-es évek szezonális csúcsokat tompítani igyekvő turizmuspolitikájának köszönhetően fokozatosan szélesedik. A koronavírus-járványt

megelőző évben, 2019 során már a vendégek több mint 60 %-a, illetve a vendégéjszakák mintegy 55 %-a az idegenforgalmi főszezonon kívül került regisztrálásra.

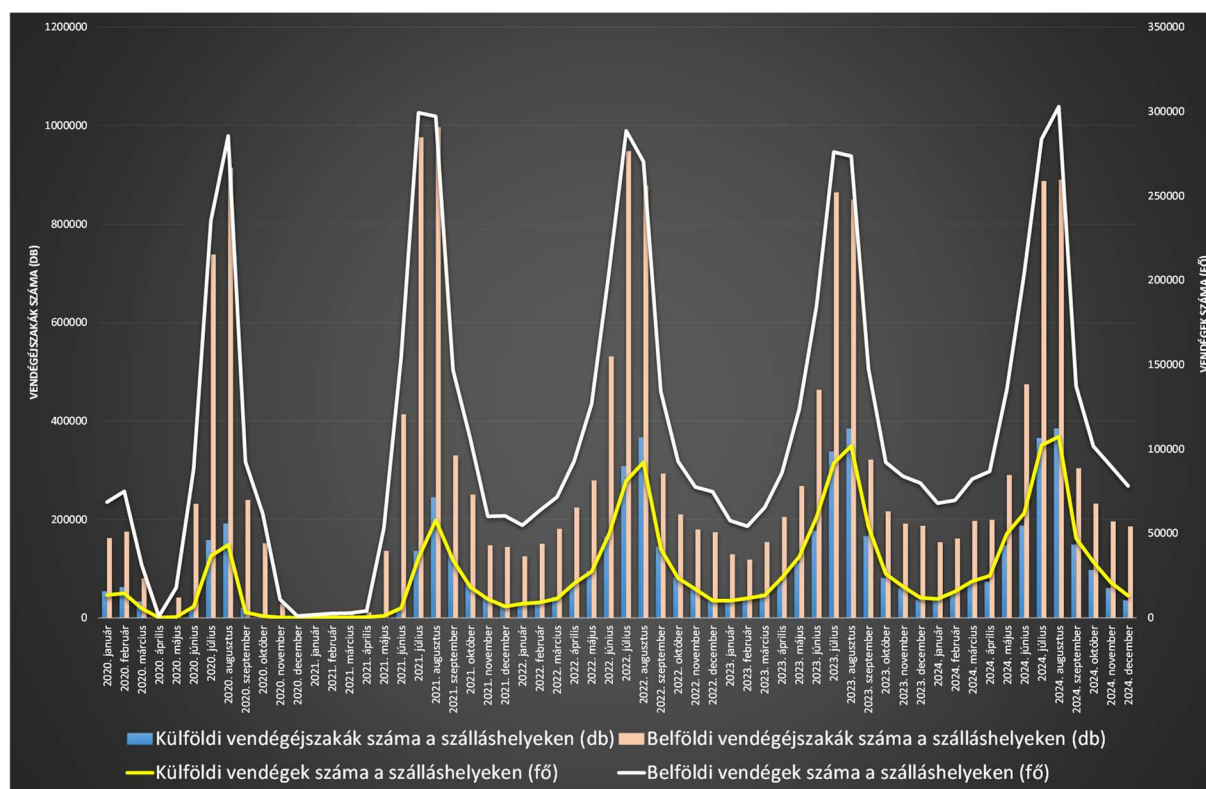
Ezt, a térség szempontjából alapvetően kedvező, szezonhosszabbítást célzó folyamatot vágta ketté a koronavírus-járvány, ami korlátozási szükségszerűségek, és ezek szintén szükségszerű feloldásából következően a főszezonra koncentrált a vendégforgalmat.

A jelenség átmenetinek bizonyult, a járványügyi korlátozásokat követően **visszarendeződtek a korábbi trendeknek megfelelő adatok. 2024-ben minden eddiginél magasabb arányú volt a főszezonon kívüli időszak részesedése a vendégek és vendégéjszakák számából.** A vendégek 63%-a, míg a vendégéjszakák 56,6%-a volt a július-augusztusi időszakon kívül regisztrálható. Ezzel szemben a főszezon részesedése a vendégszám tekintetében 37%-ot, a vendégéjszakák száma tekintetében 43,4%-ot tett ki.

A folyamatok részletes követése érdekében megvizsgáltuk a külföldi és belföldi vendégek és vendégéjszaka gyakoriságok alakulását havonkénti megoszlásban, 2020 januárja és 2024 decembere között.

A havi adatok élesen jelzik 2020 és a 2021 időszak atipikus jelenségeit. 2020 végén és 2021 elején a tavasz végéig gyakorlatilag nem volt vendégforgalmi aktivitás. A 2021 évi nyári forgalom ismét csúcsokat döntött, ezt követően ősszel a forgalomcsökkenést már nem befolyásolták újabb drasztikus járványügyi korlátozások.

38. sz. ábra **Külföldi és belföldi vendégéjszaka és vendégszám havonkénti megoszlása BKÜ-ben 2020 és 2024 között**

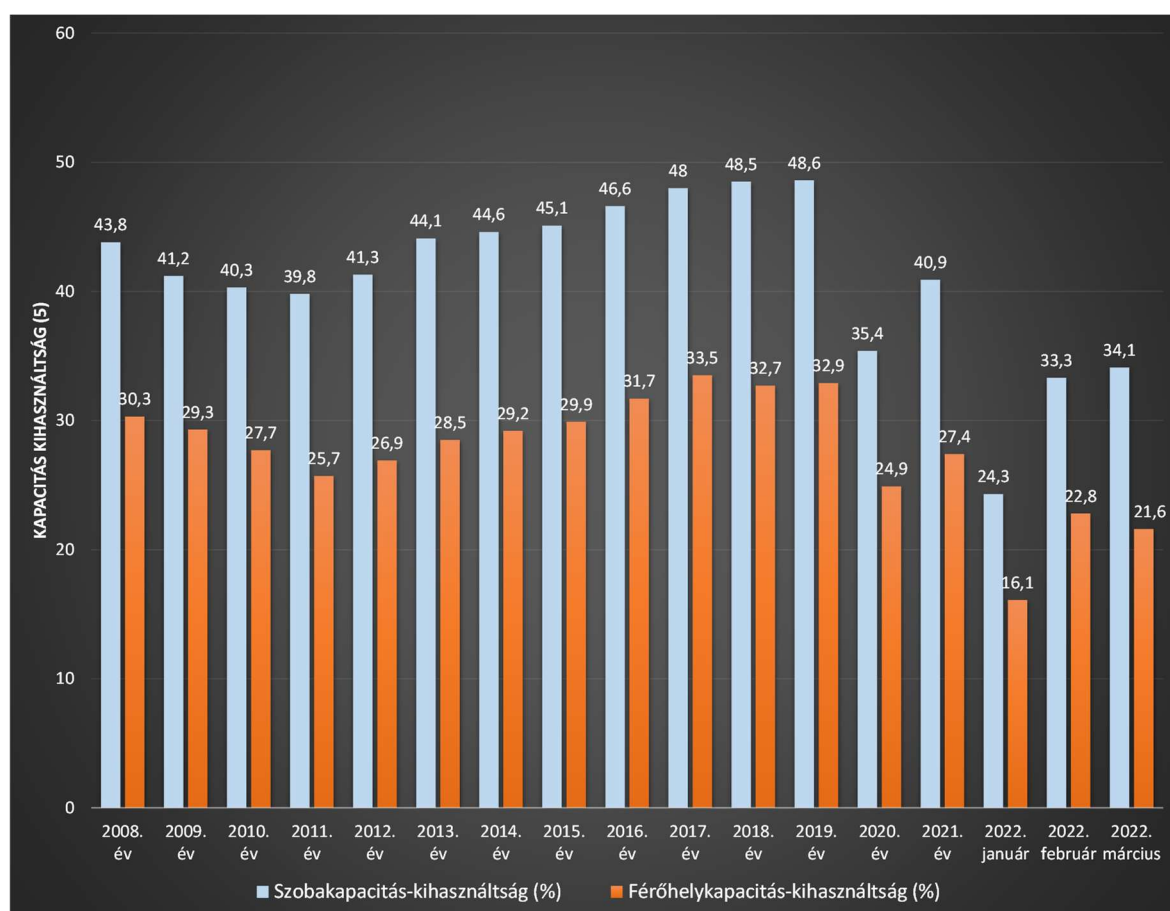
Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft TK

2023-ban, a teljes vendégforgalom több mint harmada, 37,3 %-a érkezett a Balaton térségébe az idegenforgalmi főszezon két kiemelt hónapjában, júliusban és augusztusban. A belföldi vendégek vonatkozásában a nyári vendégarány 41,7 %, a külföldiek metszetében 45-46 % közötti érték.

2024-et tekintve az előző évihez képest valamelyest csökkent a július-augusztusi hónapok részesedése a belföldi vendégszám vonatkozásában. Az összes belföldi vendég 35,3%-a érkezett ekkor a kiemelt üdülőkörzet kereskedelmi szálláshelyeire, míg a külföldi vendégek esetében ez 41,1%, vagyis a belföldi vendégekhez hasonló léptékű csökkenés. A vendégéjszakák tekintetében némileg hangsúlyosabb a július-augusztusi hónapok szerepe: a belföldiek által eltöltött vendégéjszakák 42%-a, míg a külföldiek által eltöltöttek 45,3%-a kapcsolódik a legmelegebb nyári hónapokhoz.

A főszezon szerepének tartósan azonosítható csökkenését számos tényező együttes hatása okozhatja. Ezek között említhető az utazási szokások megváltozása, az átlagos tartózkodási idő csökkenése, hiszen rövidebb időtartamú utazásokat a főszezonon kívül is meg lehet tenni, vagy éppen a nyári forróság időszakának kitolódása. Emellett a költséghatékonyság szempontjainak előtérbe kerülése is hangsúlyossá válhatott, hiszen a mérsékelt árszínt vonzó elő- és utószezon az árérzékeny vendégkör számára prioritást élvezhet.

39. sz. ábra A kereskedelmi szálláshelyek szoba- és férőhely kapacitás kihasználtsága a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben 2008 és 2022 márciusa között (%)

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft TK

A kereskedelmi szálláshelyek korábbi **szoba- és férőhely-kapacitás kihasználtság mutatóit a KSH 2022 második negyedévéől módszertani változtatás miatt egy ideig nem közölte.** A kapacitás adatokat a szálláshelyeken kiadható szobák és férőhelyek száma, illetve a működő szálláshely egységek havonkénti gyakorisága helyettesíti. A jelen monitoring beszámolóban **összegezzük a korábbi, és bemutatjuk az új** kapacitás mutatók adatait.

Üdülőkörzeti szinten a szobakapacitás kihasználtsága 2008 és 2011 között mérséklődött, ezt követően azonban 2019-ig folyamatosan növekedett. A szobakapacitás-kihasználtság a 2011 évi 39,8 %-ról 2019-re 48,6 %-ra erősödött. Hasonló folyamat ment végbe a férőhelykapacitás-kihasználtságban is, 2008 és 2011 között csökkenést, ezt követően jelentős növekedés figyelhető meg, a 2011 évi 25,7 %-os kapacitás-kihasználtság 2019-ben már 32,9 %.

A változás trendje országosan is hasonló, mind a szoba, mind a férőhely kapacitások kihasználtságában növekedés mutatkozik azzal a különbséggel, hogy a növekedés meredeksége nagyobb, és alacsonyabb bázisontról rugaszkodott el. A szobakapacitások kihasználtsága országosan a 2010 évi 37,6 %-ról 2019-re 51,4 %-ra, a férőhely kapacitásoké ugyanezen idő alatt 25,3 %-ról 33,2 %-ra módosult. 2020-ban értelemszerűen egy roppant erőteljes törés volt észlelhető a kapacitás-kihasználtsági adatokban.

Országos szinten a szobakapacitások kihasználtsága 22 százalékponttal 29,2%-ra, míg a férőhely kapacitások kihasználtsága 14 százalékponttal 19,5%-ra esett vissza. A Balatonnál ez a mutató némileg kedvezőbb: a szobakapacitások kihasználtsága kapcsán 13 százalékpontos visszaesés volt rögzíthető, a férőhelyek kapcsán pedig 8 százalékpontos csökkenés, így a két mutató az országos értéknél számottevően kedvezőbb 35,4 illetve 24,9%-os értéket vett fel.

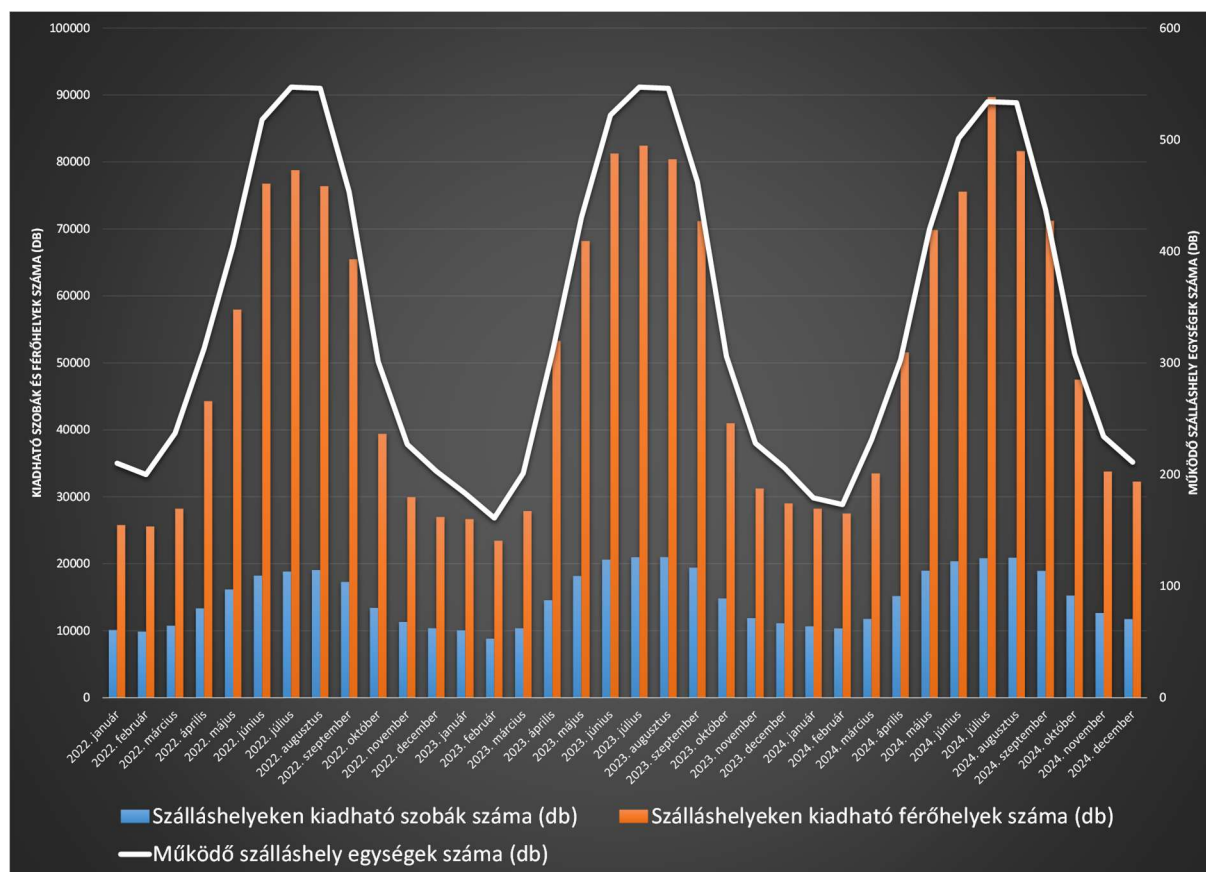
Az éves szoba és a férőhely kapacitás kihasználtság adatok a koronavírus-járvány időszakában értelemszerűen jelentősen csökkentek, havi viszonylatban korlátozások és azok feloldása okozta óriási differenciák alakultak ki. Egészen minimális, 1-2 %-os értékekről július-augusztusra 61-71 %-os szintekre ugrott a szobakapacitás kihasználtság, ugyanakkor a férőhely kapacitás kihasználtság 44 % és 52 % között alakult, ezzel messze magasan az országos szint felett teljesített. 2021 nyarán még a 2020. évit is meghaladó szálláshelykapacitás-kihasználtság adatok voltak rögzíthetők.

2022 első hónapjaiban, a szobakapacitás kihasználtság növekedése figyelhető meg, amit összességében a férőhely kapacitások kihasználtsága is követ, előre jelezve egy újabb, sikeres turisztikai évet. A 2022-től látható folyamatokat az új adatközlésben szereplő kapacitásadatok alapján értékeljük.

Az üdülőkörzetben **működő szálláshely egységek** éves átlagos száma 2022-ben 342 db, 2023-ban 334 db, 2024-ben pedig 339 volt. Az üzemelő szálláshelyek száma mindhárom évben az idegenforgalmi csúcsidőszakban, július-augusztus hónapok során legalább a két és félszerese a téli időszakban is működő szálláshelyeknek. A működő egységek száma az előszezon során a téli időszakhoz képest tavaszra megduplázódik, az utószezonban ősszel, a nyári időszakhoz képest megfeleződik.

A **szálláshelyeken kiadható szobák** száma 2022-ben átlagosan 13760 db, 2023 során 14100 db, 2024-ben pedig 15637 volt. 2022-ben a nyári időszak során végig 18000 felett alakult, 2023-ban július-augusztus hónapokban meghaladta a 19000-et, 2024-ben pedig a 21 ezret is megközelítette! Míg 2022-ben a téli időszak során 10000 alatt volt a szálláshelyeken kiadható szobák minimális száma, 2023 decemberében 10779 szoba, 2024 decemberében pedig már 11743 szoba várta a vendégeket.

40. sz. ábra. Szálláshelyeken kiadható szobák, férőhelyek, és a működő szálláshely egységek havonkénti száma a BKÜ-ben 2022. január és 2024 december között

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft TK

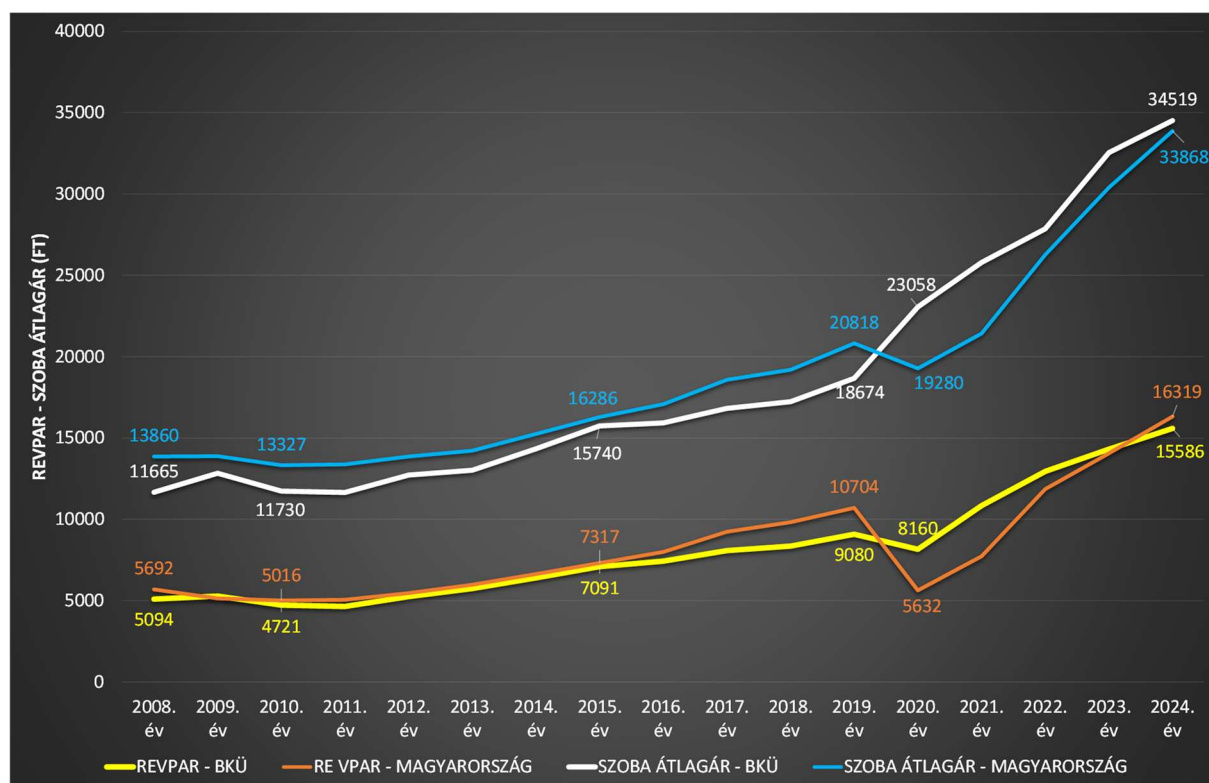
A **szálláshelyeken kiadható férőhelyek** éves átlagos száma 2022 során 46963 db, 2023-ban 48774 db volt, 2024-ben viszont ezeknél lényegesen magasabb, 53524. 2022-23-ban a Balaton térségi férőhely kapacitások 23000 és 80000 között mozogtak. Ehhez képest 2024 júliusában a férőhely-kapacitások megközelítették a 90 ezret (89 696), és augusztusban is meghaladták a 80 ezret.

Kiemelt indikátor a kereskedelmi szálláshelyeken mért egyedi jövedelmezőségi mutató, a REVPAR (Revenue Per Available Room), azaz az egy szoba egy működési napjára jutó szállásdíj Ft-ban kifejezett értéke. A KSH módszertani változtatások és adatátvezetések miatt több mint két évig szüneteltette a REVPAR és szoba átlagár adatok közlését. Azokat sem országosan, sem semmilyen területi bontásban nem közölte. Jelen állás szerint újra elérhetővé

vált a turisztikai bevételi adatok teljes spektruma, köztük a REVPAR és a szoba átlagár adatok éves és havi bontások szerint is.⁴¹

A REVPAR (Revenue Per Available Room), azaz az egy szoba egy működési napjára jutó szállásdíj Ft-ban kifejezett értéke 2008-ban 5 000 Ft környékén állt a Balaton térségében, országosan ennél mintegy 700 Ft-tal magasabb összegen pozicionálódott. Két évvel később, 2010-ben mind az országos, mind a BKÜ REVPAR érték alacsonyabb volt a 2008 évinél, 4700 Ft környékére süllyedt a BKÜ-ben, és 5 000 Ft-os szintre országosan.

41. sz. ábra Éves REVPAR és szoba átlagárak alakulása a BKÜ-ben és Magyarországon 2008 és 2024 között

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft TK

A REVPAR összegértéke 2011-től 2019-ig országosan és BKÜ szinten is ütemesen növekedett, 2015-ben közel 7 000 Ft az üdülőkörzetben, országosan mintegy 7300 Ft, 2019 évben BKÜ szinten több mint 9 000 Ft, országosan csaknem 10 700 Ft. 2010 évhez képest országosan mintegy 113 %, a Balaton térségében közel 92 %-os növekedés regisztrálható.

A REVPAR összegértéke a koronavírus-járvány időszaka alatt éves szinten bezuhant, aminek az oka a nyitvatartási idők radikális korlátozása lehet, amely azonban nyitvatartási időszakban, ami a vendégforgalmi főszezonra súlyozódott, az árak radikális,

⁴¹ A korábban közölt adatokhoz képest adatsor egyes éveiben az utólagos adatmódosítások miatt eltérés tapasztalható, illetve minimális eltérés van a korábbi és a jelenlegi módszertan alapján számolt 2021-es év adataiban is. 2021 év adatai esetében az új módszertan alapján számolt adatokat vettük figyelembe.

de csak átmeneti emelkedésével járt, éves vetületben jelentős visszaesés tapasztalható a 2019-es szinthez képest.

A járványidőszak végével a REVPAR összegértéke újra, és további jelentős mértékű emelkedése következett be.

2024 évben a REVPAR országos szintje áttörte a 16 000 Ft-os sávot, a BKÜ-ben 15 586 Ft-os értéken zárt. Mindkét esetben minden eddigi mérésnél magasabb összeg.

A szoba átlagárak változása a REVPAR mozgásával homogén. A szoba átlagárak Magyarországon 2008 és 2019 között végig magasabbak voltak az üdülőkörzeti szinteknél. A BKÜ-ben 2008 évben 11 665 Ft, 2010-ben 11 730 Ft, 2015-ben 15 740 Ft, 2019-ben 18 674 Ft volt.

A koronavírus-járvány a szoba átlagárak jelentős emelkedését generálta a Balaton térségében, 2020 évtől minden eddigi évben magasabbak az átlagos szobaárak a Balaton körül, mint országosan.

2020-ban több mint 23 000 Ft volt az átlagos szobaár a BKÜ-ben, míg országosan 19 280 Ft, a különbség 3 778 Ft. 2024 évben az átlagos szobaár 34 519 Ft a BKÜ-ben, országosan 33 868 Ft, a különbség 651 Ft-ra csökkent, összességében a két érték közötti szűkülő ollóról beszélhetünk.

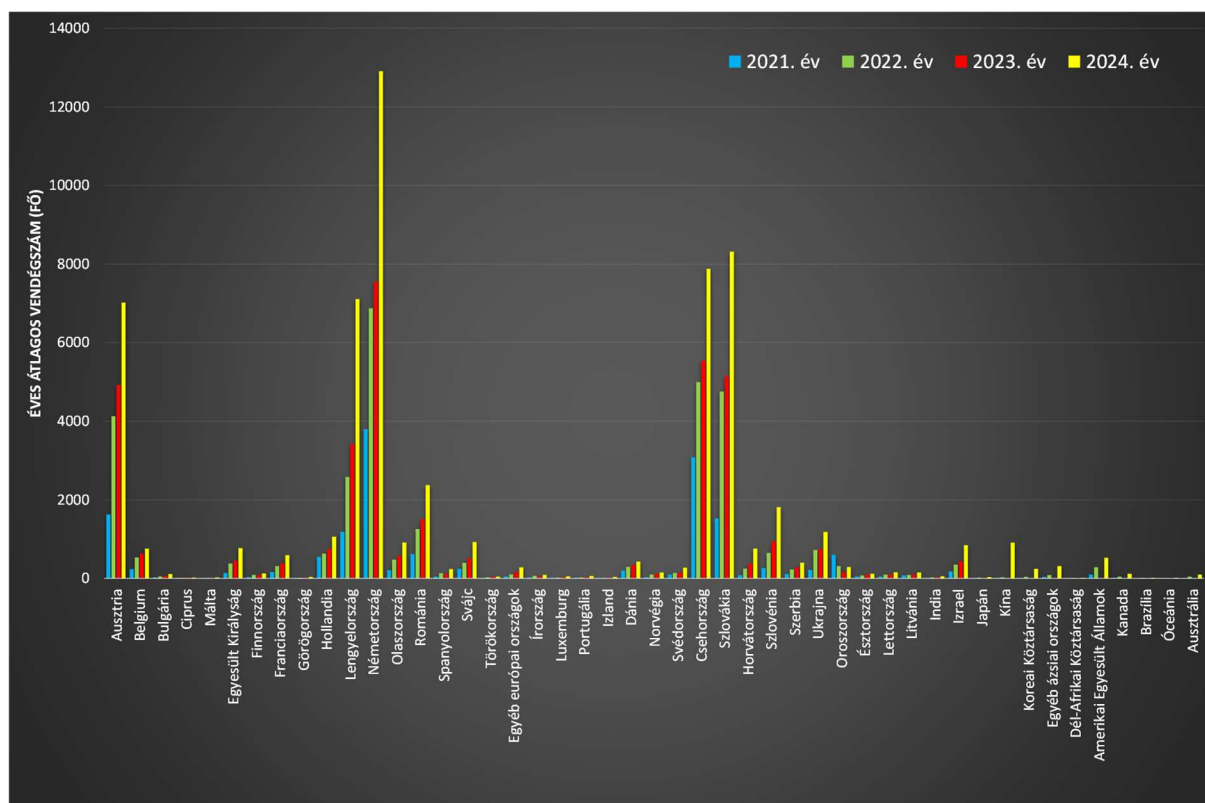
A korábbiaktól eltérő módon, a KSH 2021 évig visszamenőlegesen **kiemelt helyen közli** a regisztrált turisztikai szálláshelyek külföldi vendégforgalmára vonatkozó adatokat küldő országok szerint Magyarország szálláshelyein.

Több mint **40 országra** közölnek részletes forgalomkövetési adatokat, amelyek csoportosíthatók földrészek szerint is. A **regisztrált vendégek elsőpró többsége, mintegy 97-98 %-a Európából érkezik a Balatonhoz**, döntően az Európai Unió területéről. Az Európán kívüli vendégkör Izrael és az USA vonatkozásában releváns.

A legtöbb külföldi vendég a környező országokból látogat a térségbe. Úgy tűnik, a távolság továbbra is alapvetően fontos tényező a külföldi vendégkör nemzetiségi összetétele kapcsán.

A legtöbb külföldi vendég továbbra is Németországból érkezik a Balaton térségébe. A német vendégek száma a koronavírus-járvány végétől folyamatosan növekszik, 2021-ben mintegy 4 ezer, 2022-ben közel 7 ezer, 2023-ban több mint 7 és fél ezer, 2024-ben csaknem 13 ezer német vendéget regisztráltak.

42. sz. ábra Turisztikai szálláshelyek külföldi vendégforgalma küldő országok szerint a Balaton térségében 2021 és 2024 között

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft TK

Kiemelkedően jelentős az **osztrák, a cseh, a szlovák és a lengyel** vendégkör a Balaton térségében. Ezek gyakoriságsorrendje a vizsgált évek metsztében nem feltétlenül egyforma, de az ide látogató turisták tömegét tekintve kiemelkednek a többiek közül.

További releváns számú, és növekvő vendégkör látogatja a Balaton térségét évről évre Romániából, Szlovéniából, Belgiumból és Hollandiából, Olaszországból, Svájcban és az Egyesült Királyságból, és az utóbbi egy-két évben már Franciaországból, Dániából és Izraelből is.

A Balaton térségében regisztrált nem európai külföldi vendégkör nagy része kínai, illetve a 2024 előtti évekhez képest több mint 50 %-al növekedett az ukrán turisták száma, ami érdekes jelenség egy háború sújtotta ország esetében.

5. Foglalkoztatás, munkanélküliség

A BKÜ foglalkoztatottsági helyzetképe alapvetően a munkanélküliség eltérő mértékű **ciklikus ingadozásainak** függvényében változó. A munkanélküliség és a foglalkoztatottság egymással szorosan összefüggő szakaszos ingadozását nem véletlen módon a **turizmusgazdaság térségi működése** mozgatja, vagyis az **idegenforgalom szempontjából hangsúlyos és kevésbé hangsúlyos szezonok** periodikus váltakozásai alakítják. Értelmszerűen olyan időszakokban igaz ez, amikor nem, vagy kevésbé érvényesülnek egy globális egészségügyi válsághelyzet, illetve geopolitikai természetű konfliktusok gazdaságra gyakorolt közvetett és széleskörű hatásai.

A **koronavírus-járvány** éveiben, 2020-2021 során a pandémia hatásainak érvényesülésével kellett számolnunk, ami felülírta a korábbi trendek megszokott jelenségeit és **változtatott a munkanélküliség és foglalkoztatottság térségi arculatán**. A 2022-ben eszkalált **orosz-ukrán háború** újabb, nagymértékben ható pénzügyi, gazdasági és energetikai válsághelyzetet teremtett. Tekintettel arra, hogy a Balaton térségének gazdasága, ennek révén munkaerőpiaca is kitett a turizmus teljesítményének és az ezt meghatározó környezeti-társadalmi feltételeknek, mind a pandémia, mind a háború, kihívásokat állítottak az üdülőkörzet elé. Ugyanakkor a BKÜ munkanélküliségi adataiból látható, hogy **a válság elkerülte a térségi munkaerőpiacot**.

A munkanélküliségi adatokat hosszú időtávban vizsgálva kijelenthetjük, hogy a regisztrált (nyilvántartott) álláskeresők éves átlagos száma a **BKÜ-ben** a századfordulót követő néhány évben mérséklődött, majd 2002-től 2009-ig évről évre emelkedett, 2009 év egészében nagyjából 10 %-os szinten tetőzött. 2009-től egy 2012-es törésévet leszámítva fokozatosan csökkent 2019-ig, amikor az éves ráta 4 % alá, 3,71 %-ra csökkent, vagyis **a 2010-es évtizedben összességében mintegy 6 százalékpontos csökkenés következett be**. Magyarországon még az üdülőkörzetinél nagyobb mértékben, 11,3 %-ról 3,5 %-ra mérséklődött a munkanélküliség, ami csaknem 8 százalékpontos csökkenés.⁴² 2019 év végén az országos és a BKÜ munkanélküliségi ráta értéke sokkal alacsonyabb volt az euró-övezeti (7,5 %), akár az Európai Unió tagországainak közös munkanélküliségi rátájánál (6,8 %), mindössze négy uniós ország munkanélküliségi ráta értéke volt ennél is alacsonyabb.⁴³

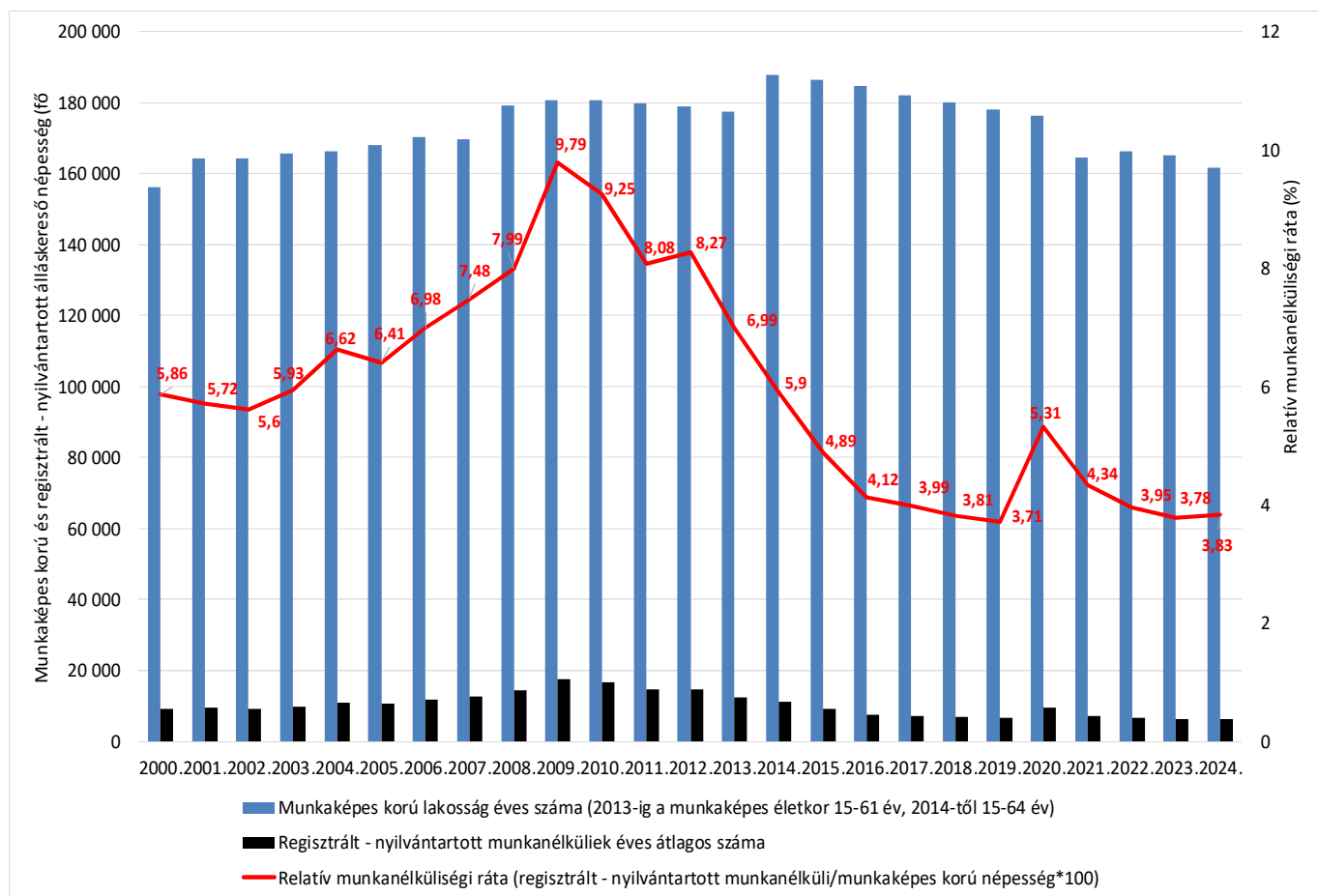
A munkanélküliségi ráta éves átlagos szintjének mélypontját követően a pandémia első évében, 2020-ban megfordult az évtizedes, csökkenő tendencia.

A munkaerőpiacon évtizedes távlatban kialakult nemzetgazdasági szempontok alapján kialakult kedvező folyamatokat szakította meg a sorozatos megbetegedési hullámokat előidéző koronavírus-járvány, amely **a foglalkoztatás mértékének csökkenését és a munkanélküliség újolagos, átmeneti emelkedését eredményezte**. A Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben számottevő munkaerő-piaci anomáliák bontakoztak ki 2020 során a szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás területén.

⁴² Forrás: 2.3.2. Munkanélküliség https://www.ksh.hu/thm/2/indi2_3_2.html

⁴³ Forrás: Eurostat. <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00203/default/table?lang=en>
Csehország: 2,2 %, Németország: 3,1 %, Lengyelország: 3,2 %, Málta: 3,4 %.

43. sz. ábra A munkavállalási korú lakosság éves száma, a regisztrált munkanélküliek száma, valamint a munkanélküliségi ráta éves átlagértéke a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000 – 2024)

Forrás: TeIR és NFSZ adatok alapján BIFÜ Nkft TK

Ekkoriban a kiemelt térség munkanélküliségi rátája a 2014-2015-ös szintre emelkedett, ami a térség egészét tekintve 5,31 %-os munkanélküliségi rátát jelentett, azonban a munkanélküliség emelkedése átmeneti jelenség maradt. A pandémiától több hullámban terhelt 2021-es évben már újbóli, mérsékelt ütemű csökkenést regisztrálhattunk, a rátaérték ebben az évben a KSH által utólagosan korrigált adatok alapján 4,34%-ra, 2022-ben 3,95 %-ra csökkent.

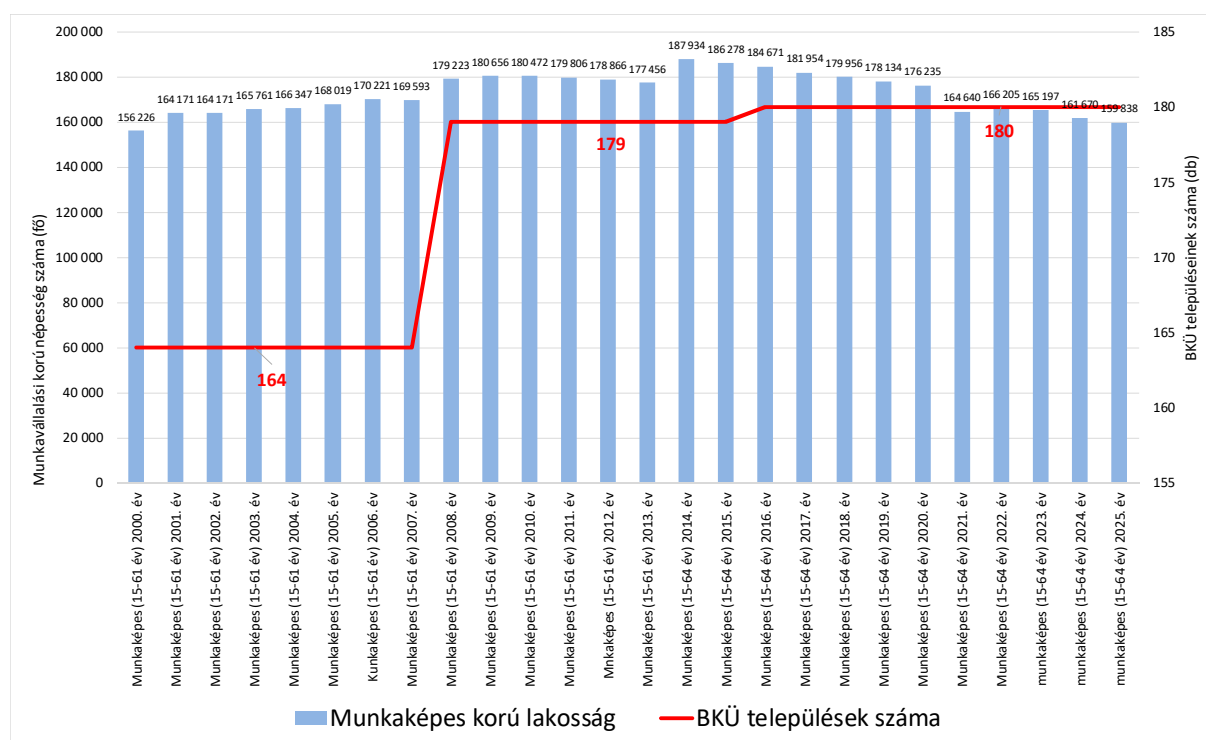
A járványt követő évek során az éves átlagos munkanélküliség kis mértékben tovább mérséklődött, $\approx 3,8$ %-os körüli értéken pozícionálódik, az éves index 2023-ben 3,78 %-ra, 2024 évben 3,83 %-ra módosult. Ezek a munkanélküliségi rátaértékek a pandémiát közvetlenül megelőző évek, 2018-2019 évek rátaértékeinek felelnek meg, lényegében a járványt megelőző időszak munkanélküliségi helyzetképe rendeződött vissza.

A munkanélküliségi ráta mozgása és értéke értelemszerű összefüggésben van a foglalkoztatottsági index értékeivel. A foglalkoztatottak száma 2010 és 2024 között, a pandémiás 2020-as és 2021-es évek kisebb megtorpanásaival együtt is tartósan növekedett.

Magyarországon 3,7 milliőről **közel egymillió fővel**, 4,7 millióra emelkedett a foglalkoztatottak száma, a 15-64 év közöttiek éves foglalkoztatottsági rátája pedig megközelítette a 75 %-ot.⁴⁴ A foglalkoztatottak mintegy 98 %-a sorolható a 15-64 éves korcsoportba, ez a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén élő állandó lakosságból a munkavállalási korú, 15-64 éves népességet alapul véve a 2020-as évtized első felében átlagosan mintegy 166 ezer embert jelent.

Ugyanakkor munkaképes korú lakosság számának fokozatos csökkenése figyelhető meg: 2015 és 2025 között összesen mintegy 26 500 ezer fővel csökkent a 15-64 éves lakosság száma a kiemelt üdülőkörzetben – ez legalább egy Siófok méretű város teljes lakosságszámával egyenértékű! Az elmúlt néhány évben, 2021 és 2025 között csaknem 5000 fővel szűkült a térség aktív korú népességének száma. A 15-64 éves munkaképes korú népesség 2025 év elejére először csökkent az üdülőkörzetben 160 ezer fő alá.

44. sz. ábra **Munkaképes korú lakosság számának alakulása és a BKÜ településeinek száma (2000-2025)**

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

A KSH népszámlálási adatai alapján A foglalkoztatottak száma hosszú időintervallumban emelkedett mind Magyarországon, mind a BKÜ-ben. A 2001-es és a 2011-es népszámlálás időpontjában a foglalkoztatottak aránya közel egyforma volt országosan és a BKÜ-ben,⁴⁵ 2001-ben 36-36,5 % között, 2011-ben 39,5-39,7 % alakult.

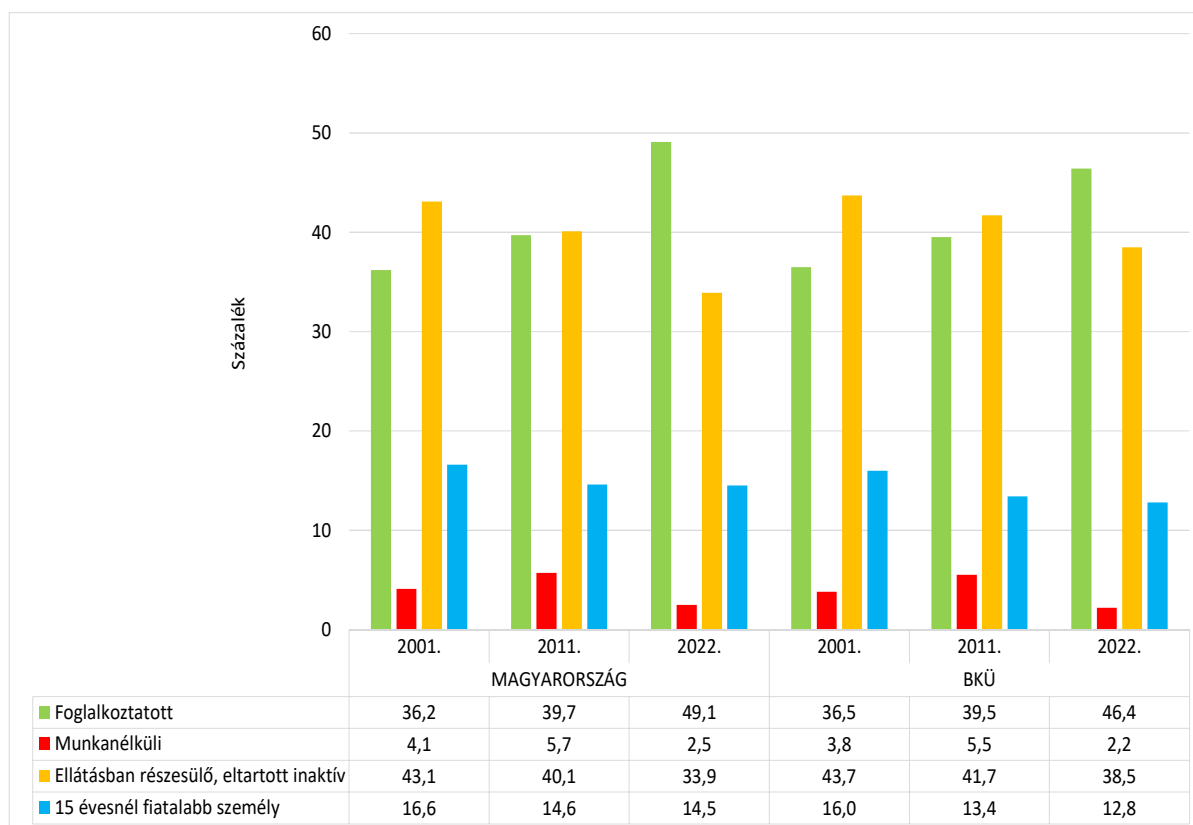
⁴⁴ Bővebben: A 15-64 éves népesség foglalkoztatottsága: https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0093.html
KSH Gyorstájékoztató: 2025. január. <https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok/fem/fem2501.html>

⁴⁵ A 2001-évi BKÜ adatokat az akkor hivatalos területiség alapján 164 településre számítottuk.

A legutóbbi, 2022. évi népszámlálás során a foglalkoztatottak aránya országosan 49,1 %-ra emelkedett, ez mintegy 4,7 millió aktív keresőt jelent, a BKÜ-ben 46,4 %-on alakult, ami több mint 118 ezer embernek felel meg.

A munkanélküliek aránya 2001 és 2011 között növekvő, 2011 és 2022 között lineáris csökkenést mutat, a BKÜ-ben minden összehasonlítás szerint alacsonyabb az országos értékeknél.⁴⁶ Az ellátásban részesülő, eltartott inaktív népesség aránya a foglalkoztatottság bővülésével arányban csökken mind országosan, mind az üdülőkörzetben. A csökkenés üteme országosan dinamikusabb, mint a BKÜ-ben. 2022-ben az ellátásban részesülő, eltartott inaktív népesség aránya az üdülőkörzet teljes lakosságának 38,5 %-át, országosan a népesség 33,9 %-át alkotta.

45. sz. ábra Gazdasági aktivitás és inaktivitás alakulása Magyarországon és a BKÜ-ben a legutóbbi három népszámlálás eszmei időpontjában (2001, 2011, 2022)

Forrás: KSH Népszámlálási adatbázis alapján BIFÜ Nkft TK

A 15 év alattiak aránya mind országosan, mind térségi szinten csökken, az üdülőkörzeti érték minden népszámlálás időpontjában alacsonyabb az országosnál. **Ez, a lényegesen magasabb eltartott-inaktív népességgel társulva ugyancsak alátámasztja a demográfiai fejezetben már részletezett, alapvetően kedvezőtlen népesedési helyzetet.**

⁴⁶ A népszámlálás munkanélküliségi indexértéke a foglalkoztatottak aktuális számának felhasználásával kerül megállapításra, nem a munkaképes korúak száma alapján. A jelen munkanélküliségi adat az abszolút index, a munkaképes korúak alapján alkalmazott mutató a relatív index.

Ugyan a szezonális hatások csökkentése terén 2010 és 2020 között jelentős eredményeket sikerült elérni a Balatonnál a szálláshelyfejlesztések és a turisztikai szolgáltatás- és attrakciófejlesztések révén, az egész éves turisztikai foglalkoztatás továbbra is távlati cél maradt.

A turizmussector évtizedes fellendülést követően 2019-re már igen jelentős munkaerő, képzett munkaerő, létszám és kapacitás gondokkal küzdött,⁴⁷ ez a problematika sajátosan társult a járvány helyzet által generált foglalkoztatási anomáliákkal.

A 2020 során vendégforgalom tavaszi, őszi és téli élénkülése elmaradt, és a turizmussector ismétlődő leállása egy passzív munkavállalási korú réteget eredményezett, miközben a nyári időszak során létszámában lényegében ugyanez a munkaerő fokozott terhelésnek volt kitéve. Kisebb mértékben, de 2021 során a 2020 évi anomáliák megismétlődtek.

A fokozott terhelés mértékét a szezonális és részmunkaidős foglalkoztatottak, illetve az atipikus foglalkoztatási megoldások résztvevői részben enyhíthették.⁴⁸

Tekintettel arra, hogy a 2022-es év az energiaválság, az infláció, a háborús helyzet ellenére alapvetően eredményes idegenforgalmi főszezont produkált, a térségi foglalkoztatás is részben visszarendeződhetett a pandémia előtti időszakban megszokott formákhoz.

Az éves átlagos munkanélküliség üdülőkörzeti alrégiós felbontásában a legalacsonyabb rátaértékek rendre a térség Veszprém, a legmagasabbak a Somogy vármegyei területen mérhetők. Az üdülőkörzet Zala vármegyei terület részének munkanélküliségi indexe jellemzően szorosan követi az BKÜ átlagértékeit.

Fontos, hogy az alrégiós, vármegye területi különbségek a munkanélküliség jelentős emelkedése, majd radikális csökkenése ellenére is megmaradtak, sőt, a 2020-2021 évben zajlott koronavírus-járvány által okozott hatásokhoz is igazodva, az újabb munkanélküliség növekedés szerkezeti íve is szinkron a korábbiakkal.

A pandémiát követő évek kedvezőbb munkanélküliségi adatai sem tértek el a hosszú időtávban kirajzolódó munkaerő-piaci területi struktúrától.

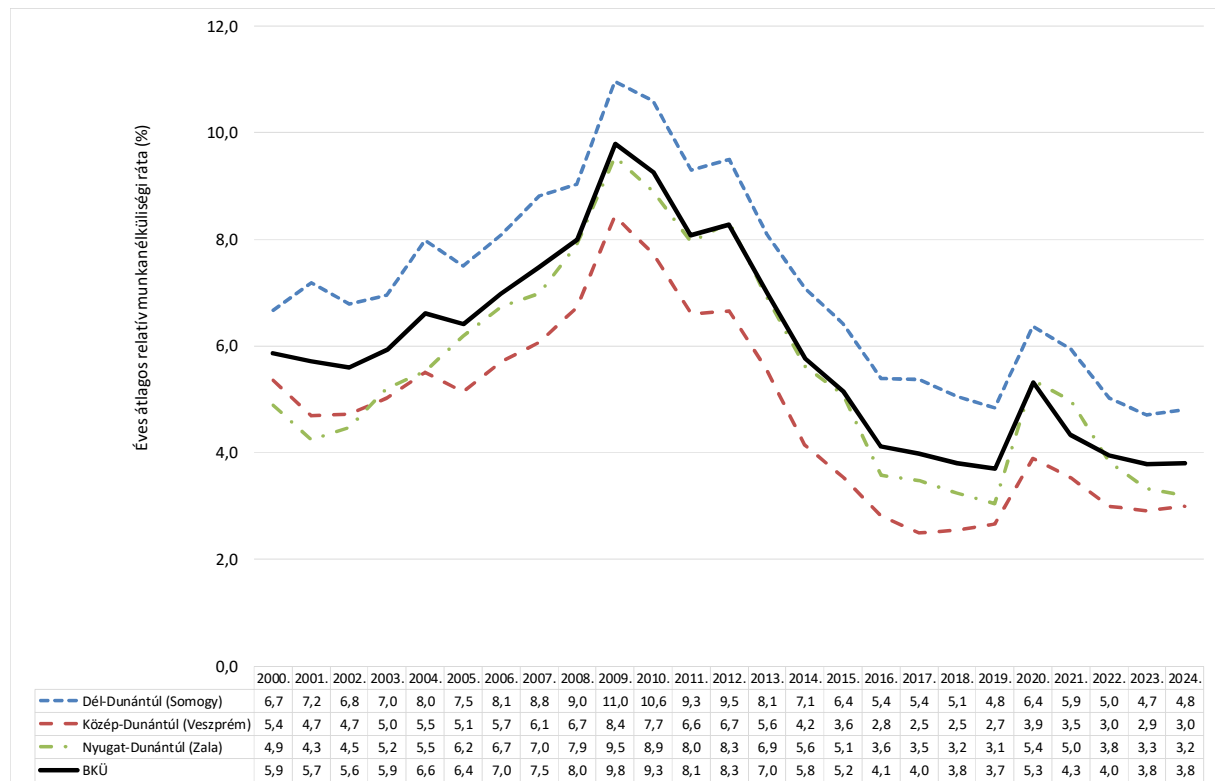
A legfrissebb adatok alapján, **2024 év során** a BKÜ 3,8 %-os munkanélküliségi indexértékéhez képest a somogyi ráta 4,8 %, a Veszprém vármegyei 3,0 %, a zalai 3,2 %-os értéken zárt.

⁴⁷ Bővebben: Továbbra is súlyos gond a munkaerőhiány a Balatonnál. <https://www.hirbalaton.hu/tovabbra-issulyos-gond-a-munkaerohiany-a-balatonnal/>. 2019. augusztus 17. Továbbá: Hátráltatja a turizmust a munkaerőhiány. http://turizmusonline.hu/belfold/cikk/hatraltatja_a_turizmust_a_munkaerohiany_2019. május 23. Munkaerőhelyzet a szállodaiparban - gondok és megoldások. <https://turizmus.com/szallashelyvendeglatas/munkaerohelyzet-a-szallodaiparban-gondok-es-megoldasok-1161840>. 2019. január 23.

⁴⁸ Ilyen például a részmunkaidős foglalkoztatás, a behívásos alapú munkavégzés, munkakörmegosztás, bedolgozói munkaviszony, egyszerűsített és alkalmi foglalkoztatás (atipikus foglalkoztatás), munkaerő kölcsönzés, több munkáltató által létesített munkaviszony, nyugdíjas, vagy a diákmunka.

Továbbra is az üdülőkörzet Somogy vármegyei részén magasabb a relatív munkanélküliség, míg a Balaton-felvidéken, a térség Veszprém vármegyei területén tartósan a legalacsonyabb.

46. sz. ábra Éves átlagos munkanélküliségi ráta (%) a BKÜ-ben és a BKÜ alrégióiban (2000 – 2024)

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

A munkanélküliségi jelenségek országos és Balaton térségi alakulását a pontosabb követhetőség érdekében 2020 és 2024 között **havonkénti szinten** is demonstráljuk.

2020 év során a munkavállalási korúak csoportjára számított országos munkanélküliségi ráta az év elejétől az év közepéig, januártól júniusig, 3,3 %-ról 5 %-ra emelkedett, majd az év végéig 4,2 %-ra süllyedt. 2021 év elején kismértékű, néhány tized-százalékpontos növekedés figyelhető meg, amit 2022 nyár közepéig fokozatos csökkenési tendencia követ, a folyamatsor végére az országos index 3,4-3,5 % értéken állt. Ezt követően ismét növekedési trendsor indul, ami 2023 tavaszán 4 % körüli értéken tetőzött, ezt követően 3,8 és 4,2 % között ingadozott, az év végéig tartó időszakos átlag 4 %-os országos munkanélküliségi rátának felel meg.⁴⁹

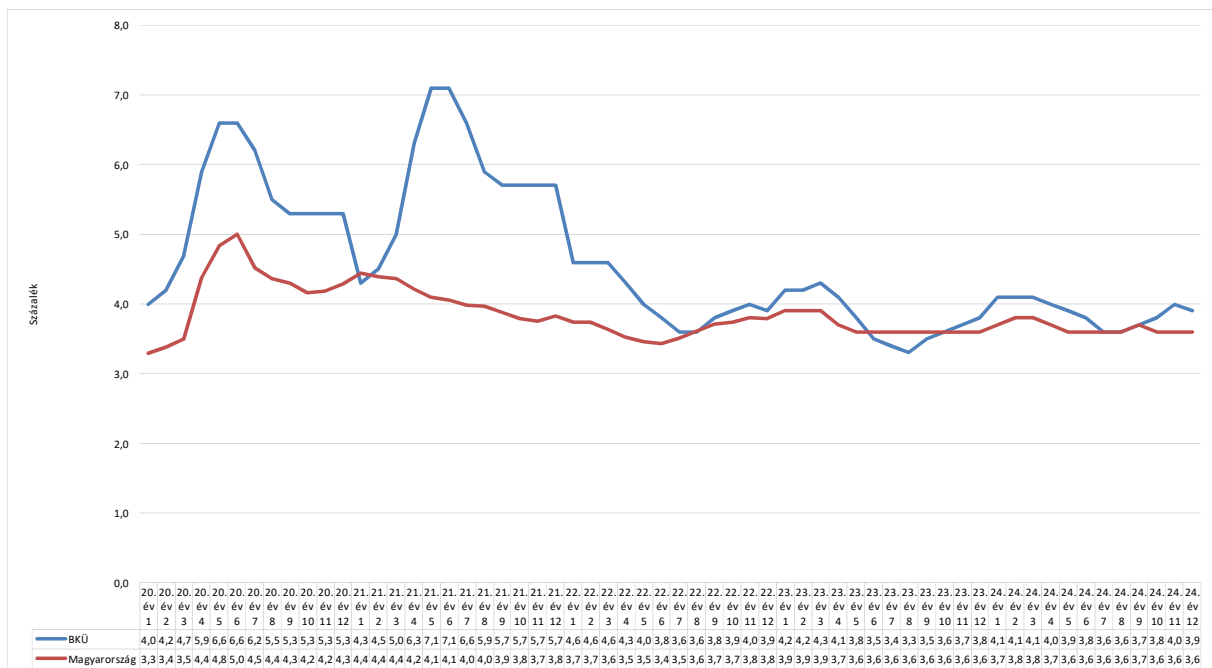
A munkanélküliség havi adatainak alakulása a koronavírus-járvány időszakában üdülőkörzeti szinten lényegesen eltér az országotól, a térség turizmusgazdasági arculatából következően a járvány hatásaira a térség érzékenyebben reagált.

⁴⁹ Bővebben: <https://www.ksh.hu/munkanelkuliseg>

Az üdülőkörzeti ráta a 2020. januári 4 %-os szintről fél éven át, egészen a nyárig meredeken emelkedett és 6,6 %-os szinten tetőzött, nyár végére 5,3 % körüli értékre csökkent, és maradt az év végéig.

2021 év legelején 4,3 % körüli szintre csökkent a relatív munkanélküliség, ezt követően a nyár elejéig újra jelentős mértékben növekedett, meghaladta a 7 %-os szintet. A nyár folyamán újabb csökkenő trend indult és ősztől az év végéig 5,7 %-os szinten stabilizálódott. 2022 januárjára egy erőteljes csökkenést regisztrálhatunk (4,6%), amit az év közepéig további mérséklődés követ, 2022. július-augusztusában 3,6 %-os relatív érték alakult ki. A 2022 évi nyári időszakban a BKÜ és az országos rátaérték gyakorlatilag együtt mozgott. A turisztikai főszezont követően a üdülőkörzeti munkanélküliség kicsit elvált az országostól, meredekebb mértékben növekedett, év végére 3,9-4 %-os indexérték alakult ki.

47. sz. ábra **Relatív munkanélküliségi ráta alakulása Magyarországon és a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben 2020 és 2024 között havonkénti szinten**

Forrás: KSH-TeIR, NFSZ adatok alapján BIFÜ Nkft TK

2023 év első hónapjaiban az üdülőkörzeti index az országos érték felett alakul, majd a két érték fokozatos együttmozgása figyelhető meg. Az országos relatív munkanélküliség átlag 4 %-os szint közelében mozog, miközben az üdülőkörzeti index a 2023 évi turizmusgazdaság zavartalan működésének hatására tovább mérséklődött, 2023. július-augusztusában 3,3-3,4 %-os ráta jelentkezett. Ezt követően ismét kismértékű növekedést látunk, ennek 2023. decemberi végpontja 3,8 %-os értéken zárt, ami az országosnál minimálisan magasabb.

2024 év első négy hónapjában az üdülőkörzeti relatív munkanélküliség kevéssel 4 % felett alakul, az országos ráta 3-7-3,8 %. A munkanélküliség, a tavaszi-nyári hónapokban az országos szint értékén áll 3,6 % a 15-64 éves népességen belül. Az országos adatokkal való együttmozgás

szeptemberben is folytatódik, ekkor 3,7 % a relatív ráta, ezt követően az üdülőkörzeti és az országos érték alakulása szétválík, a BKÜ ráta mintegy 2 tizedszázalékkal emelkedik, miközben az országos érték érdemben nem mozdul el.

A országos és térségi havi adatok áttekintése határozottan rámutat turizmusgazdaság sérülékenységre, mely egy pandémiás válság idején súlyos mértékben kihat az üdülőkörzet munkaerő-piaci folyamataira, míg annak végével ismételten kedvezőbb helyzet áll elő.

Az üdülőkörzeti ciklikusság a munkanélküliség alakulásában továbbra is megmaradt, de ennek hullámai lényegesen kisebbek a korábbiaknál, az országos relatív standardítás felé tartanak.

Balaton partviszonylat és Balaton térségi háttérzóna alapján a munkanélküliség döntően a térség háttérzóna területét érinti nagyobb mértékben, ahol koronavírus-járvány előtt is lényegesen magasabb volt a munkanélküliség, mint a parti sávban. Ezt a hatás a **koronavírus járvány súlyosbította, miközben a parti-partközeli területsávban is, a turizmusgazdaság kényszerű leállásával jelentősen romlott a helyzet.**

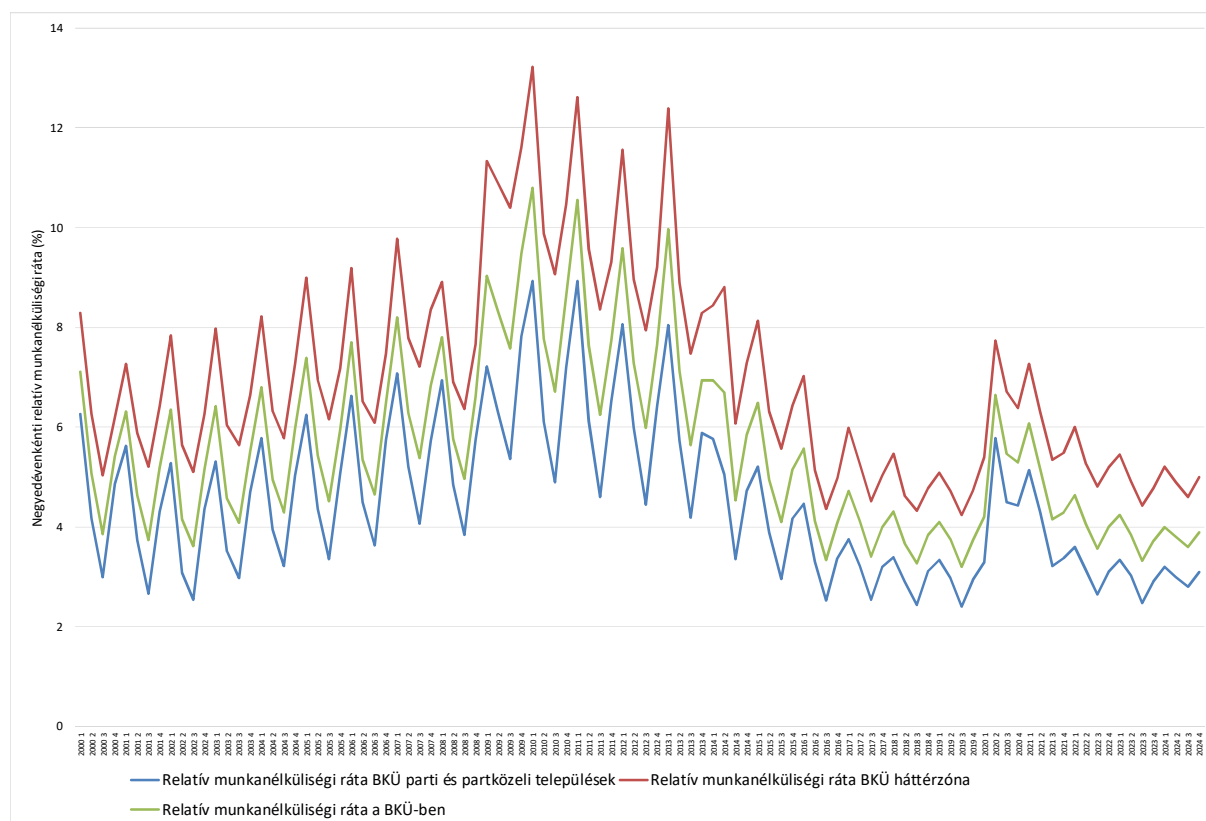
A koronavírus-járvány által előidézett **szezonális periódus torzulás**, a korábbi monitoring jelentésekben jelzettek szerint **kényszerű, átmeneti jelenség** volt. **A tavasszal csökkenő, nyáron minimumba kerülő, őszele növekvő és télele tetőző munkanélküliség** mozgása már 2022-ben kialakult, 2023-ban majd **2024 évben is még kedvezőbb tendenciamozgás mellett megismétlődött, helyreállítva a járványt megelőző időszak jellemzőit.**

Összességében két évtizedes időtáv jelenségeit megfigyelve megalapozottan kijelenthetjük, a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet parti és partközeli vetületében tartósan alacsonyabb a munkanélküliség, mint a háttértelepülések metszetében.

Akkor is tartósan fennáll ez a területi differencia, ha a hosszú időtrend átmenetileg romló periódusában, és akkor is igaz, ha javuló periódusban vizsgáljuk a jelenségeket.

A munkanélküliségi ráta negyedéves, szezonális-periodikus változása a pandémikus hatások nélkül, hosszú időtrendben azonos, akkor is, ha emelkedő és akkor is, ha csökkenő a trendmozgás, és akkor is, ha kényszerítő, akár csak átmeneti erőhatások mozgatják.

48. sz. ábra **A munkanélküliségi ráta negyedéves átlagos változása a BKÜ területén 2000 első negyedétől 2024 utolsó negyedévéig**

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

A relatív éves pályakezdő (18-29 évesek korcsoportjára számolt) munkanélküliségi ráta a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén évtizedes viszonylat alapján 2005 és 2008 között növekvő pályát írt le, 2009 és 2011 között 3 % közeli arányon stabilizálódott, majd **2012-ben további 1 %-kal emelkedett, ezzel a vizsgált periódus alatt 4 %-os szinten tetőzött.**

A pályakezdő munkanélküliek aránya 2013 és 2019 között folyamatosan csökkent, 3,67 %-ról 1,28 %-ra mérséklődött. A csökkenési trendet a koronavírus-járvány törte meg 2020-ban. A megelőző évhez képest bekövetkezett növekedés mértéke kicsi, gyakorlatilag a 2017 évi arálynak megfelelő, 1,69 %.

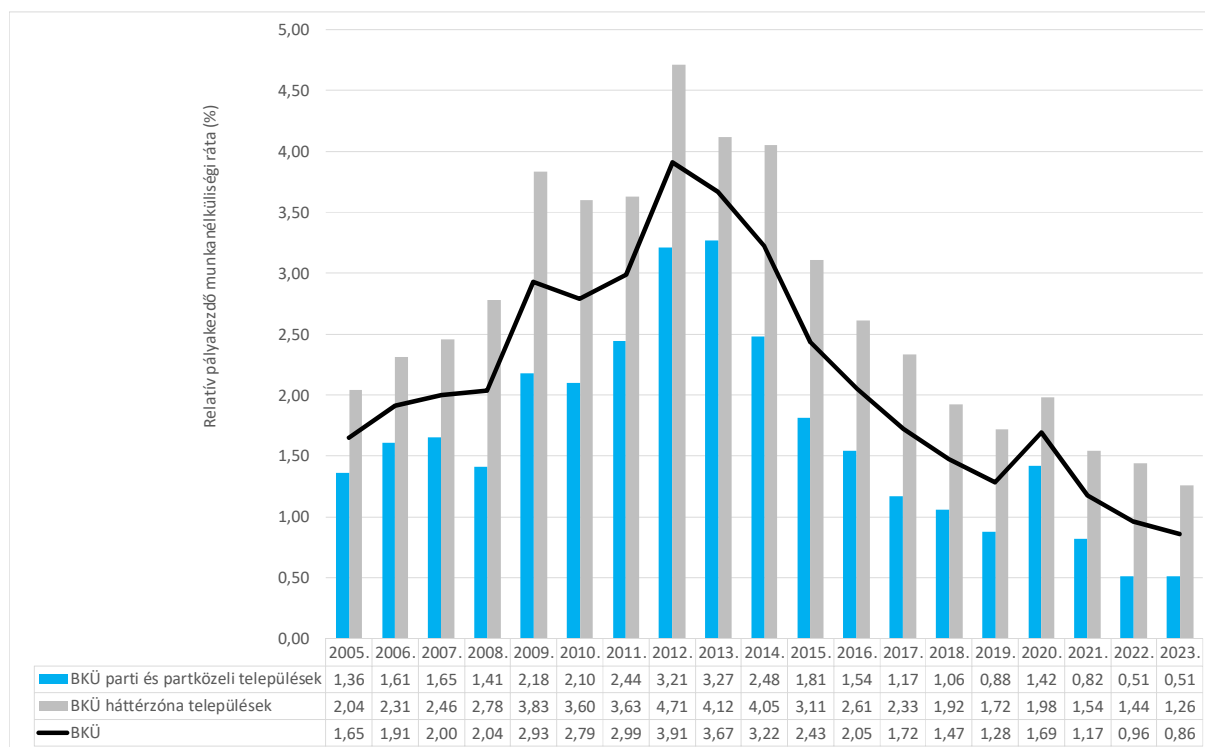
2021-től ismét csökkenő tendencia mutatkozik az üdülőkörzeti pályakezdő munkanélküliség vonatkozásában, 2021 évi 1,17 %-os rátaérték 2022-ben 1 % alá, 0,96 %-ra csökkent, 2023 évben pedig 0,86 %-os relatív értéken zárt, ezzel a vizsgált időszak eddigi legalacsonyabb rátaértéke alakult ki.

A pályakezdő munkanélküliség szinte ismeretlen fogalom a Balaton térségében, sokkal inkább a fiatal munkaerő hiánya a probléma.

A pályakezdők munkanélkülisége az üdülőkörzet háttérzóna településein magasabb, a parti és partközeli településeken alacsonyabb a teljes időszakban, vagyis ugyanolyan területi képleteket látunk, mint az életkori szegmentumtól mentes viszonylatokban.

2015-ben a parti és part menti települések pályakezdő munkanélküliségi ráta értéke 2 % alá mérséklődött, az üdülőkörzet háttértelepülésein 3,11 % ez az érték, a térség egészét tekintve 2,43 %, ami a 2008 évi válság kezdete óta a legalacsonyabb adat. 2016 és 2019 között további lineáris pályán haladó csökkenés tapasztalható mind a parti és partközeli, mind a háttérzóna metszetében. 2020 során a pályakezdők munkanélkülisége a parti és partközeli településeken 1,5 %, a háttérzónában 2 % közelébe emelkedett. Ezt követően mind a háttérterületi, mind a parti-partközeli területrészt viszonylatában harmonikus csökkenés látszik, bár a háttértelepülések esetében a mérséklődés üteme kisebb.

49. sz. ábra Relatív éves pályakezdő munkanélküliségi ráta alakulása a BKÜ-ben 2005 és 2023 között

Forrás: KSH-TelR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

Nyilvánvaló, hogy egy bizonyos szint alá kerülve – ez néhány százalék körüli rátaértéket jelent a térségben – már nem lehet egy munkanélküliséget érdemben csökkenteni, még a teljes foglalkoztatottság is hagy egy szűk rést a munkanélküliség előtt. Ezzel együtt az aktív lakosság növelése külső erőforrásokra való támaszkodás híján (vendégmunkások bevonása nélkül) csakis az inaktív-eltartott réteg csökkentésével, foglalkoztatottságba vonásával, vagyis munkaerő-piaci részesedésével érhető el.

Az előbbiekben demonstráltuk, hogy Magyarországon tartósan alacsony a munkanélküliség és magas a foglalkoztatottság. A pályakezdő munkanélküliség gyakorlatilag eliminált, egyes nemzetgazdasági ágazatokban időszakos, akár állandó jellegű munkaerőhiány alakult ki, erre a Balaton térségében eklatáns példa a szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás, különösen idegenforgalmi főszezon nyomása alatt.

Van azonban egy olyan jelenség, amely a jelzett folyamatok hatásaival nem véletlen módon összefügg, és fokozódó jelentősége ellenére eddig nem került hangsúlyozásra. Ez a munkanélküliek életkori szerkezete.

A munkanélküliség csökkenése és a foglalkoztatottság növekedése az elmúlt közel másfél évtizedben primer módon azokat a gazdaságilag aktív életkorú társadalmi csoportokat érintette, amelyek foglalkoztatottságának időbeni perspektívái hosszúak, minimum évtizedes, jellemzően több évtizedes távlatba helyezhetők.

Ezek a társadalmi rétegek legnagyobb részben rugalmasan képezhetők és átképezhetők, területi és térbeni munkavállalási mobilitásuk magas, a lakóhelyük és a munkahelyük közötti ingázás alternatíváit jellemzően vállalják, munkavállalási lehetőségeik megragadását, azok kiterjesztését egészségi állapotuk a legtöbb esetben nem gátolja, vagy olyan mértékben nem gátolja, hogy ezzel érdemben ne tudjanak élni.

Mivel a munkanélküliség Magyarországon csökkent, miközben a foglalkoztatottság növekedett, ez a jelenségösszhang egyértelmű társadalmi tény. Egyértelmű társadalmi tény, de közel sem mindenki számára.

Miközben a pályakezdő munkanélküliek aránya csökkent, és jelentősen csökkent a fiatalabb, 26-35 éves, 36-45 éves tartozók munkanélkülisége is, a 46-55 évesek munkanélküliségének csökkenése a koronavírus-járvány óta megfordult, és arányaiban kis mértékben növekedett, addig az 56+ éves munkanélküliek aránya radikálisan növekszik a munkanélkülieken belül – miközben maga a munkanélküliség csökken.

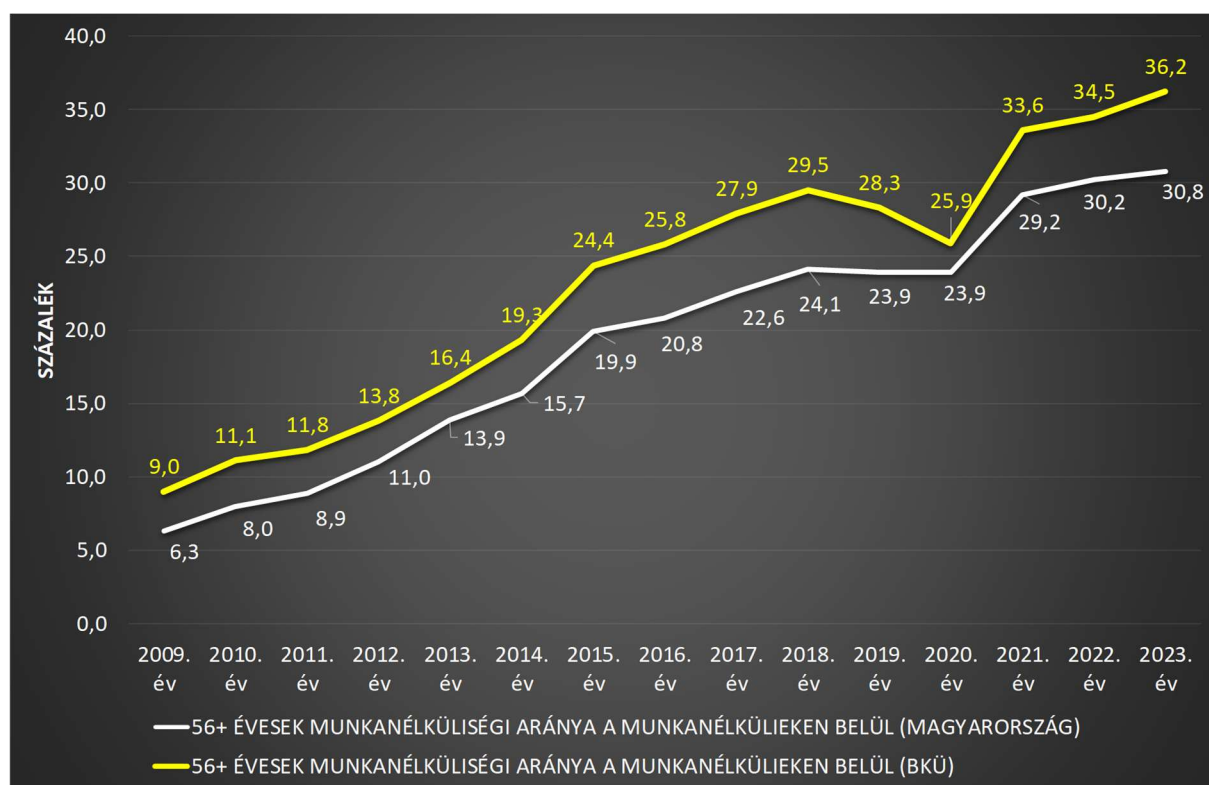
Ez azt jelenti, hogy a nyugdíj előtt állók munkanélküliségét nem sikerült érdemben mérsékelni, és az egyéb életkori csoportokba tartozó munkanélküliek számának tömeges csökkenése fokozatosan növeli a legidősebb korcsoportba tartozók munkanélküliségén belüli arányát.

A jelenség egész Magyarországon megfigyelhető, a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén pedig még relevánsabb, mint országosan.

Az adatokat 2009 évtől tudjuk megegyező életkori szerkezetben követni. 2009-ben az éves munkanélküliségi ráta a 15-64 évesek korcsoportjára vetítve Magyarországon 10 % felett állt, és az üdülőkörzeti érték is ekörül alakult. Az 56+ évesek munkanélkülieken belüli aránya ekkor országosan ≈ 6 %, a BKÜ-ben ≈ 9 % körül alakult.

A 2010-es évek első éveiben a 15-64 éves népességre számított munkanélküliségi ráta érdemben még nem mozdult el,⁵⁰ az üdülőkörzetben azonban már jelentkeztek a kedvező hatások, csökkenni kezdett a munkanélküliség, ugyanakkor mind országosan, mint BKÜ szinten jól megfigyelhető az 56 + évesek munkanélkülieken belüli arányának fokozatos növekedése.

50. sz. ábra Az 56+ éves munkanélküliek aránya a munkanélkülieken belül Magyarországon és a BKÜ-ben

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

A 2010-es évek közepétől egyre látványosabb méreteket öltött a legidősebbek arányának növekedése a munkanélküliek szűkülő táborában, a koronavírus-járvány előtti utolsó években, 2018-2019-ben, már csaknem minden negyedik munkanélküli volt országosan 56+ éves, a BKÜ-ben közelítette a 30 %-ot.

A járvány első évében megemelkedett a munkanélküliség, ami azonnal érezte a hatását az munkanélküliek korszerkezetében, országosan megállt a növekedés, a BKÜ-ben pedig csökkent az 56 + éves munkanélküliek aránya, ahogy a térségben az országos átlag felett növekedett a munkanélküliség. A járványidőszak végét követően a munkanélküliség ismét csökkent, amivel párhuzamban radikálisan növekedett az 56 + éves munkanélküliek aránya, 2023 évben ez országosan 30,8 %, a BKÜ-ben 36,2 %. **Legalább minden harmadik munkanélküli a Balaton térségében nyugdíj előtt álló, idősebb ember.**

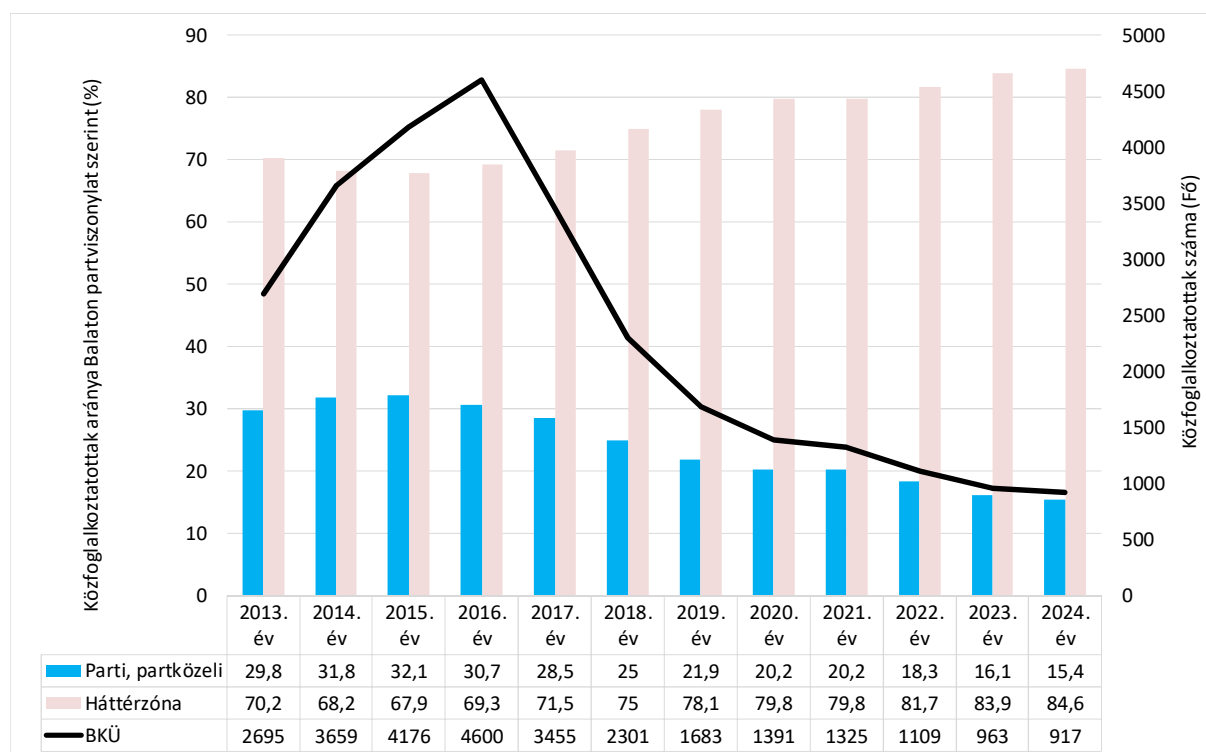
⁵⁰ Ezekben az években még más módszertan alapján zajlott a relatív ráta számítása. Az rátaérték kifejezéséhez a 15-61 éves népességet vették alapul, az uniós összehasonlításhoz a pedig 15-74 éves népességet.

2010-óta nagyon jelentős változások következtek be a munkanélküliségi ellátórendszerben is. Csökkent a munkanélküli ellátás időtartama és összege, illetve a munkába állás minél nagyobb ösztönzése lépett előtérbe, a korábbi segélyezési megközelítés helyett. **Ennek a szisztémának egyértelmű nyertesei a fiatalabb és a középkorú munkavállalók, de a legidősebb életkori klaszterbe tartozó munkanélkülieket nem sorolhatjuk ezek közé.**

A munkanélküliség csökkentésében, illetve a munkanélküliségi ellátórendszer átalakításában jelentős szerepet töltött be a közfoglalkoztatási program, amely hatásaiban jelentősen hozzájárult a munkanélküliség gyors ütemű és radikális mérséklődéséhez, ugyanakkor a térség foglalkoztatási helyzetének hosszú távú rendezéséhez elengedhetetlen a piaci viszonyok között is folyamatos megélhetést biztosító, állandó munkahelyek létrehozása.

A hazai foglalkoztatáspolitikai egyik hangsúlyos célja a közfoglalkoztatásban dolgozók visszavezetése a piaci alapokra helyezett munkavállalói létbe. E szakpolitikai törekvés a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet közfoglalkoztatási adataiban is nyomon követhető. A közfoglalkoztatás munkaerő-piaci bevezetésétől fogva az üdülőkörzet háttérzóna területén jellemzőbb. Ez akkor is így volt, amikor a közfoglalkoztatásban részt vevők száma növekedett, és akkor is, amikor csökkent.

51. sz. ábra **A közfoglalkoztatásban résztvevők aránya a havi adatok átlaga alapján Balaton Kiemelt Üdülőkörzet parti-partközeli és háttérzóna viszonylata szerint 2013-2024 között**

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

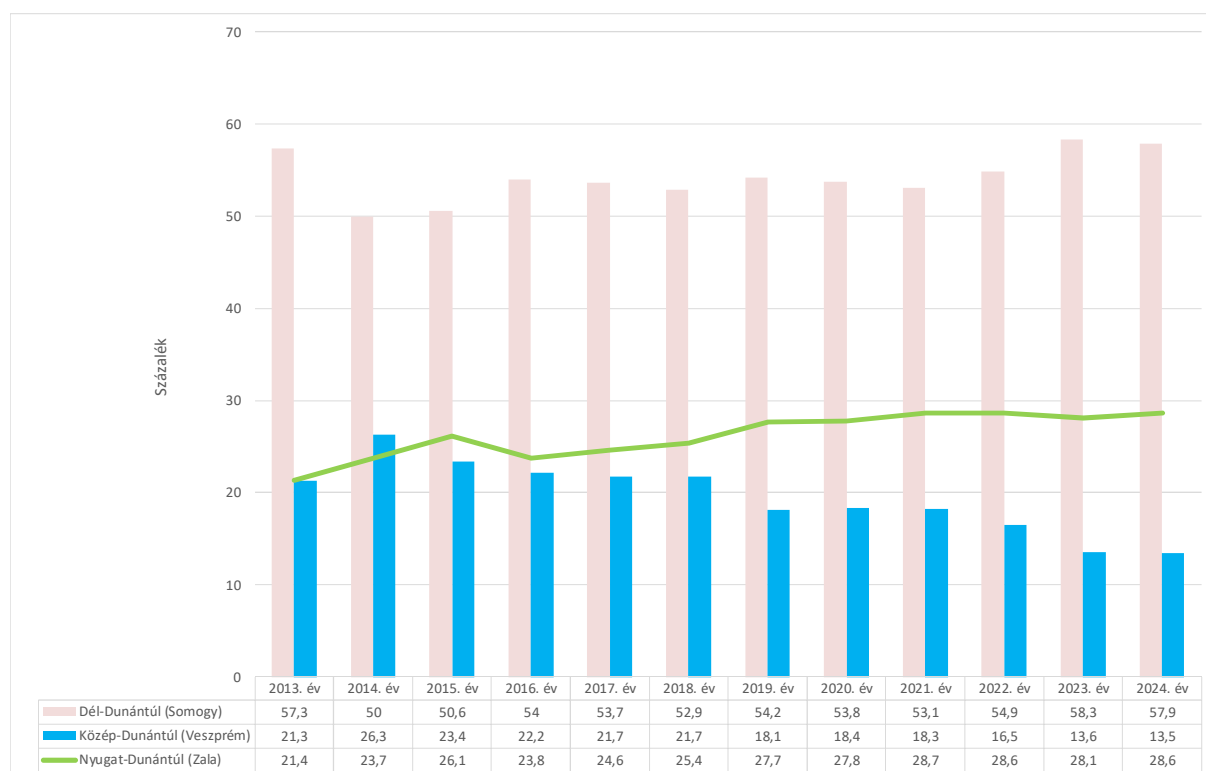
Amikor a közfoglalkoztatásban részt vevők száma növekedett, a parti, partközeli sávban foglalkoztatottak aránya is magasabb lett, amikor pedig a létszám lecsökkent, a háttértelepülések érintettsége növekedett meg.

A 2016 évi közfoglalkoztatási csúcsevben 4600 fő vett részt a programban, ez a létszám a koronavírus-járványt megelőző utolsó évben, 2019 során 1700 fő alá csökkent, vagyis tömegében több mint két és félszer kevesebben vettek benne részt, mint 2016 során. A közfoglalkoztatottak száma a koronavírus-járvány ideje alatt, és azt követően is csökkent, 2022-ben már csak alig 1100 fő közfoglalkoztatott volt a térségben. 2023 és 2024 években tovább csökkent a közfoglalkoztatottak száma a Balaton térségében, 2024 év havi átlagában már alig több 900 fő közfoglalkoztatott a BKÜ-ben.

A közfoglalkoztatott körében egyre csökken a parti és partközeli területeken bevont személyek aránya, ez 2023-ban 16 % körüli, 2024-ben alig éri el a 15 %-ot, minden hat közfoglalkoztatottból legfeljebb egy ember került bevonásra a parti, partközeli zónában és öt fő az üdülőkörzet partvonalától távolabbi, háttérterületén.

Az üdülőkörzet területének **alrégiós metszete** alapján a közfoglalkoztatottak abszolút többsége a térség déli parti, Somogy vármegyei területén összpontosult, és ez az aránytöbbség a közfoglalkoztatottak számának csökkenésével is párhuzamosan markánsabb.

52. sz. ábra A közfoglalkoztatásban résztvevők aránya a havi adatok átlaga alapján Balaton Kiemelt Üdülőkörzet alrégiói szerint 2013-2024 között

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft TK

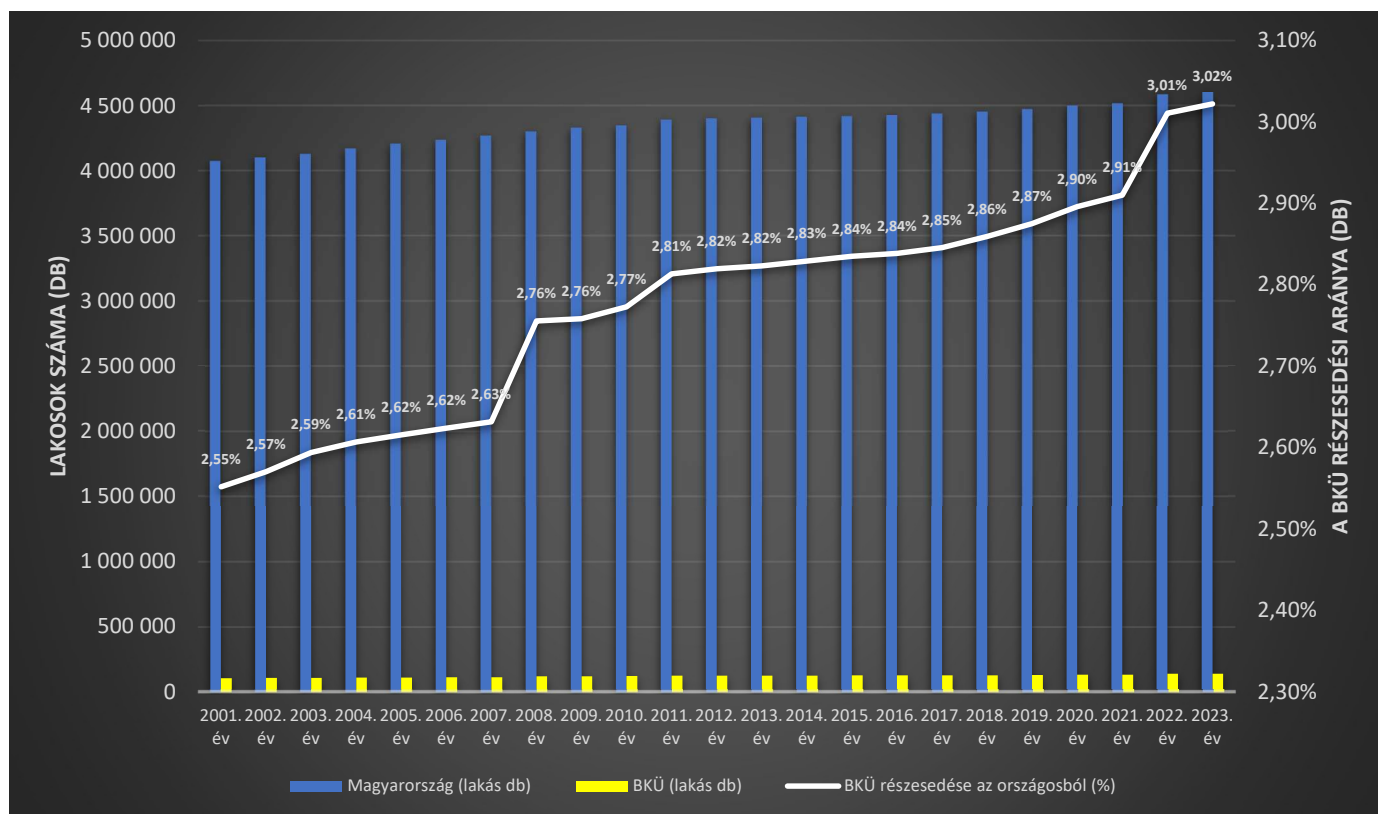
Miközben Veszprém vármegyei közfoglalkoztatottak aránya csökken, a Zala vármegyeieké kis mértékben növekszik. Mindez azt jelenti, hogy a közfoglalkoztatottak számának csökkenése területi értelemben egyenlőtlen, Veszprém vármegyében sokkal jelentősebb, mint a másik két vármegye érintett területén, annak ellenére, hogy az abszolút létszám mindhárom üdülőkörzeti alrégióban csökken.

6. Lakásállomány, lakásépítés

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet egyik kurrens, jelentős társadalmi vitákat kiváltó, azonban a régióban kibontakozó, **beruházási kedvet és gazdasági növekedést demonstráló jelensége a tóparton megvalósuló lakás és üdülőegység építési tevékenység.** A monitoring jelentések sokáig nem tartalmaztak a térségi ingatlanállomány alakulására vonatkozó mutatókat, a kialakult és a fennálló körülmények miatt azonban indokolt a nyilvános központi statisztikai adatrendszerekben elérhető lakás- és üdülőépítéssel kapcsolatos alapvető mutatók folyamatos nyomon követése és jellemzése.

Magyarország lakásállománya hosszú időtrendszen növekvő. Az ezredforduló évében 4 millió fölött alakult, 2005-ben $\approx 4,2$ millió, 2010-ben $\approx 4,3$ millió, 2015-ben $\approx 4,4$ millió, 2020-ban $\approx 4,5$ millió, 2023-ban több mint 4,6 millió lakást tartottak nyilván Magyarországon.

53. sz. ábra Lakásállomány alakulása Magyarországon és a BKÜ-ben 2001 és 2023 között

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

Ugyanezen időtávban a lakások számának növekedése a Balaton térségében is töretlen, még ha az országos lakásingatlan állomány töredékét képviseli is. **A BKÜ részesedése a növekvő országos lakásingatlan állomány mellett is lényegében folyamatosan emelkedik, jelen állás szerint az ország teljes lakásingatlan állományának mintegy 3 %-át alkotja.** Az üdülőkörzet lakásállománya a térség területi változásait is figyelembe véve 2001-ben közel 105

ezer, 2005-ben több mint 110 ezer, 2010-ben 121 ezer, 2015-ben 126 ezer, 2020-ban 131 ezer, **2023 évben 139 551 db, minden eddiginél magasabb.**

A vizsgált időtávban a lakásingatlan állomány relatív többsége, $\approx 45\text{-}46\%$ -a Somogy, $\approx 31\text{-}34\%$ -a Veszprém, $\approx 21\text{-}23\%$ -a Zala vármegyék üdülőkörzeti területén található. A lakások abszolút többsége az üdülőkörzet városi jogállású településeiben épült, a városok részesedése a lakásingatlan állományból a teljes időtávban $\approx 55\text{-}57\%$ között alakul, átlagosan $56\text{-}44\%$ a lakásingatlanok város-község megoszlása.

Tényszerűen a városokban található lakásingatlanok száma az ezredforduló évében jelzett mintegy 59 ezerről 2023-re 77 357-re növekedett, ugyanakkor a községekben található lakások száma is mintegy 17 ezerrel magasabb, a 2001 évi 45 ezres szintről 2023-ra 62 194 db-ra nőtt. A városok lakástúlsúlyához kapcsolódó tény a városok számának növekedése. A vonatkozó időszakban kapott városi rangot Badacsonytomaj, Zamárdi és Balatonkenese is, azonban ezeket leszámítva is a városokban volt a lakásingatlanok többsége a Balaton körül.⁵¹

A lakásállomány növekedésének releváns tényezője az adott lakás Balaton part / háttérzóna elhelyezkedése. Ebben a szegmensben egyértelműen látható a koncentrálódás, amíg a parti és partközeli települések lakásingatlan állománya a 2001 évi 62 ezer körüli szintről már 88 ezer fölé növekedett, a háttérzóna lakásállománya csupán 42-43 ezerről 51 ezer közelébe került, a növekedés mérsékeltebb.⁵²

A lakások számának növekedésében a vízközelség döntő tényező. Amíg a parti és partközeli lakások aránya a 2001 évi $56,7\%$ -os szintről 2023-ra $63,6\%$ -ra emelkedett, a háttérzóna lakásingatlan állományának részesedése, a tényszerű növekedés ellenére $40,7\%$ -ról $36,4\%$ -ra csökkent. Ez annak köszönhető, hogy a parti és partközeli lakások számának növekedése a teljes időszakot tekintve sokszorosa a háttérzóna lakásállomány növekedésének.

Amíg a háttérzóna lakásainak száma a területi bővüléssel együtt mintegy 8300 darabbal magasabb volt 2023-ban, mint 2001-ben, a parti és partközeli települések lakásszáma több mint 26 ezerrel magasabb, ami háromszoros különbséget jelent.

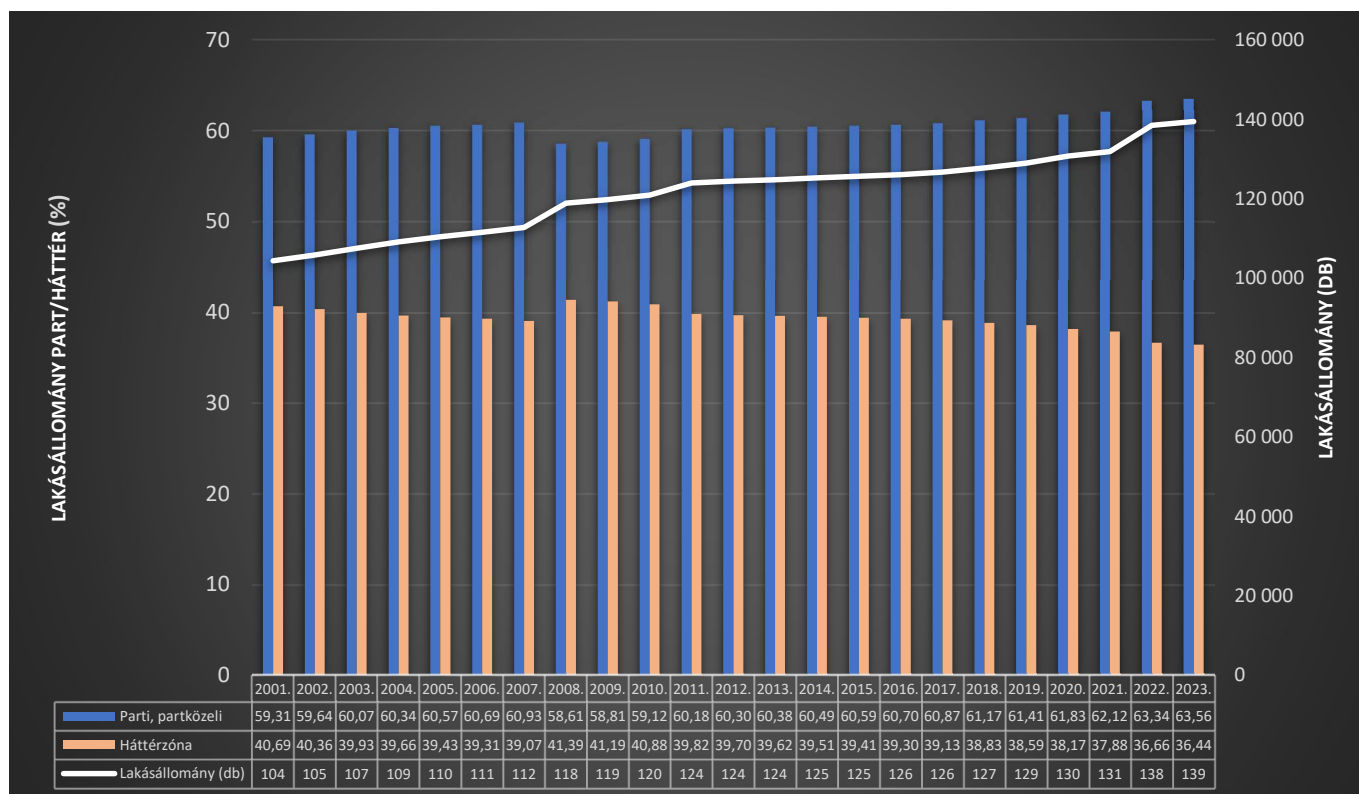
Az adott években épített lakások és üdülők száma a Balaton térségében a 2000-es években csökkenő, a 2010-es évek elejétől a koronavírus-járványig dinamikusan növekvő trendet rajzol.

Míg 2001-ben kevéssel több, mint 1800 lakás és üdülő épült a térségben közel egy évtizeddel később csupán néhány száz új ingatlant adtak át.

⁵¹ 2010 óta nem történt várossá nyilvánítás a térségben.

⁵² Az adatok megállapításánál figyelembe vettük a BKÜ 2008. évi területi változásait, 2008-ban 15 új háttértelepülés község lépett az üdülőkörzetbe.

54. sz. ábra Lakásállomány a Balaton térségében partviszonylat szerint 2001-2023 között

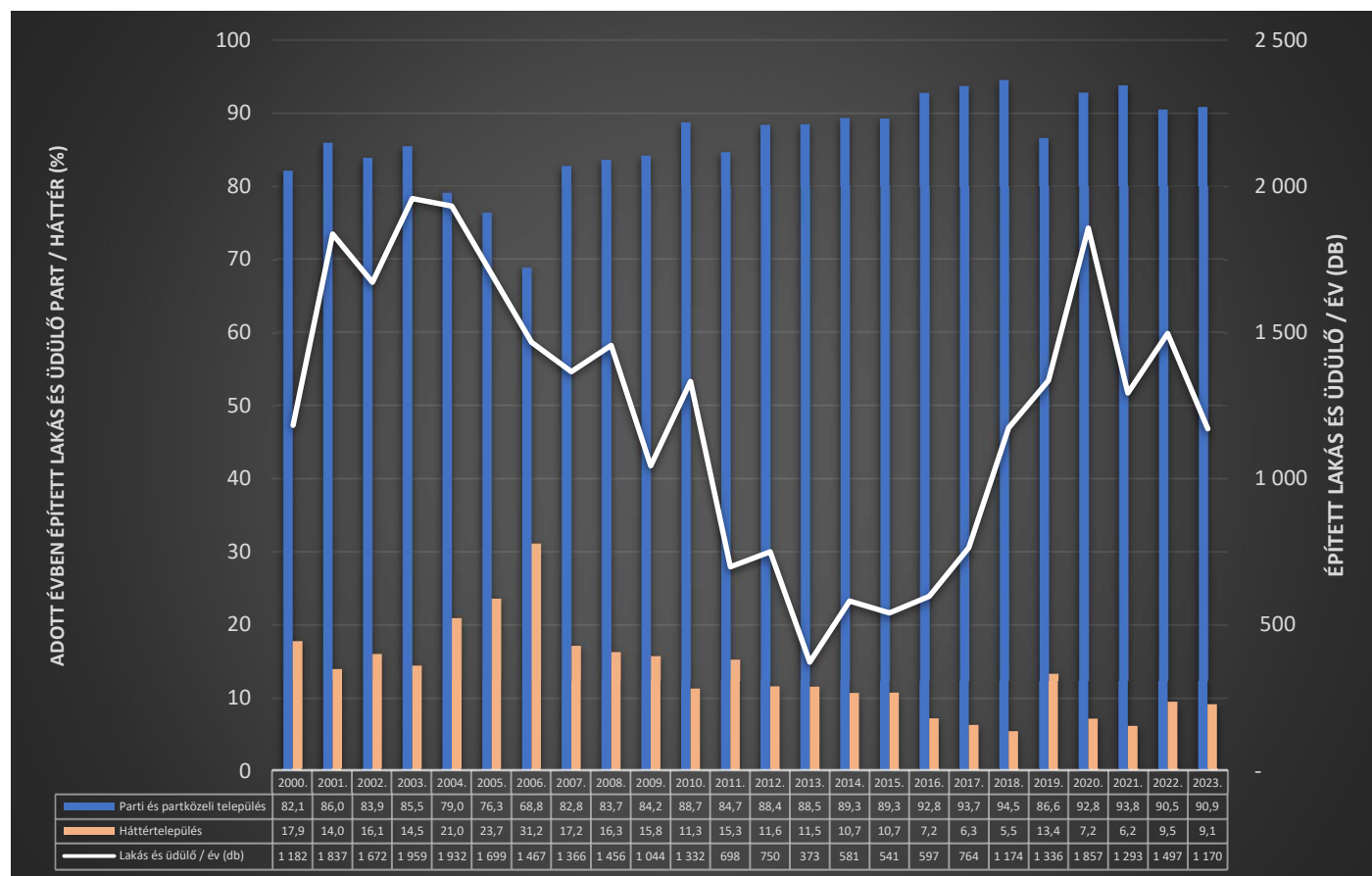

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

A lakás és üdülőépítések trendszerű csökkenése a Balaton térségi ingatlanpiac 2008-2009-évi világgazdasági válságot követő befagyásával érte el **mélypontját a 2013-as évben, amikor csak 373 db új lakást és üdülőingatlant adták át az üdülőkörzetben.**

A 2013 évi minimumértékek lassan gyorsuló növekedés váltotta, azonban 5 évvel a 2013 évi minimum után már újra közel 1200 új lakás és üdülőingatlant adtak át a térségben, 2019-ben már több mint 1300-at, 2020-ban pedig 1857 ingatlant, ami 2001 óta a legmagasabb érték volt. A koronavírus-járvány újabb és újabb hullámai átmeneti kihatással voltak az építőiparra is, emiatt az új építésű lakás és üdülőingatlanok száma közel 600 ingatlannal esett vissza, de 2022-ben újra megközelítette az új építésű átadott lakások és üdülők száma az 1500-at. Ez a 2023-as évre ismét visszaesett, és 2018 óta nem tapasztalt mérsékeltebb, 1170 egységes bővülést mutatott.

55. sz. ábra Adott évben épített lakások és üdülők a Balaton térségében 2000 és 2023 között

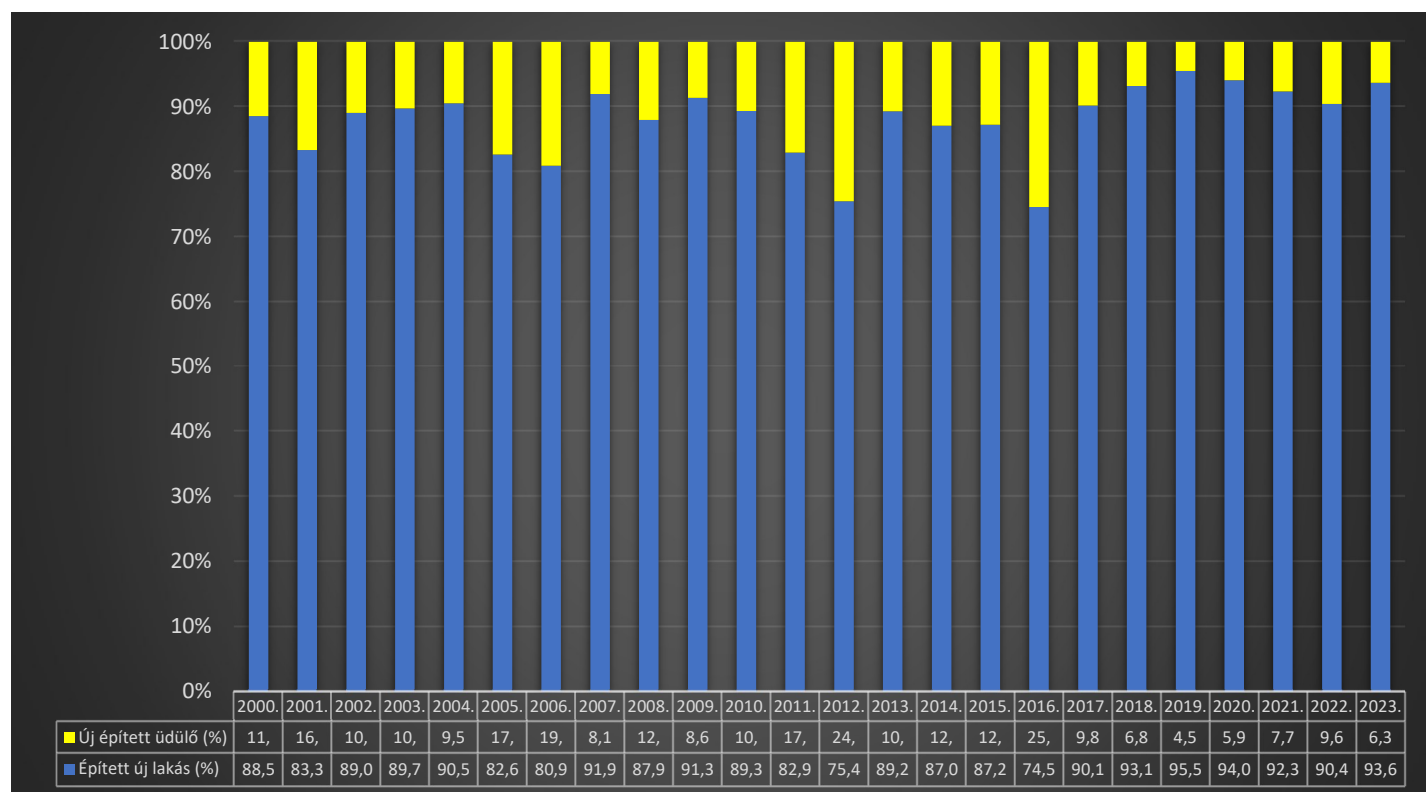

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

Összességében elmondható, hogy 2014-től 2023-ig több mint 10 ezer új lakás és üdülőingatlan épült a térségben, ezek területi eloszlása azonban egyenlőtlen.

Alapvető jelenség, hogy az új építésű lakások és üdülők nagy többsége a parti és partközeli településeken szolgálja a lakosság és az ingatlantulajdonosok kényelmét. 2001-ben az új építésű lakások és üdülők $\approx 83\%$ -a épült a parton, vagy a parthoz közel, 2007-ben pedig már közel 92% -a. A növekedési trenden az üdülőkörzet területi bővítése csak kis mértékben változtatott, jelentősebb változást csak a 2008-2009 években kibontakozó világgazdasági válság, majd az azt követő ingatlanpiaci befagyás. 2013-ban már csak 330 db lakás és üdülő épült a parti-partközeli sávban, és 43 db a háttérzóna településein.

56. sz. ábra Új építésű lakások és üdülők egymáshoz viszonyított megoszlása 2001 és 2023 között a Balaton térségében

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

2013 évet követően az új építésű lakások és üdülők a parti és partközeli területviszonylatokban növekedtek jelentős mértékben. Egy évtizeden belül közel négyszeres a parti és partközeli lakások és üdülők számának növekménye. Eközben a háttérzóna kedveltsége is növekedett, trendjellegében 2013 és 2019 között ugyancsak több mint négyszeres a különbség, viszont a háttérzóna lakás és üdülőépítkezéseinek arányaiban erőteljesebb gátat vetett a koronavírus-járvány, mint a parti és partközeli sávban. Bár 2022 évben kedvezőbb értékek metszeteiben már mutatkoznak azok a jelek, amelyek a Balaton térségi új építkezések területi szegmentálódásának hatásait talán újra kissé oldhatják, 2023-ra megfordult a trend, és újfent a partközeli településeken megvalósuló építések arányába tolódott el az inga.

Települési szinten vizsgálva az elmúlt 5 év lakás és üdülőépítkezéseit alapvetően a városok hangsúlyai bontakoznak ki, a városokon belül is ebben az időtávban elsősorban Siófok és Keszthely dominál. Az említett települések mellett 2018 és 2023 között adott évben, de nem minden évben legalább 50 lakás épült Balatonfüreden, Balatonalmádiban, Balatonlellén, Fonyódon, Csupakon, Balatonföldváron, Szántódon, Zamárdiban, Hévízen, Balatonlellén, Cserszegtomajon, Balatonfűzfőn, Balatonkenesén és Balatonbogláron.

A lakásépítkezési beruházások legnagyobb nyertese Siófok városa. Siófok lakás ingatlanjainak száma 2001-ben még 10 ezer alatt alakult, 2011-ben mintegy 13 ezer, 2023-ban több mint 15

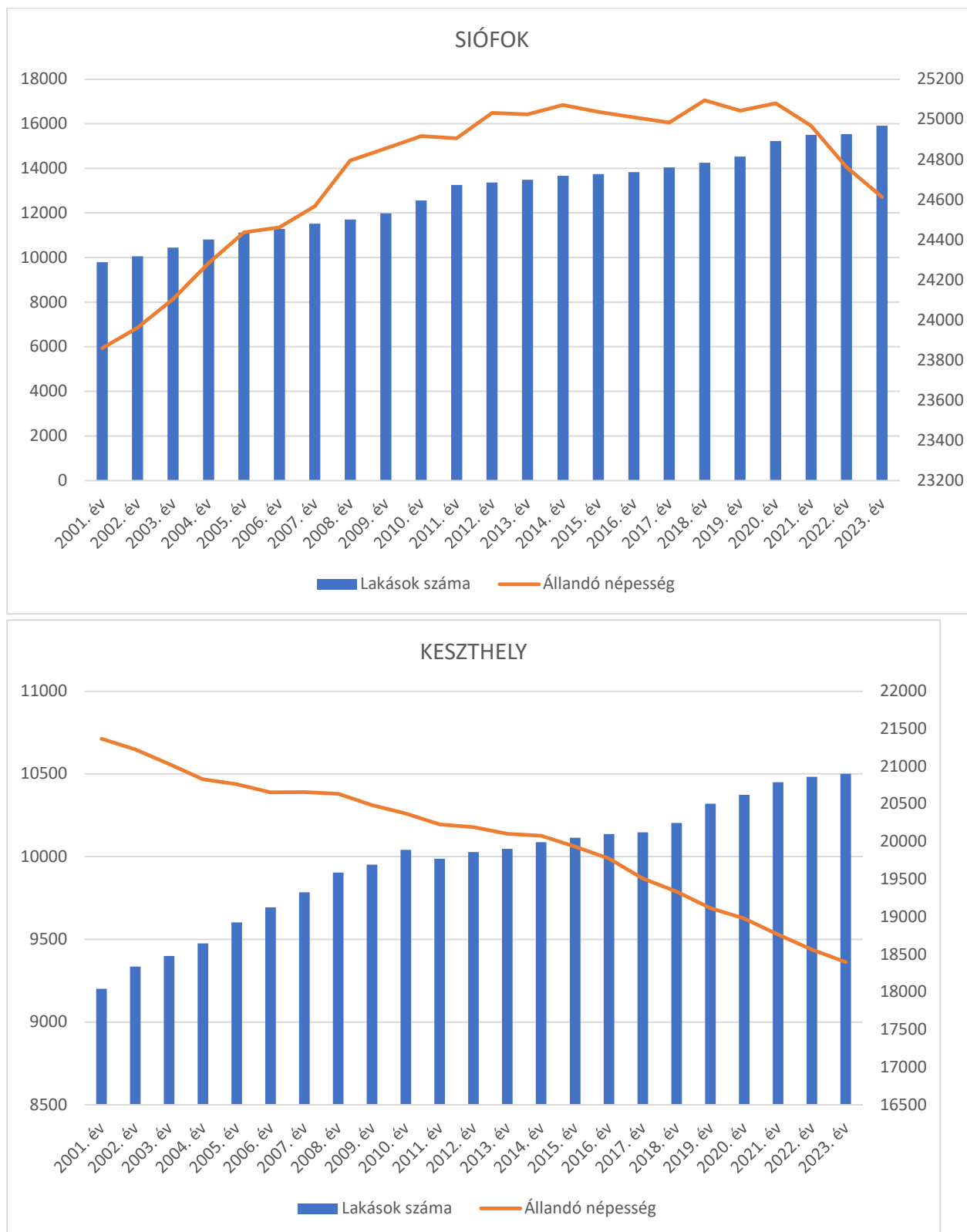
900 volt. **Figyelmet érdemel, hogy miközben Siófok lakásállománya évről évre magasabb, a város az utóbbi években népességet veszít.**

A 2010-es évek második felében **Siófok** állandó népessége stabilan 25 ezer fő felett alakult. A koronavírus-járvány ideje alatt azonban jelentősen 25 ezer fő alá csökkent a népesség, 2023-ban 24 613 fő, miközben a lakásépítkezések gyakorisága töretlenül emelkedik.

Hasonló, csak még drasztikusabb jelenségnek vagyunk tanúi **Keszthely** esetében is. Keszthelyen a lakásingatlanok száma a siófokinál kisebb meredekséggel növekszik, azonban a lakosságvesztés sokkal markánsabb. 2001-ben még több mint 21 ezer ember élt Keszthelyen, 2011-ben alig több mint 20 ezer, 2023-ban 18 400 fő. Mindkét településen úgy növekszik a lakások száma, hogy közben az állandóan ott élő népesség csökken.

Az üdülőingatlan építkezések metszetében szórta a települési összkép, azonban világosan kirajzolódik az üdülőkörzet déli parti zónája, ahol az építkezések nagy része megvalósul. Az üdülőingatlan építések metszetében is domináns település Siófok, amely mellett a vizsgált 5 éves periódusban elsősorban Fonyód és Zámárdi, illetve felsoroltak mellett Balatonszemes, Balatonkeresztúr, Balatonlelle, Balatonszárszó, Balatonvilágos, Balatonmárfürdő, Balatonfenyves és Balatonőszöd emelhető ki.

57. sz. ábra. Siófok és Keszthely lakásingatlan szám és állandó népességének változása

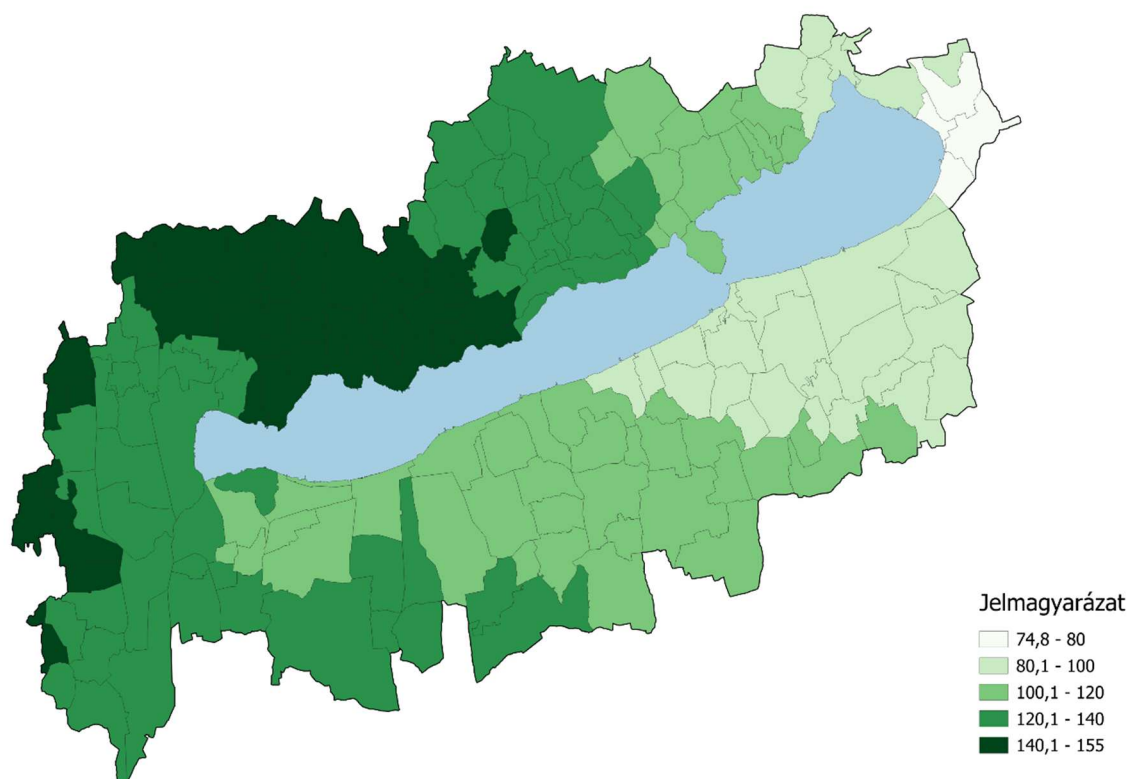
Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

7. Közlekedés, közlekedési fejlesztések

A közúti közlekedési feltételek fejlődésének egyik legfontosabb indikátora az **elérhetőségi idők** változása. Ez a mérőszám jellemzően a központi funkcióval rendelkező települések, valamint közlekedési csomópontok út- illetve idődimenzió szerint **optimalizált elérhetőségi időit** mutatja.

Budapest elérhetősége a BKÜ településeiről a fővárostól való távolsággal értelemszerű összefüggésben van, **az elérhetőségi idők a távolság függvényében egyenes arányban változnak**. A fővárosi elérhetőségi viszonyok kiemelkedő módosító tényezője az M7-es autópálya, melynek léte alapvető különbségeket generál a déli és északi oldal között. Budapest elérhetőségének észak-déli megosztottsága a déli parton önmagában is látszik, hiszen az autópályától való távolság növekedése miatt a Tabi járás egyes települései, a Fonyódi és Marcali járások déli települései jóval kedvezőtlenebb elérhetőségi értékekkel rendelkeznek, mint a parti, partközeli települések. 80 percnél rövidebb idő alatt a főváros csak a hozzá legközelebb eső, a Balaton keleti felén található négy településről érhető el, míg Keszthely vonalától nyugatra haladva a főváros elérési ideje meghaladja a 140 percet is. Az északi parton az utazási idő dinamikusabban változik, itt az autópálya hiánya alapvetően rontja az elérhetőségi viszonyokat.

3. sz. térkép **Budapest közúti elérhetősége a BKÜ településeiről a leggyorsabb úton (perc)**
2022

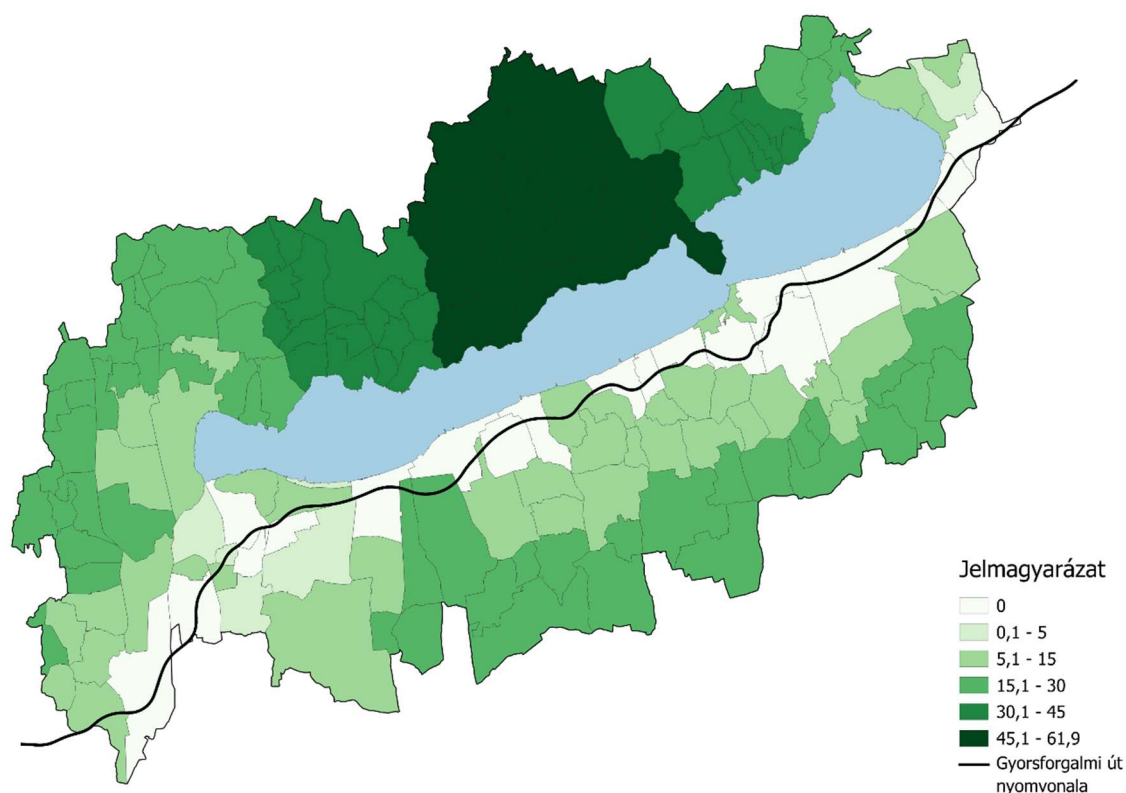

Forrás: GeoX-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Csak néhány település mutat 100 percnél alacsonyabb elérhetőséget Balatonalmádiig bezárólag. Örvényes vonalánál a főváros elérhetősége meghaladja a 2 órát is majd Zánkától egészen Vonyarcvashegyig az üdülőkörzet a fővárosból leghosszabb idő alatt elérhető települései találhatók. Budapest elérhetősége itt 140 perc fölötti, és ez a kiemelt térség északi határáig is megmarad. Innentől nyugatra már az autópálya déli parti relatív közelsége miatt csökken az utazási idő. 140 perc fölötti elérhetőséggel rendelkezik a térség néhány, annak nyugati határán fekvő települése, de azok nem alkotnak olyan nagy kiterjedésű, egységes zárványt, mint az északi part nyugati felén találhatók.

A fentieket kiegészíti a gyorsforgalmi út csomópontok elérhetőségét mutató térkép. A BKÜ csaknem minden településéről legfeljebb egy óra alatt elérhető a legközelebbi gyorsforgalmi út valamely csomópontja. A déli parton kirajzolódik az M7-es autópálya vonala, a csomóponttal rendelkező települések a 0 perces kategóriába tartoznak. Néhány, ezekkel szomszédos településről az autópálya 5 perc alatt is megközelíthető, de jellemzően 5 és 15 perc közötti a somogyi, felhajtóval nem rendelkező települések elérhetősége. A déli parton jól látható, hogy az utazási idő északról délre, a távolsággal nagyjából arányosan növekszik. Az északi part helyzete ilyen szempontból sokkal kedvezőtlenebb, Ábrahámhegy és Tihany között meghaladja a 45 percet.

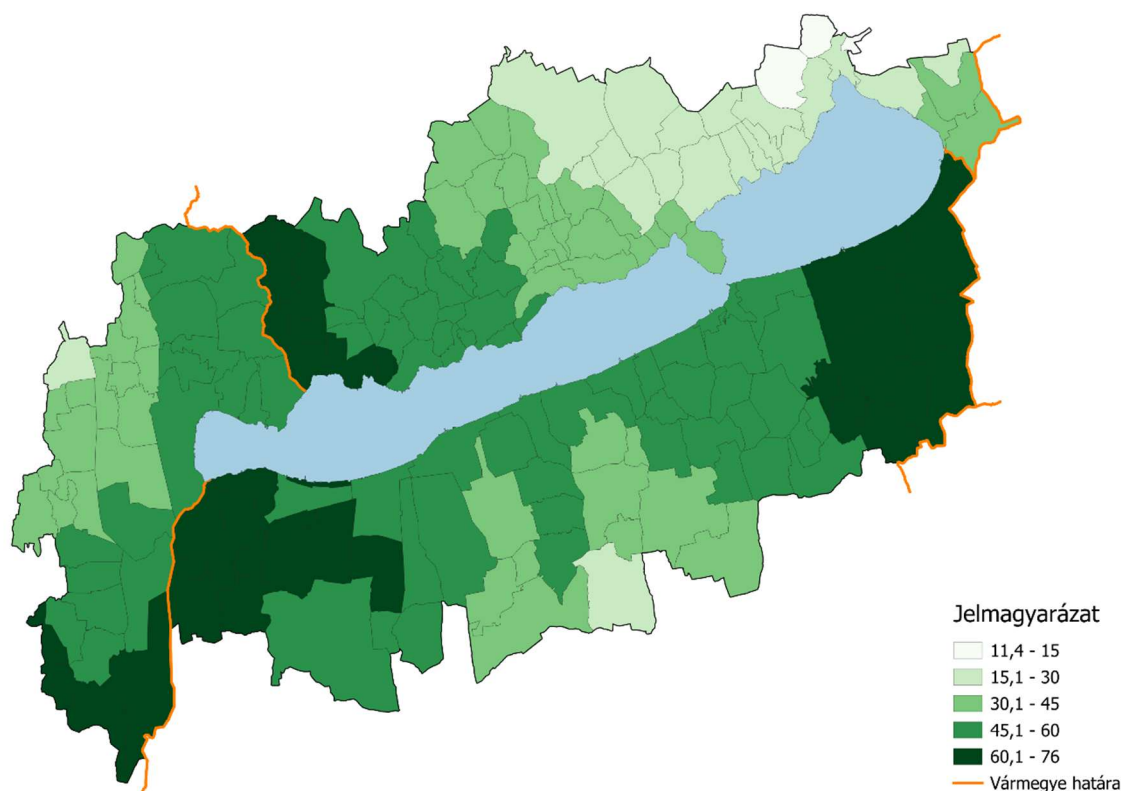
4. sz. térkép Gyorsforgalmi út csomópont közúti elérhetősége a BKÜ településeiről a leggyorsabb útvonalon (perc) 2022

Forrás: GeoX-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Saját vármegyeszékhely elérése szempontjából a BKÜ települései között nagyobb a térbeli változatosság, mint az előző kategóriákban. Vármegye székhely a kiemelt térség területén nem található, ugyanakkor Veszprém vármegye egyes kiemelt térségi települései határosak Veszprém megyei jogú várossal. Itt a megyeszékhely elérhetősége 15 perc alatti.

5. sz. térkép Saját vármegyeszékhely közúti elérhetősége a BKÜ településeiről a leggyorsabb úton (perc) 2022

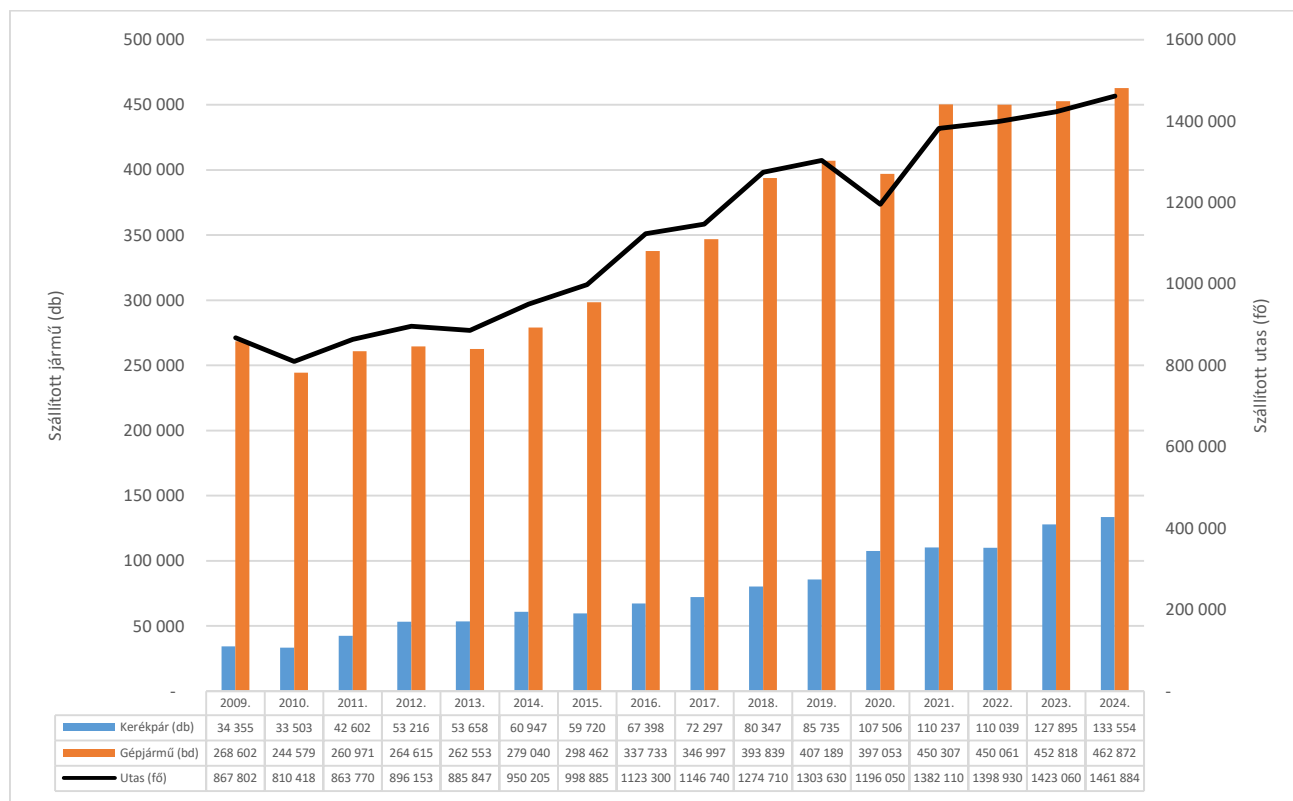

Forrás: GeoX-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Kaposvár megközelíthetősége a BKÜ somogyi településein élők számára kevésbé kedvező. Az üdülőkörzet keleti és nyugati határain az utazási idő az egy órát is meghaladja – ugyanakkor a BKÜ határterületeiről akár Székesfehérvár és Veszprém nyugaton pedig Nagykanizsa (mint MJV) elérhetőségi ideje rövidebb, mint Kaposváré. A déli part középső szakasza felé csökken Kaposvár elérhetőségi ideje, hiszen a fejlesztésen átesett 67-es autóúton közvetlenül megközelíthető a város. A vármegye középső szakaszán ennek vonala látszik kirajzolódni. A zalai rész déli településeiről a leglassabb vármegyeszékhelyük elérése, majd ez északra haladva, a 75-ös és 76-os autóutak mentén csökken.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet vonatkozásában a vízi jármód jelentős szerepet játszik a térség közösségi közlekedésében, elsősorban a belső elérhetőségi viszonyok alakulásában. A **Balatoni Hajózási Zrt. adatszolgáltatása alapján a Balaton vízi közlekedési statisztikája** kapcsán az alábbiak rögzíthetők:

58. sz. ábra A Szántód-Tihany kompjárat személy- kerékpár és gépjárműforgalma (2009-2024)

Forrás: BAHART adatok alapján BIFÜ Nkft

Hosszú időtávban a Szántód – Tihany rév teljes jármű és utasforgalma növekvő tendenciát rajzol ki. A komp utasforgalom és a kompok által szállított gépjárművek száma 2009 és 2019 között egyaránt mintegy harmadával növekedett, míg a szállított kerékpárok száma 2019-ben a tíz évvel korábbi adat két és félszerese lett. A koronavírus-járvány megtörte a korábbi évtizedes növekedési trendet mind a gépjármű, mind az utasforgalom tekintetében, de összességében nem sok, csupán 3-8 % közötti forgalomcsökkenés történt. Miközben az utas és a gépjárműforgalom csökkent, a kompokon szállított kerékpárok száma töretlenül tovább növekedett, 2019-hez képest 2020-ban mintegy 20 %-os növekedés látszik. A pandémia miatt tapasztalt forgalmi visszaesés már 2021 év során eliminálódott, újra növekedett mind az utas, mind a gépjármű forgalom, miközben a szállított kerékpárok száma is meghaladta az évi 110 ezer darabot.

A koronavírus-járvány végét követően visszaállt a korábbi monoton növekedési tendencia. A szállított utasforgalom 2022-ben megközelítette, 2023-ban és 2024-ben már jelentősen meg is haladta az évi 1,4 millió főt. A szállított gépjárműforgalom még soha nem volt olyan magas, mint ezekben az években, több mint 450 ezer jármű / év értéken zárt; a **2024-es év ennél is kimagaslóbb eredményeket hozott több mint 20 ezer gépjárművel növelve a forgalmat**, és meghaladva a 460 ezer járművet az adott évben. **A szállított kerékpárok száma 2024-ben volt eddig a legmagasabb, meghaladta a 133 ezer darab / év értéket.**

2023 évben két új komppal egészült ki a balatoni komphajózás, 6 hajósra bővült az állomány, ezzel teljes üzem esetén további forgalomnövekedés produkálható.

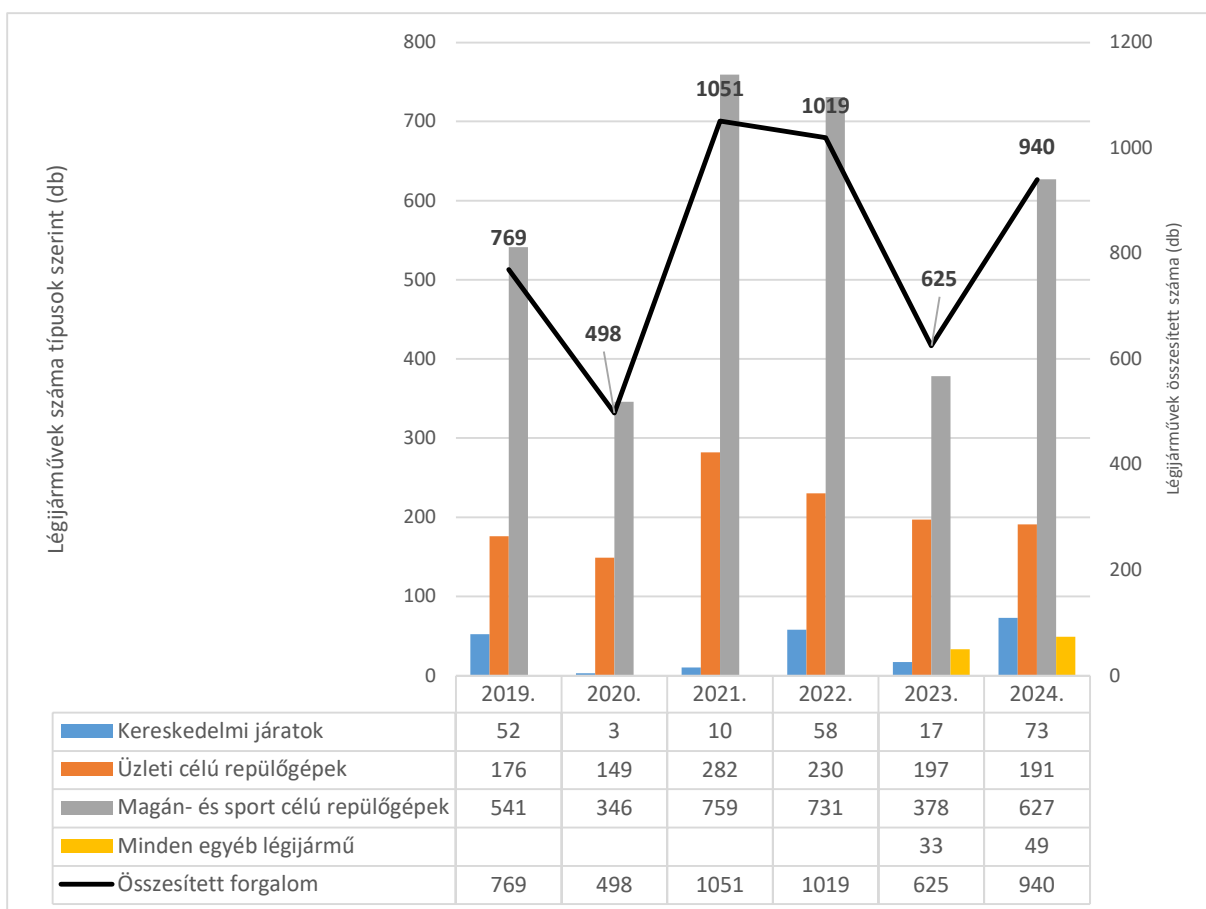
A menetrendi utasforgalom 2010 és 2019 között évi 433 ezer és 531 ezer fő között mozgott, a 2010-es éve vége felé inkább növekvő tendencia szerint. A koronavírus-járvány 2020-ban közel 100 ezer fővel vetette vissza az utasforgalmat 2019-hez képest, de már 2021-ben újra félmillió utas/év nagyságrend közelébe emelkedett. 2023 év során a balatoni menetrend szerinti hajó-utasforgalom meghaladta az 530 ezer főt. **A menetrendi hajózás utasforgalma a vizsgált közel másfél évtizedes időszak során 2024 évben volt a legmagasabb, 619 ezer fővel.** Ez azért is jelentős adat, mert nemcsak a korábbi évet haladja meg óriási mértékben, hanem a korábbi abszolút csúcsnak számító, 2009-ben tapasztalt 579 ezer főt. **Vagyis a menetrendi hajózás mértéke 15 éve a legmagasabb értéket produkálta.**

A hajójáratokat kerékpárjeggyel igénybe vevők között 2024 évben a legnépszerűbb kikötő a fonyódi és a badacsonyi volt csaknem 23 ezer eladott jeggyel. E kikötők kerékpárjegy forgalma három és félszerese a Balatonboglár – Révfülöp, illetve a Siófok – Balatonfüred hajóútvonal regisztrált kerékpáros forgalmának. Ez az erőteljes felülreprezentáltság arra utalhat, hogy a Balaton nyugati medencéjének aktív- és borturizmusában, a vendégek partok közti közlekedésében jelentős szerepe van a hajózásnak, ami egyrészt magyarázható lehet a közúti közlekedési elérhetőségi időkkal, másrészt pedig azzal, hogy a badacsonyi és környéki borászatok látogatása személygépjárművel nyilvánvalóan nem célszerű.

A hajózási társaság tájékoztatása alapján a 2020-as évek első éveiben átlagosan mintegy 2000 vitorlás hajóra volt érvényes bérleti szerződése a cégnek, az általa üzemeltetett 10 vitorlaskikötőben. Ez kevéssel meghaladja a BAHART kikötőhelyeinek számát (1813 hely, 119 vendéghely), mivel az adat a parton tárolt hajókat is tartalmazza.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet egyetlen nemzetközi repülőtere a Sármellék és Zalavár közigazgatási területén található Hévíz-Balaton Repülőtér. Összességében megállapítható, hogy a repülőtéren mind a járatok, mind az azokat igénybe vevő utasok száma nagy ingadozást mutat a 2019 óta tartó időszakban. A COVID-19 járvány következtében 2020-ban jelentős visszaesést láthatunk a járatok számában, amely elsősorban a kereskedelmi járatoknál okozott drasztikus csökkenést. Ez 2021-ben is kitartott, és csak 2022-ben érte el a 2019-es szintet. Ez az összesített forgalomban kevésbé érződött, bár a 2020-as visszaesés az üzleti, illetve a magán- és sport célú repülőgépek forgalmát is érintette, 2021-ben számuk már jelentősen meghaladta a 2019-es értékeket. 2023-ban újabb visszaesés következett, melynek oka az orosz-ukrán háborúban és a kialakult gazdasági válságban keresendő. A 2024-es év újból növekedést eredményezett mind a magán- és sport célú repülőgépek, mind a kereskedelmi járatok számában. Ez utóbbi maximumát érte el a vizsgált időszakban. Az üzleti célú repülőgépek száma 2021-ben érte el maximumát, azóta folyamatos csökkenés tapasztalható.

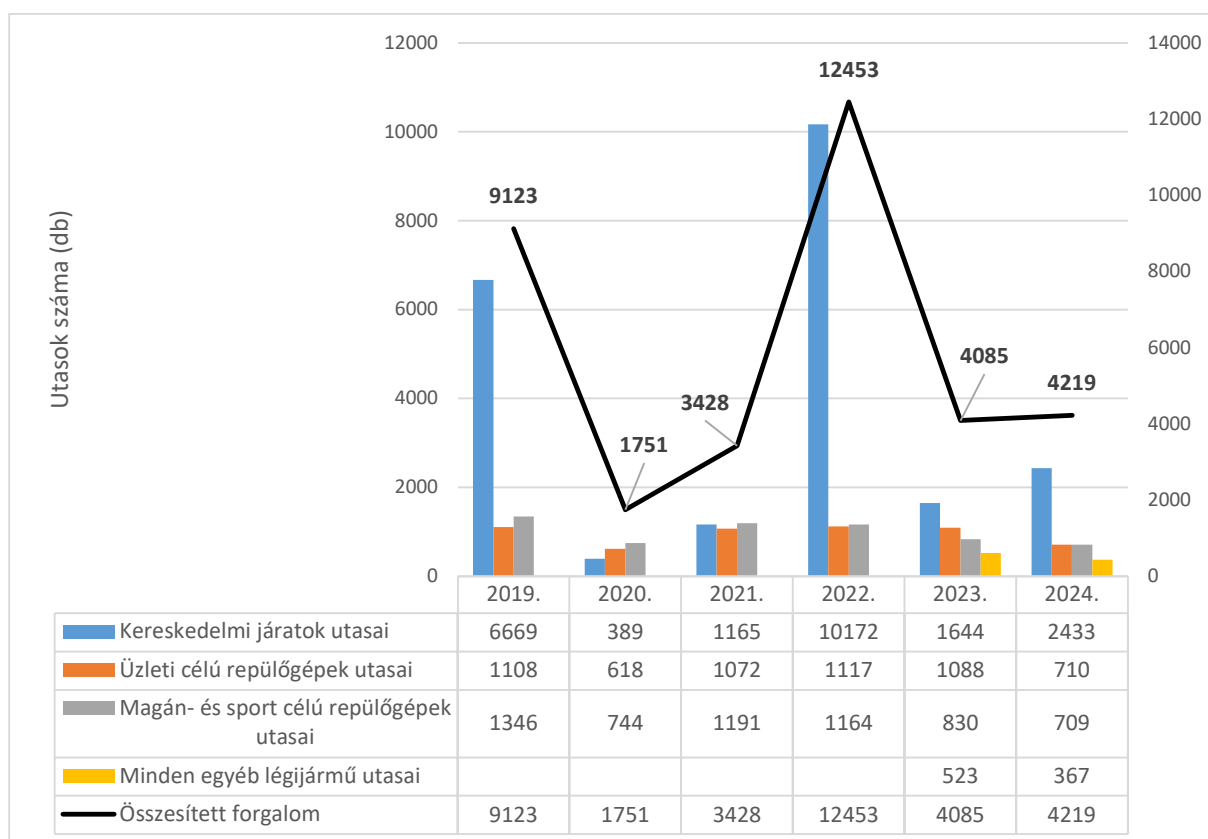
18. sz. táblázat A Hévíz-Balaton Repülőtér repülőgépeinek száma a járatok típusa szerint

Forrás: Hévíz-Balaton Airport Kft adatok alapján BIFÜ Nkft

Míg a repülőtér összesített forgalmát leginkább a magán- és sport célú repülőgépek száma befolyásolja, az utasszám egyértelműen a kereskedelmi járatok számával hozható összefüggésbe, mivel azok jelentősen nagyobb utaskapacitással rendelkeznek. Az egyéb típusok utasszáma jóval kisebb változásokat mutat. Bár a kereskedelmi járatok száma jelentősen nőtt 2023-hoz képest, ez nem eredményezett olyan mértékű növekményt az utasok számában, mint azt a korábbi évek alapján predesztinálható volt, így is csupán e kategória utasszáma növekedett a korábbi évhez képest.

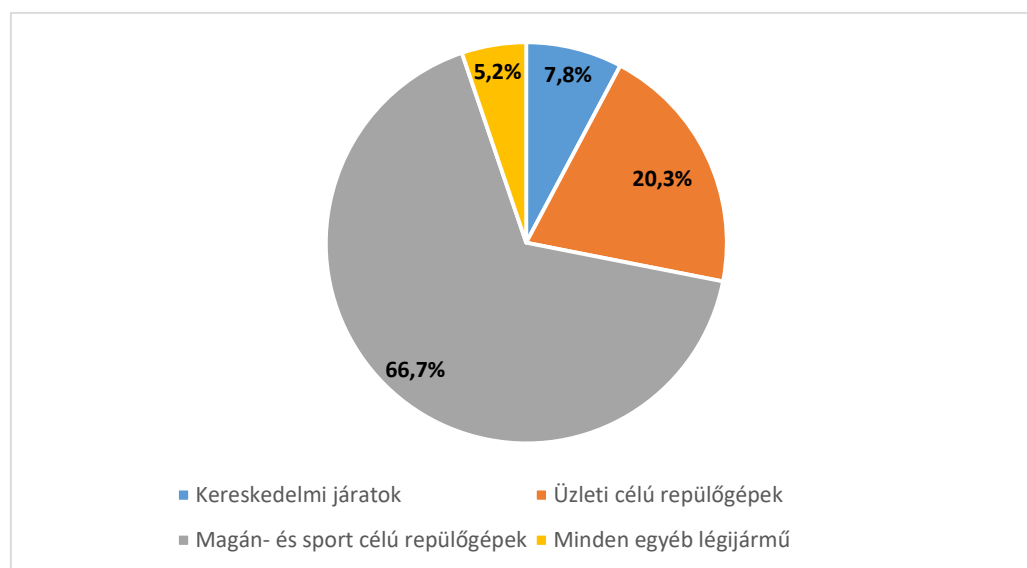
19. sz. táblázat A Hévíz-Balaton Repülőtér utasainak száma a járatok típusa alapján

Forrás: Hévíz-Balaton Airport Kft adatok alapján BIFÜ Nkft

A repülőtér forgalmának kétharmadát 2024 évben a magán- és sport célú repülőgépek adták. A kereskedelmi járatok kevésbé részesednek az összesített forgalomból, ugyanakkor e gépek szállítóképacitása a legnagyobb.

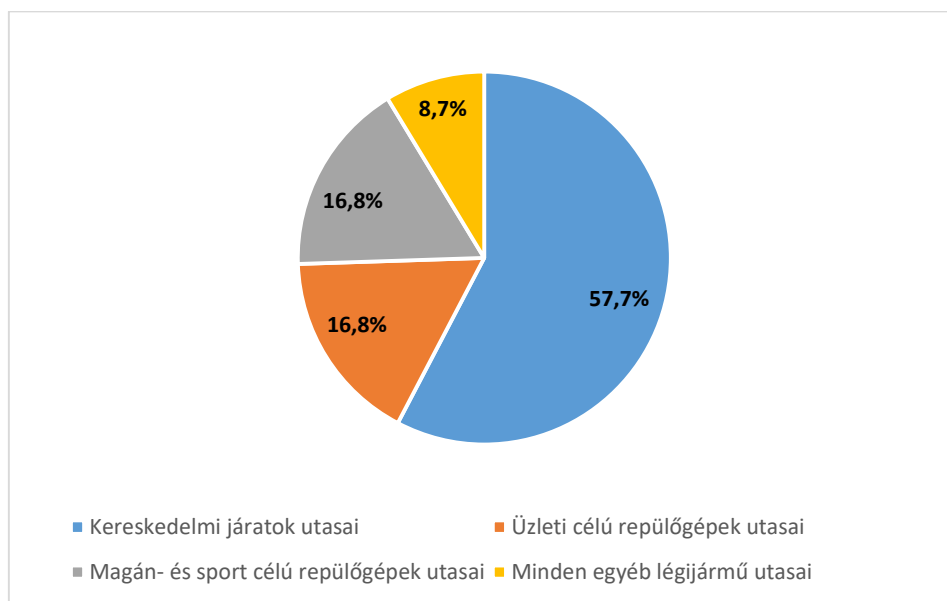
59. sz. ábra A Hévíz-Balaton Repülőtér repülőgépeinek megoszlása a járatok típusa szerint (%) (2024)

Forrás: Hévíz-Balaton Airport Kft adatok alapján BIFÜ Nkft

A kereskedelmi járatok relatív alacsony száma ellenére is 2024-ben az utasforgalom több mint felét bonyolították le. A magán- és sportcélú repülőgépek aránya meghaladta a kétharmados részarányt a reptér teljes forgalmából, azonban az utasok mindössze 16,8%-át tette ki ez a kategória. Az üzleti célú repülők a járatok ötödét tették ki, és ez az arány alig tér el az utasforgalmi részesedéstől, ami szintén 16,8%.

60. sz. ábra **A Hévíz-Balaton Repülőtér utasainak megoszlása a járatok típusa szerint (%) (2024)**

Forrás: Hévíz-Balaton Airport Kft adatok alapján BIFÜ Nkft

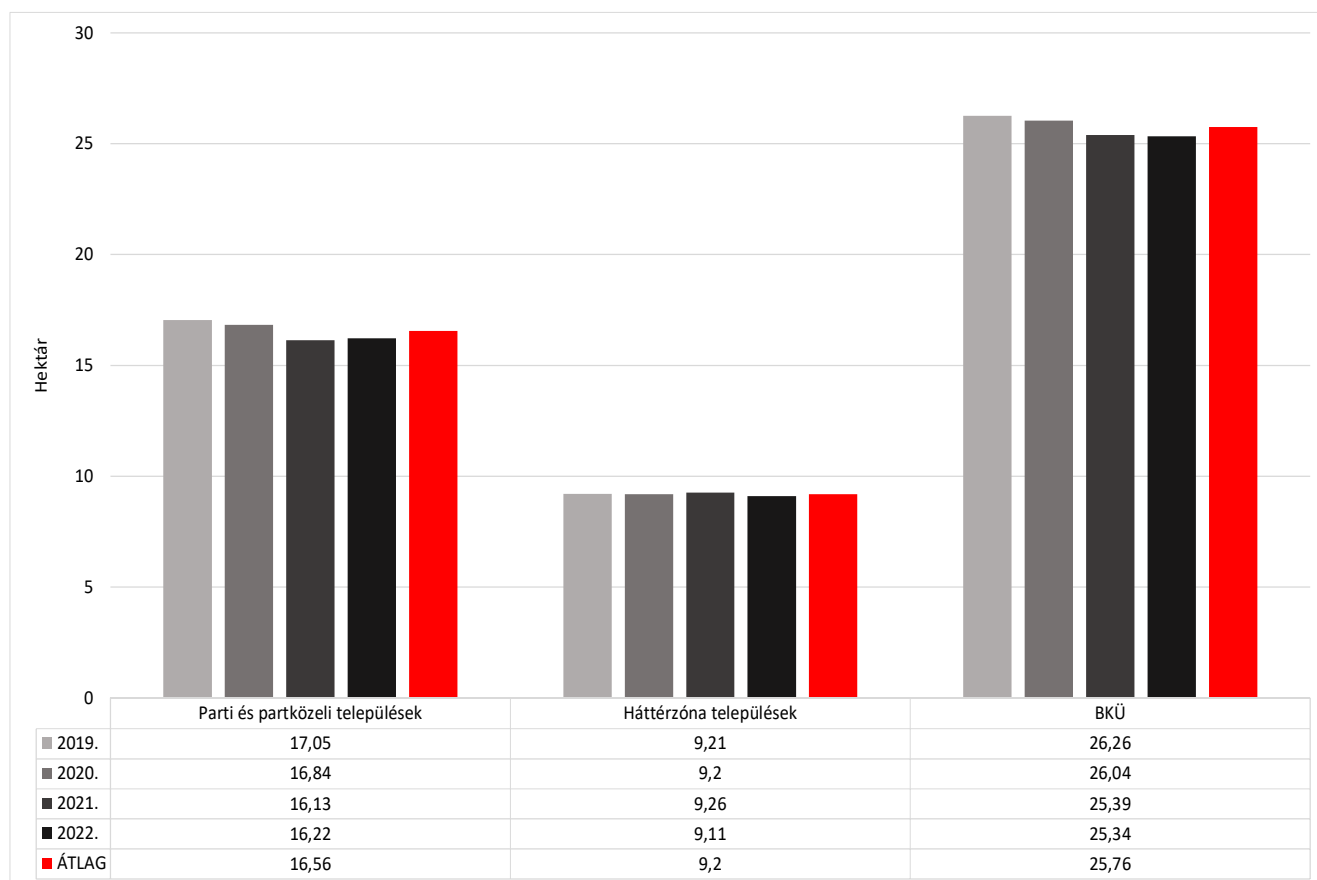
8. Környezet, környezeti infrastruktúra

A környezeti infrastruktúra metszetében jelen beszámoló szerint a **játszóterek, tornapályák, pihenőhelyek száma, területe, az önkormányzati tulajdonú zöldterületek területmérete, védett természeti területek, a lakosságtól elszállított települési szilárd hulladék, a szelektíven gyűjtött hulladék mennyisége, illetve az elsődleges és a másodlagos közműellátó időbeni alakulásáról számolunk be.**

A településeken található rekreációs célú területek, **játszóterek, tornapályák, pihenőhelyek** tekintetében 2005- évtől indult meg az egységes tematika szerinti adatgyűjtés, de a KSH 2006 és 2011 évekre nem közölt adatot, ugyanakkor 2019 évben **Balatonszemes** esetében a korábbi évek adataihoz képest szignifikáns volumenű adatmódosításra került sor.

Balatonszemes KSH-ban vezetett 144 577 nm adatértéke 2019 év során 1846 nm-re csökkent, és változatlan maradt a következő években. A 2019 előtti időszak adatai azonban nem módosultak, a helyzet tisztázásáig csak a 2019-től közölt adatokat vesszük figyelembe, mivel a Balatonszemesről kivezetett mintegy 14 hektár már üdülőkörzeti szinten is jelentős nagyságrend, ugyanakkor a településen nem változott a játszóterek, tornapályák, pihenőhelyek száma.

61. sz. ábra **Játszóterek, tornapályák és pihenőhelyek területe a BKÜ-ben (hektár)**

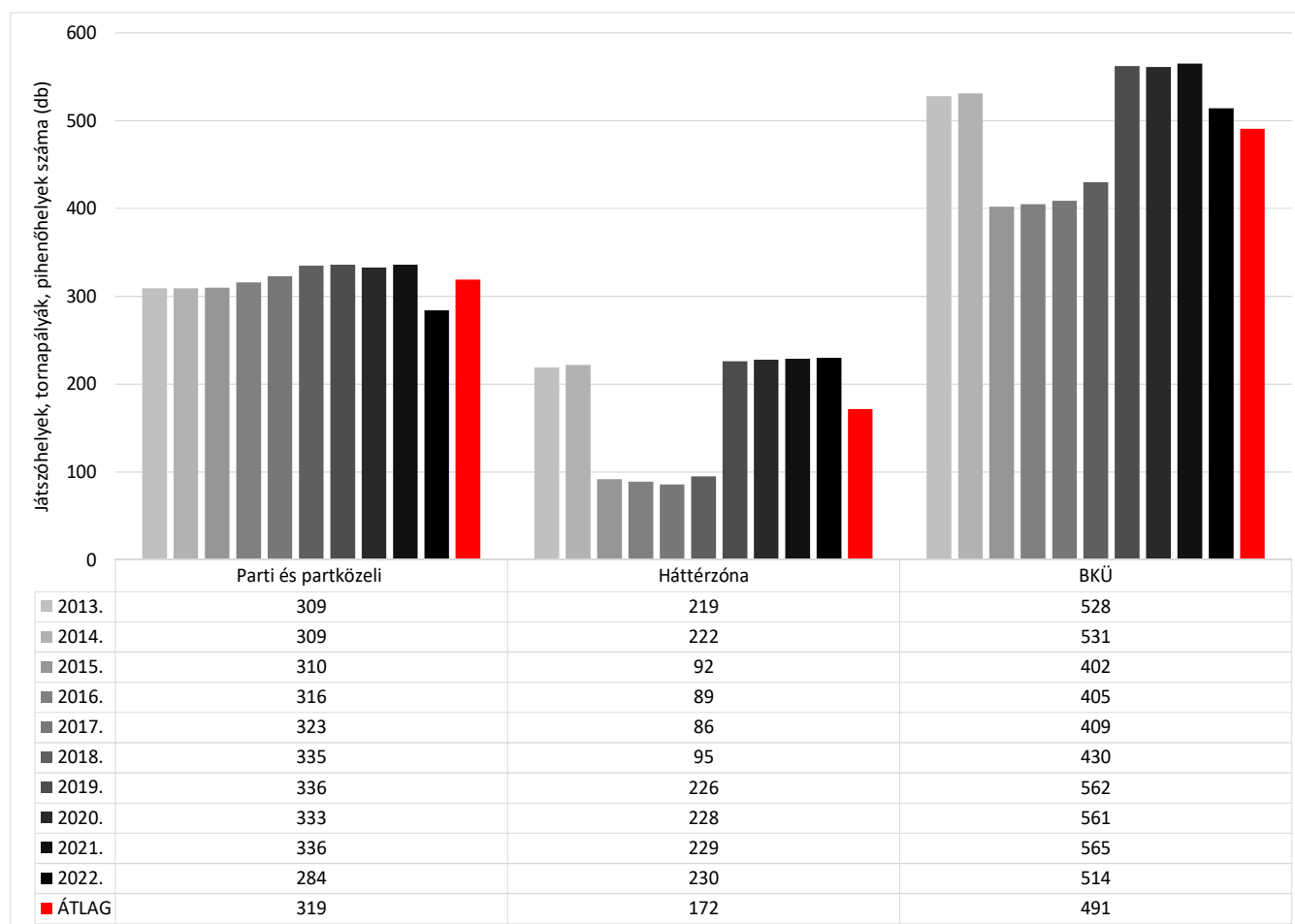
Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A KSH adatai szerint Balatonszemes korrigált területméretét figyelembe véve a BKÜ-ben 2019 és 2022 között 25-26 hektárnyi játszótér, tornapálya és pihenőhely található.

A játszóterek, tornapályák és pihenőhelyek 64-65 %-a, közel kétharmada a Balaton parti, partközeli sávjának településein helyezkedik el, kevéssel több, mint harmada az üdülőkörzet háttérzóna területén van. A parti, partközeli területsáv részesedése 16-17 hektár, a háttérzóna nagyjából 9 hektárnyi terület, lényegesen nem változik.

A játszóterek, tornapályák és pihenőhelyek számában, hasonlóan a területmérethez, ugyancsak észleltünk egy jelentős módosulást, mégpedig Tapolca esetében 2012 és 2013 között. A 2013-as év 302 darabot kitevő adatállománya 5 db-ra módosult, majd évekig állandó maradt, és 2018-tól 9 db-ra növekedett. Visszamenőlegesen ebben az esetben sem történt adatmódosítás. Jelen esetben a 2013-tól megjelenő adatokat reprezentáljuk.

62. sz. ábra Játszóterek, tornapályák és pihenőhelyek száma a BKÜ-ben (hektár)

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

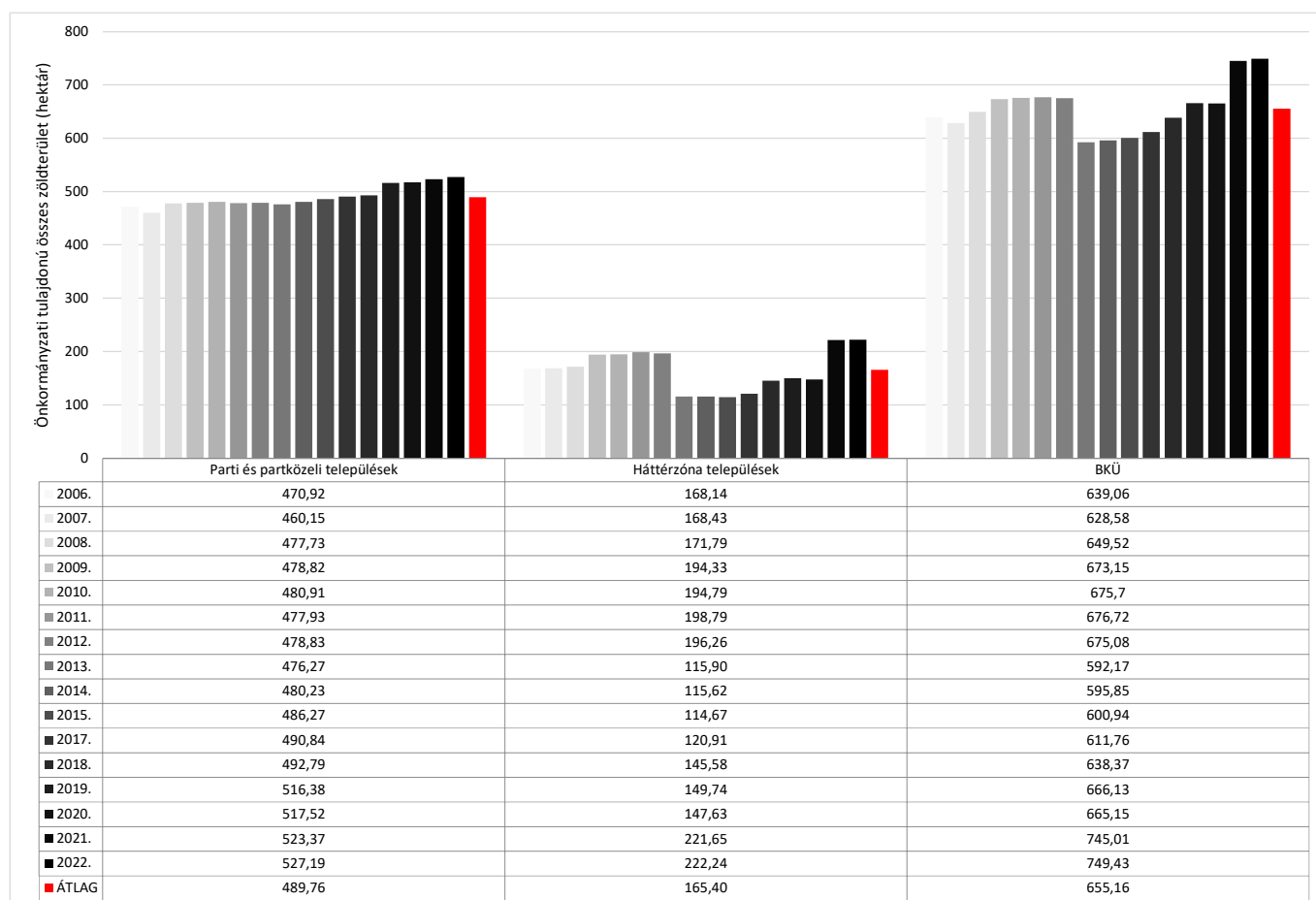
Az időszakos átlag ebben az esetben az üdülőkörzet területén 491 db, átlagosan a játszóterek, tornapályák és pihenőhelyek mintegy kétharmada található a parti, partközeli sávban, és csak minden harmadik a háttérzóna területén. A parti, partközeli zóna időszakos átlaga 319 db, a háttérzóna átlaga 172 db. A parti, partközeli zóna esetében a játszóterek, tornapályák és

pihenőhelyek száma 2021-ig kismértékű, de trendszerű növekedést mutat, 2022 évben a korábbi trendet megtörve mintegy 15 %-kal kevesebb. Számottevő negatív eltérést Balatonalmádi és Tihany esetében tapasztaltunk. A háttérzóna metszetében 2014 és 2015 között látható jelentős mennyiségi eltérés, ebben az esetben Marcali metszetében látható komolyabb volumenű különbség.

Az **önkormányzati tulajdonú zöldterületek területméretét** egységes módszertan alapján 2006-tól követhetjük nyomon, 2016 évben a KSH nem szolgáltatott adatot.

Az önkormányzati tulajdonú zöldterületek **üdülőkörzeti összterülete 592 és 750 hektár** között változik, az időszakos átlagérték ≈ 655 hektár. A területméret növekvő változása függvényszerűen nem lineáris, valójában két növekedési szakaszra bontható, az első 2006 és 2012 között, a második 2013-tól a jelenig ível. 2012 és 2013 között egy töréspont látszik, amit az üdülőkörzeti háttérzóna egyes településeinek önkormányzati tulajdonú zöldterület változása okozott.

63. sz. ábra **Önkormányzati tulajdonú összes zöldterület alakulása a BKÜ-ben (hektár)**

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A parti sáv önkormányzati tulajdonú zöldterületeinek mérete tartós időtendenciában monoton növekedő struktúrát alkot. 2006 és 2010 között 10 hektár, 2010 és 2015 között közel 8 hektár,

2015 és 2020 között jelentősebb, több mint 31 hektár, a 2020-as évek elején újabb 10 hektár növekedés látszik. Az időszakos átlag 489,76 hektár, 2015-től láthatunk átlag feletti értékeket.

Az üdülőkörzeti háttérzóna esetében hektikusabb az összkép, ami kifejeződik az üdülőkörzeti változásfüggvényen. A kezdeti időszakhoz képest 2012-ig tart egy növekedési ciklus, majd 2012 és 2013 között mintegy 80 hektár zöldterület került ki a regiszterből, ezt követően újabb növekedési időszak következett. Az időszakos átlag a háttérzóna esetében ≈ 165 hektár, a vizsgálati időszak eleje és a vége átlag feletti, a 2013 évi változást követő 7 év adatai átlag alattiak.

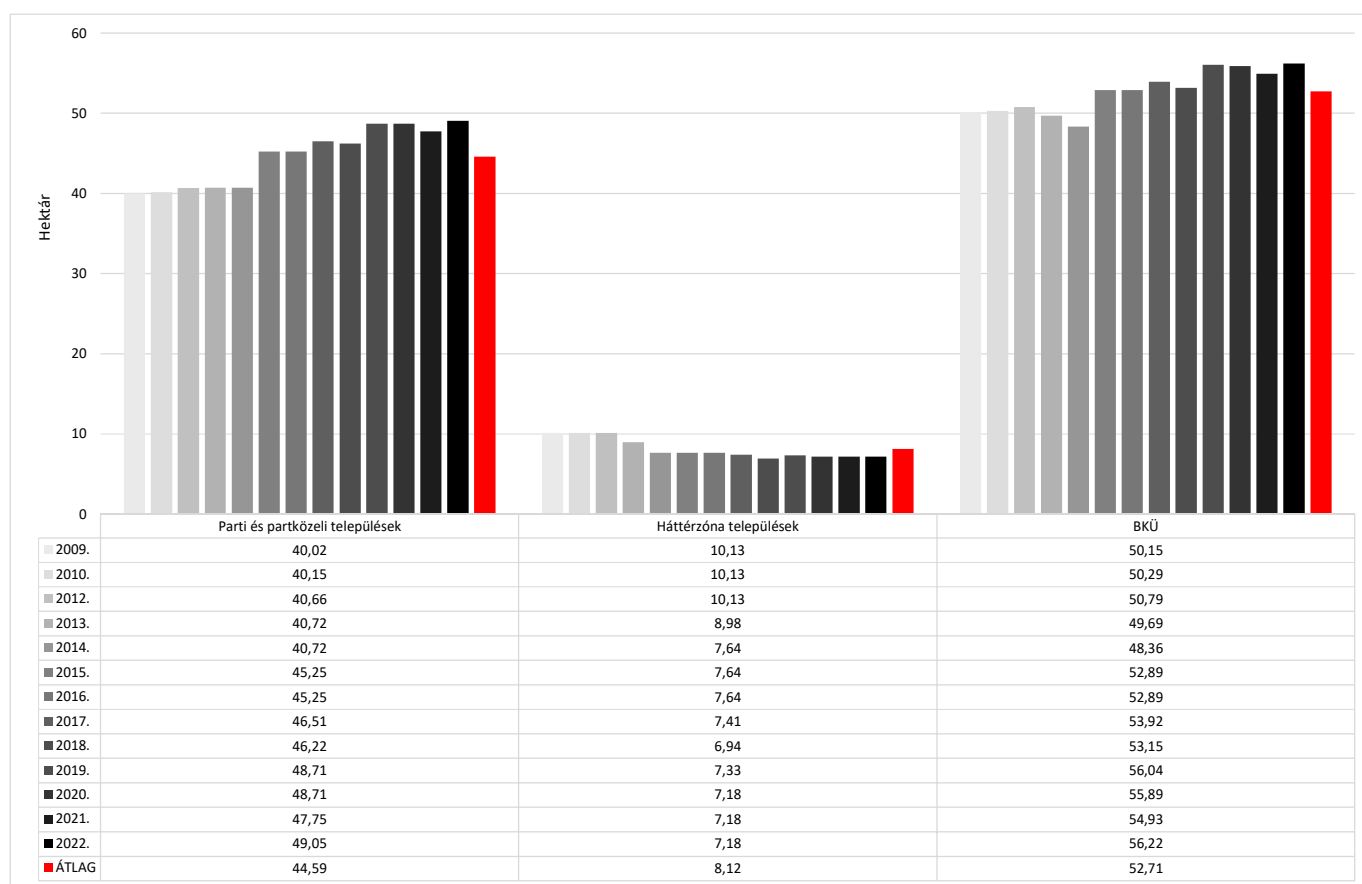
A **védett természeti területek** vonatkozásában 2009-től állnak rendelkezésre információk, de ebben az esetben is hiányosak az adatok, a KSH 2011 évre nem közölt adatot.

Hosszú időtávban a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet védett természeti területeinek **több mint négyötöde a parti és partközeli sávban helyezkedik el**, jellemzően szoros kapcsolatot alkotva a tóval és annak ökológiai rendszerével.

A védett területek mérete a parti sávban fokozatosan növekvő, a háttérzóna metszetében csökken.

Az üdülőkörzet egészében 2009 során ≈ 50 hektár védett területet tartottak nyilván, ez 2015-ben ≈ 53 hektárra, 2020-ra ≈ 56 hektárra növekedett, 2022-ben 56,22 hektár védett terület volt található a BKÜ-ben. A kiemelt időpontok között átmeneti csökkenési időszakok is láthatók, a trend azonban összességében növekvő, az időszakos átlag 52,71 hektár.

64. sz. ábra Védett természeti területek területméretének alakulása a BKÜ-ben (hektár)

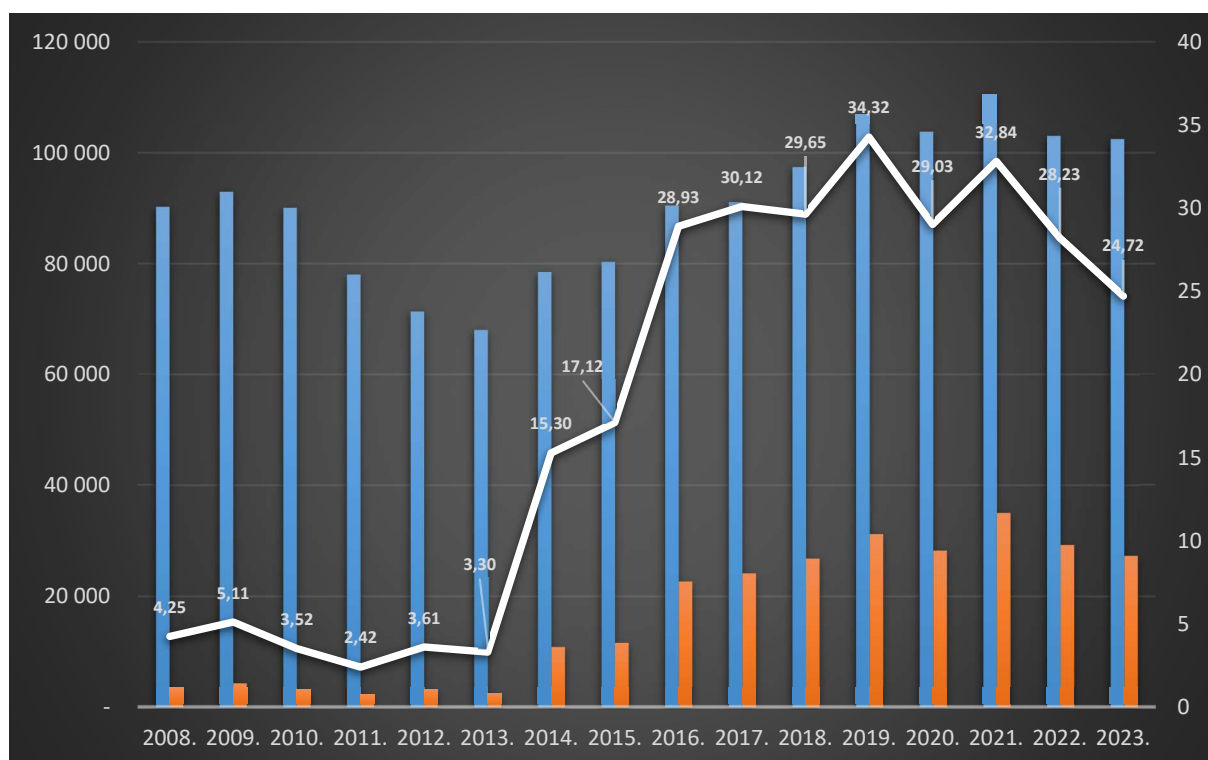
Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A parti és partközeli időszakos átlag 44,59 hektár, átlag alatti értékeket 2009 és 2014 között látunk, 2015-től átlag feletti értékek mutatkoznak növekvő tendenciában minden évben. Az üdülőkörzeti háttérzóna területátlaga 8,12 hektár, ellentétben a parti sávval, 2014 előtt látunk átlag feletti értékeket, onnantól kezdve lassú, de határozott csökkenés mutatkozik. A BKÜ háttérzóna területrészen mintegy másfél évtizeddel ezelőtt 10 hektárnyi védett terület 9, 8, majd 7 hektár közelébe csökkent, viszont 2020-tól kezdve nem változik, a 2020-as évek elején minden évben 7,18 hektár.

A lakosságtól elszállított települési szilárd hulladék mennyisége az üdülőkörzet településein 2006-2013 között, tartós időtrendben mintegy 40%-kal csökkent. 2006-ban mintegy 169 ezer tonna volt, 2013-ban 106 500 tonna. Az ezt követő három évben 2013-2015 között növekedésnek indult az elszállított hulladék mennyisége, 2015-ben mintegy 116 ezer tonna volt. 2016-ban az előző évek tendenciáját megtörve ismét, jelentősen csökkent az elszállított szilárd hulladék, ebben az évben 90 ezer tonna környékére csökkent az elszállított szilárd hulladék. 2017-től azonban újabb növekedési periódus kezdődött, ami 2019-ig tartott, ebben az évben ismét 107 ezer tonna szilárd hulladékot szállítottak el a szolgáltatók. A koronavírus-járvány első évében 2019-hez képest ismét csökkent a lakosságtól elszállított települési szilárd hulladék mennyisége, ami érdekes fejlemény annak fényében, hogy ebben az időszakban az átmeneti beköltözések miatt jelentősen növekedett az üdülőkörzet népessége. Az elszállított

hulladék mennyisége 2021-ben 110,6 ezer tonna, 2022-ben mintegy 103 ezer tonna, egy magasabb mennyiség után ismét egy mérsékeltebb nagyságrend. 2023-ra ez az érték 102 ezer tonnára csökkent, ami alacsonyabb az ezt megelőző négy év értékeinél, és további csökkenést jelez a 2021-es év óta.

65. sz. ábra A lakosságtól elszállított települési összes szilárd hulladék, valamint a szelektíven elszállított hulladék tonnában kifejezett mennyiségének és arányának alakulása a BKÜ-ben

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

A lakosságtól szelektíven elszállított hulladék mennyisége 2008 és 2023 között több mint hétszeresére növekedett. Hosszú időtávban vizsgálva az adatokat a szelektíven gyűjtött hulladék mennyisége 2008 és 2013 között lényegesen nem növekedett, a növekedési ütem 2014-től szignifikáns.

A szelektíven gyűjtött hulladék aránya az összes hulladékból 2015-ben 10 % körüli, 2016-ban már 25 %, 2019-ben már közel 30 % volt. A koronavírus-járvány első évében a szelektíven gyűjtött hulladék mennyisége is csökkent, 2021-ben azonban időszakos csúcserőssé vált, több mint 35 ezer tonnát tett ki a térségben. 2022 év során a szelektíven gyűjtött hulladék mennyisége kevesebb, 29,3 ezer tonna, a lakosságtól elszállított összes szilárd hulladék 28,5 %-a. Ez a 2023-as évre tovább csökkent. Az elkülönítéssel gyűjtött hulladék mennyisége az utolsó vizsgált évben 27,3 tonnát tett ki. Ez az összes szilárd hulladék tömegének mindössze 24%-a, ami a legalacsonyabb érték 2017 óta.

A tó és környezetének megóvása szempontjából különös jelentőséggel bír, hogy a keletkezett szennyvíz is nagyrészt tisztításra kerül.

Minden település rendelkezik közüemi vízellátással, amivel párhuzamban a településekre vezető gázvezeték-hálózat kiépítettsége is gyakorlatilag egészes, ezzel együtt a kommunális szennyvízkezelés kérdése továbbra is csak részlegesen megoldott. Ahogy korábban, úgy **2023 év során** a KSH adatok szerint **továbbra is 27 település** esetében azonosíthatunk nullás értéket a közcatorna-hálózatba bekapcsolt települések esetében. Ezek a települések kivétel nélkül BKÜ háttérzóna községek, amelyek kétharmada 18 község az üdülőkörzet somogyi, kevésse több, mint ötöde Veszprém, kilencede a térség Zala megyei terület részén helyezkedik el. Fontos megjegyezni, hogy ezeken a településeken egyedi szennyvíztisztító megoldások üzemelnek, tehát a keletkező szennyvizek jelentős része itt sem tisztítatlanul kerül a felszín alatti vizekbe.

A környezeti infrastruktúra jellemzőket az **elsődleges**, és a **másodlagos közműolló** adatainak ismertetésével folytatjuk.

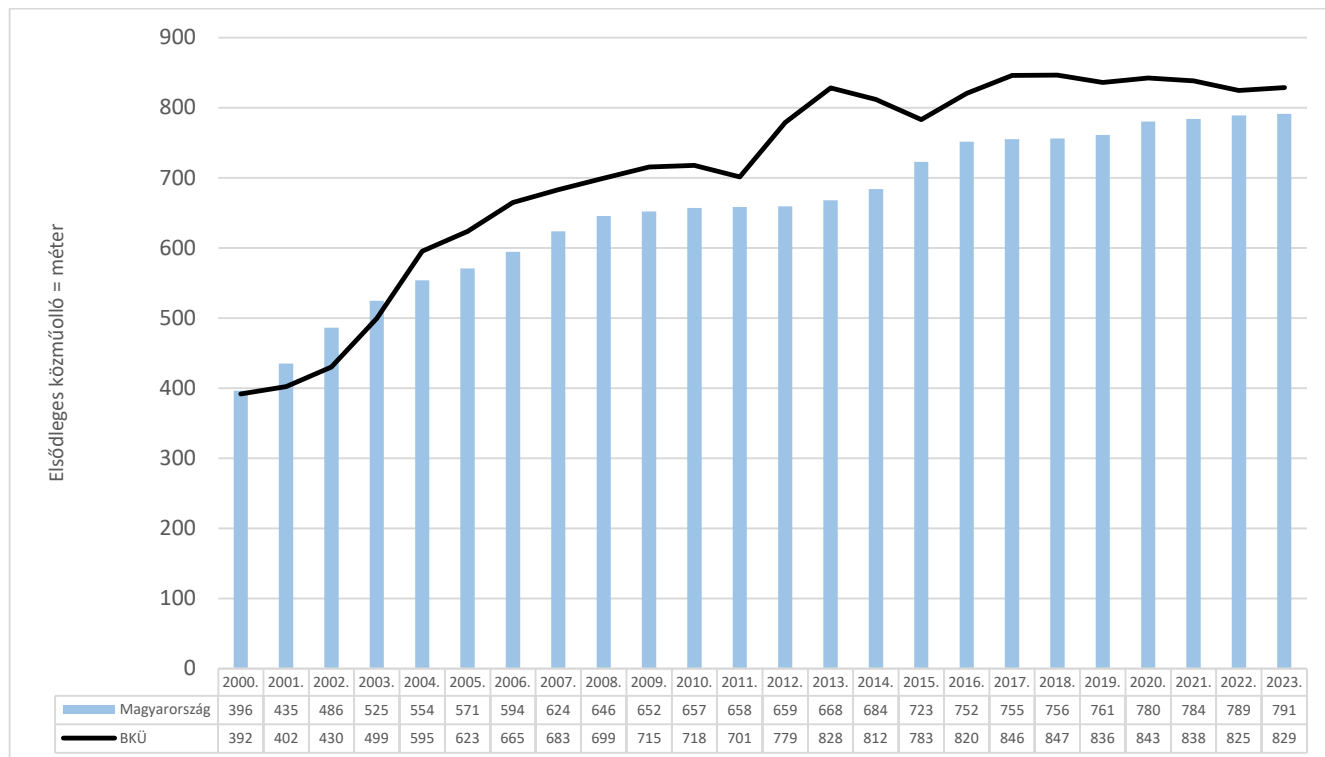
Közműollóról a **vezetékes ivóvízellátás és a csatornázottság** egymáshoz való viszonyának vizsgálatánál beszélhetünk. A legtöbb szakirodalmi-adat csak a másodlagos közműollóval operál, ám a teljes kép alkotásához szükséges az elsődleges közműolló képleteinek vizsgálata is, mert csupán az egyik közműolló adatainak elemzése alapján **nem alkotható teljesen egészes kép** az adott helyzetről.

Ennek oka, hogy az elsődleges és a másodlagos közműolló jellemzőiben akadnak egymást kiegészítő specifikus eltérések és különbségek. Alapvető jelenség, hogy csatornázottság fejlődésével és a közel teljesnek mondható vezetékes ivóvíz ellátottsággal a közműolló záródik. Ideális esetben, teljes egyezés esetén a közműolló 'nyílásértéke' 0 százalékpont.

Az **elsődleges közműolló** kiszámításánál a közüemi ivóvízvezeték hálózat-, és a közüemi jellegű elválasztó és egyesített rendszerű csatornahálózat hosszát vesszük figyelembe az egy kilométer ivóvízvezeték-hálózatra jutó szennyvízcsatorna-hálózat hosszának méterben történt átszámolása után.

A lenti grafikonon az országos, valamint a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet elsődleges közműolló adatai kerültek ábrázolásra. 2001-ben az üdülőkörzet területén 1 km ivóvízvezeték-hálózatra alig több, mint 400 méter szennyvízgyűjtő közcatorna-hálózat jutott. Ez jelentősen az országos érték alatt maradt, ami ebben az évben 435 méter értéken alakult.

66. sz. ábra Az egy km ivóvízvezeték-hálózatra jutó közüzemi jellegű elválasztó és egyesített rendszerű szennyvízgyűjtő közcsatorna-hálózat hossza, elsődleges közműolló (méter)

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Az országos szinthez képest az átfordulás 2004 évben következett be, ekkor 595 méter szennyvízgyűjtő közcsatorna-hálózat jutott minden kilométernyi ivóvízvezeték-hálózatra az üdülőkörzetben, szemben az országos 554 méterrel.

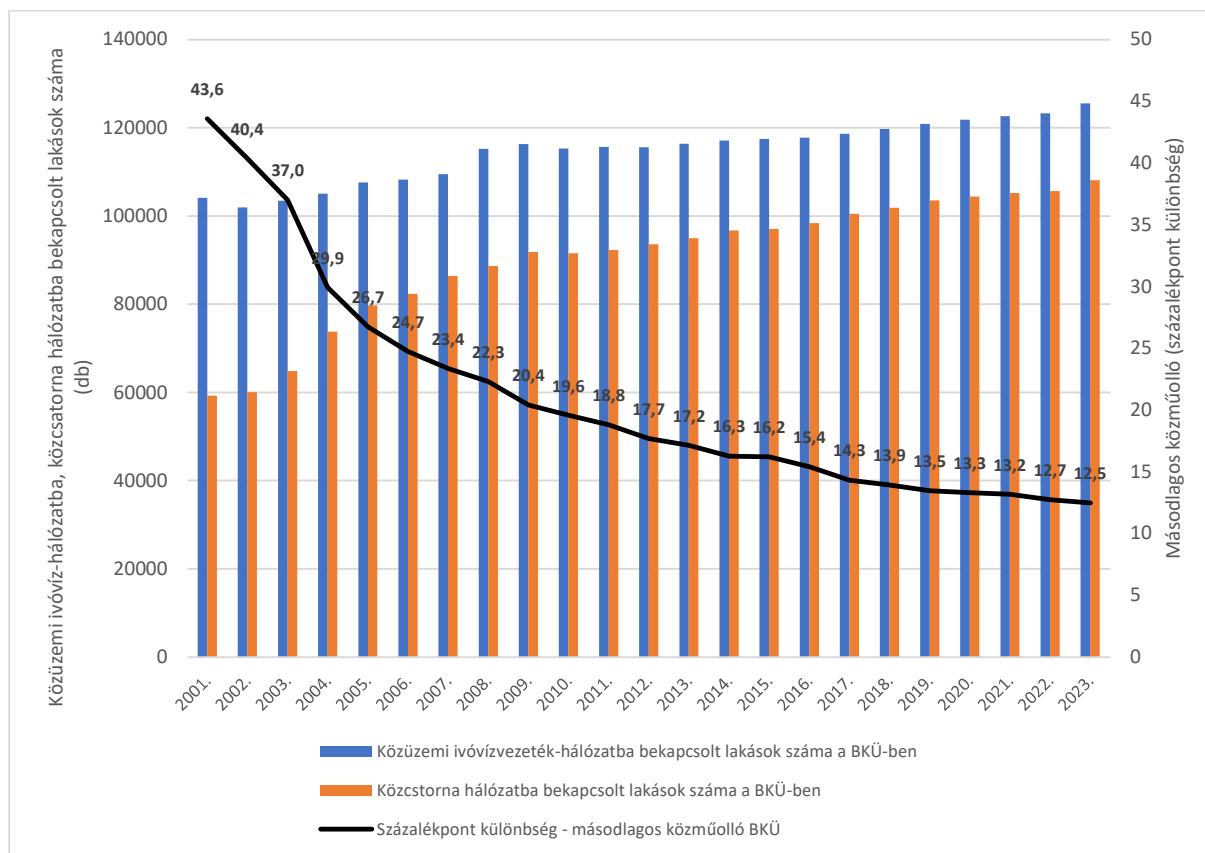
2004 óta minden évben magasabb a BKÜ elsődleges közműolló értéke, mint az országos.

2010-ben 718 méter, 2015-ben 783 méter, 2020-ban 843 méter, 2023-ben 829 méter szennyvízgyűjtő közcsatorna-hálózat jutott minden kilométernyi ivóvízvezeték-hálózatra.

Az elsődleges közműolló adatainak alakulását befolyásolja az építkezések intenzitása, adott esetben a közműhálózat fejlesztés nem feltétlenül tart arányos lépést az üdülőkörzetben zajló építkezések nagyságrendjével és ütemével, emiatt ingadozások alakulnak ki. 2020-tól kezdődően az elsődleges közműolló értéke mérséklődik a BKÜ-ben az országoshoz képest, ebben szerepet játszhatnak a koronavírus-járvány miatt késedelmet szenvedett, illetve a különböző forrásfinanszírozás híján elmaradt beruházások.

A **másodlagos közműolló** számításának két változója a vezetékes vízellátás, vagyis a közüzemi ivóvíz-hálózatba bekapcsolt lakások, illetve a lakásokban keletkező szennyvíz elvezetése, tehát a közüzemi szennyvízcsatorna-hálózatba bekapcsolt lakások arányának különbsége, százalék pontban kifejezve.

67. sz. ábra **Közüemi ivóvízhálózatba, közcatorna hálózatba bekapcsolt lakások számának alakulása, és a másodlagos közműöllő arányának változása a BKÜ-ben**

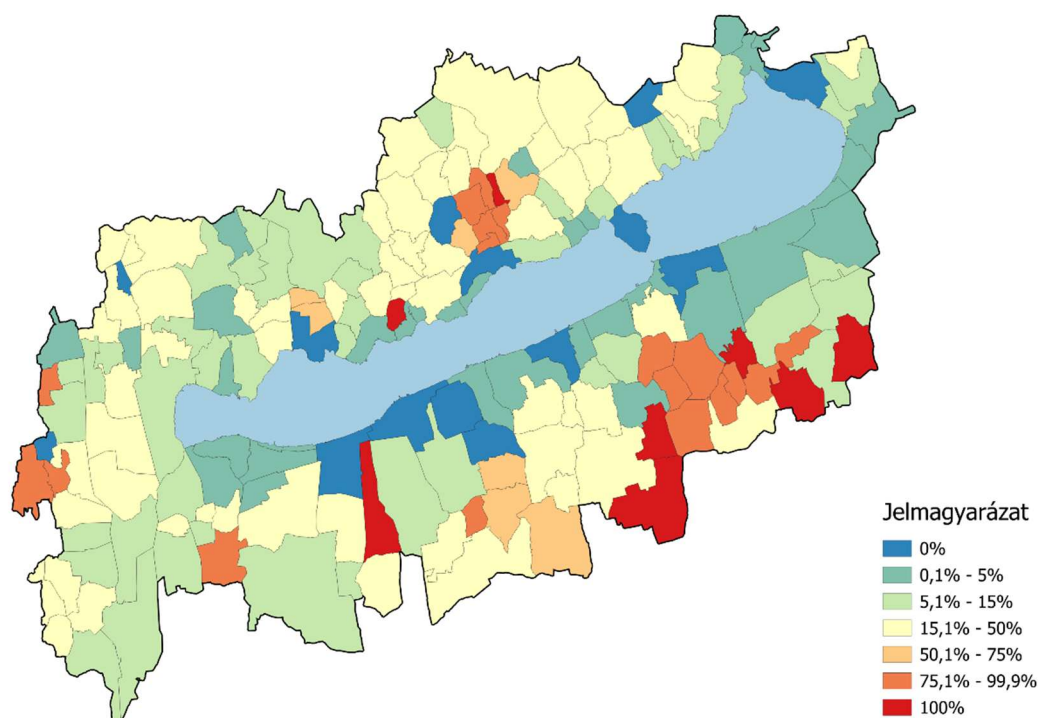
Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

Ahogy az elsődleges, úgy a másodlagos közműöllő záródásának folyamata is több évtizedes tendenciában az egész országban megfigyelhető. Ebben a vonatkozásban kiemelten kedvező helyzetben értelemszerűen a főváros van, ahol már több mint 30 évvel ezelőtt is 10 % alatt maradt a másodlagos közműöllő aránya, 2023 évben alig haladja meg az 5 %-os értéket.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén legalább megyei jogú város híján – amelyek esetében a másodlagos közműöllő, hasonlóan a budapestihez, időben gyorsabban és sokkal jelentősebb volumenben zárt – az országosnál kedvezőtlenebb bázisértékről indult, de azt a térség közcatorna és ivóvízhálózat fejlesztésével párhuzamosan fokozatosan eliminálta a különbséget, bizonyos időszakokban meg is fordította. Az ezredforduló évében a közműöllő értéke 43,6 % volt a BKÜ-ben, szemben az országos 39,1 %-kal. 2010-re ez megfordult, ebben az évben 19,6 % a közműöllő értékindexe, szemben az országos 22,6 %-kal.

A vizsgált periódus-időszak végén, 2023-ban 12,5 % a BKÜ másodlagos közműöllő értéke, ugyanakkor az országos kedvezőbb, 11,6 %, de valójában nem romlásértékről beszélhetünk, mint inkább fejlődés ütemében érzékelhető különbségekről.

6. sz. térkép Másodlagos közműolló értéke a BKÜ településein (%) (2023)

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

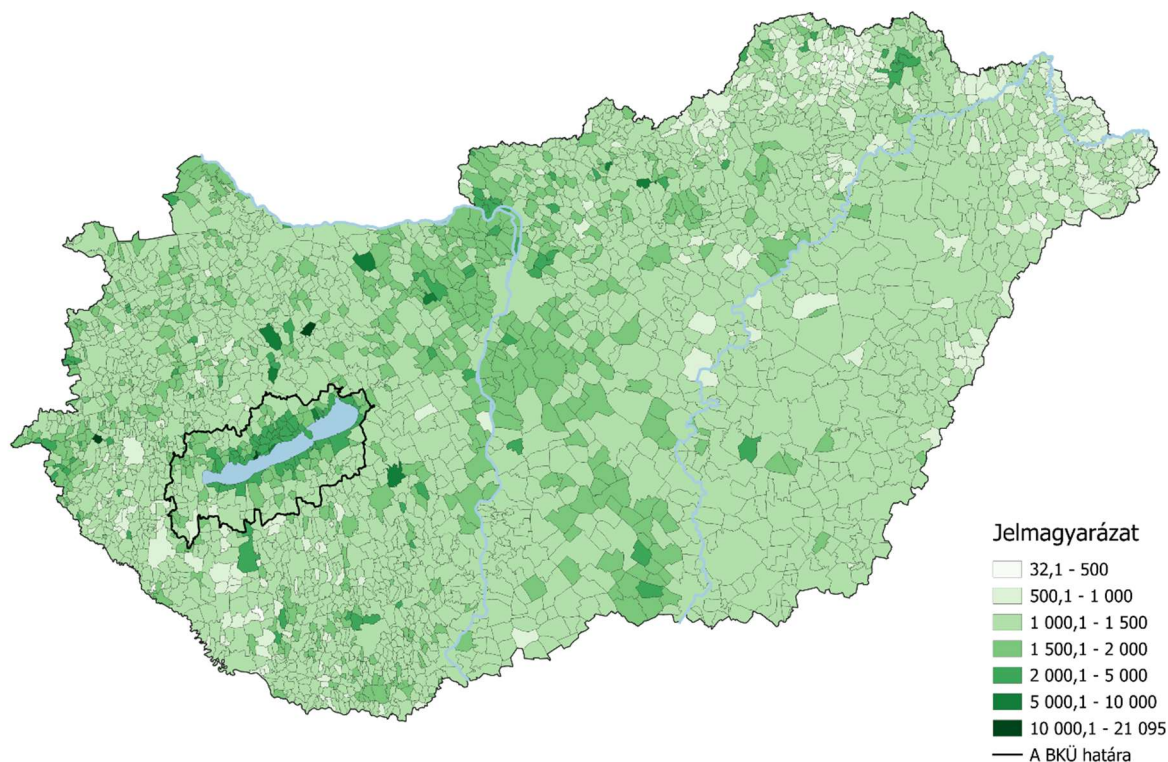
A BKÜ esetében jelentős területi különbségek mutatkoznak az egyes települések között a másodlagos közműolló értékében. Összességében megállapítható, hogy a legjobb helyzetben a parti és partközeli települések vannak, esetükben az érték 6,3 %-ot jelent. A BKÜ egyéb településeinek átlaga ennél jóval magasabb, 23,3 %. Ennek oka elsősorban a somogyi települések között keresendő, az üdülőkörzet 27 közsatorna nélküli településéből 18 e vármegyében található. E területek az egységes Fejér-Somogy-Tolna-Baranya vármegyék területére kiterjedő Dél-dunántúli belső periféria térség részét képezik, mely településekre általánosságban jellemző az infrastruktúra-ellátottság hiányossága. Emellett kisebb, a másodlagos közműolló szempontjából kedvezőtlen adottságokat mutató zárványt alkotnak a Balaton-felvidék nyugati, kis lélekszámú falvai, valamint a BKÜ nyugati, zalai határán fekvő települések.

Magyarország területén a Balaton térsége kiemelkedőnek tekinthető az egy lakosra jutó villamosenergia fogyasztásban, mind az összesített, mind a háztartási fogyasztás tekintetében. Az egy főre jutó kilowattórában mért fogyasztás esetében markánsan kiemelkedik a tó térsége, amely elsősorban a népességhez viszonyítva nagy számú és kapacitású szállodaépületnek, magánszálláshelyeknek, valamint a térség üdülőingatlan-ellátottságának tudható be. Ugyanakkor pusztán a háztartási fogyasztást nézve is markánsan kiemelkedő területről beszélhetünk.

Bár vidéki térség, nagyvárosok nélkül, mégis sűrű a fogyasztási mátrix. **Az ország területén nem található még egy ilyen terület, amely ennyire kiterjedten képes ilyen magas fogyasztási számokat produkálni a népességarányos háztartási fogyasztás esetében.** Még a nagyvárosi agglomerációk lakosságszáma vetített fogyasztási adatai is alacsonyabbak. A Budapest központú Közép-Magyarország településeinél találhatunk egy egységes, környezeténél nagyobb fogyasztási arányszámokkal rendelkező zárványt, jóllehet ennek népességarányos számai sem érik el a BKÜ parti és partközeli településeinek értékeit. Ez annyira egyedinek tekinthető, hogy az országban is csak elvétve találunk az adott mutatóban hasonló vagy magasabb értékeket mutató településeket, településegységeket, míg a kiemelt térségben ez általánosnak tekinthető.

Ennek oka egyértelműen a turizmussal hozható összefüggésbe, amely elsősorban a parti településeket érinti. A nyári időszakban e települések lélekszáma megnövekszik, amely a fogyasztási adatokban is realizálódik. Bár a BKÜ parti és partközeli települései egységesen kiemelkedő számokat mutatnak, ezek között is találunk kisebb területi különbségeket. Összességében kijelenthető, hogy nem hozható összefüggésbe a népességszámmal vagy a települési jogállással.

7. sz. térkép **Háztartások részére szolgáltatott villamosenergia, egy főre (kWh)**

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÚ Nkft

A kiemelt térségben a parti és partközeli települések járulnak hozzá legnagyobb részben az áramfogyasztás összesített értékéhez, annak 68 %-át adva. Ennek oka összetett, függ a

partközeli települések nagyobb népességszámától is, összességében mégis azt mondhatjuk, elsősorban ez is a turisztikai forgalommal hozható közvetlen kapcsolatba.

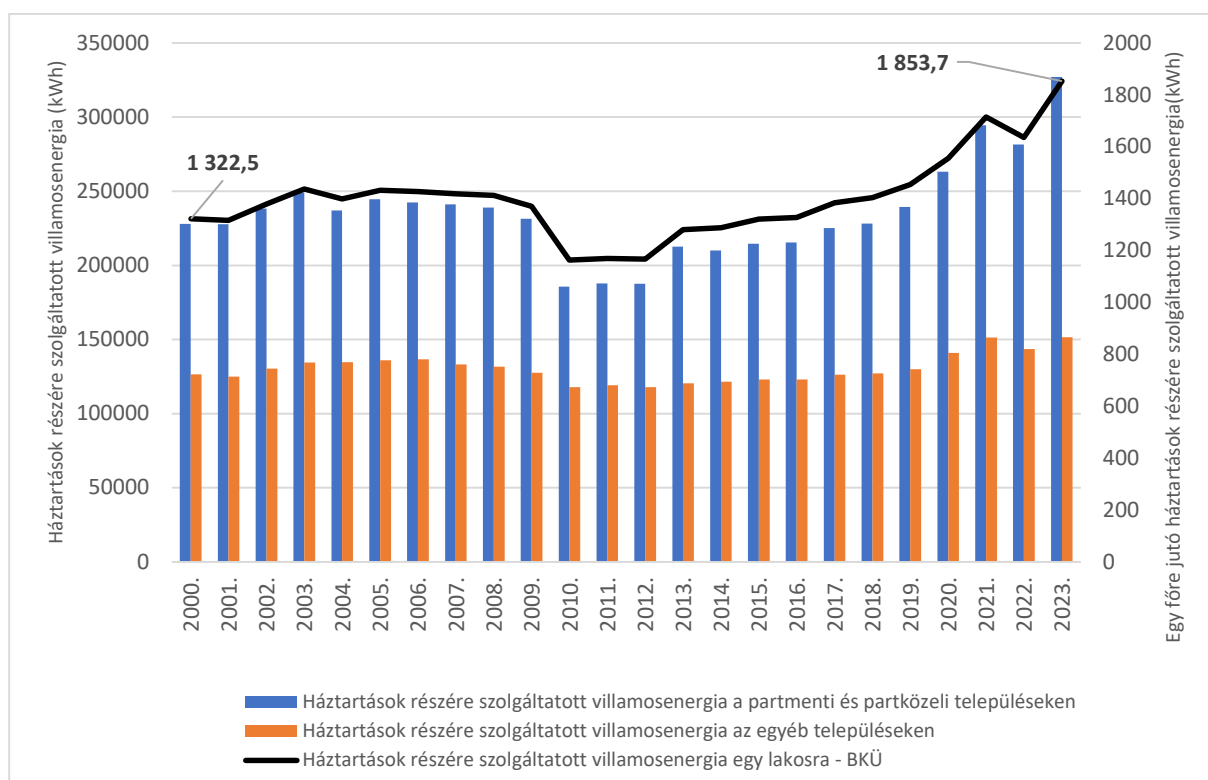
Az ezredforduló óta a BKÜ Balaton-parttól távol eső településeinek háztartási villamosenergia fogyasztása nagyságrendileg azonos szinten maradt. A parthoz közel eső háztartások esetében viszont sokkal drasztikusabb változásokat látunk. A háztartások fogyasztása e települési körben 2008-ig stagnálás jellemezte, majd egy nagy mértékű visszaesés következett, amely egészen a 2012-es évig jellemezte a térséget. A vizsgált intervallumban, azaz 2000 óta a 2010-2012-es időszak produkálta a három legalacsonyabb értéket. 2013 és 2021 között egy évről évre fokozódó növekedés tapasztalható. Ezt 2022-ben némi visszaesés követte, majd a legutóbbi, **2023-as év nemcsak elérte a 2021-es csúcserőértéket, hanem jelentősen meg is haladta azt.**

Látható, hogy a háztartások fogyasztása a turizmus mértékével van összefüggésben, amely mind a 2008-as, mind a 2020-as válságok után visszaesett a térségben, ami hatással volt a villamosenergia fogyasztás mértékére is.

A háztartási villamosenergia fogyasztás adataiban található növekmény okai között fontos megemlíteni, hogy a **Balaton környéki települések egyre inkább Budapest agglomerációs térségének részévé válnak**, egyre több ingázó, vagy ideiglenesen a térségben tartózkodó munkavállalóval. Ez a lakosságszámban és az állandó népesség számában nem tükröződik feltétlenül, a fogyasztási adatokat viszont növeli.

A bővülés másik oka a parti települések lakásállományának gyarapodásában keresendő. A tóhoz közel eső települések országosan is kiemelkedőnek tekinthetők a lakásállomány bővülésének mértékében, egyes települések országosan is az elsők között vannak az adott érték növekedését tekintve. A lakásállomány bővülése pedig az energiafogyasztás növekedését eredményezi.

68. sz. ábra **Háztartások részére szolgáltatott villamosenergia változása a BKÜ-ben**

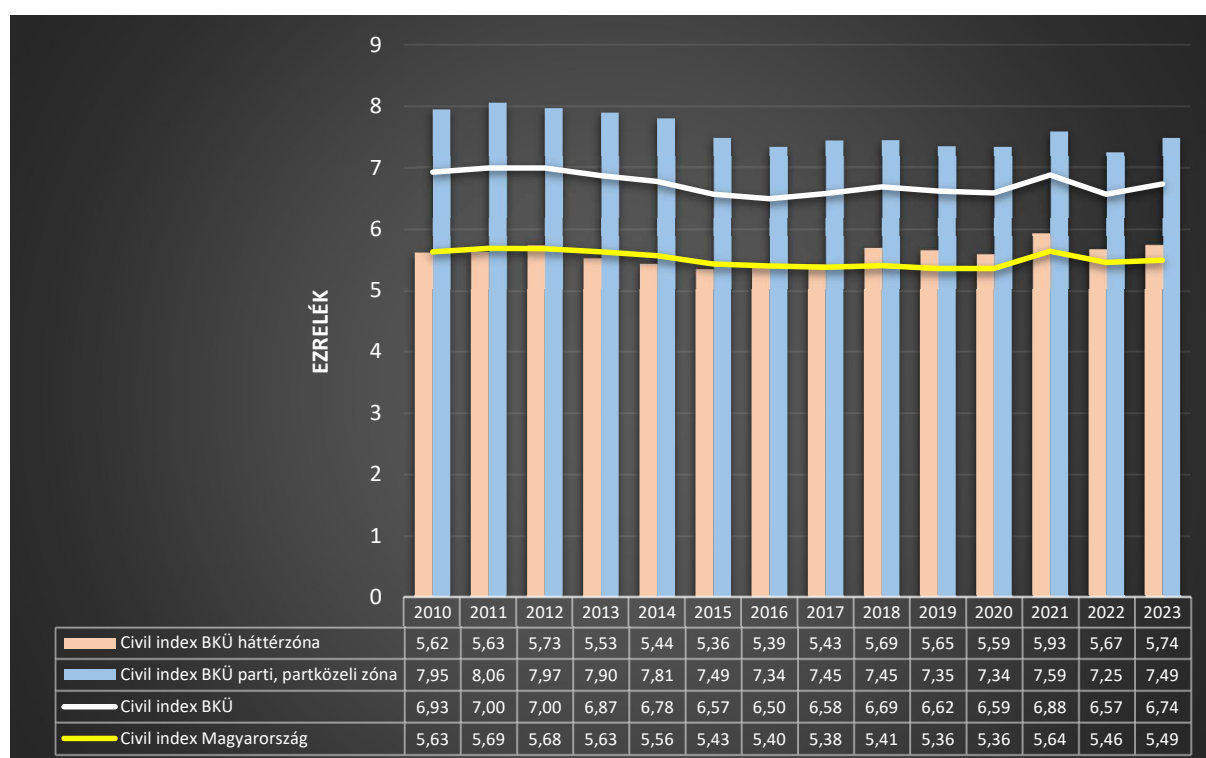

Forrás: KSH-TeIR adatok alapján BIFÜ Nkft

9. Civil aktivitás, intézményrendszer

A civil szervezetek száma 2010 és 2023 között Magyarországon mintegy 57 ezerről 53 600 körülire, vagyis nagyjából mintegy ≈ 6 %-kal csökkent. **A civil szervezetek számának csökkenése a Balaton térségében is tetten érhető**, a 2010 évi 1903 db szervezet 2023-ra 1837 szervezetre csökkent, a csökkenés mértéke a két időpont között $\approx 3,5$ % körüli, **az országosnál kisebb mértékű**.

69. sz. ábra Civil szervezetek ezer állandó lakosra jutó indexértéke a Balaton térségében és országosan 2010 és 2023 között

Forrás: KSH adatok alapján BIFÜ Nkft

Az ezer állandó lakosra jutó civil index 2010-óta Magyarországon összességében keveset változott, 5,5 ezrelék környékén mozog. **Az üdülőkörzeti indexérték hosszú időtávban, stabilan magasabb az országosnál**, 2010-től 2023-ig átlagosan 7 és 6,5 ezrelék között alakul, átlagosan 6,7 ezrelék.

Régóta ismert tény, hogy az üdülőkörzeti civil index alapvetően a parti, partközeli területsáv lényegesen magasabb civil aktivitásának köszönheti kiemelt szerepkörét, a vizsgált 13 éves időtávban a Balaton partja közelében 7-8 ezrelék között alakul a civil szervezetek ezer állandó lakosra jutó száma. Fontos azonban megjegyezni, hogy a Balaton térségi települési háttérzóna civil aktivitása is számottevő, 2018-óta minden évben magasabb a civil szervezetek ezer lakosra jutó rátaértéke az országosnál.

A civil szervezetek eloszlási tömege alapvetően a városokra mutat, legalább 50 civil szervezet Balatonalmádi, Balatonfüred, Tapolca, Keszthely, Marcali és Siófok városokban került regisztrálásra.

A Balaton térségi civil élet egyik fontos mérődimenziója a természet-, és környezetvédelemmel foglalkozó civil szervezetek működése, ezek száma az üdülőkörzetben tartós időtrendben továbbra is meghaladja 60-at, ami országos területi összehasonlításban magas. Hozzá kell tennünk ugyanakkor, hogy a térség civil aktivitásához nagymértékben hozzájárulnak az olyan szabadidős tevékenységekhez köthető civil szerveződések, mint a horgászegyesületek, a vitorlás-egyesületek, vagy éppen a fürdőegyesületek. A regionális civil ernyőszervezetek tevékenysége is számottevő, úgy, mint a Nők a Balatonért Egyesület, a Balatoni Civil Szervezetek Szövetsége, a Balatoni Horgászegyesületek Szövetsége vagy a Balaton-felvidék Világörökségért Alapítvány. Ezek mellett olyan szakmai alapú érdekszövetségek is működnek a tónál, mint a turisztikai vállalkozókat és vendéglátókat tömörítő Balatoni Kör a turizmus intézményi aktorait és vállalkozóit képviselő Balatoni Turizmus Szövetség, vagy az önkormányzatok érdekképviselői és partnerségi platformja a Balatoni Szövetség.

Számottevő a speciálisan a BKÜ-be települt, vagy telepített, regionális feladatokat ellátó intézmények száma is. A Balatoni Integrációs Közhasznú Nonprofit Kft. Társadalomtudományi Kutatócsoportjának megalakuláskor végzett első felmérések során 2000-ben hivatalos kezdeményezésre 13, alulról jövő civil kezdeményezés alapján további 4 ilyen szervezetet azonosítottunk. 2024-ben a BKÜ-ben hivatalos kezdeményezés alapján 15 szervezet, alulról jövő civil kezdeményezés alapján 9 ilyen szervezet működött.

Indikátorként alkalmaztuk a **Balaton Fejlesztési Tanácsban szavazati joggal rendelkező, az üdülőkörzethez területi értelemben térséginek tekinthető szereplők arányát a BFT-ben szavazati joggal rendelkezők összlétszámához képest.**⁵³ Évtizedes viszonylat alapján a BFT taglétszáma, összetétele többször is megváltozott, adott esetben egyazon éven belül többször is.

A BFT megalakulásától kezdve 2004-ig a kistérségi, megyei delegáltak abszolút többséget alkottak a mindenkor kormányzat minisztériumi, regionális és térségi delegáltjaihoz képest. A BFT tagsági összetételének átalakulása ezt követően a kormányzati szereplők abszolút túlsúlyát eredményezte, amely állapot változó összetételben, de egészen a BFT **2012. február 24-i** teljes megújulásáig tartott. A BFT **2012. februári** átalakulását követően a szervezet szavazati joggal rendelkező tagságát gyakorlatilag a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetet magába foglaló három megye közgyűlésének elnökei, illetve azok egy-egy delegáltja, valamint a kormány képviselőjében a BFT elnöke alkották.

⁵³ A térségi szereplőket nem személyük, hanem a BFT-ben betöltött szerepük alapján definiáltuk, ami azt jelenti, hogy különböző időmetszetek alapján akár ugyanaz a személy is lehet térségen belüli, majd térségen kívüli, vagy fordítva, a tanácsban betöltött pozíciója változásai szerint.

A Balaton Fejlesztési Tanács összetételében **2014. február 28-án** újabb változás következett be. A Tanács tagsága bővült a kiemelt térség fejlesztésében érintett ágazati operatív programok szakmai végrehajtásáért felelős miniszterek által delegált szavazati jogú képviselőkkel. Ennek megfelelően a Tanács szavazati joggal rendelkező tagsága az üdülőkörzetet érintő megyei önkormányzatok elnökein, valamint a megyék egy-egy képviselőjén túl az Innovációs és Technológiai Minisztérium, a Pénzügyminisztérium, az Emberi Erőforrások Minisztériuma, és az Agrárminisztérium egy-egy képviselőjéből, vagyis ebben az időszakban az elnökkel együtt mindösszesen 12 főből épült fel.

A Kormányzat kezdeményezésére 2020 év végén módosult a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló törvény, ami a Balaton Fejlesztési Tanács összetételét és jogköreit is szabályozza. A törvénymódosítás következtében a Tanács összetétele bővült a területrendezésért felelős miniszter képviselőjével, valamint a kormányzati stratégiák kidolgozásáért felelős miniszter képviselőjével, aki egyben a testület azonos jogkörökkel rendelkező társelnöki szerepkörét is betölti.

Ez a fontos módosítás egyben azt is jelenti, hogy a 2000-ben létrejött Balaton Fejlesztési Tanács elnöki jogkörű vezetése 2021-től két, döntési jogkörében megegyező felhatalmazással rendelkező társelnök hatáskörébe került. A 2021-től hivatalba lépő társelnököket a Miniszterelnökség delegálja a testületbe, amivel párhuzamban BFT másik elnökét továbbra is testület választja. A társelnöki rendszer a BFT **2021. február 19-i** ülésén lépett hatályba.

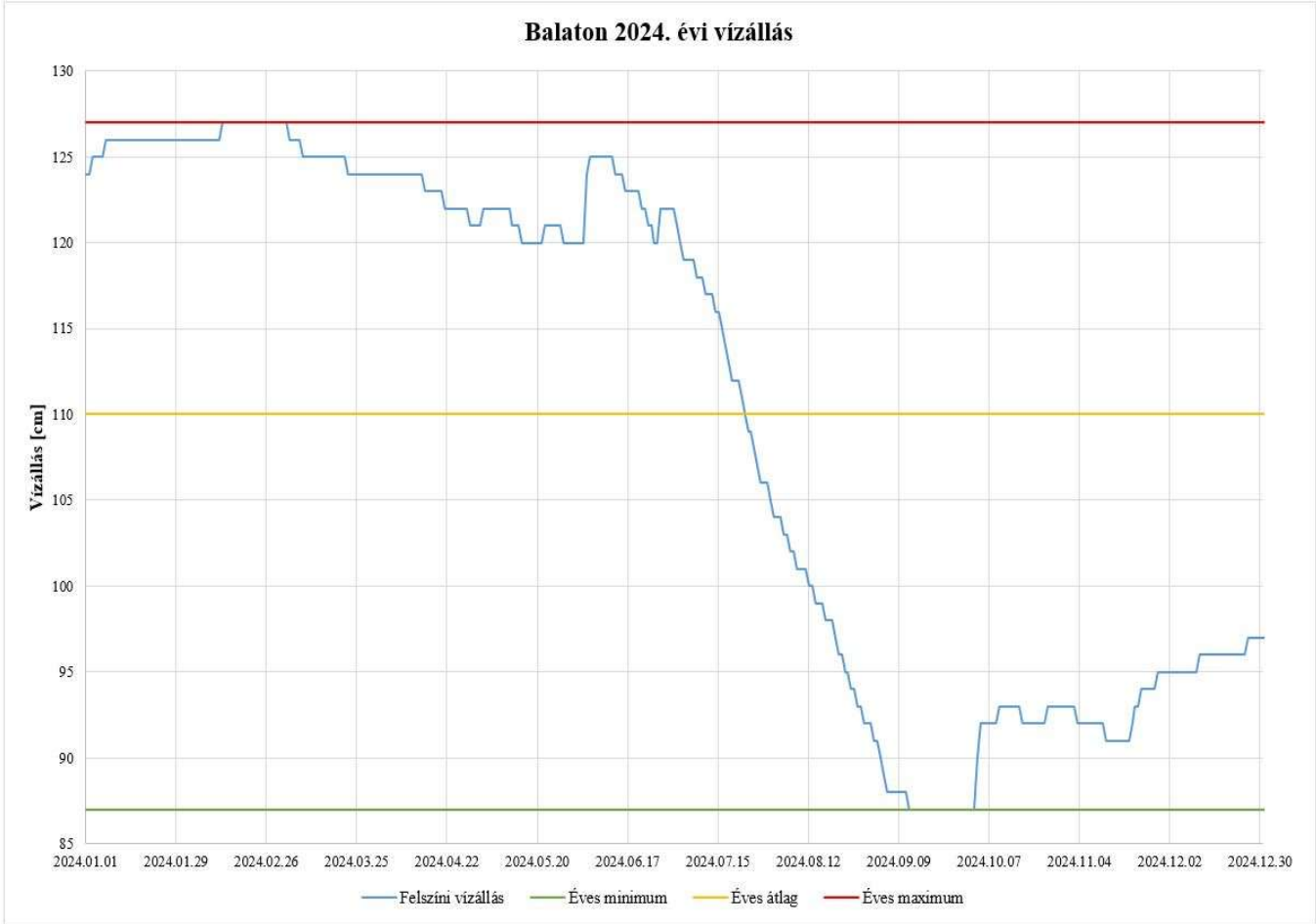
A tagok közül választott elnök 2010. 12.17.-től dr. Bóka István, Balatonfüred polgármestere. A területfejlesztés stratégiai tervezéséért felelős miniszter által kijelölt elnök 2022. 09.19-től Czunyniné dr. Bertalan Judit, az Északnyugat-magyarországi Gazdaságfejlesztési Zóna komplex fejlesztéséért felelős kormánybiztos.

A Balaton Fejlesztési Tanács 2024 januárjától kiegészült a Balaton Borrégiós Tanács elnökével, **ezzel a BFT társelnökeivel együtt 16 szavazati jogú tagból áll. A Tanács aktuális összetétele a 2023. évi CII. területfejlesztésről szóló törvény alapján:**

- a tanács illetékességi területén működő vármegyei közgyűlések elnökei (3 fő),
- az érintett vármegyei közgyűlés 1-1 képviselője (3 fő),
- a területfejlesztésért felelős miniszter képviselője, BFT társelnök
- területfejlesztés stratégiai tervezésért felelős miniszter által kijelölt BFT társelnök,
- az európai uniós források felhasználásáért felelős miniszter képviselője,
- a kormányzati stratégiák kidolgozásának támogatásáért felelős miniszter képviselője,
- a területrendezésért felelős miniszter képviselője,
- a környezetvédelemért felelős miniszter képviselője,
- a vízgazdálkodásért felelős miniszter képviselője,
- a turizmusért felelős miniszter képviselője,
- a természetvédelemért felelős miniszter képviselője, valamint
- a Balaton Borrégiós Tanács elnöke.

Vízszint, vízminőség

A Balaton 2024. évi átlagos vízszintjei a Közép-Dunántúli Vízügyi Igazgatóság adatai alapján az alábbiak szerint alakultak.

Adatok és ábra: KDVIK

A vízszint alakulásával összefüggésben a 2024-es évben a siófoki zsilip nyitvatartásának ideje az év folyamán a következőképpen alakult:

Siófoki zsilip nyitvatartásának ideje	Siófoki zsilip nyitvatartásának ideje	Leeresztett vízmennyiség
Dátum	nap	m3
2024.01.01 – 2024.04.24.	115	160 461 198
2024.06.03	1	92000
2024.06.20	1	
2024.07.23	1	60000
2024.08.15	1	60000
Összesen:	119	160 673 198

Adatok és táblázat: KDVIK

A Balaton parti sáv 22/1998. (II. 13.) Kormányrendelet szerinti hatályos nádminősítése alapján, az 1-5 osztályú minősítésű összesített Balaton nádterület:

- Jogi partvonalon belül: 1208 ha
- Jogi partvonalon kívül: 570 ha
- Mindösszesen: 1778 ha

A tó vízminőségét elsősorban az algák mennyisége, azon belül is a kékalgák esetenkénti elszaporodása veszélyezteti. 1995-2018 között az algásodás visszafogott mértékű volt, a korábbi süveges kékmoszat (*Raphidiopsis raciborskii*) dominanciájú nyárvégi algaömegek megszűntek. 2019-ben azonban az *Aphanizomenon flos-aquae* és a korábban a jó vízminőség jelzőfajaként nyilvántartott fecskemoszat (pontosabban a fecskemoszatok közül a *Ceratium furcoides*) okozott nyár végén rekord klorofill koncentrációkat és látványos vízvirágzásokat (alga felúszást), elsősorban a nyugati medencékben.

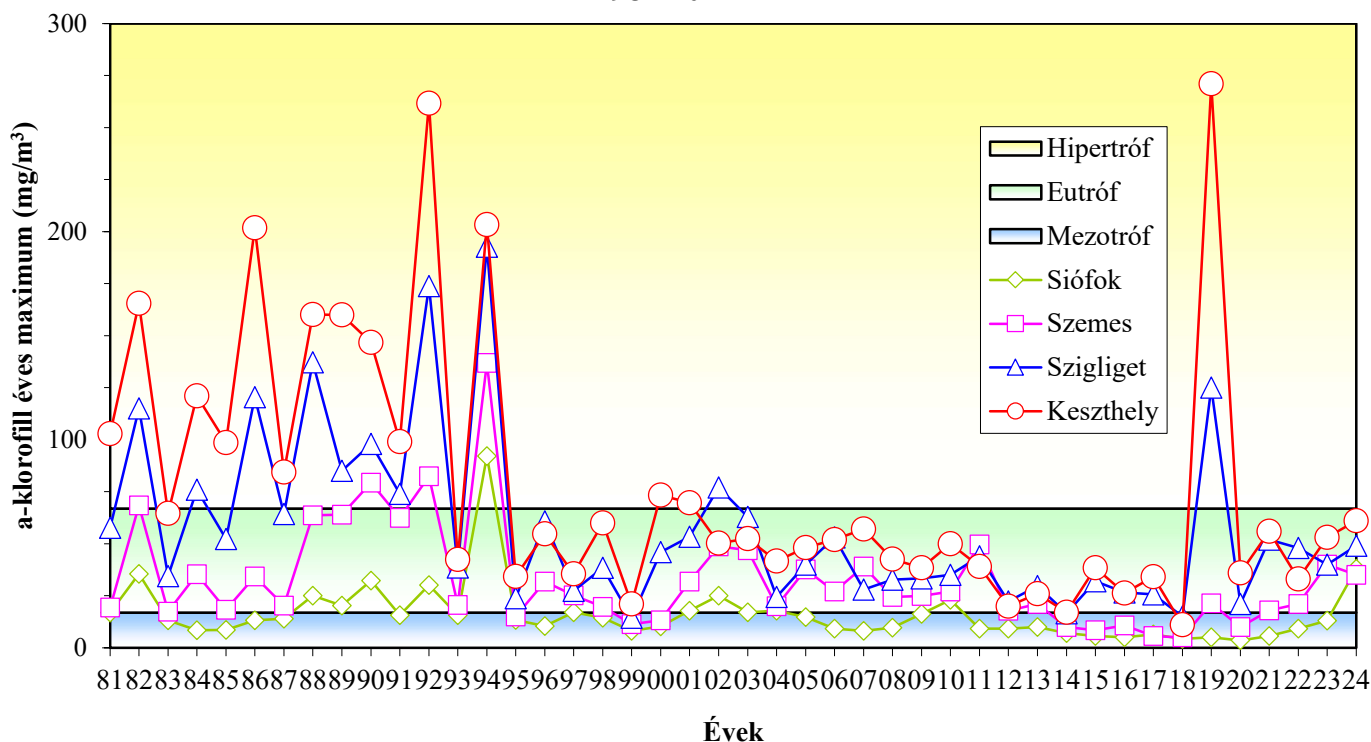
A 2019 évi algaömeg 2020-2024 között nem ismétlődött meg, de lokális vízvirágzások (nyugati medencékben *Dolichospermum*, keleti medencékben *Microcystis* dominanciával) kialakulhattak. A tóközépeken mért klorofill koncentrációk nem haladták meg a hipertróf szint határértékét (75 mg/m³), de a felszíni vízvirágzások, azaz a víz felszínén úszó zöld réteg laikusok számára is jól észlelhetőek voltak, lokálisan magas klorofill értékek is előfordulhattak.

A tóban az üledék felszínét esetenként benövő algagyep felúszása is ismétlődő jelenség. Például Balatonalmádiban 2020-ban egy napra a Wesselényi strand teljes területét elborította a fenékről felszakadt sűrű *Oscillatoria princeps* algagyep. Ezen jelenségek kialakulásához vezető okok tudományos szempontból még nem egyértelműen feltártak.

2024-ben a tó négy medencéjében (Siófoki-, Szemesi-, Szigligeti- és Keszthelyi-medence) a nyári időszakban folyamatosan mértük a vízminőség alakulását szigetüzemű monitoring állomásainkon. A 2019-es események okaként feltételezett tartós rétegződést és az ennek következtében kialakuló üledék feletti oxigénhiány alakulását is figyelemmel kísértük, azonban egyik állapotot sem tapasztaltuk.

Tavalyi évben nem mértünk hipertróf határértéket meghaladó klorofill koncentrációt, sem a tóközépen, sem partközeli mintázások során és part menti vízvirágzásról sincs információnk.

A Balaton trofitásának alakulása az a-klorofill maximumok alapján, 1981-2024

A tóra jellemzően 2024-ben is kialakult a keleti és a nyugati tórész különböző mértékű algásodottsága. Az év döntő részében kelet felé kedvezőbb vízminőségű, algában szegényebb, alacsonyabb klorofill-a tartalmú, nyugaton valamivel algásabb, magasabb klorofill-a tartalmú a tó vize. Ez évben az eltérés mértéke nyár végére mérsékeltebb lett, mint a korábbi években. 2024-ben a toxintermelésre képes fonalas kéalgák egyedszáma nyugaton és keleten egész évben alacsony maradt, azonban a megszokottól eltérően augusztus végére a toxintermelő kéalgák mennyisége és aránya nem a nyugati, hanem a keleti tórészben, a Szemesi- és Siófoki-medencékben volt a nagyobb. Ez a változás vízminőségi, vízhasználati problémát a tóban nem okozott.

A balatoni befolyók esetében előfordulnak esetenként algás vizet szállító vízfolyások is, ez elsősorban a vízgyűjtőjükön elhelyezkedő (halas)tavak, víztározók vízminőség-átalakító hatásának tudható be.

2024 évben a vízminőség egész évben kedvező volt, halpusztulásról, felszakadó élőbevonatról vagy egyéb problémáról, vízminőség-romlásról nincs adatunk. Az év végén (decemberben) érkezett jelzés Balatonakaliban, a kikötő területén kialakult barnás elszíneződésről, amit vizsgálataink alapján kovaalgák okoztak. A tó külső terhelésének alakulásában változásokat nem tapasztaltunk. A csapadék mennyiségének szerepe jelentős, emiatt a szárazabb években a terhelés kisebb mértékű. A 2019. évi algaömeghez szükséges terhelés forrása a tápanyagterhelési modell szerint nem lehetett külső terhelés, az alig változott 2018-2023 között, algásodás viszont csak 2019-ben volt.

10. A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területiségi kérdései

Alternatív NUTS-2 régió besorolás

A Balaton térségéről szóló területpolitikai tárgyú szakmai diskurzusok, térségi fórumok visszatérő témája, a Balaton térségének NUTS rendszerben történő egységes kezelésének a lehetősége. A témát újra és újra felvető önkormányzati, tudományos és civil szereplők jellemzően a térség forrásallokációs potenciáljának növekedését, és a célzott, programszerű balatoni forráskihelyezés lehetőségeinek kibővülését látják abban, ha egy Balaton központú NUTS-2 régió jönne létre. Tekintettel arra, hogy a 2021-2027 utáni uniós programozási időszak finanszírozási feltételei jelenleg még nem ismertek, illetve a programozás területi keretei is formálódhatnak, időszerűnek tartottuk egy Balaton-központú alternatív NUTS-2 egység létrehozásának hatáselemzését.

A téma újszerűsége és szokatlansága miatt ugyanakkor magyarázatra szorulhat, hogy miért az éves területi monitoring jelentésbe kerül a vizsgálat összefoglalása. A Balaton Fejlesztési Tanács által tárgyalta és elfogadott 2023. évi területi monitoring jelentés részét képezte a kiemelt térséghez való csatlakozási igényt benyújtó Nágocs községgel kapcsolatos gyorselemzés. Ez a tartalmi fejezet kinyitotta annak lehetőségét, hogy a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területisége kapcsán felmerülő alternatívák, kérdések és javaslatok a monitoring jelentés részét képezzék. Ehhez a logikához illeszkedve került bele a 2024. évi monitoring jelentésbe a NUTS-2 struktúra potenciális átalakítására vonatkozó gyorselemzés.

A regionális tudományi értelemben **homogén regionális egységet** képező Balaton térsége jelen állapotában három vármegye (Somogy, Veszprém, Zala) és a három dunántúli NUTS 2 régió (Nyugat-Dunántúl, Közép-Dunántúl, Dél-Dunántúl) között fragmentálódik. Igaz ez mind a tóra, mind pedig a tó körüli régióra. Az vármegyei vagyis igazgatási, és valamint régiós, tehát statisztikai szempontból fragmentált teret ugyanakkor a Balatoni Kiemelt Üdülőkörzet, mint kiemelt térség (45 parti, 7 partközeli és 128 háttértelepüléssel a három vármegyéből és régióból) fogja össze, élén az előbb az 1996. évi XXI.⁵⁴, majd a 2023. évi CII. törvényben⁵⁵ rögzített térségi fejlesztési tanáccsal, a Balatoni Fejlesztési Tanáccsal, vagyis **egy sajátos nem NUTS-léptékű regionális intézményi struktúra is kialakult a térségben**. Mint a bevezetőben említettük, ma is kérdés, de hosszú ideje létezik egy helyi (regionális) törekvés arra, hogy a Balaton és meghatározott környezete egy önálló közigazgatási-statisztikai-tervezési egység legyen (Oláh 2007). Azonban jelen fejezet ennél szűkebb fókuszú: alapvetően az a kérdésünk a 2027 utáni programozási időszakhoz közeledve, **hogy a Balaton és térsége, mint önálló NUTS-2 régió, hogy, milyen struktúrában jelenhetne meg?**

A **régiók elméleti jellemzőinek** bőséges a szakirodalma. A Balaton és térsége szinte minden – összesen mintegy 10 - a kutatók által megfogalmazott meghatározásnak megfelel, még az olyan összetettnek is, amely egy 1991-es hazai konferencián született megállapodás eredménye: „jellegzetes természetföldrajzi adottságok bázisán, a közös történelmi múlt, a gazdálkodási mód

⁵⁴ <https://njt.hu/jogszabaly/1996-21-00-00>

⁵⁵ <https://njt.hu/jogszabaly/2023-102-00-00>

és szerkezet, az ezekre épülő erős összetartozás, az infrastruktúra többé-kevésbé egységes rendszere, a népesség tudatában is meglévő régiótudat hoznak létre egy regionális egységet” (Süli-Zakar 1997 11.o.) és az olyan tömören kimondott elképzelésnek is, hogy ahol a centripetális erők nagyobbak, mint a centrifugálisak.

Ennek révén, hogy a Balaton térsége a régiók elméleti jellemzőinek megfeleltethető térség, összegezve elmondható, hogy a Balaton térség egy olyan magyarországi térség, amelyről leginkább állíthatjuk, hogy egy régió Magyarországon. Ugyanakkor tény, hogy ha tudományos szemmel nézzük, hogy egy Balaton régió határai bár bizonytalanok, de mindenképp szűkebbek mint egy NUTS 2 régió átlagmérete Magyarországon, és a térség inkább áll közel a vármegyéhez (NUTS 3 egység).

Ahhoz, hogy a Balaton térségét értelmezni tudjuk esetleges önálló NUTS régióként, célszerű áttekinteni a NUTS rendszerre vonatkozó EU szabályokat, ajánlásokat.

A NUTS nomenklátúra mindegyik EU-tagállamban **három szintet jelent**. A 1059/2003/EK rendelet szerint: „A NUTS-osztályozás egy hierarchikus jellegű nomenklátúra. Minden tagállamot 1. NUTS-szintű területi egységekre oszt fel, amelyek mindegyike 2. NUTS-szintű területi egységekre osztódik, ezek pedig 3. NUTS-szintű területi egységekre osztódnak.” A NUTS 1 szint a legkevésbé ismert és használatos, nagyobb méretű társadalmi-gazdasági, szakpolitikai, illetve többször csak statisztikai régiókat jelent. A NUTS 2 (ez az alaprégiók halmaza) ezzel szemben kiemelt szintnek tekinthető: egyrészt a legtöbb európai uniós elemzés is ezt veszi alapul (EU regionális statisztikai évkönyvek, kohéziós jelentések), másrészt az EU regionális politikájában legszélesebb körben ezen a szinten tartják nyilván az adatokat, harmadrészt pedig a különböző mértékű kohéziós (regionális) politikai támogatásra jogosultság régióit is NUTS 2 szinten határozzák meg (a GDP/fő értékeik alapján). A NUTS 3 régiók és adataik a speciális elemzések esetén játszanak fontos szerepet.

Gyakorlati okokból a **NUTS-besorolás** általában tükrözi az EU tagállamok **területi közigazgatási felosztását**, ami segít abban, hogy az adatok könnyen elérhetők legyenek. Itt a közigazgatási egységek átlagos(!) népességmérete jelenti a besorolás alapját: NUTS 1: 7 M és 3 M fő; NUTS 2: 3 M és 0,8 M fő; NUTS 3: 0,8 és 0,15 M fő között kell lenni az átlagértéknek (pl. Magyarországon a 19 vármegye és Budapest átlagos mérete (ország lakossága/20) a NUTS3 szintnek felel meg.

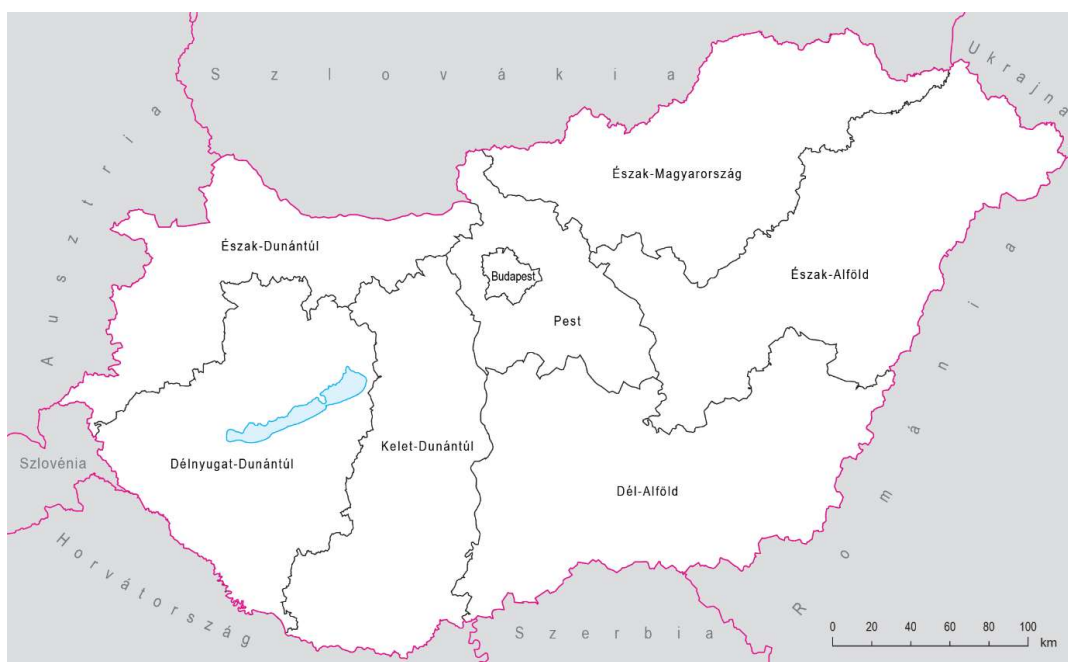
A 1059/2003/EK rendelet szerint azonban: „Ha egy adott NUTS-szinthez egy tagállamban – az előző bekezdésben említett ismérvek megfelelően (népességhatárok) – nincs megfelelő méretű közigazgatási egység, e NUTS-szintet **megfelelő számú, egymással határos, meglévő kisebb közigazgatási egység összevonásával kell képezni**. Az ilyen összevonás olyan vonatkozó ismérveket vesz figyelembe, mint a földrajzi, társadalmi-gazdasági, történelmi, kulturális vagy környezeti körülmények. Az így keletkezett összevont egységek a továbbiakban: nem közigazgatási egységek.”

Magyarországon a NUTS 2024 szerint 3 darab NUTS1 (Közép-Magyarország, Dunántúl, Alföld és Észak), 8 darab NUTS2 (1. ábra) és 20 darab NUTS3 régió van (19 vármegye és Budapest). Fontos körülmény, hogy **NUTS besorolás módosítható**, de általában nem

gyakrabban, mint háromévente⁵⁶. (Minden egyes területi egységhez egyedi kódot és nevet rendelnek, és a kód érdemi területi változás esetén megváltozik, akár a név is.) Lényeges, hogy míg a nemzeti közigazgatási régiókban bekövetkezett változások általában automatikusan a NUTS-besorolás változásához vezetnek, addig **a nem közigazgatási egységeknél a NUTS-rendelet előírja, hogy a változtatásoknak magukban kell foglalniuk a méret adott szintű népességszám szerinti szórásának csökkentését** (EK 2024), amelyet az Eurostat ellenőriz.

Egy olyan elképzelés, ahol **a Balatont érintő 3 vármegye (Veszprém, Somogy, Zala) egy NUTS 2 régióba kerülne** (a nem közigazgatási egységnek önálló NUTS 2 régióként vármegyékből kell állnia), összesen 3 darab NUTS 2 régiót és 9 vármegyét érintene. Ezzel három új NUTS 2 régió állna elő, és mivel az EU NUTS régiókkal szembeni elvárása, hogy földrajzilag szomszédosak legyenek, csak azon kombináció lehetséges – ha az eddig alkalmazott 3 vármegye=1 régió verziót vizsgáljuk –, hogy **Baranya, Tolna és Fejér, illetve Vas, Győr-Moson-Sopron és Komárom-Esztergom vármegyék kerülnének még egy-egy NUTS 2 régióba** (70. ábra). A vármegyék földrajzi helyzete és szomszédsága miatt, valamint amiatt, hogy két szomszédos vármegye összlakosság száma mindössze Győr-Moson-Sopron és Veszprém esetében lépi át, alig pár ezer fővel, a 800 ezres határt, más verzió nem jöhet szóba a Dunántúlt tekintve.

70. sz. ábra A lehetséges változat új NUTS 2 régiókra a Dunántúlon

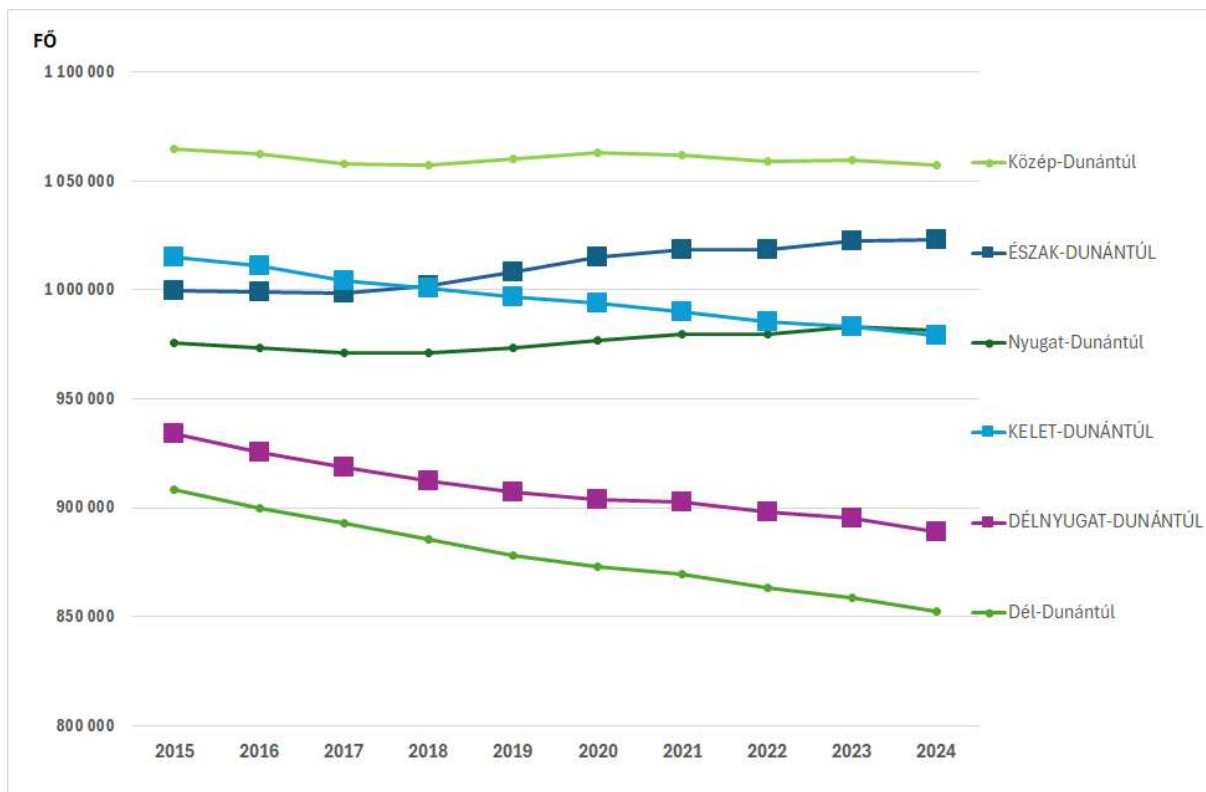
A magyarországi NUTS 2 régiók nevei jelenleg égtájakkal jelzósített nagytájak (Nyugat-, Dél-, Közép-Dunántúl, Észak-, Dél-Alföld), illetve Észak-Magyarország. Az esetleges módosítás esetén ehhez igazodva Észak-Dunántúl (2 vármegye északi, 1 nyugati fekvésű), Kelet-Dunántúl (2 vármegye keleti, 1 déli fekvésű) és a Délnyugat-Dunántúl (2 délnyugati fekvésű, 1 nem

⁵⁶ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts>

érintkezik országhatárral, középen van) lehetnének az esetleges elnevezések. Ebben a rendszerben egy Balaton nevet tartalmazó régió talán nem célszerű, és példaként nem találunk jelenleg olyan EU régiót, amely esetében a régióban fekvő tó adná a nevet. Olyanra ugyanakkor van példa, hogy valamely markáns nagytáj megjelenik a névben, de az a régió nagyobb részét fedi, szemben a Balatonnal, ahol a balatoni jelleg ennél kisebb súlyú lenne a NUTS 2 régióban. A jelenlegi 3 dunántúli régió **lakosságszáma**: Nyugat-Dunántúl 981.569 fő, Közép-Dunántúl 1.057.303 fő, Dél-Dunántúl 852.420 fő (2024.01.01. KSH), azaz a NUTS 2 régiókkal szembeni lakosságszám elvárásnak (800 ezer fő és 3 millió fő között) megfelelnek. A **Balaton térsége nem területi közigazgatási egység, így egy esetleges önálló NUTS 2 régióként NUTS 3 egységekből kell állnia, amelyek összesített népességszáma meg kell, hogy haladja a 800 ezer főt.** A Balaton 3 vármegyét érint (Veszprém, Somogy, Zala), amelyek **lakosságszáma 888.794 fő (2024.01.01 KSH), azaz megfelel a kritériumnak.** Egyúttal a másik két újonnan előálló régió lakosságszáma is a megadott értékek között maradna – Vas, Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom vármegyék összesített lélekszáma 1.023.279 fő, Baranya, Tolna, Fejér vármegyéké pedig 979.219 fő. Azaz **az új verzió szerinti régiók lélekszáma megfelel a NUTS elvárásnak, sőt, valamelyest javít is rajta, mivel a legkisebb lélekszám 852 ezerről 889 ezer főre nőne, így a 800 ezer fős alsó határtól messzebb kerülne a NUTS 2 régió (71. ábra).**

Egyúttal a NUTS 1 régiókn belül (amely a 9 érintett vármegyét jelenti) a 3 darab új NUTS 2 régió lakosságszámai közötti különbségek csökkennének: a szórás értéke 84,6 ezer főről 56,0 ezer főre csökkenne. Ez természetesen kihatna az ország 8 darab NUTS 2 régiójának szórásértékére is: itt a szórás 249 ezer főről 246 ezer főre csökkenne.

71. sz. ábra A jelenlegi és a lehetséges három dunántúli NUTS 2 régió lakosságszámának alakulása 2015 és 2024 között (Adatforrás: KSH Statadat)

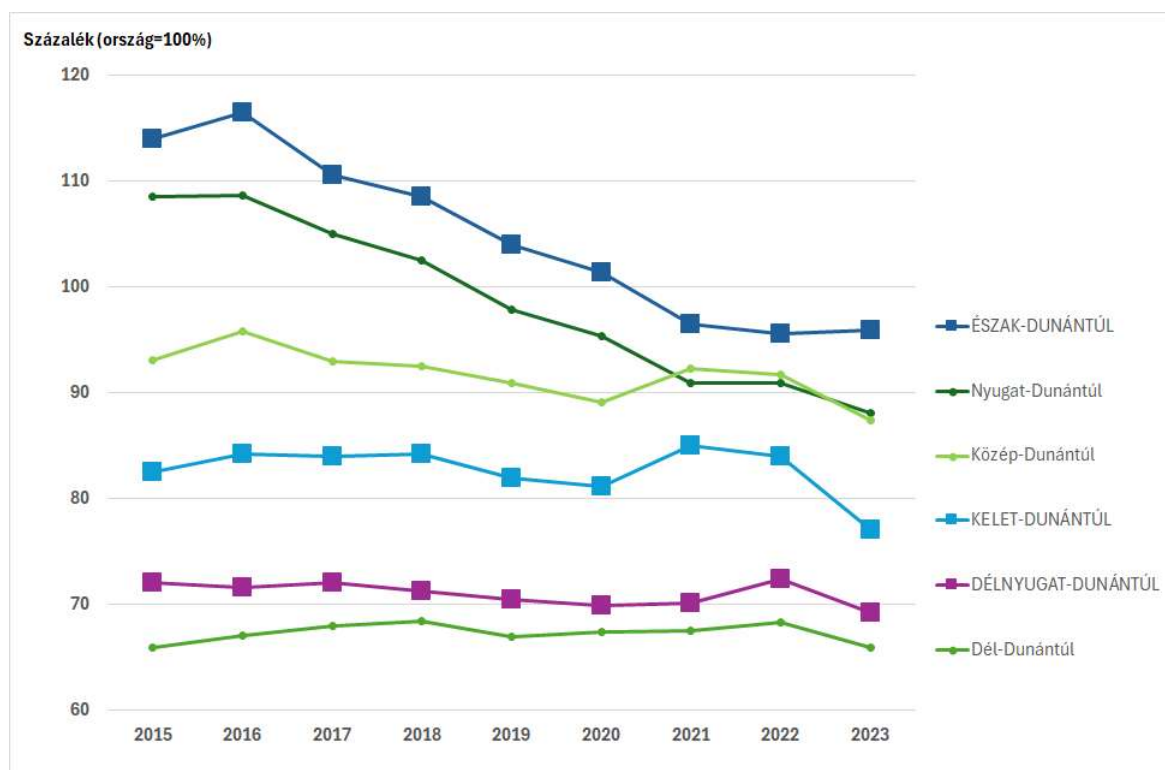

Egy másik fontos adat az **egy főre jutó GDP**, mivel a hétéves EU költségvetési periódusok előtt kiszámítják a NUTS 2 régiók ezen értékét, vásárlóerőparitáson (elérhető legutolsó három év adata alapján), és kijelölik a legelmaradottabb régiókat (2021-2027: less developed regions), **ahol az egy főre jutó GDP értéke az EU átlag 75%-a alatt van, és ezek kapják az európai uniós támogatások számottevő részét.** A megelőző és a jelen ciklusban még két kategóriát állítottak fel a régiókra: korábban a 75-90% közötti és a 100% feletti értékkel bíró régiók csoportját, jelen ciklusban a 75-100% (transition regions) és a 100% feletti (more developed regions) csoportját. Ezen régiók is jogosultak támogatásra, de az előzőnél jóval szerényebb mértékben.

A magyarországi **vidéki NUTS 2 régiók a csatlakozásunk óta mindig alatta voltak a 75%-os küszöbértéknek**, így elmaradottnak számítottak. A Közép-magyarországi régió még kezdetben az volt (2004-2006), majd átlépte a küszöböt, így előbb (2007-2013) ún. Phasing-in kategóriába került, majd (2014-2020) a fejlett (more developed region, >90%) csoportba. A jelenlegi ciklus (2021-2027) előtt szétválasztották e régiót Budapestre és Pest vármegyére, s előbbi maradt a fejlett kategóriában, míg utóbbi visszakerült a kevésbé fejlett kategóriába (less developed regions) a 75%-nál kisebb értéke miatt.

Megvizsgálva a jelenlegi és a lehetséges dunántúli régiók egy főre jutó GDP értékeit, először **magyarországi viszonylatban (adatforrás: KSH stadat), megállapíthatjuk, hogy az országos átlaghoz viszonyítva mindegyik értéke lecsökkent 2023-ra.** Az új felosztás esetében a minimum érték nagyobb 2023-ban, 69% (Délnyugat-Dunántúl), mint a jelenlegi felosztásban, ahol 66% (Dél-Dunántúl), és a maximum is magasabb lesz, 96% (Észak-Dunántúl), mint a jelenlegi felosztásban, ahol 88% (Nyugat-Dunántúl) és 87% (Közép-Dunántúl) (72. ábra). Azzal, hogy az Észak-Dunántúl régiója annyit jelentene, hogy Zala megyét (amelynek egy főre jutó GDP-je az országos átlag 69%-a) felcseréljük Komárom-Esztergom megyére (amelynek egy főre jutó GDP-je az országos átlag 97,8%-a), egy olyan régió keletkezne, amelynek egy főre jutó GDP értéke relatíve magas lesz.

72. sz. ábra A jelenlegi és a lehetséges három dunántúli NUTS 2 régió országos átlaghoz viszonyított egy főre jutó GDP értékének alakulása 2015 és 2023 között (Adatforrás: KSH)

Az Eurostat adatbázisában megvizsgálva a hazai régiókat és vármegyéket, megállapítható, hogy euróban még az uniós átlag fele alatt, illetve körül mozognak a jelenlegi régiók (35-47%) és az esetleges újak (37-51%). Ugyanakkor vásárlóerőparitáson a meglévő régiók értéke 51, 67 és 68% volt 2023-ban, viszont az esetleges újak közül míg kettő értéke is 60% alatt, addig a harmadik értéke (Észak-Dunántúl) már 74% körüli volt 2023-ban, sőt korábban át is lépte a 75%-ot, amely az EU regionális politikája esetében a kritikus küszöbszám a jelenlegi ciklusban. A következő ciklus esetében még nem ismert az uniós források elosztásának módszere, de ha nem változik, akkor a 75% fontos határvonal abban, hogy mekkora forrás jut egy régiónak. Ebből a szempontból, ha Észak-Dunántúl gazdasági produktuma nagyobb ütemben nő, mint az Európai Unióé (vásárlóerőparitáson), és mellette a népességszám növekedése nem gyorsul fel, akkor a következő években akár át is lépheti az egy főre jutó GDP a 75%-ot.

Ugyanakkor az is tény, hogy az új költségvetési ciklus kohéziós politikájának alapelvei még nem körvonalazódnak (felmerült, 2025 nyarán már lesz egyfajta tervezet), így egyrészt nem tudni, hogy milyen indikátor(ok) és küszöbszám(ok) lesz a regionális fejlesztési támogatás alapja. Másrészt ha marad az egy főre jutó GDP (vásárlóerőparitáson) és a 75%-os küszöbérték, akkor 3 év átlagát nézik, amelyikre még van adat – előző ciklusban, amely 2021-el indult el, a 2015-2016-2017 éveket vették⁵⁷, s ez alapján 2028-tól indulva 2022-2023-2024. évek az

⁵⁷ „A régióknak a három régiókatörvénybe történő besorolását az alapján kell meghatározni, hogy az egyes régiók vásárlóerő-egységben (a továbbiakban: PPS) mért és a 2015–2017-es időszakra

esélyesek erre. Mint látjuk, 2022., 2023. évek esetében még az Észak-Dunántúl régió sem haladta meg a 75%-ot, és várhatóan 2024. év sem fogja ezt hozni, így a következő ciklusra elég esélyes, hogy nem kerülne ki a kevésbé fejlett régió kategóriából.

20. sz. táblázat A jelenlegi és a lehetséges három dunántúli NUTS 2 régió euróban számolt egy főre jutó GDP értéke az EU átlagához viszonyítva (forrás: Eurostat database és saját számítás Eurostat adatok alapján)

NUTS 2 egység	2019	2020	2021	2022	2023
Közép-Dunántúl	44	42	45	45	47
Nyugat-Dunántúl	47	45	44	44	47
Dél-Dunántúl	32	32	33	33	35
ÉSZAK-DUNÁNTÚL	50	48	48	47	51
KELET-DUNÁNTÚL	39	38	42	42	41
DÉLNYUGAT-DUNÁNTÚL	34	33	35	36	37
Magyarország	48	47	48	49	54

21. sz. táblázat A jelenlegi és a lehetséges három dunántúli NUTS 2 régió vásárlóerőparitáson számolt egy főre jutó GDP értéke az EU átlagához viszonyítva (forrás: Eurostat database és saját számítás Eurostat adatok alapján)

NUTS 2 egység	2019	2020	2021	2022	2023
Közép-Dunántúl	67	67	69	70	67
Nyugat-Dunántúl	72	71	68	70	68
Dél-Dunántúl	49	50	50	52	51
ÉSZAK-DUNÁNTÚL	76,2	75,7	72,1	73,3	73,6
KELET-DUNÁNTÚL	60,1	60,6	63,5	64,4	59,1
DÉLNYUGAT-DUNÁNTÚL	51,6	52,2	52,4	55,5	53,0
Magyarország	73	75	75	77	77

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzethez való csatlakozási kérelmet benyújtott települések (Nágocs, Pacsá) jellemzése

A Somogy vármegyei, Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területével határosan fekvő Nágocs község polgármestere 2023. június 5-én azzal az írásbeli kéréssel fordult a Balaton Fejlesztési Tanácshoz valamint annak munkaszervezeti feladatait ellátó Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség Közhasznú Nonprofit Kft.-hez, hogy a munkaszervezettel közösen vizsgálják meg **Nágocs község Balaton Kiemelt Üdülőkörzethez történő csatlakozásának lehetőségét**. A település képviselőtestülete 99/2022. (XII.08.) számú határozatában deklarálta a kiemelt üdülőkörzethez történő csatlakozás szándékát. A csatlakozási szándékról 2023. júniusában személyes egyeztetést folytatott a település polgármesterével a Balatoni Integrációs és

vonatkozó uniós adatok alapján számolt egy főre jutó GDP-je hogyan viszonyul az EU-27-ben ugyanabban a referencia-időszakban mért egy főre jutó átlagos GDP-hez.” [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32021R1060]

Fejlesztési Ügynökség és a Területfejlesztési Miniszteri Kabinet képviselője. A témához kapcsolódóan 2023 szeptember 14-én a területfejlesztésért felelős államtitkár arról tájékoztatta az Ügynökséget, hogy az Építési és Közlekedési Minisztérium 2024-ben tervezi a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területi hatályáról is rendelkező 2018. évi CXXXIX. törvény felülvizsgálatát, és e munka folyamán sor kerülhet a BKÜ területét érintő módosítási javaslatok áttekintésére is. Az államtitkárság válaszában rögzítette, hogy a kiemelt üdülőkörzet területének bővítésére csak akkor van lehetőség, ha annak szükségességét hatásvizsgálatok alátámasztják.

A község csatlakozásának esetleges jövőbeni hatásait vizsgálandó, a Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség vállalta, hogy a 2025 tavaszán esedékes, 2024. évi területi monitoring jelentéshez kapcsolódóan megvizsgálja a község csatlakozási igényének alapvető területi, társadalmi-gazdasági dimenzióit. Az alábbi összefoglaló e vizsgálat eredményeit tartalmazza.

Nágocs Somogy vármegyében, a Tabi járásban található község. Területe 22,26 km². Természetföldrajzilag a Dunántúli-dombsághoz tartozó dombvidékes, erdőkkel tagolt Nyugat-Külső-Somogy területén, a Nágocsi-patak völgyében és az azt övező magasabb térszíneken fekszik. **A község nem képezi részét a Balaton vízgyűjtő területének**, hanem a Nágocsi-patakot befogadó Koppány révén a Duna vízgyűjtőjéhez tartozik. **A község északi területei a somogymeggyesi erdő Natura2000 különleges természetvédelmi terület** részét képezik.

A község Andocs és Kapoly szomszédsága miatt északról **határos a Balaton Kiemelt Üdülőkörzettel, önkormányzata az andocsi közös önkormányzati hivatalhoz** tartozik. A község (ahogy a Tabi járás minden települése) része a Dél-dunántúli, Somogy-Tolna-Baranyára egyaránt kiterjedő belső periféria térségnek.

Nágocs állandó népessége 2023-ban 590 fő volt. Lakónépessége ugyanebben az évben valamivel alacsonyabb, 587 fő. **A település népessége folyamatosan csökken**, az elmúlt öt évben átlagosan évi 10 fővel. A közeli, BKÜ-be tartozó települések nem produkálnak ennyire kedvezőtlen számokat népességükhöz viszonyítva, annak ellenére, hogy öt éves átlagban ugyancsak népességfogyást realizáltak. A település egyéb demográfiai mutatói is kedvezőtlen trendeket mutatnak. **Öregedési indexe az elmúlt öt évben 12%-kal növekedett.** 2023-ban 100 15 év alatti lakosra 148 64 évnél idősebb lakos jutott. Ezzel összefüggésben, természetes szaporulatának 5 évi átlaga -14,8 fő 1000 főre vetítve. A legutolsó öt évből háromban a beköltözők, kettőben a kiköltözők száma volt magasabb. **Összességében hosszú időtávon a településre az elvándorlás jellemzőbb**, ennek ellenére az elmúlt öt évben enyhe növekedés tapasztalható a beköltözők számában, 1000 főre vetítve átlagosan 9 fő évente. A legutolsó vizsgált évben, 2023-ban az érték pozitív, +44 fő volt 1000 főre, ami az elmúlt évekhez képest kiugró eredménynek számít, azonban egy ilyen alacsony lélekszámú településen a kismértékű népességmozgás (akár egy-egy család beköltözése) is jelentős fajlagos változásokat eredményezhet, ezért az évenkénti adatokban nagy ingadozás tapasztalható.

A település infrastrukturális ellátottságának fő problémája, hogy az utolsó dokumentált évig, 2023-ig **nem volt szennyvízhálózatra kapcsolt lakás, vagyis nincs kiépített szennyvízcsatorna-hálózat** a községben. Ez a jelenség megegyezik a környező, a Balaton

vízgyűjtőjéhez nem tartozó, a szennyvízcsatorna-hálózati fejlesztésekből kimaradó, jellemzően a Tabi járás részét képező többi, üdülőkörzethez tartozó községgel.

A vállalkozások egyéb szervezetekkel együtt (GFO14) mért, 1000 főre vetített aránya a BKÜ településeinél 115,6, vagyis ennyi vállalkozás jutott 1000 lakosra. **Nágocs esetében 2021-ben ez az érték mindössze 77,9** volt, vagyis elmarad az átlagtól, de nem tekinthető kimondottan alacsonynak sem. A környező somogyi, üdülőkörzethez tartozó községek adataihoz képest ez még kedvezőbb aránynak is számít, bár **a teljes BKÜ háttértelepülési átlagától (88,3) ez valamivel elmarad.** Az **egy főre jutó SZJA adóalapot képező belföldi jövedelem** az utolsó adattal rendelkező évben, 2022-ben 1 570 000 Ft volt. **Ez a közeli BKÜ települések értékénél ugyancsak valamivel magasabb,** a környező települések közül csak Tab, valamint a vele határos Zala és Kopoly mutat ennél magasabb értékeket. A település kiemelkedő gazdasági szereplője a *Nágocsi Mezőgazdasági Zrt.*, mint jelentős gazdasági területekkel rendelkező, jelentős árbevétellel rendelkező vállalkozás.

A községen található óvoda és általános iskola. Egészségügyi intézményekből háziorvosi rendelő, védőnői szolgálat és gyógyszertár is működik a településen. Található továbbá postafiók. Szociális feladatköröket lát el az **Árvácska Anya és Csecsemőotthon, valamint a Reménység Alapítvány Idősek Otthona is.**

Nágocs legjelentősebb potenciális turisztikai vonzereje a jelenleg felújítás alatt álló, turisztikailag nem hasznosított **Zichy kastély és parkja.** Ilyen, a Zichy család egykori birtokát képező kastély a BKÜ területén Lengyeltótiban, Nagyvázsonyban és Zala községben található.. A településen kereskedelmi szálláshely nem található, így mérhető turisztikai forgalma sincs.

Összességében a község a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet déli határán fekvő településekkel rokon jegyeket mutat mind környezeti, természetföldrajzi, mind pedig társadalmi-gazdasági vetületben. Nágocs a Tabi járáson belül egy kedvezőbb gazdasági helyzetű településnek számít, **potenciális vonzerőértékkel is bír a jelenleg hasznosítatlan, ám a BKÜ-höz több szállal kötődő Zichy kastély képében.** Üdülőkörzethez történő csatlakozásának jelentős kockázata nincs, azonban kétségtelen, hogy gazdasági pozíciói, arculata nem feltétlenül az üdülőkörzeti jellegre utalnak. Mindazonáltal a település által megfogalmazott csatlakozási igény – valamint a település tágabb térségi környezete – rámutat arra, hogy a Dél-dunántúli belső periféria átfogó, jelentős eszközökkel felruházott programszerű, az aktorok közötti eredményes együttműködések kibontakoztatását elősegítő fejlesztésére van szükség.

Nágocsot követően 2025 márciusában a Zala vármegyei Pacsa városa is benyújtotta csatlakozási kérelmét a Balaton Kiemelt Üdülőkörzethez. A Nágocs kapcsán már alkalmazott módszertan szerint elkészítettünk a település vonatkozásában egy gyorselemzést, mely szintén részét képezi a jelen monitoring jelentésnek.

Pacsa Zala vármegyében, a Zalaegerszegi járásban található város. Az üdülőkörzethez való csatlakozása esetén annak első, Zalaegerszegi járáshoz tartozó települése lenne. Ezzel együtt a

BKÜ egyik központjának tekinthető Keszthely megközelítésének ideje azonos a járásközpont Zalaegerszeg elérési idejével, ami nagyjából 27 perc.

A város közigazgatási területe összesen 22,7 km². Természetföldrajzilag a Nyugat-magyarországi peremvidéken, a Zalai-dombság területén, annak kisimultabb, dombokkal kevésbé tagolt részén fekszik. Közigazgatási területe két kistájat, a Zalaapáti-hátat és a Principális-völgyet érinti. Bár közigazgatási területén található olyan forrás, melynek vize végül a Balatonba folyik, szigorúan véve a város önmagában nem képezi részét a Balaton vízgyűjtő területének, hanem **a Principális-csatornát befogadó Mura révén a Dráva rész-vízgyűjtőjéhez tartozik**, vagyis valójában a dunántúli vízválasztón fekszik a település. A város külterületének nyugati részén a Principális-csatornához tartozó védett területen ex lege védett lápok és Natura 2000 különleges természetmegőrzési területek találhatók.

A község **Dióskál, Zalaapáti és Zalaszentmárton községek szomszédsága miatt nyugatról határos a Balaton Kiemelt Üdülőkörzettel**. A Pacsai Közös Önkormányzati Hivatal a tőle északra található, a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén kívül eső Zalaigrice közigazgatási feladatait is ellátja.

Településképe falusias beépítési jegyeket mutat, jellemzően szalagtelkes településszerkezettel. Ez összefügg városok között alacsonynak tekinthető népességszámával is. Pacsa állandó népessége 2023-ban mindössze 1603 fő volt. Lakónépessége ugyanebben az évben valamivel alacsonyabb, 1528 fő. **A település népessége csökken, az elmúlt tíz évben átlagosan évi 14 fővel.** Népességcsökkenése az állandó népesség tekintetében meghaladja a környező településekre jellemző mértéket. A lakónépesség változásának tekintetében településenként sokkal nagyobb eltéréseket találunk, ahol jobban megjelennek a települések egyébként alacsony lakosságszámából származó jelentősebb aránybeli különbségek. E tekintetben népességszámcsökkenése nem kiemelkedő, de még mindig nagyobb a környező települések nagy részénél. **Öregedési indexe az elmúlt tíz évben 37%-kal növekedett.** 2023-ban 100 15 év alatti lakosra 162 64 évnél idősebb lakos jutott. Ezzel összefüggésben, természetes szaporulatának 10 évi átlaga -4,1 fő 1000 főre vetítve. **A legutolsó 10 évből csak egyben, 2016-ban volt magasabb a beköltözők száma, minden más évben a kiköltözők száma volt magasabb.** Összességében a településre az elvándorlás jellemzőbb, 1000 főre vetítve átlagosan (-10) fő évente.

A vállalkozások egyéb szervezetekkel együtt (GFO14) mért, 1000 főre vetített aránya a BKÜ településeinél 116,7, vagyis ennyi vállalkozás jutott 1000 lakosra. Pacsa esetében 2022-ben ez az érték mindössze 87,3 volt, vagyis **elmarad a kiemelt térségi átlagtól**, de nem tekinthető kimondottan alacsonynak sem. A környező Zala vármegyei, üdülőkörzethez tartozó települések ennél sokkal gyengébb átlagot mutatnak, de még **a keszthelyi és zalaegerszegi járások átlagos értékénél is jelentősen magasabb.** A teljes BKÜ háttértelepülési átlagot (85,5) ez valamivel meghaladja, de nagyságrendileg ehhez illeszkedik. Az egy főre jutó SZJA adóalapot képező **belföldi jövedelem 2022-ben, az utolsó rendelkezésre álló adatot tartalmazó évben 1 619 000 Ft volt. Ez a közeli BKÜ települések értékével nagyságrendileg egy kategóriába sorolható.** A település kiemelkedő gazdasági szereplőinek nagy része a város beépített

területének nyugati határában található, ami nagyrészt személygépjárművekkel kapcsolatos szolgáltatásokat csoportosít, mindemellett a baromfifeldolgozással foglalkozó Pulyka-Java Kft, illetve nagyobb területet foglal el a Pacsabau-Ker Kft. építőanyag kereskedése és a Poli-Farbe Kft. telephelye is.

Bár a város a BKÜ-vel határos, **munkavállalóinak mindössze negyede dolgozik a kiemelt térségben**; munkavállalóira jellemzőbb a Zalaegerszegi járás valamely településére, főleg a vármegyeszékhelyre történő ingázás. A **legtöbb munkavállaló ezzel együtt helyben dolgozik; a városban lakók 42%-a a településen vállal munkát.** A BKÜ területéről is ingáznak a településre, legnagyobb számban a környező falvakból illetve Keszthelyről.

Város lévén több, jellemzően alsófokú központi funkcióval is rendelkezik. Területén található benzinkút, általános iskola, mentőállomás és katasztrófavédelmi őrs is.

Jelentős forgalmat generáló turisztikai vonzerővel nem rendelkezik. Megemlíthető a Kaloncai-víztározó avagy Pacsai-horgásztó mint rekreációs célra használható nagy kiterjedésű állóvíz. Emellett külterületén egy 18. századi műemlék jellegű kápolna is található. A városban több, az idegenforgalom kiszolgálására alkalmas panzió is helyet kap.

Összességében a város a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet nyugati határán fekvő településekkel rokon jegyeket mutat mind környezeti, természetföldrajzi, mind pedig társadalmi-gazdasági vetületben. Pacsa a Zalaegerszegi járás első települése lenne az üdülőkörzetben. Bár infrastrukturálisan a kiemelt térség jól megközelíthető, és munkavállalói révén kapcsolatban van a térséggel, gazdasági szempontból inkább Zalaegerszeg központhoz tartozik. Saját járásán belül átlagos gazdasági helyzetű településnek számít, potenciális vonzerőértékkel azonban nem rendelkezik.

Összegzés

A **2021-2027 közötti programozási időszak** során a Közös Agrárpolitika Stratégiai Terv forrásain kívül Magyarország **51,6 Mrd EUR kohéziós fejlesztési forráskerekre jogosult**, ami az MNB 2021 évi 360 napos középárfolyamán számolva mintegy 18 600 Mrd Ft forrásösszegnek felel meg. Ez az összeg 2021. évi hazai GDP (≈ 55125 ezer Mrd Ft) ≈ 37 %-a.

A Magyarországgal szemben indított jogállamiság eljárás a kohéziós források kifizetéseinek megakadályozásához vezettek, ugyanakkor az unió által előírt, úgynevezett horizontális feljogosítások egyes elemeinek teljesítését követően a kohéziós alapok egy része feletti blokkolást feloldották, és **mintegy 10,2 Mrd EUR forrásösszeg lehívhatóságát biztosították**.

A zárolás alól feloldott, adott operatív programokhoz csoportosított kohéziós források 2024 első felében több időpontra szétosztva érkeztek Magyarországra, azonban 2024 júliusa óta a forrásátutalás ismét szünetel. Miközben a kohéziós források kifizetései jogviták miatt elakadtak, és Magyarország Kormánya súlyos büntetési tételekkel számol, akadálytalanul érkeznek Magyarországra a Közös Agrárpolitikai Stratégiai Terv operatív támogatásai.

A Kormány tájékoztatása szerint **2025. február elejéig több mint 22 ezer támogatási igény érkezett** az elindult operatív programokon belül meghirdetett forrásokra. Ezek közel felét jogosultnak minősítették és az Irányító Hatóság támogatta, illetve a támogatási igények több mint kétötöde, mintegy 44 %-a kifizetésben is részesült. **Országosan a forrásigények elérik az 5800 Mrd Ft-ot, amiből 4300 Mrd Ft megítélt támogatás, több mint 2000 Mrd Ft a kifizetett forrás.**

A **FAIR 2025. február 11-i állása** szerint a Széchenyi Terv Plusz pályázati kataszterében 22 264 db pályázat szerepel, vagyis kevéssel több, mint egy év alatt **a 2024. január közepi állapot nagyjából kilenced részével növekedett országosan a pályázati tömeg** 2025. február közepére. A **Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén megvalósítani tervezett projektek száma a legutóbbi adatleválogatás időpontjában 986 db volt, ez a gyakoriság 2025. február 11-re 1077 db-ra növekedett.** A két időpont közötti növekmény 91 db, a 2024. január közepi állapothoz képest mintegy tizenketted részével magasabb.

A **pályázatok üdülőkörzeti részesedése** a két adatleválogatás időpontja között 5,01 %-ról **4,83 %-ra csökkent**, tehát az országos növekményérték magasabb, mint az üdülőkörzeti. A detektált 4-5 % közötti BKÜ részesedésérték **megfelel a korábbi programozási ciklusok azonos időszakaiban megfigyelt részesedésértékeknek.**

Jelen állás szerint országosan minden operatív programban, illetve a három belügyi alapon is elindult a pályáztatás, a Balaton térségében 6 operatív programban: GINOP, TOP, DIMOP, KEHOP, IKOP, MAHOP jelent meg pályázati aktivitás, illetve egy pályázat az MMIA területén.

Országosan 41 prioritás, 84 intézkedés és 175 alintézkedésben szerepel pályázati gyakoriság, a BKÜ-ben 14 prioritás, 19 intézkedés és 30 alintézkedés érintett. **A pályázatok legnagyobb tömege a gazdaságfejlesztés (GINOP Plusz) és a területfejlesztés (TOP Plusz) pályázati kiírásaihoz érkezik**, ez közelít a korábbi időszakok jellemzőéhez, azonban az egyéb operatív programokban megjelent pályázati tömeg mind országosan, mind üdülőkörzeti szinten igen kicsi. Országosan ez a részesedés 4,0 %, BKÜ metszetben 2,8 %. Aránytalanul kevés a DIMOP, a KEHOP Plusz, az IKOP Plusz, a MAHOP Plusz, és különösen kevés az EFOP Plusz keretében megjelent pályázat. Ez utóbbi esetében országosan mindössze 9 db pályázatot nyújtottak be a 2021-2027 közötti uniós forráselosztási ciklus negyedik évében. A BKÜ-ben 2025. február közepéig nincs EFOP Plusz pályázat.

A legfontosabb gazdaság és területfejlesztési operatív programokban zajló pályáztatás az üdülőkörzetben prioritás, intézkedés és alintézkedési szinteken is azonos ívű az országossal, a prioritások esetében az első 7, az intézkedések metszetében az első 10, az alintézkedések esetében az első 4 gyakoriság rangsorhelyen megegyezik. Nyilván a Balaton területi szegmensének sajátosságai nem véletlen módon befolyásolják a pályázatok operatív program → prioritás → intézkedés → alintézkedés áramlásait, ezek lehetőségeit pedig az uniós forráselosztás által szabott keretek szabályozzák.

A pályázatok beérkezési évének súlypontja a Széchenyi Terv Plusz időszakában 2022. év, lényegében az új uniós költségvetési ciklus elindításának első teljes éve, amikor az európai forráselosztásért felelős jogintézmények hivatalosan még nem korlátozták a Magyarországnak járó forrásokhoz való hozzáférés lehetőségeit. **Miután a kohéziós forrásokhoz való hozzáférés lehetőségei beszűkültek, a pályázati aktivitás radikálisan visszaesett.**

2023 évben a teljes időszakra vonatkozó aktivitás 1,9 % országosan, üdülőkörzeti szinten kevesebb, mint 1 %. 2024. évben, miután a kohéziós források egy része felett az uniós intézmények feloldották a hozzáférési jogosultság blokkolását a pályázati aktivitás is megemelkedett, de a növekedés volumene közel sem akkora, mint amilyen lendülettel 2022-ben a pályázati aktivitás elindult. Országos szinten nagyjából minden tizedik, üdülőkörzeti szinten minden tizenhatodik pályázatot 2024-ben indították. Ezeket a gyakoriságokat önmagukban jellemezve jól látható, hogy **egészen más struktúrájú pályázati gyakoriság-adateloszlásról van szó, mint az előző, 2014-2020 (+2 év), vagy akár az ezt megelőző, 2007-2013 (+2 év) közötti időszakban is megfigyeltünk.**

A pályázatok projektkezelési eljárásrendje jellemzően egyszerűsített eljárásrend értékeléssel. Országosan a pályázatok mintegy 65 %-a, üdülőkörzeti vetületben mintegy 70 %-a sorolható ebbe a kategóriába. **A kiemelt eljárásrendű pályázatok aránya országosan 3 % körüli, az üdülőkörzeti vetületben csupán az országos arány fele.**

A pályázók gazdálkodási forma szerinti osztályozása a korábbi időszakok jellemzőihez hasonlóan a vállalkozások masszív többségét mutatja. **A vállalkozások aránya a pályázók között országosan 69 %, a Balaton térségében arányaiban magasabb, 73,1 %. A költségvetési szervek, költségvetési rend szerint gazdálkodó szervek pályázói részaránya**

országosan 28 %, üdülőkörzeti szinten 24 % körüli, és továbbra is igen mérsékelt a nonprofit szektor jelenléte a pályázók között, mind országosan, mind üdülőkörzeti szinten.

Országosan a pályázók relatív többsége, 42 %-a, BKÜ metszetben abszolút többsége, 53,7 %-a mikrovállalkozás. A második legmagasabb részarányt az önkormányzatok képviselik, mind országosan, mind a BKÜ-ben. A harmadik legmagasabb pályázói minősítés forma a kisvállalkozás, a közepes vállalkozások állnak a negyedik rangsorhelyen országosan és BKÜ szinten is. Az államháztartáson belüli nonprofit szervezetek pályázói aktivitása, a lehetőségeken belül magasabb, mint az államháztartáson kívülieké, ez ugyancsak egyformán jellemző Magyarország egészére, és a Balaton térségére is.

A pályázók relatív többsége a nemzetgazdasági főágazatok (TEÁOR) nomenklatúrájában mind országosan, mind az üdülőkörzetben a közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás klaszterébe sorolható. Az első 5 gyakorisági rangsorhelyre Magyarországon sorrendben még a kereskedelem, gépjárműjavítás, a feldolgozóipar, az építőipar és a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység fér be. Ezek együtt az összes pályázó nemzetgazdasági besorolásainak 79,5 %-át alkotják.

A Balaton térségében a rangsor élén még az építőipar, a kereskedelem, gépjárműjavítás, a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás, illetve a feldolgozóipar helyezkedik el. Ezek együttesen az összes pályázó nemzetgazdasági besorolásainak közel háromnegyedét, 74,2 %-át teszik ki. Arányaiban **az országosnál nagyobb a Balaton térségében a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás, az ingatlanügyletek, a pénzügyi, biztosítási tevékenység, a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység, az adminisztratív szolgáltatás, a művészet és szórakoztatás, a humán egészségügy, szociális ellátás, és a különböző ipari nemzetgazdasági kódokkal rendelkező pályázók aránya.**

A Balaton térségében projektet megvalósítani szándékozó pályázók székhelye erősen gravitál a Balatonhoz, a vármegyék rangsorát Somogy vezeti, amit Veszprém vármegye, majd Zala vármegye követ. Összességében **a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén megvalósítani tervezett pályázatok több mint háromnegyedét olyan pályázók kezdeményezték, akiknek a székhelye is egy üdülőkörzeti település.**

NUTS III, vármegye dimenzió alapján a pályázatok megvalósulási helye szerinti rangsort Pest vármegye vezeti. Ez nagyon jelentős különbség az előző programozási ciklus jelenségeihez képest, amikor Pest vármegye részesedése a pályázatok megvalósulási helye szerint nagyon szerény volt.

A BKÜ területén megvalósítani tervezett 1077 pályázat relatív többsége, 46,7 %-a az üdülőkörzet Somogy, 36,8 %-a Veszprém, 16,5 %-a Zala vármegye területén található. Arányfelosztás alapján nagyjából minden második somogyi, legalább minden harmadik veszprémi és minden hatodik zalai. Balaton partviszonylat szerint **a pályázatok nagy többségét, mintegy 62 %-át az üdülőkörzet parti, partközeli sávjában tervezték megvalósítani, a háttérzóna részesedése 38 %.**

A vizsgált területi dimenziók függetlenek egymástól, a pályázatok tervezett megvalósulási helye nincs közvetlen összefüggésben az üdülőkörzet vármegye területi, illetve Balaton partvonal és háttérzóna viszonylataitól, ami különbség az előző, Széchenyi 2020 időszakban megfigyeltekhez képest.

A FAIR 2025. február 11-i állása alapján **az üdülőkörzet 180 településéből 149 esetben nyújtottak be legalább egy pályázatot, vagyis a települések 82,8 %-áról már pályáztak.** Az üdülőkörzeti települések pályázati gyakoriság rangsorát azok megvalósulási helye szerint toronymagasan Siófok vezeti, Siófokról csaknem kétszer annyi pályázatot nyújtottak be, mint a második Balatonfüredről. Füredet Balatonfűzfő, Gyenesdiás, Marcali, Fonyód, Zamárdi és Balatonföldvár követi az élbolyban. Ezek együttesen a pályázatok több mint negyedét alkotják, és egyenként legalább 2 %-os részesedésértéket teljesítenek.

Összességében települési szinten jelentős elmozdulásokat látunk a pályázati aktivitás területén. Míg ez egyes települések esetében kicsi, vagy ki sem fejezhető, mint Balatonfüred, Balatonfűzfő, Marcali, Gyenesdiás, Fonyód, vagy Hévíz, más településeknél, különösen a városoknál markáns és látványos, így Keszthely, Balatonalmádi és Tapolca esetében.

Az üdülőkörzet területéről pályázó 149 település az állandóan itt élő népesség mintegy 96 %-át tömöríti, a 31 nem pályázó település állandó népessége összesen kevesebb, mint 10 800 fő.

A FAIR 2025. februári állása alapján **a benyújtott pályázatok elsöprő többsége jogosult minősítést kapott, ennek aránya Magyarországon 88 %, a BKÜ-ben megvalósítani tervezett pályázatok esetében 85 %.** Az Irányító Hatóság a jogosulatlannak minősített pályázatokat jellemzően már nem értékeli, ezek nagy többsége esetében a FAIR adatbázisban nincs bejegyzés. Az Irányító Hatóság által elutasított pályázatok aránya országosan és üdülőkörzeti szinten közel egyforma, a pályázatok egy-egy harmadára tehető.

Országosan a gazdaságfejlesztési pályázatok, amelyek a gerincét alkotják a 2021-2027 közötti forráselosztási ciklusnak, felülreprezentáltak a jogosult, de IH által elutasított, illetve a jogosulatlannak minősített pályázatok. A jogosult és támogatott pályázatok aránya ebben a dimenzióban alulreprezentált. A legszínesebb kép azonban a területfejlesztési tárgyú pályázatok esetében rajzolódik ki. Ebben az esetben felülreprezentáltak a jogosulatlan és IH által megerősített módon elutasított pályázatok, a jogosult és IH által támogatott pályázatok, a jogosult minősítést nyert, de IH döntésre várakozó pályázatok, illetve azok a pályázatok is, amelyek mindkét döntést várják.

Az üdülőkörzet területén megvalósítani tervezett GINOP Plusz pályázatok relatív többsége jogosult és támogatott, arányuk felülreprezentált, de felülreprezentáltak a jogosulatlanság miatt elutasított, illetve a jogosult, de végül az Irányító Hatóság által elutasított gazdaságfejlesztési pályázatok is. Az üdülőkörzeti területfejlesztési pályázatok pontosan 50 %-a jogosult és IH által támogatott, felülreprezentált. Ugyanakkor felülreprezentáltak azok a TOP

pályázatok is, amelyek jogosultak, de még várnak az IH döntésre, és azok is, amelyek mindkét döntésre várnak. **A jogosult, de az IH által elutasított területfejlesztési pályázatok aránya alulreprezentált a Balaton térségében.**

A Széchenyi Terv Plusz programozási időszak második felében, **2025. február 11-i állás szerint keletkezett forrásigények nagyságrendje országosan 5 819 ezer Mrd Ft, a megítélt támogatásoké 4 309 Mrd Ft, a kifizetéseké 2 120 Mrd Ft, a tőkekövetelésekkel korrigált, ténylegesen hasznosult kifizetéseké 1 619 Mrd Ft.**

A BKÜ területén megvalósítani tervezett pályázatok forrásigénye 101,6 Mrd Ft, a megítélt támogatásoké 45,1 Mrd Ft, a kifizetéseké közel 37 Mrd Ft, a tőkekövetelésekkel korrigált, ténylegesen hasznosult kifizetéseké 23,5 Mrd Ft.

Abban az esetben, ha az igényelt forrást 100 %-nak tekintjük, a megítélt forrástámogatások aránya országosan a forrásigények közel háromnegyede, 74,1 %, a kifizetések tömege az igények több mint harmada, 36,4 %, a ténylegesen hasznosult forrás a teljes igény több mint negyede, 27,8 %.

Ha a Balaton térségében igényelt forrást 100 %-nak tekintjük, ehhez képest a megítélt támogatások aránya 44,4 %, a kifizetések aránya 36,4 %, a ténylegesen hasznosult kifizetett forrás 23,2 %

A két eloszlásszerkezet teljesen eltérő a megítélt támogatások, egyforma a kifizetések, és közel hasonló a ténylegesen hasznosult források vetületében. Mindez azt jelenti, hogy **az üdülőkörzet területén megítélt, arányaiban az országosnál jóval alacsonyabb forrásból tételeken magasabb a kifizetési tömeg,** viszont arányaiban az országos értéket meghaladó a visszakövetelési hányad, így végül a BKÜ-ben az országoshoz képest arányaiban alacsonyabb a ténylegesen hasznosult forrás.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet az egy állandó lakosra jutó forrásigények, megítélt támogatások, kifizetések és visszakövetelésekkel korrigált, ténylegesen hasznosult kifizetések esetében is minden NUTS optikában a területi rangsorok középmezőnyében, a középmezőnyön belül is annak végén, vagy a legvégén helyezkedik el.

Ez éles ellentétben áll az előző, Széchenyi 2020 programidőszakban megfigyelt jelenségekkel, amikor a Balaton térsége a 1861/2016 (XII. 27.) Kormányhatározatban foglalt dedikált forráskeretből merítve kiemelt módon fejlődhetett. Míg ennek hiányában az üdülőkörzet a Széchenyi 2020 dedikált forráskereteit megelőző forráselosztási időszakokban tapasztalt területiség helyezkedési képleteket produkálta, amelyek ellensúlyozására 2016 végén a 1861-es számú Kormányhatározat megszületett.

Demográfiai jellemzők, társadalom

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet állandó népessége a KSH elérhető legfrissebb, 2023. évi adatai alapján 272 668 fő, a lakónépesség száma 258 133 fő. Az üdülőkörzet állandó népessége mintegy tíz éves periodikus csökkenési időszakot követően az elmúlt fél évtized ideje alatt növekedési pályára állt, azonban úgy tűnik, a 2018 óta tartó növekedési szakasz lezárult. A kiemelt térség lakónépessége a járvány ideje alatt 2020-2021-ben átlagosan mintegy 5 500 – 6 000 fővel volt magasabb, mint a járványidőszak előtt, 2021-ben már megközelítette a 264 ezer főt, míg a járványt követően, 2022 során a 2019-hez képest elért népességnövekmény gyakorlatilag megfeleződött, 2023-ra pedig tovább csökkent. Így az utóbbi két évben újra 260 ezer fő alá esett a térség lakónépessége és 273 ezer alá az állandó népesség.

A Balaton térségében, ahogyan országosan is, a születések és a halálozások egyenlege évtizedek óta negatív, többen halnak meg a térségben élők közül, mint ahányan születnek. Összességében a gyermekvállalást ösztönözni kívánó népesedéspolitika fenntartása ellenére sem sikerül tartós időtávban jelentősen növelni a születések számát a térségben, legfeljebb szinten tartás teljesül.

Párhuzamban a népesség negatív születési és halálozási egyenlegével **a lakosság nagymértékű öregedése figyelhető meg. A 100 fiatakorúra jutó idős korúak száma a 2005. évi 119 főről 2023-ra 204 főre növekedett,** vagyis lényegében kétszer annyian élnek nyugdíjas korúak a Balaton térségében, mint az életkezdő fiatalok. Az eltartott népesség függőségi rátaértéke a népességfogyatkozás és az öregedés kumulatív hatásai alapján fokozatosan emelkedik a térségben, 2005-ben 43,1 %, 2010-ben 44,8 %, 2015-ben 49,5 %, 2020-ban 57,4 %, 2023-ban 60 %-os értéken állt. **Az 50 % feletti eltartottsági érték azt jelenti, két aktív korú tart el egy inaktív személyt.** Mivel az eltartott népesség rátaindexa növekszik, ez azt jelenti, hogy az eltartók gyakorisága csökken, és az eltartottaké növekszik, vagyis az eltartókra egyre nagyobb teher hárul.

A BKÜ területét jellemző további fontos demográfiai tény, hogy hosszú időtrendben a természetes népességfogyatkozás mértéke alapján várható szinten mégsem csökken az üdülőkörzet népessége. A népesség számának a várható népességcsökkenési tendenciával szemben megfigyelt változása a jellemzően **pozitív vándorlási egyenleggel magyarázható.** A koronavírus-járvány első évében, **2020 során egészen extrém, 25-26 ezrelékes vándorlási népességnyeresség jelentkezett az üdülőkörzetben, ez 2021-ben visszacsökkent a 2019 évi átlagban magas szintre, majd 2022 és 2023 során tovább mérséklődött, hosszú időtávban megszokott szinten, 2-3 ezrelékre módosult.**

A civil szervezetek száma 2010 és 2023 között Magyarországon mintegy 57 ezerről 53 600 körülire, vagyis nagyjából mintegy ≈ 6 %-kal csökkent. A civil szervezetek számának csökkenése a Balaton térségében is tetten érhető, a 2010 évi 1903 db szervezet 2023-ra 1837 szervezetre csökkent, a csökkenés mértéke a két időpont között $\approx 3,55$ % körüli, az országosnál kisebb mértékű. **Régóta ismert tény, hogy az üdülőkörzeti civil index alapvetően a parti, partközeli területsáv lényegesen magasabb civil aktivitásának köszönheti kiemelt szerepkörét,** a vizsgált 12 éves időtávban a Balaton partja közelében 7 ezrelék között alakul a civil szervezetek ezer állandó lakosra jutó száma.

A Balaton és térsége évszázados időtávban Magyarország egyik legnépszerűbb idegenforgalmi desztinációja, amivel összefüggésben a térség egyik legfontosabb gazdasági szektora a szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás. Az elmúlt, **2024-es évről elmondható, hogy az előző évhez képest egy dinamikusabb forgalomnövekedés volt regisztrálható a kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalmában.** A Központi Statisztikai Hivatal adatai **2 150 086 fős teljes vendégszámot mutatnak, amely majd kétszázezer fővel haladja meg az előző évi értéket.**

A belföldi vendégszám meghaladta az 1 millió 640 ezer fős, a külföldi vendégek száma pedig megközelítette az 510 ezer fős értéket. A belföldi vendégek száma 116 ezer fővel (7,6%-os bővülés 2023-hoz képest), míg a külföldi vendégek száma 50 782 fővel (11%-os bővülés 2023-hoz képest) gyarapodott.

2024-ben a vendégszám adatokhoz hasonlóan a vendégéjszakaszám is bővült az előző évihez képest – mind a belföldiek, mind pedig a külföldiek felületén. Az összességében 5 millió 825 ezres vendégéjszaka-szám több mint 302 ezerrel haladja meg a 2023. évi értéket, amely **5,5%-os növekedést jelent.** A külföldi vendégek 1 millió 653 ezer, míg a belföldiek 4 millió 172 ezer vendégéjszakát töltöttek el a BKÜ kereskedelmi szálláshelyein. **A külföldiek esetében ez az előző évihez képest 6,5%-nyi növekedés, míg a belföldiek esetében valamivel mérsékeltebb, 5%-os bővülési ütemet jelent**

A balatoni vendégforgalom pozicionálása érdekében a külföldi és belföldi vendégek egymáshoz viszonyított aránymegoszlásának hosszú időtávban bekövetkező változásának követése is kiemelt monitoring feladat. **A külföldi vendégek esetében elmondható, hogy 2024-ben arányuk elérte a 23,7%-ot, míg a hazai vendégek az összes vendég 76,3%-át tették ki.** A külföldiek 0,6%-pontnyi emelkedése az előző évhez képest ugyan nem tűnik jelentősnek, de utoljára ilyen arányú külföldi vendégszám 2017-2018-ban volt rögzíthető a Balatonnál. **A pandémia előtti évek vendégszám-megoszlása tartósan visszarendeződni látszik.**

A kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált vendégek átlagos tartózkodási ideje hosszú időtrend szerint csökkenő linearitásban mozog a Balaton térségében. A negatív linearitást a külföldi vendégek átlagos tartózkodási idejének rövidülése alakítja. 2024-ben a csökkenő tendencia mind a belföldi, mint a külföldi vendégek átlagos tartózkodási idejét tekintve folytatódott. **A külföldi vendégek immáron csupán 3,2 éjszakát töltenek el átlagosan a Balatonnál** (ez közel két teljes éjszakával kevesebb, mint pl. a 2013-as év értéke), **míg a belföldi vendégek tartózkodási ideje is mostanra csupán 2,5 éj lett.** Az összességében mérhető 2,7 éjszakás átlagos tartózkodási időre – mint már korábbi monitoring jelentésekben többször – ez alkalommal is azt mondhatjuk, hogy soha korábban ilyen alacsony értéket nem mértünk ezen indikátor kapcsán. **Mindazonáltal a balatoni érték még mindig magasabb az országos, 2,4 éjszakás átlagnál.**

2024-ben minden eddiginél magasabb arányú volt a főszezonon kívüli időszak részesedése a vendégek és vendégéjszakák számából. A vendégek 63%-a, míg a vendégéjszakák 56,6%-a volt a július-augusztusi időszakon kívül regisztrálható. Ezzel szemben a főszezon részesedése a vendégszám tekintetében 37%-ot, a vendégéjszakák száma tekintetében 43,4%-ot tett ki.

A KSH 2021 évig visszamenőlegesen kiemelt helyen közli a regisztrált turisztikai szálláshelyek külföldi vendégforgalmára vonatkozó adatokat küldő országok szerint Magyarország szálláshelyein. **A legtöbb külföldi vendég továbbra is Németországból érkezik a Balaton térségébe.** A német vendégek száma a koronavírus-járvány végétől folyamatosan növekszik, 2021-ben mintegy 4 ezer, 2022-ben közel 7 ezer, 2023-ban több mint 7 és fél ezer, **2024-ben viszont már csaknem 13 ezer német vendéget regisztráltak.** Kiemelkedően jelentős az osztrák, a cseh, a szlovák és a lengyel vendégkör a Balaton térségében. Ezek gyakoriságsorrendje a vizsgált évek metsztében nem feltétlenül egyforma, de az ide látogató turisták tömegét tekintve kiemelkednek a többiek közül.

Foglalkoztatás, munkanélküliség

A BKÜ foglalkoztatottsági helyzetképe alapvetően a munkanélküliség eltérő mértékű ciklikus ingadozásainak függvényében változó. A munkanélküliség és a foglalkoztatottság egymással szorosan összefüggő szakaszos ingadozását nem véletlen módon a turizmusgazdaság térségi működése mozgatja, vagyis az idegenforgalom szempontjából hangsúlyos és kevésbé hangsúlyos szezonok periodikus váltakozásai alakítják, ugyanakkor a 2020-as évek elejének meghatározó tényezője volt a COVID-19 pandémia a térségi foglalkoztatási viszonyai szempontjából.

A pandémiát követő évek során a kiemelt térség éves átlagos munkanélküliségi rátája kis mértékében mérséklődött, $\approx 3,8$ %-os körüli értéken pozicionálódik, az éves index 2023-ben 3,78 %-ra, 2024 évben 3,83 %-ra módosult. Ezek a munkanélküliségi rátaértékek a pandémiát közvetlenül megelőző évek, 2018-2019 évek rátaértékeinek felelnek meg, lényegében **a járványt megelőző időszak munkanélküliségi helyzetképe rendeződött vissza.**

Fontos körülmény, hogy **a Balaton térségében a munkaképes korú lakosság számának fokozatos csökkenése figyelhető meg: 2015 és 2025 között összesen mintegy 26 500 ezer fővel csökkent a 15-64 éves lakosság száma a kiemelt üdülőkörzetben – ez legalább egy Siófok méretű város teljes lakosságszámával egyenértékű!** Az elmúlt néhány évben, 2021 és 2025 között csaknem 5000 fővel szűkült a térség aktív korú népességének száma. A 15-64 éves munkaképes korú népesség 2025 év elejére először csökkent az üdülőkörzetben 160 ezer fő alá.

A legutóbbi, 2022. évi népszámlálás során a foglalkoztatottak aránya országosan 49,1 %-ra emelkedett, ez mintegy 4,7 millió aktív keresőt jelent, a BKÜ-ben 46,4 %-on alakult, ami több mint 118 ezer embernek felel meg.

A legfrissebb adatok alapján, 2024 év során a BKÜ 3,8 %-os munkanélküliségi indexértékéhez képest az üdülőkörzet somogyi területrészeinek rátája 4,8 %, a Veszprém vármegyei részé 3,0 %, a zalai pedig 3,2 %-os értéken zárt. **Továbbra is az üdülőkörzet Somogy vármegyei részén magasabb a relatív munkanélküliség, míg a Balaton-felvidéken, a térség Veszprém vármegyei terület részén tartósan a legalacsonyabb.**

2024 év első négy hónapjában az üdülőkörzeti relatív munkanélküliség kevéssel 4 % felett alakult, az országos ráta 3-7-3,8 %. A munkanélküliség, a tavaszi-nyári hónapokban az országos szint értékén állt 3,6 % a 15-64 éves népességen belül. Az országos adatokkal való együttmozgás szeptemberben is folytatódott, ekkor 3,7 % volt a relatív ráta, ezt követően az üdülőkörzeti és az országos érték alakulása szétvált, a BKÜ ráta mintegy 2 tizedszázalékkal emelkedik, miközben az országos érték érdemben nem mozdult el. **Az országos és térségi havi adatok áttekintése határozottan rámutat turizmusgazdaság sérülékenységére,** mely egy pandémiás vagy más gyökerű gazdasági válság idején súlyos mértékben kihat az üdülőkörzet munkaerő-piaci folyamataira, míg annak végével ismételten kedvezőbb helyzet áll elő.

Balaton parti és háttértelepülések differenciája alapján **a munkanélküliség döntően a térség háttérzóna területét érinti nagyobb mértékben.** Összességében két évtizedes időtáv jelenségeit megfigyelve megalapozottan kijelenthetjük, a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet parti és partközeli vetületében tartósan alacsonyabb a munkanélküliség, mint a háttértelepüléseken.

A pályakezdő munkanélküliség szinte ismeretlen fogalom a Balaton térségében, sokkal inkább a fiatal munkaerő hiánya a probléma. A pályakezdők munkanélkülisége az üdülőkörzet háttérzóna településein magasabb, a parti és partközeli településeken alacsonyabb a teljes időszakban, vagyis ugyanolyan területi képleteket látunk, mint az életkori szegmentumtól mentes viszonylatokban.

Miközben a pályakezdő munkanélküliek aránya csökkent, és jelentősen csökkent a fiatalabb, 26-35 éves, 36-45 éves tartozók munkanélkülisége is, a 46-55 évesek munkanélküliségének csökkenése a koronavírus-járvány óta megfordult, és arányaiban kis mértékben növekedett, addig az 56+ éves munkanélküliek aránya radikálisan növekszik a munkanélkülieken belül – miközben maga a munkanélküliség mérséklődik. **Ez azt jelenti, hogy a nyugdíj előtt állók munkanélküliségét nem sikerült érdemben mérsékelni, és az egyéb életkori csoportokba tartozó munkanélküliek számának tömeges csökkenése fokozatosan növeli a legidősebb korcsoportba tartozók munkanélküliségen belüli arányát.** Ez a jelenség Magyarország egész területén megfigyelhető, de a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén még relevánsabb, mint országosan.

A hazai foglalkoztatáspolitikai egyik hangsúlyos célja a közfoglalkoztatásban dolgozók visszavezetése a piaci alapokra helyezett munkavállalói létbe. E szakpolitikai törekvés a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet közfoglalkoztatási adataiban is nyomon követhető. **2024 év havi átlagában már alig több 900 fő közfoglalkoztatott a BKÜ-ben. A közfoglalkoztatottak körében egyre csökken a parti és partközeli területeken bevont személyek aránya, ez 2023-ban 16 % körüli, 2024-ben alig éri el a 15 %-ot,** minden hat közfoglalkoztatottból

legfeljebb egy ember került bevonásra a parti, partközeli zónában és öt fő az üdülőkörzet partvonalától távolabbi, háttérterületén. Az üdülőkörzet területének alrégiós metszete alapján a közfoglalkoztatottak abszolút többsége a térség déli parti, Somogy vármegyei területén összpontosult, és ez az aránytöbbség a közfoglalkoztatottak számának csökkenésével is párhuzamosan markánsabb.

Lakásállomány, lakásépítés

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet egyik kurrens, jelentős társadalmi vitákat kiváltó, azonban a régióban kibontakozó, beruházási kedvet és gazdasági növekedést demonstráló jelensége a tóparton megvalósuló lakás és üdülőegység építési tevékenység. **A BKÜ részesedése a növekvő országos lakásingatlan állomány mellett is lényegében folyamatosan emelkedik, jelen állás szerint az ország teljes lakásingatlan állományának mintegy 3 %-át alkotja.** Az üdülőkörzet lakásállománya a térség területi változásait is figyelembe véve 2001-ben közel 105 ezer, 2005-ben több mint 110 ezer, 2010-ben 121 ezer, 2015-ben 126 ezer, 2020-ban 131 ezer, **2023 évben pedig 139 551 db volt, minden eddiginél magasabb.**

A városokban található lakásingatlanok száma az ezredforduló évében jelzett mintegy 59 ezerről 2023-re 77 357-re növekedett. Ugyanakkor a községekben található lakások száma is mintegy 17 ezerrel magasabb, a 2001 évi 45 ezres szintről 2023-ra 62 194 db-ra nőtt. **A lakásállomány növekedésének legrelevánsabb tényezője ugyanakkor az adott lakás Balaton part / háttérzóna elhelyezkedése.** A lakások számának növekedésében a vízközelség döntő tényező. Amíg a parti és partközeli lakások aránya a 2001 évi 56,7 %-os szintről 2023-ra 63,6 %-ra emelkedett, a háttérzóna lakásingatlan állományának részesedése, a tényszerű növekedés ellenére 40,7 %-ról 36,4 %-ra csökkent.

A lakásépítésekről összességében elmondható hogy 2014-től 2023-ig több mint 10 ezer új lakás és üdülőingatlan épült a térségben, ezek területi eloszlása azonban egyenlőtlen. Alapvető jelenség, hogy az új építésű lakások és üdülők nagy többsége a parti és partközeli településeken szolgálja a lakosság és az ingatlan tulajdonosok kényelmét. Települési szinten vizsgálva **az elmúlt 5 év lakás és üdülőépítkezéseit alapvetően a városok hangsúlyai bontakoznak ki, a városokon belül is ebben az időtávban elsősorban Siófok és Keszthely dominál.** Figyelmet érdemel azonban, hogy miközben Siófok és Keszthely lakásállománya évről évre magasabb, Keszthely tartósan, míg Siófok a legutóbbi években népességet veszít.

Közlekedés, infrastruktúra-ellátottság

A térségben egyedi és fontos jármódot képviselő **vízi közlekedés szempontjából elmondható, hogy a 2024-es év még a megelőző éveknél is kimagaslóbb eredményeket hozott.** A Szántód-Tihany rév forgalma több mint 20 ezer gépjárművel növekedett az előző évhez képest, és meghaladta a 460 ezer járművet az adott évben. A szállított kerékpárok száma 2024-ben volt eddig a legmagasabb, meghaladta a 133 ezer darab / év értéket. **A menetrendi hajózás utasforgalma a vizsgált közel másfél évtizedes időszak során 2024 évben volt a**

legmagasabb, 619 ezer fővel. Ez azért is jelentős adat, mert nemcsak a korábbi évet haladja meg óriási mértékben, hanem a korábbi abszolút csúcsnak számító, 2009-ben tapasztalt 579 ezer főt. Vagyis **a menetrendi hajózás forgalmi adata 15 éves távlatban a legmagasabb értéket produkálta.**

A kiemelt térség kommunális infrastruktúra-ellátottságára jellemző adat, hogy 2004 óta minden évben magasabb a BKÜ elsődleges közműolló értéke, mint az országos. Ugyanakkor 2023-ban 12,5 % volt a BKÜ másodlagos közműolló értéke, melyhez mérten az országos kedvezőbb, 11,6 %, de valójában nem romlásértékről beszélhetünk, mint inkább fejlődés ütemében érzékelhető különbségekről. **A BKÜ esetében jelentős területi különbségek mutatkoznak az egyes települések között a másodlagos közműolló értékében.** Összességében megállapítható, hogy **a legjobb helyzetben a parti és partközeli települések vannak, esetükben az érték 6,3 %-ot jelent.** A BKÜ egyéb településeinek átlaga ennél jóval magasabb, 23,3 %. **Ennek oka elsősorban a somogyi települések között keresendő, az üdülőkörzet 27 közcsatorna nélküli településéből 18 e vármegyében található.**

Magyarország területén **a Balaton térsége kiemelkedőnek tekinthető az egy lakosra jutó villamosenergia fogyasztásban**, mind az összesített, mind a háztartási fogyasztás tekintetében. Bár vidéki térség, nagyvárosok nélkül, mégis sűrű a fogyasztási mátrix. **Az ország területén nem található még egy ilyen terület, amely ennyire kiterjedten képes ilyen magas fogyasztási számokat produkálni a népességarányos háztartási fogyasztás esetében.** Még a nagyvárosi agglomerációk lakosságszámra vetített fogyasztási adatai is alacsonyabbak. A Budapest központú Közép-Magyarország településeinél találhatunk egy egységes, környezeténél nagyobb fogyasztási arányszámokkal rendelkező zárványt, jóllehet ennek népességarányos számai sem érik el a BKÜ parti és partközeli településeinek értékeit. Az ezredforduló óta a BKÜ Balaton-parttól távol eső településeinek háztartási villamosenergia fogyasztása nagyságrendileg azonos szinten maradt. A parthoz közel eső háztartások esetében viszont sokkal drasztikusabb változásokat látunk. A vizsgált intervallumban, azaz 2000 óta a 2010-2012-es időszak produkálta a három legalacsonyabb értéket. 2013 és 2021 között egy évről évre fokozódó növekedés tapasztalható. Ezt 2022-ben némi visszaesés követte, majd a legutóbbi, 2023-as év nemcsak elérte a 2021-es csúcserőértéket, hanem jelentősen meg is haladta azt. **A háztartási villamosenergia fogyasztás adataiban található növekmény okai között fontos megemlíteni, hogy a Balaton környéki települések egyre inkább Budapest agglomerációs térségének részévé válnak, egyre több ingázó, vagy ideiglenesen a térségben tartózkodó munkavállalóval.** A bővülés másik oka a parti települések lakásállományának gyarapodásában keresendő. A tóhoz közel eső települések országosan is kiemelkedőnek tekinthetők a lakásállomány bővülésének mértékében, egyes települések országosan is az elsők között vannak az adott érték növekedését tekintve. A lakásállomány bővülése pedig az energiafogyasztás növekedését eredményezi.

Vízminőség

A Közép-Dunántúli Vízügyi Igazgatóság tájékoztatása szerint **a 2024-es évben a vízminőség egész évben kedvező volt, halpusztulásról, felszakadó élőbevonnatról vagy egyéb**

problémáról, vízminőség-romlásról nincs adat. A Balaton vízminőségét elsősorban az algák mennyisége, azon belül is a kékalgák esetenkénti elszaporodása veszélyezteti. A 2019 évi, jelentős közfigyelmet kapott alga-tömeg 2020-2024 között nem ismétlődött meg, de lokális vízvirágzások (nyugati medencékben *Dolichospermum*, keleti medencékben *Microcystis* dominanciával) kialakulhattak. A tóközépeken mért klorofill koncentrációk nem haladták meg a hipertróf szint határértékét (75 mg/m³), de a felszíni vízvirágzások, azaz a víz felszínén úszó zöld réteg laikusok számára is jól észlelhetőek voltak, lokálisan magas klorofill értékek is előfordulhattak. **A 2024-es évben nem mért a szakigazgatóság hipertróf határértéket meghaladó klorofill koncentrációt, sem a tóközépen, sem partközeli mintázások során és part menti vízvirágzásról sincs információ.** A tóra jellemzően **2024-ben is kialakult a keleti és a nyugati tórész különböző mértékű algásodottsága.** Az év döntő részében kelet felé kedvezőbb vízminőségű, algában szegényebb, alacsonyabb klorofill-a tartalmú, nyugaton valamivel algásabb, magasabb klorofill-a tartalmú a tó vize. Ez évben az eltérés mértéke nyár végére mérsékeltebb lett, mint a korábbi években. 2024-ben a toxintermelésre képes fonalas kékalgák egyedszáma nyugaton és keleten egész évben alacsony maradt, **azonban a megszokottól eltérően augusztus végére a toxintermelő kékalgák mennyisége és aránya nem a nyugati, hanem a keleti tórészben, a Szemesi- és Siófoki-medencékben volt a nagyobb.**

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területiségi kérdései

A Balaton térségéről szóló területpolitikai tárgyú szakmai diskurzusok, térségi fórumok visszatérő témája, a Balaton térségének NUTS rendszerben történő egységes kezelésének a lehetősége. A témát újra és újra felvető önkormányzati, tudományos és civil szereplők jellemzően a térség forrásallokációs potenciáljának növekedését, és a célzott, programszerű **balatoni forráskihelyezés lehetőségeinek kibővülését látják abban, ha egy Balaton központú NUTS-2 régió jönne létre.**

A Balaton és térsége szinte minden – összesen mintegy 10 - a kutatók által megfogalmazott „régió” meghatározásnak megfelel. A regionális tudományi értelemben homogén regionális egységet képező Balaton térsége jelen állapotában három vármegye (Somogy, Veszprém, Zala) és a három dunántúli NUTS 2 régió (Nyugat-Dunántúl, Közép-Dunántúl, Dél-Dunántúl) között fragmentálódik. Ugyanakkor a homogén régiót a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet, mint kiemelt térség (45 parti, 7 partközeli és 128 háttértelepüléssel a három vármegyéből és régióból) fogja össze, élén az előbb az 1996. évi XXI., majd a 2023. évi CII. törvényben rögzített térségi fejlesztési tanáccsal, a Balaton Fejlesztési Tanáccsal, vagyis egy sajátos nem NUTS-léptékű regionális intézményi struktúra is kialakult a térségben. Azonban tény az is, hogy ha tudományos szemmel nézzük, hogy egy Balaton régiónak határai bár bizonytalanok, de mindenképp szűkebbek mint egy NUTS 2 régió átlagmérete Magyarországon, és a térség inkább áll közel a vármegyéhez (NUTS 3 egység).

Egy olyan elképzelés, ahol a Balatont érintő 3 vármegye (Veszprém, Somogy, Zala) egy NUTS 2 régióba kerülne (a nem közigazgatási egységnek önálló NUTS 2 régióként

vármegyékből kell állnia), összesen 3 darab NUTS 2 régiót és 9 vármegyét érintene. Ezzel három új NUTS 2 régió állna elő, és mivel az EU NUTS régiókkal szembeni elvárása, hogy földrajzilag szomszédosak legyenek, csak azon kombináció lehetséges – ha az eddig alkalmazott 3 vármegye=1 régió verziót vizsgáljuk –, hogy Baranya, Tolna és Fejér, illetve Vas, Győr-Moson-Sopron és Komárom-Esztergom vármegyék kerüljenek még egy-egy NUTS 2 régióba. A létrejövő egységek összesített népességszámának meg kell haladnia a 800 ezer főt. **A Balaton 3 vármegyét érint (Veszprém, Somogy, Zala), amelyek lakosságszáma 888.794 fő (2024.01.01 KSH), azaz megfelel az EUROSTAT kritériumnak.**

Egy másik fontos adat az **egy főre jutó GDP**, mivel a **hétéves EU költségvetési periódusok előtt kiszámítják a NUTS 2 régiók ezen értéké és kijelölik a legelmaradottabb régiókat** (2021-2027: less developed regions), ahol az egy főre jutó GDP értéke az EU átlag 75%-a alatt van, és ezek kapják az európai uniós támogatások számottevő részét. Megvizsgálva a jelenlegi és a lehetséges dunántúli régiók **egy főre jutó GDP értékeit**, először magyarországi viszonylatban, megállapíthatjuk, hogy **az országos átlaghoz viszonyítva mindegyik értéke lecsökkent 2023-ra.**

Az új, elméleti felosztás esetében a minimum érték nagyobb 2023-ban, 69% (Délnyugat-Dunántúl), mint a jelenlegi felosztásban, ahol 66% (Dél-Dunántúl), és a maximum is magasabb lesz, 96% (Észak-Dunántúl), mint a jelenlegi felosztásban, ahol 88% (Nyugat-Dunántúl) és 87% (Közép-Dunántúl).

Az Eurostat adatbázisában megvizsgálva a hazai régiókat és vármegyéket, megállapítható, hogy euróban még az uniós átlag fele alatt, illetve körül mozognak a jelenlegi régiók (35-47%) és az esetleges újak (37-51%). Ugyanakkor vásárlóerőparitáson a meglévő régiók értéke 51%, 67% és 68% volt 2023-ban, viszont az esetleges újak közül míg kettő értéke is 60% alatt, addig a harmadik értéke (Észak-Dunántúl) már 74% körüli volt 2023-ban, sőt korábban át is lépte a 75%-ot. A következő ciklus esetében még nem ismert az uniós források elosztásának módszere, de ha nem változik, akkor a 75% fontos határvonal abban, hogy mekkora forrás juthat egy országnak vagy régiónak. Ebből a szempontból, **ha Észak-Dunántúl gazdasági produktuma nagyobb ütemben nő, mint az Európai Unióé (vásárlóerőparitáson), és mellette a népességszám növekedése nem gyorsul fel, akkor a következő években akár át is lépheti az egy főre jutó GDP a 75%-ot.** Ha marad az egy főre jutó GDP (vásárlóerőparitáson) és a 75%-os küszöbérték, akkor 3 év átlagát nézik, amelyikre még van adat, akkor a 2022-2023. évek esetében még az Észak-Dunántúl régió sem haladta meg a 75%-ot, és várhatóan 2024. év sem fogja ezt hozni, így a következő ciklusra elég esélyes, hogy nem kerülne ki a kevésbé fejlett régió kategóriából.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzethez való csatlakozási igényüket benyújtó települések közül Nágocs esetében elmondható, hogy **a község a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet déli határán fekvő településekkel rokon jegyeket mutat** mind környezeti, természetföldrajzi, mind pedig társadalmi-gazdasági vetületben. **Nágocs a Tabi járáson belül egy kedvezőbb gazdasági helyzetű településnek számít, potenciális vonzerőértékkel is bír a jelenleg hasznosítatlan,**

ám a BKÜ-höz több szállal kötődő Zichy kastély képében. Üdülőkörzethez történő csatlakozásának jelentős kockázata nincs, azonban kétségtelen, hogy **gazdasági pozíciói, arculata nem feltétlenül az üdülőkörzeti jellegre utalnak.** Mindazonáltal a település által megfogalmazott csatlakozási igény – valamint a település tágabb térségi környezete – rámutat arra, hogy a Dél-dunántúli belső periféria átfogó, jelentős eszközökkel felruházott programszerű, az aktorok közötti eredményes együttműködések kibontakoztatását elősegítő fejlesztésére van szükség.

Pacsa város a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet nyugati határán fekvő településekkel rokon jegyeket mutat mind környezeti, természetföldrajzi, mind pedig társadalmi-gazdasági vetületben. Pacsa a Zalaegerszegi járás első települése lenne az üdülőkörzetben. Bár infrastrukturálisan a kiemelt térség jól megközelíthető, és munkavállalói révén kapcsolatban van a térséggel, gazdasági szempontból inkább Zalaegerszeg központhoz tartozik. Saját járásán belül átlagos gazdasági helyzetű településnek számít, potenciális vonzerőértékkel azonban csekély mértékben rendelkezik.